SVERIGES
HANDELSKALENDER
Jubileumsupplaga

NÄRINGSLIVETS

UTVECKLING I SVERIGE
UNDER ÅREN
1859 - 1929

_ _ _ _ _ _ _

STOCKHOLM ALBERT BONNIERS BOKTRYCKERI 1929

Förord till den elektroniska utgåvan

Digitaliserad direkt för Projekt Runeberg i september 2012 av Bert H.

Det ekonomiska livet i Sverige har under de sista 70 åren — den tid Sveriges Handelskalender existerat — genomgått en revolutionerande utveckling. När Sveriges Handelskalender i år utkommer med sin 50:de upplaga, har den funnit tillfället lämpligt att fira detta jubileum med utgivandet av en publikation, ägnad åt det svenska näringslivets utveckling under detta märkliga skede.

Denna publikation, som är betitlad »Näringslivets utveckling i Sverige under åren 1859— 1929», ingår dels som en avdelning i kalenderns jubileumsupplaga, och utgives dels som en särskild volym, vilken är avsedd att spridas i största utsträckning. Den kommer bl. a. att distribueras till samtliga svenska beskickningar och konsulat i utlandet, handelskammare i Sverige och utlandet, offentliga verk och institutioner i näringslivets tjänst jämte deras bibliotek, samt till riks-, läns- och lokalorganisationer av handels-, hantverks- och industriföreningar, handelsskolors bibliotek, större hotell m. fl.

Under rubriken »Våra äldsta firmor» behandlas svenska företag med minst 50 år gamla anor. Varje deltagande firma har i regel lämnat en beskrivning av det egna företagets tillkomst och utveckling. Ehuru deltagandet givetvis varit förenat med vissa kostnader för de medverkande företagen, har likväl redaktionens inbjudan till deltagande omfattats med största intresse. Över hundra firmor deltaga, alla synnerligen representativa och goda exponenter för de livskraftigaste och förnämsta gamla affärsföretagen inom vårt land.

Redaktionen uttalar härmed sin förhoppning, att detta arbete skall nå fram till de vidaste kretsar och därigenom bliva till gagn för det svenska näringslivet.

Slutligen vill redaktionen uttala sitt vördsamma tack och sin varma erkänsla till kommerserådet Martin Jansson, bergsingenjör Erik Hylander och förste aktuarien i Kungl. Kommerskollegium, d:r Helmer Eneborg samt vidare till tjänstemännen i Kungl. Vattenfallsstyrelsen och Kommunikationsverken jämte de företag, som återfinnas under rubriken »Våra äldsta firmor», vilka alla benäget lämnat sin medverkan till denna publikations tillkomst.

Redaktionen av

Sveriges Handelskalender.

I.

Det svenska näringslivets utveckling

under åren 1859—1929.

Av kommerserådet Martin Jansson.

Några drag ur

Svenska industrins utveckling

sedan 1859.

Av bergsingenjör Erik Hylander.

Statens kraftverk.

Illustrationer med text.

Kommunikationernas utveckling i Sverige

under de sista 70 åren.

Postväsendet. — Sjöfarten. — Järnvägarna.

Telegraf, telefon och rundradio. — Flygtrafik

Illustrationer med text.

DET SVENSKA NÄRINGSLIVETS UTVECKLING UNDER ÅREN 1859 1929.

Av kommerserådet Martin Jansson.

Den bild av svenska näringslivets utveckling under de senaste sjuttio åren, som här skall lämnas, är till huvudsaklig del hämtad ur den officiella statistiken och särskilt de delar av densamma, som röra befolkningen, jordbruket med dess binäringar, skogsbruk, jakt och fiske, bergshanteringen, industrien, handeln och sjöfarten. Jämte andra statistiska redogörelser rörande svenska förhållanden ingå dessa publikationer i den bokserie, som sedan år 1858 kallas »Bidrag till Sveriges officiella statistik» och från år 1911 med det kortare namnet: »Sveriges officiella statistik». Statistiken har dock mycket äldre anor i Sverige. Ar 1749 inrättades i Sverige tabellverket, världens äldsta statistiska institution, för att bearbeta de sedan 1730-talet huvudsakligen genom prästerskapet insamlade befolknings-statistiska uppgifterna. Tabellverket eller som det sedan kallades den statistiska

tabellkommissionen finnes ännu, men dess arbete med befolkningsstatistiken har övertagits av den 1858 inrättade statistiska centralbyrån. Denna utgiver även statistiken om jordbruket med binäringar utom skogsbruket, som redovisas av dom än styrelsen. Övriga ovan nämnda berättelser utgivas sedan nu hundra år tillbaka av kommerskollegium, som beträffande handeln och sjöfarten samarbetar med generaltullstyrelsen.

Det borde sålunda ej fattas material för att teckna näringslivets utveckling sedan 1859, men bilden blir ändå mycket bristfällig, alldenstund statistiken själv undergått förändringar, så att jämförbarheten ej alltid är så god, som Önskligt vore. Det som i det följande an-föres, torde emellertid gälla som elt komplement till och ett stöd för den uppfattning, som alla redan äga, att det tidsskede, som det här gäller, är ett av de allra märkligaste i det svenska näringslivets historia.

Först några ord om landet och folket, näringslivets grundvalar. Sveriges gränser voro 1859 desamma som nu, dess läge är mellan 55°20f (Smygehuk) och 69° 4f (riksröset Koltajaure) nordlig bredd samt 10°58f (skäret Stora Drammen, nordväst om Kosteröarna) och 24° 10' (ön Kataja söder om Torneälvs mynning) öster om Greenwich. En blick på världskartan säger oss, att skandinaviska halvön har en underbar särställning i världen. Vore icke golfströmmen, så vore skandinaviska halvön såsom de på samma breddgrad liggande länderna Grönland och Sibirien -— eller det island, som geologerna bevisat, att det en gång för tusentals år sedan varit. Sveriges klimat, som i historisk tid ej ändrats märkbart, hör till de klimattyper, som enligt forskares mening bäst passar människan, då hon vill arbeta. Vi erinra om de ljusa somrarna, då temperaturen i juli månad i medeltal är + 12°,5 i nordligaste Sverige och + 16°,9 i sydligaste, d. v. s. i medeltal nära nog densamma i hela landet. Vintern bjuder på de stora skillnaderna; i januari —14°,5 i norr och —0°,7 i söder, allt i medeltal; omskiftningarna i väderleken äro stora och stimulera till kamp för det dagliga brödet.

I. — Handelskalendern 1929.

— 1 -Bortse vi alltså från vårt lands läge och klimat, då torde det mesta, som eljest kan komma på tal i detta sammanhang, hava ändrats under de sista sju decennierna. Befolkningens storlek har ökats med något mer än 60%. Ar 1859, då Karl XV blev konung, ägde Sverige en medelbefolkning av i runt tal 3,8 millioner, år 1928 hade denna stigit till 6,i mill. Ökningen har endast tre gånger visat avbrott, nämligen åren 1868, 1869 och 1880. Aren 1867 och 1868, länge omtalade, voro nödår, som åstadkommo stor utvandring, och 1880 var emigrationen större än någonsin, i det att 42,000 personer utvandrade. Ändringarna i folkmängden bero av födelse- och dödstalen samt ut- och invandringen. Ar 1859 var födelsetalet 35 %o, det högsta sedan 1825, talet har småningom minskats, varår 1900 27,o, 1913 23,2, 1919 19,8, steg så 1920 till 23,6 för att sedan avtaga i raskare tempo, så att det

1927 var nere på 16,i %o. Dödstalet visar en snarlik gång, vittnande om förbättrade levnadsförhållanden och ökad läkarkunskap, talet var 1859 20,i %o, sjönk så sakta och var 1917 13,4, steg så 1918, spanska sjukans år, till 18,o, men sjönk sedan och var 1927, senast säkert kända året, 12,7. Emigrationstalen hava växlat mellan 0,i %o 1859 och 10,8 %o 1887, men håller sig nu efter världskriget, då Amerika infört invandringsbestämmelser, mellan 1 och 2%o. Invandringen, immigrationen, har aldrig varit stor, endast ett år 1894 har den uppgått till 2,i %o.

Genom de stora folkräkningarna, som sedan 1870 hållits vart tionde år, erhållas uppgifter bl. a. om befolkningens yrken. Följande tabell med siffror från alla folkräkningsåren hittills belyser de olika näringsgrenarnas relativa betydelse.

Befolkningens yrkesfördelning i Sverige, åren 1751—1920.

Å r Gr. I. Gr. II. Gr. III. Gr. IV. Summa Procent av folkmängden Gr. I. Gr. II. Gr. III. Gr. IV. r u s e n t a 1 1751..... 1,425 137 33 191 1,786 79,8 7,7 1,8 10,7 1800 .... 1,856 266 39 186 2,347 79,1 11,3 1,7 7,9 1840 .... 2,539 268 69 262 3,139 80,9 8,5 2,2 8,4 1870 .... 3,017 610 217 325 4,169 72,4 14,6 5,2 7,8 1880 .... 3,102 793 334 337 4,566 67,9 17,4 7,3 7,4 1890 .... 2,973 1,038 414 360 4,785 62,1 21,7 8,7 7,5 1900 .... 2,828 1,426 535 347 5,136 55,1 27,8 10,4 6,7 1910 .... 2,697 1,766 741 318 5,522 48,8 32,0 13,4 5,8 1920 .... 2,596 2,066 898

344 5,904 44,0 35,0 15,2 5,8 Det framgår av förestående tabell samt den grafiska framställningen, att ännu framåt mitten av 1800-talet yrkesfördelningen hos Sveriges befolkning var procentuellt ungefär den-samma som hundra år tidigare. Sverige var ett alldeles övervägande jordbrukande land, endast till en ringa del erhöll befolkningen sitt uppehälle genom industri och handel. Mycket av det, som numera tillverkas i fabriker, förfärdigades i hemmen. Först 1870 års siffror visa en ändring i yrkessammansättningen. Från mitten av 1800-talet kan man räkna med en begynnande industrialisering i vårt land. Ar 1890 har den jordbrukande befolkningen ej blott relativt utan även absolut gått tillbaka, medan särskilt industribefolkningen ökat betydligt. Förändringen fortsätter i rask takt och det är ej osannolikt, att procenttalen för jordbruk och industri nu stå båda två mycket nära siffran 40. Emellertid torde den jordbrukande delen av befolkningen ännu vara den största, och jordbruket är ännu förtjänt att bära hedersnamnet »modernäringen».

Trots denna tydliga tillbakagång i jordbruksbefolkningens numerär, så har det svenskai lantbruket att uppvisa en utveckling, som vittnar om ett energiskt och målmedvetet arbete.Till en början och intill ungefär år 1870 var sädesproduk-tionen huvudsak, och en viss export särskilt av havre förekom. Från 1870-talet leddes på kort tid lantbruket in i nytt skede, som kännetecknas av en intensivare ladugårdsskötsel och jordens förbättrande genom ökad gödsling, även med konstgjorda gödningsämnen. Då det visade sig att ladugårdsskötsel i förening med mejerihantering kunde vara mera direkt vinstgivande än sädesodling, ökades kreatursbesättningarna alltmera liksom utfodringen och konstgödseln; resultatet blev utförsel av ladugårds- och mejeriprodukter, i första rummet smör. Smörutförseln ökades raskt och var störst under perioden 1896—1900, då den i medeltal utgjorde 22,260 ton per år. Under krigsåren förbjöds exporten av smör och andra lantbruksprodukter. Under åren efter världskriget har smörexporten visserligen åter kommit i gång, men ännu ej nått nyssnämnda storlek. Den största utförselmängden hittills visar år 1927 med 18,400 ton. Tillverkningen av smör är emellertid betydligt större nu än före kriget. Från mejerierna redovisades år 1910 32,938 ton, år 1926 däremot 38,485 ton. Det är tydligt, att den inhemska konsumtionen av smör ökat, ett förhållande, som sammanhänger med den allt högre levnadsstandard, vartill svenska folket som helhet sett småningom kommit.

I detta sammanhang torde vara av intresse att erinra om några andra siffror, som visa hur levnadsvanorna i stort sett förändrats. Förbrukningen av vete och råg var per år och invånare åren 1871—1875 i medeltal 23,2, resp. 120,9 kilogram, under senaste kända femårsperioden 1921—1925 var siffran för vete 81,o kg och för råg 89,4 kg. Som bekant räcker ej vår egen veteskörd, ehuru den sedan 1860-talet nära femdubblats, utan årligen importeras 200 till 250 tusen ton vete eller ej långt från 1927 års hela skörd, som var något över 300,000 ton.

Om ett ökat välstånd vittna ock årskonsumtionssiffrorna per invånare för kaffe och socker. Under åren 1856—60 fick varje person i medeltal 1,7 kg kaffe och 4,i kg socker, vid sekelskiftet voro siffrorna ökade till 4,8, resp. 18,4 kg, men äro nu för kaffe 7,i kg och för socker 37,8 kg. Sockerkonsumtionen är ända till niodubblad, ett förhållande, som i betraktande av sockrets stora näringsvärde och billiga pris måste anses synnerligen lyckosamt. Den knapphet, som utmärkte 1860- och 1870-talen kunna vi svårligen göra oss en föreställning om, även om vi draga oss till minnes kristidens värsta år 1917 och 1918; sockerkonsumtionen t. ex. var då ej mindre än 22,6, resp. 22,8 kilogram per invånare och år. Förändringarna gälla ej endast mat och dryck, utan äro genomgripande på alla livets förhållanden. Huru hava icke bostadsförhållandena, klädedräkten m. m. ändrats sedan 1859, då folk på långt när ej hade det så bra som nu.

Även om förhållandena ändrats ofantligt till det bättre, synes ännu mycken möda krävas inom jordbrukets arbetsfält. Det har med endast få undantag, åren strax efter 1870—71 års stora krig och efter världskriget, varit låga priser, så att lantbruket haft svårt att reda sig. Mot slutet av 1880-talet infördes tull på spannmål m. m. och lantbrukarna kände sig mindre osäkra. Det svenska lantbruket är numera tidsenligt skött, denpersonliga arbetskraften, som måste betalas mångdubbelt mot på 1860-talet, har i hög grad ersatts med maskinkraft. Till lantbrukets fromma hava ett otal föreningar för olika ändamål bildats, och från det allmännas sida har sörjts för att ingående undervisning skulle stå till förfogande inom alla grader av lantbrukets folk. Men trots alla framsteg och allt energiska arbete, så torde dock lantbruket överhuvudtaget vara den av alla här berörda näringar, som ger sina utövare den minsta vinsten. Det är emellertid att hoppas, att framtiden bär i sitt sköte nya

utvecklingsmöjligheter. Förr var det familjens dumhuvud, som dugde till lantbrukare, nu behöver lantbrukaren det mesta möjliga av intelligens, han skall vara ej blott agronom och ekonom, utan även fysiker, mekaniker, kemist m. m.

Fullt så stora prov ställas måhända ej på fiskets utövare. Dock är utvecklingen mycket anmärkningsvärd och även här har det allmänna gått i spetsen för att undervisning lämnas ej blott om fiskemetoderna utan även 0111 sättet att skydda fiskets fortbestånd. Såsom ett bevis på fiskets utveckling och storleksordningen av de värden, som kunna förekomma, ehuru rätt så svåra att bestämma, meddelas några siffror angående saltsjöfisket i Göteborgs och Bohus län. Aren 1881—85 utgjorde fiskets årsvärde 1,8 mill. kronor, var under dyrtiden 1916—20 uppe i 29,2 mill. kronor, för att under åren 1921—25 gå tillbaka till 11,5 mill. kronor; år 1926 var värdet 14,2 mill. kronor. År 1923 uppskattades hela det svenska fisket till 30,3 mill. kronor, därav kommo 22,8 på saltsjö-fisket och 7,5 mill. kronor på insjöfisket.

Jakten, den tredje av de fordo 111 ti 111 a 11 äri 11 gsgren arna, är 0111 möjligt ännu svårare alt värdesätta än fisket och har naturligtvis under de gångna sjuttio åren undergått stora förändringar. De moderna skjut vapnen i förening med landets ökade bebyggelse hotade villebrådet, som säkert varit mycket mera decimerat än det är, 0111 ej genom lagar och enskildas åtgöranden jakten inskränkts. Såsom ett kuriosum mera må anföras, att under åren 1851—60 dödades årligen i medeltal i Sverige 124 björnar, 181 vargar och 157 lodjur, år 1926 åter endast 8 björnar, 11 vargar och

7 lodjur.

Skogen, som i äldre tider ansågs så gott som värdelös, blev från 1600-talet föremål för en skyddslagstiftning, vilken avsåg att trygga gruvornas och brukens behov av bränsle. Härigenom och på grund av näringslagstiftningen i övrigt samt handelspolitiska förhållanden dröjde det ända till mitten av 1800-talet, innan skogarnas avkastning kunde rationellt utnyttjas genom sågverksindustrin. Största delen av Sveriges jord upptages av skogen. Av de 41 mill. hektar, som med borträknande av innanvatten, är Sveriges areal, anses numera 24,6 mill. hektar vara skogbärande mark, blott 3,8 mill. hektar åker och annan odlad jord. Ar 1870 var skogsarealen 17,4 mill. har och åkerjorden blott 2,5 mill. har. Siffrorna visa, vilka stora områden, som under de gångna åren tagits från den övriga marken, vilken år 1870 utgjorde 19,1 mill. har och 1926 11,7 mill. har. När de stora sågverken på 1860-talet blivit talrika, och en storartad export av trävaror följde, blev det småningom klart, att skogen var en av landets stora rikedomskällor. De allmänna skogarna

Tidaholms snickerifabrik på 1870-talet.utgjorde år 1875 5,6 mill. hektar, och ökades arealen under årens lopp, så att år 1926 är arealen nära fördubblad eller 9,9 mill. hektar. Dessa skogar hade under åren 1871—75 i årlig avverkningssumma ett belopp av 0,r> mill. kronor, däremot 3,7 mill. kronor åren 1921—25, år 1926 ej mindre än 4,6 mill. kronor. Till en början var det skog av större dimensioner, som uttogs till sågning, avfallet kolades, när sedan under 1870-talet pappersmassan började tillverkas, kunde även mindre dimensioner och avfallsvirke komma till användning vid massafabrikationen. Behovet av pappersmassa ökas alltjämt, ingen kunde för sjuttio år sedan drömma om, att våra skogar skulle lämna material till våra dagars konstsilke, — och värdet av skogen är nu för alla klart. En under senare år genomförd skogstaxering har givit till resultat, att virkestillgången i våra skogar är större än förut beräknat var, och att återväxten numera är sådan, att det synes möjligt att åt framtiden bevara denna stora naturtillgång. Också har från det allmännas och enskildas sida genom undervisning och samarbete i övrigt sådana anstalter vidtagits, att skogens män få möjligast bästa hjälp att bevara det rika arvet.

För kännedom om sågverksindustriens utveckling finnes ingen tillförlitlig statistik före år 1896, då sågverken för första gången redovisades i kommerskollegii industriberättelse. Exporten av trävaror är dock redovisad ända sedan 1832 och denna visar, att för sjuttio år sedan utfördes omkr. 750,000 m3 trävaror; dock var utförseln till år 1863 hindrad av dryga exporttullar, som för besparing av det inhemska virket sedan gammalt påvilade ädlare trä och rundvirke. Av största betydelse för Sverige var, att England efter hand minskade och slutligen år 1866 borttog införseltullarna för trävaror. Genom 1865 års handelstraktat hade tullfrihet erhållits i Frankrike. Dessa omständigheter i förening med ångmaskinens allt större användande såväl till sjöss som lands skapade

möjligheter för en svensk träindustri i stort. Redan år 1841 hade den första större ångsågen anlagts vid Vivsta varv. Tillväxten i antal skedde mycket snabbt och år 1861 funnos redan 61 ångdrivna anläggningar. Dessa sågverk behövde ej byggas vid vattenfall utan kunde förläggas vid älvmynningarna, där goda skeppningsmöjligheter funnos. Till sågverket fördes timret i regel genom flottning, ett transportmedel, som är säreget för de nordiska länderna. Flottnings-ledernas upprensning och förbättrande äro några av de viktiga omständigheter, som bidragit till sågverksrörelsens framgång. Särskilt i Norrland ligga flottlederna tätt och inlagda på en karta likna de ett fint hårnät. Som regel gå de i riktning från nordväst till sydost. Islossningen börjar vid älvarnas mynning och kommer sist till källorna. Naturen har här på ett högst märkligt sätt gynnat flott ningsverksamheten.

När man ser, hurusom särskilt i Norrland skogsbruk, flottleder, vattenkraftanläggningar, industri och sjöfart äro som sammanvuxna med natur och folk, glömmer man lätt, att allt är resultat av en jämförelsevis kort tidsperiods utveckling.

Sågverkens tillverkningar ökades snabbt. Redan år 1866 var trävaruexporten 1,5 mill. m3 eller dubbelt större än 1859, år 1888 fem gånger så stor för att år 1897 nå sitt maximum med över 7 mill. m3;

Ett av Sveriges äldsta pappersbruk: Holmens bruk, Norrköping. Efter litografi, utförd omkring år 1870.i penningar betydde detta omkring 150 mill. kronor. Ehuru exporten därefter kvantitativt något minskats, har värdet på grund av prisförändringarna varit mycket högre: år 1913 215 mill. kronor, år 1920 maximum eller 617 mill. kronor för att därefter åter minskas. Ar 1927 var trävaru-utförseln värderad till 299 mill. kronor och beräknas för

1928 vara något större eller 313 mill. kronor.

Men våra skogar lämna som redan nämnt ej endast trävaror till hemmabruk och export. Annu större summor tages ur skogarna i form av pappersmassa och papper. Papperstillverkningen har gamla anor i Sverige, men papperet gjordes tidigare mestadels av lump. Ar 1859 fanns i Sverige ej mindre än 85 dylika fabriker, bland dessa de ännu i dag bekanta Klippans, Nykvarns och Holmens. Ar 1846 hade tysken Keller uppfunnit metoden att erhålla pappersmassa ur ved genom en mekanisk metod, och år 1857 anlades i Trollhättan den första fabriken för tillverkning av mekanisk trämassa. Ar 1864 började man i Amerika tillverka pappersmassa på kemisk väg, och tio år senare hade Sverige två sulfat-massefabriker (Delary och Vermbol). Sulfitmetoden slutligen daterar sig från 1874 och har till uppfinnare svensken C. D. Ekman. Nyssnämnda år grundades den första sulfitfabriken i Bergvik.

Pappersmassetillverkningen tog jättesteg framåt och hör nu till landets förnämligaste tillverkningar. Ar 1926 redovisades 103 pappersmassefabriker, därav 43 träsliperier, med en sammanlagd tillverkningssumma av 296 mill. kronor; ännu vid sekelskiftet uppgick tillverkningen endast till 33 mill. kronor. Biprodukter av stort värde framkomma även vid denna fabrikation; bland dessa må nämnas vid sulfitkokning: sulfitsprit, sulfitlut (torrsubstans), eter och ättiksyrad kalk samt vid sulfatkokning: träsprit, ter-pentinolja, flytande harts m.m.

Av pappersmassan utföres största delen, det övriga är råvara till våra pappersbruk och pappfabriker, av vilka år

1926 redovisades 73 fabriker med en tillverkningssumma av 205 mill. kronor. Denna från skogen härstammande grupp av tillverkningar lämna numera det största bidraget till vår export. Gruppen är den 18:e av vår handelsstatistiks 25 grupper och står från värdets synpunkt alltsedan 1919 på främsta platsen, som ända till

Järnbruk på 1870-talet: Finspångs kanongjuteri och järnverk. Numera Finspongs Metallverks aktiebolags koppar- och mässingsverk. Slottsbyggnaden till höger disponeras av Svenska Turbinfabriks aktiebolaget Ljungström (STAL).

Skultuna mässingsbruk. Anlagt 1611. Vy från 1870-lalet.1915 innehades av trävarugruppen. Gruppens exportvärde var störst år 1920 eller 740 mill. kronor, uppgick år 1927 till 422 mill. kronor, men beräknas år 1928 till endast 365 mill. kronor, varvid minskningen måste tillskrivas den arbelskonflikt, som rådde under året; på hösten 1928 var emellertid exporten åter i gång och i ökat tempo. Hela vår export år 1928 gick till i runt tal 1,567

mill. kronor, varav alltså nära hälften kan tillgodoräknas skogen. Med all säkerhet komma skogens produkter i framtiden alt få ännu större värde. Tillverkningen av konstsilke är ännu i sin begynnelse, och världens behov av papper växer för var dag; vårt tidningspapper efterfrågas jorden runt. Under de gångna åren har uppfattningen om skogens värde alltså totalt förändrats, och den tiden är förbi, då man kunde ödsla med skogens produkter. Att som förut »elda åt kråkorna» borde numera ej få förekomma.

Men Sverige har andra rikedomar än åker och äng, sjöar och skogar. I bergen, som äro så vanliga i stora delar av vårt land, äga vi en sedan gammalt beaktad men ännu ej förbrukad förrådskammare. I äldsta tider förstod man i Sverige göra järn av myrmalmen i sjöarna, och allmänt känt är hur under Sveriges storhetstid Falu koppargruva och Sala silververk voro landets förnämsta inkomstkällor. Från och med år 1833 finnas beträffande bergshanteringen årliga tryckta redogörelser, till 1858 utgivna av bergskollegium, därefter av kommerskollegium, som övertagit det förras ämbetsutövning. Redogörelserna behandla, med en viss utförlighet under tidigare år, såväl järnmalmsbrytningen och järnverken som de s. k. ädlare verken (guld-, silver- och kopparverk samt mässingsverk) och diverse verk och inrättningar (kopparhamrar, blysmältverk, koboltverk, svavelverk, vitriolverk, alunbruk,

1) 1 y er t s verk, b ru n s te n sb ro 11, stenkolsverk m. m.). Flera av dessa verk hava under tidernas lopp upphört eller förlorat sin betydelse, andra hava tillkommit; så räknas numera till bergsberättelsen även hela vår egentliga stenindustri. Ett studium av de statistiska årsböckerna visa, vilken betydande förändring under de gångna sjuttio åren skett även på detta område. Ar 1859 funnos järngruvor i stort antal, nära 500, men de voro jämförelsevis små; år 1927 upptager statistiken endast 268 arbetade gruvor (utmål). Våra mäktiga

Göteborgs mekaniska verkstad, numera Götaverken. En av smedjorna. Bilden från 1870-talet.

Äldre mek. verkst.: Skövde gjuteri o. mek. verkst., num. Aktb. Pentaverken.malmfält i Norrbotten voro visserligen år 1859 till någon del kända, men brytningen var mycket obetydlig. Järn-f bruken voro på 1860-talet även

^41 ^ * flera än nu, och livet vid bru-

I 1 MtiM 111.11118!,.;::* ken hade sin sarskdda pragel.

k | UHH ly,:» ,vv*P‘i u lie i i * r"r®r ~ 0 ,

|T s*, ' v i*itn P F * De ar, som sedan kommo,

i]ft¥ *lr v " " w * ' * hava utmärkts av en fort-

" ^ > \ reiis^

år 1927; de allra senaste rap-

En av Sveriges äldsta klädesfabriker: Drags aktiebolag, Norrköping. porterna varsla emellertid 0111 Fabriken anlagd 1810. ” o

Efter en äldre litografi. en ljusning pa detta område,

och det är att hoppas, att år

1929 kan visa, att ett ökat antal masugnar äro i verksamhet. Ännu större förändringar äro att anteckna på arbetsmetodernas område. Till en början åstadkom här som överallt ångkraften revolutionerande verkningar, verkningar, som dock överflyglats av dem, som användningen av elektriciteten medfört. Det är kännetecknande för bergshanteringens män, att de ej lämnat några naturvetenskapernas eller teknikens nya rön oförsökta, och särskilt elektriciteten gjorde tidigt landvinningar hos dem. Kvantitativt spelar Sverige på järn- och stålmarknaden i världen ej den roll som tidigare, men kvalitativt har Sverige icke blott behållit utan stärkt sitt anseende. De svenska brukens produkter ingå till avsevärda belopp i vår export, men ännu mera betydelsefullt torde det vara, att de lämna råvaror för vidare bearbetning i fabriker och verkstäder. Den mekaniska verkstadsindustrien har till stor del dessa att tacka för sin framgång.

Hade Sverige haft riklig tillgång på stenkol — den stenkolsbrytning vi sedan gammalt äga i Skåne räcker ej långt — skulle säkert förhållandena inom bergshanteringen varit annorlunda. Nu nödgas vi utföra det mesta av den järnmalm, som brytes. Denna brytning var i äldre tider helt avsedd för inhemsk järntillverkning; utförselförbud rådde ända till år 1857, då förbudet ersattes av en tull av 50 öre per centner. År 1860 nedsattes tullen till 25 öre, och 1864 borttogs den helt och hållet.

Exporten fanns dock tidigare, ehuru obetydlig, men från år 1888 har den tagit stark fart och ständigt ökat, dock med avbrott under världskriget och

senare under 1928 års arbets- ------------

konflikt. Ar 1896 liadde export- Arlövs vitbetssockerfabrik omkring år 1870.siffran 1 mill. ton och passerade år 1903 den andra millionen och var 1913 uppe på 6,4 mill. ton. Efter världskriget, under vilket utförseln som sagt minskades, blev 1913 års siffra snart slagen, och 1927 nåddes siffran 10,8 mill. ton, som i värde motsvarades av 158 mill. kronor — år 1928 gick exporten ned till 5,i mill. kronor, men har man nu anledning att vänta, att 1929 skall åtminstone nå 1927 års siffra. Männen från 1859 kunde omöjligt hava drömt om ett dylikt resultat; år 1929 vilja vi drömma stort om det nya malmfältet i Skellefteåtrakten, som nyss börjat bearbetas och varifrån exporterats malm, innehållande bl. a. guld och silver. Sverige skulle alltså åter kunna uppvisa en produktion av dessa ädla metaller; praktiskt taget har förråden i våra gamla fyndigheter för ädla metaller varit uttömda. Ar 1859 erhölls guld från Konung Gustav III:s verk i Falun (80 ort 83 korn = 375 gram). Silver kom det året utom från Falu gruva från Persbo och Sala silververk, ävensom från Hällefors (Örebro län) och Guldsmedshyttan. Tillsammans erhölls i riket 2,419® eller i runt tal 1 ton silver. Sedan år 1923 har ej redovisats någon tillverkning av guld och silver, men enligt beräkning skulle de i Skellefteåfältet år 1927 brutna malmerna innehålla av dessa ädla metaller 774 kg guld och 5,614 kg silver. Något smältverk för dessa malmer finnes veterligt ännu ej i Sverige, åtminstone ej i gång, utan skickas malmen, som är en arsinikmalm, utomlands; år 1927 utfördes sålunda 11,884 ton till ett åsatt värde av

893,000 kronor.

Det anförda torde vara ett belägg för att vi i våra berg hava en inkomstkälla, som vi böra hålla vakt om.

Det behövs ej att erinra om att bergsbruket och bruksrörelsen har till sitt förfogande högt kvalificerade både ledare och arbetare samt de modernaste maskiner och metoder. Den elektriska malmletningsmetoden, för att nämna ett exempel, är en svensk uppfinning, som just nu gör sitt segertåg i världen.

Till Sveriges naturliga inkomstkällor kunna vi även räkna den tillgång av energi, som numera erhålles ur våra vattenfall och som i vår tid kan omvandlas och tjäna så många ändamål och ej minst näringslivet. Vårt lands elektrifiering hör till denna gångna periods märkligaste företeelser. Det var dock först på 1890-talet, som de elektriska vattenkraftstationerna för kraftöverföring på långa avstånd kommo till utförande. Därmed blev vattenkraften först fullt använd och begärlig. Ytterligare uppfinningar hava gjorts, och Sverige har att uppvisa en lysande utveckling på elektrifieringens område och anses, ej utan skäl, som ett föregångsland. Tillgången till inhemsk kraft, även om den ej ställer sig fullt så billig, som mången velat ha den, är oskattbar. Säkert skulle utan denna vår handels införselsida i denna dag tyngas av ännu större stenkolsimport; andra företeelser ha gjort att denna ej avsevärt minskats — våra byggnader med sina värmecentraler fordra bl. a. kolbränsle —, men på ett håll se vi en mycket tydlig behovsminskning, nämligen i mängden av lysoljor, varav införseln nedgått till hälften. Det skulle föra oss för långt, om vi skulle söka utförligare skildra allt vad tillgången till elektrisk kraft fört med sig under de sista sju decennierna. Telegrafen fanns visserligen i Sverige redan

Kemisk-teknisk fabrik för 60 år sedan: M. Zadigs tvål- och parfymfabrik

i Malmö.Antalet arbetare vid industrier och bergverk.

Värdet av utrikeshandeln åren 1859—1928 i millioner kronor.1853, men den fick år för år större fulländning; år 1866 nedlades kabeln mellan Europa och Amerika, och därmed hade telegrafen blivit en av näringslivets

förnämsta hjälpare. Ar 1877 blev telefonen känd i Sverige och nådde hos oss en i förhållande till folkmängden mycket uppmärksammad utveckling. Båda dessa hjälpmedel utvecklades och hava i vår tid nått den största fulländning, samtidigt som näringslivet och den stora allmänheten erhöll ett ännu underbarare förbindelsemedel i trådlösa telegrafien och radion.

Mera direkt gör elektriciteten tjänst åt näringslivet såsom drivkraft, lys- och värmekraft och genom sina kemiska verkningar. Flera av våra större industrier äro numera elektrifierade, och detta är en av orsakerna till industriens storartade framgång under den senare delen av årsperioden i fråga. Det är ej lätt att skapa en samlad bild av denna frammarsch. Produktionsvärdet innehåller så många dubbelräkningar, och industriernas antal säger ej så mycket. Ett bättre mått är arbetarnas antal, som här därför meddelas så gott som detta framgår av statistiken, dels i en summa för varje år, dels fördelat på de stora fabriks-grupperna under senast kända året 1927. I dessa tal ingå ej hantverkarna och småindustriens arbetare, om vilka för närvarande exakt kännedom saknas. En bild av utvecklingen framgår ock av närstående grafiska bild.

Uppgifterna om antalet arbetare visa ett avbrott år 1896, beroende på en omläggning i statistiken. Såväl kurvan som tabellen kunna ändå visa den utomordentliga utvecklingen inom industrien och bergshanteringen; av dessa har den förra utvecklats mera. I dagarna publiceras följande siffror för år 1927, som kunna giva en bild av det nuvarande läget och storleksordningen av de olika industrigrupperna, vilka angivas i industristatistikens ordnin^sfölul:

Industrigrupper Antal arbetare °/° 1. Malmbrytning och metallindustri . . . . 121,617 30 2. Jord- och stenindustri........ . . . 41,309 10 3. Träindustri............ . . . 59,911 14 4. Pappers- och grafisk industri..... . . . 53,650 13 5. Livsmedelsindustri.......... . . . 37,744 9 6. Textil- och beklädnadsindustri..... . . . 55,831 11 7. Läder-, hår- och gummivaruindustri . . . . . 19,322 5 8. Kemisk-teknisk industri........ . . . 14,302 3 9. Kraft-, belysnings- och vattenverk . . . . . . 6,376 2 Su imma 410,062 100 Den ökade industriella produktionen och behovet av råvaror och andra förnödenheter liar medfört, att utrikeshandeln genomgått en storartad utveckling. För den inre handeln, som naturligen även har liaft en motsvarande framgång, tack vare icke minst de kommunikationsmedel, som ställts till handelns förfogande, saknas tillräckligt belysande siffror.I statistiken har endast utrikeshandeln mera fullständigt redovisats. Grundvalen för denna redovisning är tulltaxan och den därtill hörande varuförteckningen. Dessa ha båda undergått förändringar och varornas specifikation är numera alltsedan 1912 vida större än tidigare. Arets riksdag har fått sig förelagt ett förslag till ny tulltaxa, vari försök gjorts att minska antalet tullrubriker. Handelsuppgifterna innehålla varornas kvantitet och värde samt andra meddelanden av vikt, såsom inköps- och försäljningsländer. I vidstående tabell och grafiska framställning lämnas endast en summarisk översikt av handelsomsättningens värde, d. v. s. summan av införsel och utförsel. Som regel importerar Sverige mera än det exporterar, vilket betyder, att vi ha andra inkomstkällor, till vilka sedan gammalt hör inkomsterna av sjöfarten, frakterna. I våra dagar har kapitalet blivit en vara, som liksom andra varor gå ut och in, något som är att räkna med, då vår betalningsbalans skall fastställas.

Emellertid bliva de olika årens värdesummor ej jämförbara på grund av prisnivåns och därmed penningvärdets ändringar. Till bättre förståelse av näringslivets förlopp under tidsskedet i fråga har med utgångspunkt från år 1928 (1928 = 100) beräknats prisnivån

Allmänna prisnivåns och svenska kronans förändringar samt industriens, utrikeshandelns och sjöfartens utveckling åren 1859—1928.

År Prisnivån Antal arbe¬ Kronans Handelsomsättningen i Handelsflottan 1928 = 100 tare vid in¬ värde millioner kronor Årets kr. 1928 års kr. Antal fartyg Nettotonnage 1859 .... 66 45,444 152 148,4 222,6 3,364 286,923 1860 .... 70 47,859 143 165,9 237,2 3,200 281,401 1861........ 69 51,027 145 186,7 270,7 3,313 279,735 1862 .... 72 49,620 139 183,3 254,8 3,108 271,525 1863 .... 75 50,279 133 188,i 250,2 3,236 274,714 1864 .... 77 52,407 130 189,2 246,o 3,198 279,268 1865 .... 73 54,094 137 213,3 292,2 3,155 266,016 1866 .... 69 55,546 145 217,8 315,8 3,323 285,870 1867 .... 68 53,649 147 260,4 382,8 3,301 302,676 1868 .... 67 54,386 149 252,6 376,4 3,268 302,626 1869 .... 66 56,636 152 255,7 388,7 3,357 336,647 1870 65

60,493 154 291,5 448,9 3,376 346,862 1871........ 67 66,103 149 322,3 480,2 3,495 365,059 1872 .... 75 73,507 133 406,4 540,5 3,664 387,752 1873 .... 80 81,958 125 479,4 599,3 3,900 438,503 1874 .... 75 88,211 133 522,3 694,7 4,212 492,842 1875 .... 72 90,420 139 464,3 645,4 4,237 507,049 1876 .... 69 90,035 145 505,8 733,4 4,381 524,982 1877 .... 69 87,852 145 515,2 747,o 4,392 529,945 1878 .... 62 80,717 161 415,4 668,8 4,315 536,610 1879 .... 61 77,234 164 398,3 653,2 4,302 530,803 1880 .... 65 84,704 154 507,8 782,o 4,333 542,642 1881........ 63 92,303 159 504,2 801,7 4,151 529,613 1882 .... 62 96,166 161 547,o 880,i 4,141 527,456 1883 .... 60 99,035 167 584,4 975,9 4,075 519,640 1884 .... 58 101,439 172 558,8 961,i 4,044 529,585 1885 .... 56 101,826 179 582,9 1,043,4 3,968 517,061 1886 .... 53 103,528 189 524,2 996,7 3,936 500,395 1887 .... 51 103,815 196 537,3 l,053,i 3,903 500,096 1888 .... 56 113,990 179 604,i 1,081,3 3,844 500,010 1889 .... 56 127,245 179 674,o 1,206,5 3,822 504,679och svenska kronans köpkraft, varvid använts de prisindextal, som angivits av fil. doktor

° • o o

Karl Amark. En blick pa siffrorna i tabellen och på den grafiska framställningen visar, hur ändringarna varit stora särskilt under världskrisen. Denna period är utan tvivel den märkligaste under de gångna sjuttio åren, och de flesta av oss ha den i livligt minne. Allra märkligast är väl året 1920, då prisnivån var 241; det var ett toppår, som följdes av den oerhört raska nedgången 1921 och 1922. Prisnivån föll då raskt, och en allmän stagnation inträdde; denna framträder mycket tydligt i siffrorna för industrien och förklarar den arbetslöshet, som först nu torde vara på väg att avvecklas.

Med en vidgad utrikeshandel följer för vårt land, som måste transportera det mesta sjövägen, en alltjämt växande sjöfart. Såsom belägg för sjöfartens utveckling har medtagits handelsflottans nettotonnage samt antalet fartyg. Liksom vid industrien ha vi här ett obehagligt språng i statistiken, i det att t. o. m. år 1895 alla fartyg redovisades, men därefter endast fartyg om 20 nettoton och däröver. Språnget blir ej så stort med avseende på tontalet, ty de små båtarna betydde ej så mycket för detta. Av tabellen se vi emellertid, hur antalet fartyg stadigt sjunker, samtidigt med att tontalet växer. Segelfartygen har fått

År Prisnivån Antal arbe¬ Kronans Handelsomsättningen i Handelsflottan 1928 = 100 tare vid in¬ värde millioner kronor Årets kr. 1928 års kr. Antal fartyg Xettotonnage 1890 .... 58 133,528 172 680,4 1,170,3 3,874 510,947 1891........ 58 146,764 172 691,5 1,189,4 4,187 532,097 1892 .... 54 146,561 185 687,4 1,271,7 4,136 548,711 1893 .... 53 147,842 189 659,3 l,246,i 4,073 546,515 1894 .... 50 155,658 200 643,4 1,286,8 4,162 550,350 1895 .... 50 167,050 200 654,7 1,309,4 2,763 483,003 1896 .... 50 230,287 200 697,i 1,394,2 2,769 496,819 1897 .... 51 248,792 196 757,i 1,483,9 2,788 524,126 1898 .... 54 275,044 185 791,2 1,463,7 2,821 557,386 1899 .... 57 287,340 175 861,3 1,507,3 2,912 587,669 1900 .... 60 296,217 167 916,9 1,531,2 2,987 613,792 1901........ 58 293,005 172 813,2 1,398,7 3,103 640,211 1902 .... 57 293,994 174 894,6 1,556,6 2,987 635,733 1903 .... 57 301,888 175 971,2 1,699,6 2,970 647,851 1904 .... 58 308,722 172 986,7 l,697,i 2,969 673,872 1905 .... 59 312,217 169 l,024,o 1,730,6 2,981 723,089 1906 .... 62 327,675 161 1,142,6 1,839,6 2,942 742,361 1907 .... 65 334,729 154 1,198,5 1,845,7 2,968 771,257 1908 .... 62 327,146 161 l,080,o 1,738,8 2,938 777,724 1909 .... 63 318,362 159 1,086,6 1,727,7 2,900 775,902 1910........ 65 332,147 154 l,262,i 1,943,6 2,849 769,985 1911........ 66 335,165 152 l,354,o 2,058,i 2,758 765,068 1912........ 69 342,358 145 1,543,4 2,237,9 2,793 805,386 1913........ 71 360,744 141 1,663,9 2,346,i 2,826 873,433 1914........ 77 364,845 130 1,499,3 l,949,i 2,845 901,495 1915........ 101 373,936 99 2,458,9 2,434,3 2,700 826,106 1916........ 129 397,823 78 2,694,9 2,102,o 2,645 796,309 1917........ 169 401,325 59 2,108,2 1,243,8 2,544 756,459 1918........ 236 385,280 42 2,583,7 1,085,2 2,533 740,118 1919........ 229 392,911 44 4,109,7 1,808,3 2,539 774,525 1920 .... 241 417,381 41 5,592,4 2,292,9 2,590 832,828 1921........ 147 328,416 68 2,356,o l,602,i 2,573 807,640 1922 .... 113 326,221 88 2,267,9 1,995,8 2,633 887,344 1923 .... 109 358,083 92 2,436,7 2,241,8 2,652 935,447 1924 .... 108 379,523 93 2,685,4 2,497,4 2,630 955,212 1925 .... 109 391,692 92 2,806,2 2,581,7 2,567 992,692 1926 .... 100 406,691 100 2,909,3 2,909,3 2,534 1,007,542 1927 .... 98 410,062 102 3,200,9 3,264,9 2,522 1,030,548 1928 .... 100 100 3,270,o 3,270,o 2,503 1,096,40980 85 90 95 1900 5 10

Handelsflottans nettotonnage åren 1859—1928.

giva plats åt ångfartygen, ocli dessa vika nu undan för motorfartygen. År 1875 redovisades 3,573 seglare om 424,042 nettoton, år 1928 fanns det endast 288 segelfartyg om 33,126 ton. Av övriga fartyg voro 1,149 ångfartyg om 756,018 ton, 310 motorfartyg om 267,295 ton och 756 segelfartyg med hjälpmaskin (motor) om 39,970 ton. Utvecklingen har som bekant gått mot allt större fartyg. Ar 1860 var antalet ton i medeltal per fartyg 88 år 1900 205 och år 1928 438; för ångfartyg var medeltonnaget år 1928 657 ton och för motorfartyg 862 ton.

Den storartade utveckling, som det svenska näringslivet kan uppvisa under de gångna sjuttio åren, beror dock ej endast av det energiska arbete, som presterats av näringarnas egna män. Många andra krafter hava medverkat, krafter, som berett vägen och hjälpt förbi hindren. Näringslivets framgång är ju landets, och alla hava nog velat hjälpa till, men ofta nog har man haft olika meningar om metoderna och medlen. Av grundläggande betydelse bland åtgärder från statsmakternas sida är näringsfrihetsförordningen av år 1864, som ännu gäller i sina huvuddrag och som vill giva den nödvändiga friheten vid bruket av landets förvärvsmöjligheter. Genom handels- och sjöfartstraktaten med Frankrike 1865 antog Sverige i större utsträckning än förut frihandelssystemet. En återgång härutinnan genomfördes åren 1888 och 1892, då nya tullar infördes och åtskilliga gamla höjdes. Aven under senare år har upprepade gånger tullfrågor varit föremål för riksdagens behandling. I motsats till de flesta industriländer i världen har Sverige i stort sett ej ökat sitt tullskydd sedan världskriget, utan har näringslivet tvingats söka nya vägar och genom rationalisering, koncentration m. m. såvitt möjligt hjälpa sig själv. Förutsättningarna härtill äro vida större nu än förr. Skolor av alla slag fostra nu näringarnas män både teoretiskt och fackligt. Föreningar finnas i stort antal och även på annat sätt samverka krafter, som vilja hjälpa näringslivet. Till dessa höra framför många andra vårt bankväsen, som nått en likaledes oanad utveckling och som tillför näringslivet dess drivande kraft, kapitalet. Banker av olika slag samla och förvalta landets rörliga förmögenhet och bidraga såsom förläggare för det produktiva arbetet kraftigt till näringarnas förkovran. Samtidigt tryggar ett vitt utbildat försäkringsväsen mot risker av olika slag, som hota näringslivet. Och slutligenverkar såsom väktare, upplysare och hjälpare åt näringslivet, i kanske ej nog uppskattad grad, vår andliga odlings språkrör, våra böcker, tidskrifter och tidningar. Det linnes numera knappast något näringslivets område, som ej i dessa ha en kunskapskälla så flödande, alt det vill ansträngning till att endast utvälja det som kan gagna en. Vilken förträfflig tjänst gör icke en uppslagsbok som denna, som nu med tillförsikt kan se tillbaka på decenniers gagnerikt arbete till näringslivets tjänst.

Av det sagda, hur sporadiskt än uppgifterna framkommit, torde vara tydligt, att det svenska näringslivet nu står på en höjd, som ej kunde anas för sjuttio år sedan och som måste komma oss år 1929 att undra över, hur det skall vara möjligt, att utvecklingen skall kunna gå vidare med samma fart. Tydligen kom världskriget som en starkt hämmande kraft, och även det sista årets erfarenheter visa, att arbetsfred är det oundgängliga villkoret för framgång, och sådan vill vårt näringsliv hoppas på för den närmaste tiden. Om alla krafter kunde hjälpas åt, borde vi alltså kunna se mycket ljust på framtiden. Våra naturrikedomar räcka länge såsom de numera vårdas och skyddas. Vi borde kunna vänta oss ett allmännare välstånd, en högre levnadsstandard. Men häri få vi ej se det enda målet. Samtidigt få vi ej glömma våra stora kulturarv utan se till, att vi kunna bibehålla den uppmärksammade plats vi ha bland världens folk. Bland alla siffror, som här anförts, är det egentligen endast en, som kommer oss att tänka mindre ljust om framtiden, det är födelsetalet, som nu är lägre än någonsin och kanske lägst i världen. Statistiken visar dock, hur allt mänskligt, som den upptecknar, rör sig i vågor, och det är alt hoppas, alt vi blott äro i en vågdal beträffande detta tal, som ställt i samband med dödstalet huvudsakligen bestämmer svenska folkets numerär. En olycka vore det, 0111 vi skulle få det så bra, att vi förlorade lusten att bevara vår folkstam manstark och sund. Må den tiden aldrig komma, och må den ljusa bilden av näringslivets utveckling under de gångna sjuttio åren sporra oss till fortsatt enigt arbete. Det gäller för vårt svenska folk att äga och väcka till liv den självuppoffrande framåtanda och eniglietskänsla, som för tre sekler sedan möjliggjorde Sveriges krigiska segertåg i världen, 0111 vi skola vara framgångsrika i våra dagars fredliga, men icke mindre krävande tävlan nationerna emellan.

Vy över Sandviken, där ett av Sveriges äldsta järnverk är beläget.

NÅGRA DRAG UR SVENSKA INDUSTRINS UTVECKLING SEDAN 1859.

Arbetsmetoder och tekniska hjälpmedel.

Av bergsingenjör *Erik Hylander.*

Det »industrialismens genombrott» i Storbritannien, som man i allmänhet förlägger till de sista decennierna av 1700-talet och de första av 1800-talet och som orsakades av uppfinningar sådana som mekaniska spinnmaskiner och vävstolar, ångmaskiner och ång-järnvägar, motsvaras i Sverige av tillkomsten av en av landets naturtillgångar särpräglad storindustri, vilken emellertid växer fram först på 1850-talet. 1850 igångsattes nämligen de första ångsågarna (Kramfors och Vivsta), snart följda av ett stort antal andra. Under 1850-talet skapades även en annan viktig exportindustri, tändsticksindustrin, och öppnades (efter 1855) de första järnvägarna. Efter 1860 började götjärnsmetoderna tillämpas inom järnhanteringen, som därigenom kom att få storindustriell karaktär (Sandviken anlades 1862, Domnarvet 1873). De basiska götjärnsmetodernas genomförande omkring 1880 medförde ett allmänt uppsving i världens järnproduktion, vilket blev av största betydelse för Sveriges gruvindustri. Under början av 1870-talet tillkommo nya industrigrenar, såsom cellulosa-, cement-, superfosfat-, dynamit- och skoindustrierna. Från slutet av 1870-talet datera sig separatorindustrin och den kraftiga utvecklingen av järnmanufaktureringen, från början av 1880-talet den elektriska industrin.

I det följande skall i korta drag och utan anspråk på fullständighet belysas de tekniska framstegens inverkan på Sveriges industri sedan 1859.

Gruvindustrin, vilken intill 1880-talet så gott som uteslutande försett de inhemska järnverken med malm, har efter denna tidpunkt alltmera fått karaktär av exportindustri. Samtidigt har järnmalmsproduktionen under 50 år mer än 13-faldigats. Medan järnmalms-exporten före 1880 utgjorde c:a !2% av malmproduktionen, hade den under femårsperioden 1921—1925 stigit till 89% av densamma. Samtidigt märkes en förändring i den brutna malmens karaktär, i det att exportmalmen huvudsakligen utgöres av fosforrik malm, lämplig för stålframställning enligt de basiska götjärnsprocesserna. Brytningen av exportmalmer sker huvudsakligen inom Grängesbergsfältet (sedan 1882), Gällivare (sedan 1892) och Kiirunavaara malmfält (sedan 1903). Alla tre ägas av Trafikaktiebolaget Grängesberg— Oxelösund. Genom avtal mellan staten och detta bolag (1927) har brytningen vid dessa fält, inkl. Luossavaara, begränsats till 10 mill. ton malm årligen.

Jämsides med att brytningen ökats har gruvindustrin kraftigt rationaliserats. Det manuella arbetet har alltmer minskats genom införandet av moderna brytningsmetoder, maskinell bergborrning (sedan slutet av 1870-talet) och maskinell utfrakt av det brutna berget. Nya sprängämnen ha, allteftersom de uppfunnits, införts för höjande av berglossningen, och det är nu jämnt 50 år, sedan Alfred Nobels uppfinning av spränggelatinet komT. v. ett modernt, mindre gruvfält. Kantorp i Södermanland. Kring uppfordringsschaktet gruppera sig sovrings-oeh anrikningsverk. — T. h. Nordmarks järngruva i Värmland i slutet av 1700-talet. Brytningsmetoderna och hjälpmedlen för malmens uppfordring undergingo mångenstädes ingen nämnvärd förändring ännu på 100 år.

gruvliaiiteringen till godo. Slutligen må nämnas, att kraftproblemet, som sedan urminnes tider vållat gruvorna stora bekymmer, på sina håll blivit löst först genom det sista decenniets omfattande elektrifiering. Vad gruvindustrins rationalisering betytt för produktionen vid järngruvorna framgår därav, att denna, beräknad per arbetare och år, var vid underjordsbrytning i medeltal 432 ton åren 1896—1900 mot 2,253 ton 1926, vid dagbrytning i medeltal 1,410 ton åren 1896—1900 mot 9,076 ton 1926, vilket innebär, att produktionen per arbetare vid de olika formerna för brytning resp. 5- och 6-faldigats.

En gren av gruvindustrin, som uppstått under den här behandlade perioden, är sovringen och anrikningen, varmed förstås den verksamhet, vid vilken ur det uppfordrade berget malmstycken skiljas från gråbergsstycken (sovring) och malmmineral från gråbergs-mineral (anrikning). Maskinell sovring tillämpades först vid Slotterbergsgruvan 1884, varvid för första gången den magnetiska svartmalmen skildes från gråberget med hjälp av magnetisk malmskiljare (konstruerad av Jonas Wenström, vars namn vi sedermera skola möta i ett annat sammanhang). De moderna anrikningsprinciperna ha däremot framvuxit rätt sent, och de flesta anrikningsverken ha i allmänhet anlagts först efter sekelskiftet. I allmänhet innehålla anrikningsverken för järnmalm anordningar för successiv nedkrossning av malmen samt för magnetisk anrikning av svartmalmen och separering i vatten efter mineralkornens specifika vikt av blodstensmalmen (våtanrikning). I fråga om anordningar och maskiner för järnmalmsanrikningen har ett grundläggande arbete utförts av doktor J. G. Gröndal, vars metoder (jämväl för brikettering) ligga till grund för det 1902 upprättade Herrängs järnverk. Under de senaste 15 åren ha de ursprungligen i Amerika lanserade flotations-metoderna börjat komma till användning i Sverige vid anrikning av ädlare malmer. De grunda sig på det förhållandet, att metallglänsande mineralkorn, fuktade med olja, ha förmåga att fastna vid luftblåsor i vatten och sålunda kunna tillvaratagas med det på ett eller annat sätt bildade skummet.

Produktionen vid anrikningsverken av järnmalmskoncentrat (»slig»), som vid sekelskiftet var c:a 40,000 ton årligen steg hastigt till över 1 mill. ton (1915) för att efter kriget lika hastigt sjunka till en årlig kvantitet av 400,000 ä 500,000 ton. Enär järnmalmssligen är mindre lämplig att användas vid masugnen, brukar man vanligen bringa den i stycke-form, antingen så, att man av den fuktade sligen formar briketter, som bringas att delvis smälta (sintra) i för detta ändamål konstruerade ugnar, eller så, att sligen blandas med

Domnarvets järnverk. Redan vid driftens igångsättning på 1870-talet en för den tiden stor anläggning, har

Domnarvet utvecklats till landets största järnverk.

kolpulver, som antändes, varvid den sintrar ihop till en kompakt kaka, vilken sedan krossas till lämplig styckestorlek. Den första brikettugnen byggdes 1902; sintringsmetoderna infördes först 1915. Brikettillverkningen, som 1906 uppgick till 78,000 ton, nådde sitt maximum 1915 med 349,000 ton men har sedermera hastigt sjunkit (endast 34,000 ton 1926), medan sintertillverkningen på grund av billigare kostnader i stort sett oavbrutet stigit till 144,000 ton åren 1924—26.

Järnhanteringen visar i fråga om produktionen ej samma rekordartade uppsving som gruvindustrin men har i fråga om metoderna undergått en genomgripande omgestaltning.

Antalet använda masugnar, som från 1830-talet till fram emot 1870 var c:a 220, minskades från denna tid till c:a 120 stycken 1914—18 för att sedan ytterligare sjunka. Samtidigt har emellertid den producerade tackjärnsmängden per masugn och blåsnings-dygn ökats från c:a 6 ton omkring 1860 till c:a 29 ton 1926. Denna ökning beror dels på en sedan 1870-talet fortgående modernisering av masugnarna, dels på en koncentrering av driften, som fört med sig, att ett stort antal mindre hyttor nedlagts.

Det vid masugnarna använda bränslet har en tvåfaldig uppgift, nämligen dels att ut-reducera järnet ur malmen, där det förekommer bundet vid syre, dels att alstra det för smältningen och reduktionen nödvändiga värmet. Som bränsle användes huvudsakligen träkol och koks. Sverige har varit hänvisat till det dyrare träkolet, vilket medfört, att produktionen inriktats på framställandet av tackjärn av högre kvalitet, huvudsakligen för stålberedning, medan behovet av billigare tackjärnssorcer till stor del måst täckas genom import. Den framväxande trädcellulosaindustrin har orsakat en knapphet på de virkes-kvaliteter, som användas vid träkolningen, varför man på olika sätt sökt minska masugnarnas behov av träkol. Ett led i denna strävan är uppfinningen av den elektriska masugnen (uppfunnen av A. Lindblad, A. Grönwall och O. Stålliane), som på Jernkontorets initiativ praktiskt prövades åren 1910—11 och som sedermera tagits i bruk vid flera svenska järnverk. Den elektriska masugnsprocessen kräver bränsle endast för malmens reduktion, vilket innebär att c:a

2/s av träkolsmängden kan sparas. Ehuru den elektriska masugnen ännu ej kommit allmänt i bruk (f. n. finnas c:a 10 st. i Sverige), har den under efter-krigsårens lågkonjunktur visat sig väl hävda sin ställning i förhållande till blästermasugnarna.På senare tid har den s. k. direkta järnframställningen, d. v. s. framställning av mjukt järn och stål ur malm, varit föremål för omfattande experimentarbeten, resulterande i två olika svenska metoder (Flodin-Gustafssons och Wibergs), om vilkas framtid det dock ännu torde vara för tidigt att yttra sig. Hit hör även den av E. Sieurin utarbetade, vid Höganäs tillämpade metoden för tillverkning av järnsvamp ur slig och stenkolsstybb.

De mest genomgripande förändringarna uppvisa stålframställningsmetoderna. Under det att smidbart järn under förra hälften av 1800-talet framställdes så gott som uteslutande genom s. k. välljärnsmetoder (tysksmide, lancashiresmide, vallonsmide och puddling; den

sistnämnda metoden vann dock aldrig större ^

insteg i Sverige), varvid järnet erhålles i smälttlylande, degig form, karakteriseras slutet av 1800-talel av götjärnsmetodernas fram-marsch. Vid dessa (bessemer- och martin-metoderna) framställes flytande stål ur tack-järn, Den äldsta metoden, uppkallad efter sin

upphovsman, engelsmannen Henry Bessemer, Bessemerblåsning vid Edske bruk 1858.

. Efter samtida akvarell.

patenterades 185o och bragtes till praktisk

användbarhet 1858 av svensken G. F. Göransson. Ungefär ett årtionde senare hade fransmannen P. E. Martin och tysken W. Siemens utarbetat martinmetoden. De basiska göt-järnsmetoderna (thomas- och basiska martinmetoderna), vid vilka rent och mjukt stål framställes ur fosforrikt tackjärn, förelågo utexperimenterade först omkring 1880.

Götjärnet utträngde dock välljärnet relativt långsamt. Välljärnsproduktionen i Sverige visar en icke obetydlig ökning från 1876 till 1895 (delvis beroende på lancashiresmidets tekniska fullkomning), och även om götjärnsproduktionen ökades i hastigare tempo, dröjde

Hdet ända till slutet av 1890-talet, innan götjärnet överflyg-lade välljärnet. Från denna tidpunkt har välljärnsproduktionen kraftigt minskats ej blott

järnet, utan även absolut. Ännu 1913 tillverkades dock i Sverige nära 160,000 ton välljärn (smältstycken och råskenor) mot c:a

av välljärnet exporterades, huvudsakligen till England, där det användes som råmaterial vid degelstalsberedningen, under det att det allra mesta av götjärnet förbrukades inom lan-Tappning av stål ur elektrisk ugn (Söderfors). det. Efter världskriget liar väll-järnsproduktionen sjunkit till en obetydlighet (30,000 ton år 1926), medan götjärnspro-duktionen efter en kraftig nedgång synes vara på väg mot förkrigsårens omfattning (495,000 lon år 1926). Bessemermetoden har alltmera fått träda tillbaka för martinmetoden men har ingalunda helt försvunnit; tvärtom synes tillverkningen av bessemerjärn under senare år ha stabiliserats.

Relativt unga äro elektro-stålmetoderna, vilka skilja sig från martinmetoden huvudsakligen genom att stålbadets uppvärmning sker på elektrisk

»Förstlingen», det första lokomotivet i Sverige, lnrggt av Munktells väg. De ha kommit till an-mek. verkstad 1847 för en gruvbana i Norberg. Vikt c:a 18 ton, ångtryck .. . . . , . ,

3V2 kg, effekt 15 likr, största hastighet 10 km/tim. Efter modell. Vanuiling, Utom Vid. llllliare

stålgjuterier, huvudsakligen för

framställning av kvalitetsstål och specialstål. Det har i utlandet varit möjligt att med dessa metoder ur sämre råmaterial framställa stål av mycket hög kvalitet, ett förhållande, som måst inverka på Sveriges export av kvalitetsstål. Betydande insatser inom den elektriska ugnstekniken ha gjorts av svenskarna F. A. Kjellin och I.

Rennerfelt.

Anmärkningsvärd är den roll, specialstålen numera spela. I dessa ha olika legerings-ämnen (mangan, krom, nickel, volfram, vanadin m. fl.) tillsatts för att ge stålet speciella hållfasthetsegenskaper (hårdhet, seghet), magnetiska egenskaper, rostbeständighet o. s. v. I samband med specialstålens ökade användning står den alltjämt växande produktionen av ferrolegeringar (kiseljärn, manganjärn, kromjärn 111. fl.), vilken sker i elektriska ugnar. Största delen av tillverkningen är avsedd för export.

Som självständig industri framträdde mekaniska verkstadsindustrin egentligen först på 1840-talet efter att dessförinnan huvudsakligen ha varit bunden vid järnbruken och avsedd att tillgodose det lokala behovet av alster av mångskiftande slag. Med 1890-talet inträder en långt gående specialisering av verkstädernas tillverkning, vilken ock i många fall börjar inriktas på export. Den svenska verkstadsindustrins alster åtnjuta utomlands ett stort an-

Statens järnvägars snälltågslokomotiv litt. F (1914). Vikt c:a 143 ton, ångtryck 13 kg, effekt 1,600 likr, största hastighet 90 km/tim.Del av Bofors' hammarsmedja.

seende, vilket beror på de använda råvarornas höga kvalitet, arbetarstammens yrkesskicklighet och slutligen den framgångsrika uppfinnarverksamhet, vilken ligger till grund för ett flertal hithörande tillverkningar. Verkstadsindustrins växande omfattning sammanhänger naturligtvis med industrins och kommunikationernas allmänna utveckling, men samtidigt är att märka en icke oväsentlig stegring av produktionen per arbetare, vilken har sina orsaker i dels den omnämnda specialiseringen, dels i användandet av förbättrade verktygsmaskiner och transportanordningar samt slutligen i moderna organisatoriska anordningar i driften.

En dominerande plats intog under 1800-talet ångmaskinstillverkningen, vilken hade att fylla den växande industrins och samfärdselns, slutligen även jordbrukets, behov av drivkraft. Ångmaskiner tillverkades också vid ett stort antal verkstäder, bland vilka märkas Bergsund (bl. a. fartygsmaskiner) och Motala mekaniska verkstad (fartygsmaskiner och lokomotiv) samt Trollhättans mekaniska verkstad (lokomotiv). Lokomotivtillverkning upptogs redan 1847 av Munktells mekaniska verkstad i Eskilstuna, som dock senare specialiserade sig på lokomobiltillverkning. När inemot sekelskiftet kolvångmaskinen miste sin dominerande ställning i konkurrensen med andra kraftmaskiner, kom mekaniska verkstadsindustrin i Sverige att snabbt inrikta sig efter de nya linjerna.

Ehuru ångturbinens princip upptogs betydligt tidigare än kolvångmaskinens, dröjde det ända till 1880-talet, innan dugliga ångturbiner kunde tillverkas, vilket väl delvis berodde på svårigheten att med tidigare använda verktygsmaskiner åstadkomma det precisionsarbete, som erfordras vid turbinfabrikationen. Den moderna ångturbinens tillkomst beror även på behovet av lämpliga drivmaskiner för de snabblöpande elektriska generatorerna. Ångturbinproblemet har till stor del lösts på svensk botten, bl. a. genom G. de Laval, vars aktionsångturbin, i princip färdig 1883, sedan 1893 är föremål för fabriks-mässig tillverkning. En annan svensk ingenjör, E. Seger, konstruerade i slutet av 1800-talet en reaktionsångturbin, vilken i sin primitiva form ej fick större användning, men vars princip återfinnes i den av bröderna B. och F. Ljungström konstruerade, tekniskt fulländade ångturbinen (tillverkad sedan 1908).

Ångteknikens växande krav på höga ångtryck och bättre ångekonomi ha framkallat en motsvarande utveckling av ångpannetekniken. Bland svenska insatser å detta områdefrån senare år märkas J. V. Blomqvists hög-trycksångpanna och J. Ruths' ångackumulator.

F örbränningsmotorn, d. v. s. en värmekraftmaskin, i vilken förbränningen sker inuti motorcylindern, räknar sin tillkomst från 1860. De första maskinerna drevos med lysgas, ett dyrt bränsle med begränsad tillgång, varför denna typ av motorer i Sverige fick en ganska ringa användning. För-b r än ni n gs m o torn s fram -tid berodde på möjligheten att använda olja som bränsle. Med detta problem umgicks man

sedan 1870-talet i utlandet (särskilt i Tyskland, England och Amerika), där de grundläggande uppfinningarna gjordes. I Sverige vaknade först i början av 1890-talet intresset för dessa motorer, främst för fotogenmotorerna, i vilkas utveckling svensk teknik gjort viktiga insatser. Pionjären på detta område var J. Weyland, från 1893

konstruktör vid Bolinders mekaniska verkstad i Stockholm, vars berömda motorindustri han grundat. Automobilmotorproblemet upptogs något år senare av G. Erikson, vilken 1897—1917 som konstruktör hos Vagnfabriks aktb. i Södertälje (senare Scania-Vabis) inlade stora förtjänster om denna verkstads i fråga om kvaliteten synnerligen högtstående automobil-tillverkning. Tändkulemotorer, ursprungligen av amerikansk modell, började 1899 tillverkas vid J. V. Svenssons motorfabrik i Augustendal, vars »Avancemotorer» ännu ha stor betydelse som drivkraft, speciellt för lantbruket. De allra viktigaste förbättringarna av dieselmotorn ha sedan 1900 utförts av J. Hesselman vid Aktb. Diesels motorers verkstäder i Sickla. Aven i fråga om utombordsmotorer har Sverige under de senaste 20 åren tillkämpat sig en ledande ställning. Slutligen må påpekas, att problemet om sprit som motorbränsle i hög grad intresserat svenska uppfinnare.

Turbintillverkningen har för Sverige, med dess rikedom på vattenkraft, varit av stor betydelse och fyller numera icke blott det egna behovet utån har även givit upphov till en betydande export.

Ett par av verkstadsindustrins grenar äro typiska exportindustrier, nämligen separator-ocli kullagerfabrikationerna. Mjölkseparatorn uppfanns av G. de Laval 1878, och den fabriksmässiga tillverkningen övertogs 1883 av Aktb. Separator i Stockholm. Då tiden för de Lavals patent utlöpte vid sekelskiftet, upptogs tillverkningen av ett flertal firmor, av vilka dock numera de största kontrolleras av Aktb. Separator. Även kullagertillverkningen i Sverige har numera samlats under ett företag, Aktb. Svenska kullagerfabriken, som 1907 grundades för exploatering av doktor Sven Wingquists konstruktioner av självreglerande lager. Världsberömda äro även de av doktor G. Dalén uppfunna gasbehållarna och automatiska belysningsapparaterna, vilka sedan 1904 tillverkas vid Svenska aktb. Gas-accumulator.

Interiör från ett modernt mejeri. Installationen verkställd av Aktb. Separator. Mejerihanteringen, sedan 1870-talet en viktig exportindustri, betjänade sig ända in på 1880-talet av gräddsättning i cylindrar och handskumning av mjölken.Skeppsbyggeriet visar i Sverige som annorstädes under 1800-talet en småningom skeende övergång från träfartyg till järn- och stålfartyg, från segelfartyg till ångfartyg. Möjligen gick utvecklingen här hemma långsammare än i allmänhet utomlands; först vid 1800-talets sista år var det maskindrivna tonnaget i Sverige större än segelfartygstonnaget. Rent tekniskt intog det svenska skeppsbyggeriet vid mitten av 1800-talet en rangplats, till stor del beroende på det nitiska arbete för propellerns införande och sjöångmaskinens förbättrande, som Motala mekaniska verkstads dåvarande chef, O. E. Carlsund, nedlade. En liel del av de vid Motalakoncernens varv byggda fartygen finnas ännu kvar i handelsflottan. Även Bergsunds mekaniska verkstad har tillfört denna ett värdefullt tonnage.

En egentlig varvsindustri av internationella mått skapades däremot rätt sent i Sverige, nämligen för c:a 25 år sedan i samband med tillkomsten av landets första transoceana linje (Transatlantic 1904). Sedan dess och till världskriget hann dock varvsindustrin utvecklas till sådan styrka, att den kunde fullgöra leveranser även till utlandet. Under kriget utvecklades den till en storindustri, vars anläggningar (Götaverken, Eriksberg, Lindholmen, Kockums varv) stå i höjd med utlandets.

Om man bortser från tillverkningen av telegrafapparater, har elektroindustrin uppstått efter 1859. De grundläggande uppfinningarna inom den elektriska maskintekniken gjordes omkring 1870, telefonen uppfanns 1876 och glödlampan 1879. Sverige tillägnade sig dessa uppfinningar mycket snabbt. Den elektriska kraftöverföringen innebar ju också möjlighet till industrianläggningarnas lämpligare geografiska placering; denna hade förr i allmänhet bestämts av tillgången till lätt utbyggd vattenkraft. Landets glesa bebyggelse samt de stora avstånden mellan samhällena befordrade även telefonväsendets (liksom i senare tid rundradiorörelsens) utveckling.

Den svenska telefonindustrin grundades 1876 av L. M. Ericsson i Stockholm, och 1877 utförde H. T. Cedergren den första privata telefonanläggningen.

Den första växelstationen upprättades 1880 av Bell-bolaget, som emellertid snart över-flyglades av det 1883 av H. T. Cedergren stiftade Stockholms allmänna telefonaktiebolag. Telegrafverket hade redan 1881 börjat anlägga sitt telefonnät. Telefonens framgångar medförde ett enastående uppsving för L. M. Ericssons firma, vars

tillverkning numera till största delen avsättes utom landet. Det anseende de svenska telefonerna sedan länge ägt har på sista åren ytterligare befästs genom Telefonaktiebolaget L. M. Ericssons automatiska anläggningar. Till bolaget är numera landets äldsta firma för tillverkning av radiomaterial (Svenska radioaktiebolaget, grundat 1919) ansluten, likaså Sieverts kabelverk, vilket, grundat 1894, bl. a. utfört anmärkningsvärda leveranser av kraft-överföringskablar för trefasström, avsedda för havsförläggning.

Ett banbrytande arbete inom elektrotekniken utfördes under 1880- och 1890-

Kotor till större vattenturbindriven växelströmsgenerator (ASEA).Bergviks sulfit- och sulfitspritfabrik. Sulfitfabriken, anlagd 1903, är en av de största i Sverige. Sulfitspritfabriken anlades 1911.

talen av Jonas Wenström, anställd hos landets äldsta och största firma inom branschen, Allmänna Svenska elektriska aktb., grundat 1883. De av Wenström 1882 lanserade principerna för likströmsmaskiner ökade i hög grad dessas användbarhet och ligga till grund för alla moderna elektriska maskiner. Mest känd kanske Wenström har blivit genom det av honom uppfunna och 1890 patenterade trefassystemet, som möjliggjorde elektrisk kraftöverföring på långa avstånd. Den första kraftöverföringen enligt trefassystemet i Sverige (Hällsjön—Grängesberg) öppnades 1893, endast två år efter det systemet prövats i utlandet.

Tillverkning av glödlampor startades i Sverige 1885 av R. Strehlenert och bedrevs till 1894, då den måste nedläggas på grund av den övermäktiga tyska konkurrensen. Sedermera har dock en rätt betydande glödlampfabrikation uppvuxit i Nyköping (Skandinaviska glödlampfabriken, 1899) och Stockholm (Elektraverken, 1917).

Ännu en tillverkning kan

Handpapperstillverkning. de förändringar metoderna

Efter etsning från slutet av 1700-talet. Undergått efter sill tillkomst.Slipmassan, framställd genom mekanisk sönderdelning (slipning) av granvirke, kunde* ej ersätta det bättre lumppapperet, beroende dels på fibrernas korthet, dels på det förhållandet, att massan (och papper, framställt av sådan) innehåller vedämne (lignin), vilket av luft och ljus så förändras, att papperet med tiden blir skört. Den användes därför huvudsakligen till tidningspapper, i vilket den kan ingå med c:a 75%. Brun slipmassa, d. v. s. sådan, som tillverkas av ved, upphettad (»basad») i ånga, är långfibrigare och användes bl. a. till omslagspapper och papp.

I den kemiska massan, trächellulosan, är däremot vedämnet utlöst genom vedens-kokning i vissa vätskor och cellulosafibrerna mera oskadade, varför det av sådan massa beredda papperet kunnat ersätta lumppapperet, 0111 ock det senare i fråga 0111 hållbarhet ännu är ouppnått. Träcellulosametoderna, sulfit- och sulfatmetoderna, framträdde, som nämnts, båda omkring 1870.

Sulfatmetoden intog länge en relativt undanskymd ställning, medan tillverkningen av sulfitcellulosa i stort sett oavbrutet stigit. G. D. Ekmans sulfitmetod, som gick ut på att koka granved med magnesiumsulfit, undergick i Sverige under 1870- och 1880-talen betydande förbättringar. G. W. Flodquist utbytte magnesiumsulfiten mot kalciumsulfit,, och V. Folin införde den indirekta kokningen med ånga. En olägenhet med sulfitmetoden.

Modern fourdriniermaskin för framställning av papper i långa banor.

är (utom det, att den ej kan användas för furuvirke), att c:a 50 % av vedmassan upptages* i kokluten. Många försök ha därför sedan 1887 gjorts att nyttiggöra avfallsluten. Bl. a. har man (R. Strehlenert och andra) försökt att genom dess indunstning framställa bränsle,, och en hel del lut har fått användning som dammbindare på landsvägar. Den hittills-mest betydande insatsen har dock gjorts av G. Ekström och H. Wallin, vilka 1909 lyckats tekniskt och ekonomiskt lösa problemet att genom jäsning och destillation framställa etyl-alkohol (sulfitsprit) ur luten.

Sulfatmetoden eller, allmännare uttryckt, de alkaliska cellulosametoderna, som gå ut på att koka virket med alkalier, mötte till en början många svårigheter. E11 nackdel, som länge hämmade dess utveckling, var brunfärgningen av fibern, som förde med sig behovet av en dyrbar blekningsprocess; vidare gingo över 70 % av

veden förlorade vid kokningen^ och återvinningen av den dyrbara kokluten var dålig. 1 det sistnämnda avseendet erhölls en stor förbättring genom det av A. Muntzing på 1870-talet införda diffusionsförfarandet,. vid vilket massan efter kokningen sönderspränges (defibreras) vid en trycksänkning och sålunda lättare kan befrias från luten. Den avgörande förbättringen gjordes dock utomlands 1884, då man fann, att förlusterna av soda i luten kunde ersättas genom det billigare natriumsulfatet (den nuvarande sulfatmetoden uppfanns sålunda först 1884), varigenom man även erhöll större massautbyte och en starkare massa. Sulfatmetoden har de senasteråren gjort ett kraftigt uppsving, och ett flertal nya sulfatfabriker ha efter kriget anlagts i Sverige. Detta beror på fördelen för sågverken att i sulfatfabrikerna kunna tillgodogöra sig sågavfallet.

Sverige har kallats spräng ämnesindu-strins klassiska land. Det var nämligen här nitroglycerinet först togs i bruk såsom sprängämne (»sprängolja»). Den första nitroglycerinfabriken anlades av Immanuel Nobel 1862 vid Heleneborg och flyttades 1865 till Vinterviken. I. Nobels son, Alfred Boktryckssnäiipress från 1870-talet. Nobel, omskapade nitroglycerinframställ-

ningen till en storindustri genom sin metod (1863) för massframställning av sprängolja. Dennas värde som sprängämne befäste han ytterligare genom sin 1864 uppfunna metod att antända sprängskott med knallhatt. De stora faror, som medföljde liandhavandet av sprängoljan, minskades genom den av A. Nobel 1866 uppfunna metoden att absorbera oljan i kiselgur (s. k. gurdynamit). Såväl sprängolja som gurdynamit ha, åtminstone i Sverige, undanträngts av spränggelatinet (uppfunnet 1875 av A. Nobel), en blandning av nitroglycerin och b o mull skrut, som ingår i de flesta i Sverige använda sprängämnen. En annan användning för nitroglycerinet fann A. Nobel och R. Sohlman i det av dem i slutet av 1880-talet uppfunna röksvaga krutet (nobelkrut eller ballistit).

Modern rotationspress.Den svenska tändsticksindustrin, som för närvarande håller på alt erövra världen, har uppstått ur den av bröderna J. E. och C. F. Lundström 1847 anlagda Jönköpings tändsticksfabrik. Det var nämligen här, som säkerhetständstickorna först började tillverkas (1852). Äran av att ha fört tändsticksindustrin till den höga tekniska ståndpunkt den intar, tillfaller i hög grad Alex. Lagerman, som konstruerat de fulländade automatiska maskiner, vilka användas vid tillverkningen.

STATENS KRAFTVERK.

Av Sveriges vattenkraft beräknas c:a 5 mill. hkr kunna utnyttjas vid kontinuerlig drift. Per är räknat motsvarar denna effekt en energimängd av c:a 32 milliarder kilowattimmar, av vilka f. n. endast c:a 3 milliarder äro utnyttjade. 15% av vattenkraften finnas i Norrland, där också det mesta av den outnyttjade kraften är att söka. I mellersta Sverige äro vattenfallen i allmänhet fullt utnyttjade, likaså i Skåne och södra Sveriges kustland. De stora kraftstationerna och distributionsanläggningarna ha tillkommit efter åren 1906—1908, då bl. a. Vattenfallsstyrelsen började utbygga Trollhättefallen, Kraftaktb. Gullspång—Munkfors fallen i Gullspångsälven (27,000 hkr) och Sydsvenska kraftaktb. stiftades (detta har i sig upptagit Finsjö- och Hemsjöbolaget och disponerar nu över ett ledningsnät, som omfattar hela Skåne och Blekinge samt södra Småland). Bland större privata eller kommunala kraftverk märkas f. ö. Untraverket (igångsatt 1918; effekt 40,000 hkr; ägare Stockholms stad), Hammarforsen (igångsatt 1928; effekt 31,000 hkr) och Stora Kopparbergs bergslags kraftverk Kvarnsveden (igångsatt 1902; effekt 25,000 hkr), Bullerforsen (1910; 32,800 hkr) och Forshuvud (1921; 22,500 hkr).

Maskinsalen i Porjus’ kraftstation, insprängd i berget, 50 m. under jordytan, innehåller 7 horisontala tvillingturbiner av Francistyp om sammanlagt c:a 100,000 hkr, drivande dels enfasgeneratorer, vilka generera energi till driften av Riksgränsbanan, dels trefasgeneratorer, vilka generera energi till samhällena Gällivare, Malmberget och Kiruna och industrierna där samt till Norrbottens kustland mellan Piteå och Kalix. Kraftstationen, som utnyttjar energin i Porjusfallen i Lule älv, igångsattes 1915. Aret 1928 genererade den 148 millioner kilowattimmar.Norrfors kraftstation, statens jmgsta, togs i drift 1926. Den utnyttjar Norrforsen och översta delen av Sörforsen

i Ume älv. Maskinsalen innehåller två vertikala enkla Francisturbiner om sammanlagt 26,000 hkr, kopplade till trefasgeneratorer. Energin överföres till Umeå med omnejd samt till Robertsfors i norr och till Väja vid

Angermanälven i söder. Aret 1928 genererade Norrfors' kraftstation 102 millioner kilowattimmar.

Trollhättans kraftstation, som utnyttjar det mellersta och största fallet i Göta älv, igångsattes 1910 samt utbyggdes till nuvarande storlek 1915—1920. Maskinsalen innehåller 13 horisontala tvillingturbiner av Francis-typ, vardera om 12,500 å 13,200 hkr, kopplade till trefasgeneratorer. Kraftstationens energi förbrukas i första hand av de elektrokemiska och elektrotermiska storindustrierna i stationens närhet samt för andra ändamål inom kraftverkets distributionsområde, som har en radie av 140 km. Dessutom levereras energi för driften av statsbanan Stockholm—Göteborg och lämnas ett icke oväsentligt energitillskott till Älvkarleby och Motala kraftverks egen distribution. Året 1928 genererade Trollhättans kraftstation 839 millioner kilowattimmar.

Statens kraftverk kunna indelas i tre grupper med skilda distributionsnät: Porjus, Norrfors och det s. k. centralblocket, vilket innefattar Trollhättan, Lilla Edets, Motala och Älvkarleby vattenkraftverk samt ångreservstationen i Västerås, sedan 1921 hopkopplade genom stamlinjen Trollhättan—Västerås. Kraftverken hade 1928 ett beräknat värde av c:a 260 mill. kr. Högspänningsledningarna hade en längd av 6,175 km.; den installerade effekten var c:a 326,000 kilowatt och den 1928 genererade energin c:a 1,6 milliarder kilowatttimmar.Lilla Edets kraftstation. Maskinsalen innehåller en vertikal Kaplanturbin om 14,000 hkr (den i förhållande till fallhöjden, 6,5 m., starkaste turbinen i världen) samt två vertikala Lawaczeckturbiner, vardera om 11,200—

11,600 hkr (med 6 m:s löphjul; de största i världen). Turbinerna driva trefasgeneratorer. Kraftstationen, som togs i bruk 1926, arbetar i direkt samköming med Trollhättans kraftstation; energin distribueras i första hand till Göteborg och Göta älvs dal. Året 1928 var den i Lilla Edet genererade energin 135 millioner

kilowattimmar.

Kontrollrummet i Älvkarleby kraftstation, från vilket maskiner och apparater i maskinsal och ställverk regleras automatiskt på elektrisk väg. Kraftstationen, som utnyttjar det nedersta fallet i Dalälven, togs i drift 1915. Maskinsalen innehåller fem horisontella dubbla tvillingturbiner av Francist37p, vardera om 17,500 hkr och drivande trefasgeneratorer. Kraftstationens distributionsnät tillgodoser energibehovet inom ett 25,000 kvkm. stort område och är direkt anslutet till ångreservstationen i Västerås. Aret 1928 var den i Älvkarleby

genererade energin 286 millioner kilowattimmar.KOMMUNIKATIONERNAS UTVECKLING I SVERIGE UNDER DE SISTA 70 ÅREN.

Den senaste stora epoken i vårt lands ekonomiska historia omfattar ungefär de sista 70 åren. Man kan säga, att denna epok är industrialismens epok. Industrialismens genombrott i Sverige ägde nämligen rum under 1850- och 60-talen. Men man kan med, synes det, än större rätt kalla den senaste 7O-årsperioden för kommunikationernas epok. Det är framför allt kommunikationernas enorma utveckling, som burit upp den industriella utvecklingen.

Det nuvarande samhället är ett helt annat än det förra, sådant det ännu existerade på 1850-talet. Då hade ännu 75 ä 80 procent av befolkningen sin utkomst av jordbruk med dess binäringar. Nu gäller detta om knappt 40 procent. Då hänförde sig 2 ä 3 procent av befolkningen till yrkesgruppen handel och samfärdsel mot nu mellan 15 och 20 procent. Ända intill mitten av 1800-talet levde vårt land sitt eget liv såsom en jordbrukande familj, ett tämligen slutet hushåll, som ej hade särdeles livliga förbindelser med yttervärlden. Nu ha vi en industri, vars avsättningsmarknad är hela världen och vars produkter utföras på svenska båtar, vilka förbinda vårt land med alla världens länder. Från dessa hämta vi också en mängd förnödenheter, som blivit för oss oumbärliga. Hela samhällsstrukturen eller typen är en annan. Nu är vårt samhälle sannerligen icke ett slutet hushåll. Bytes-hushållningen har ersatt självhushållet.

Denna revolution går ytterst tillbaka till uppfinningen av en mängd maskiner. Det är på användningen av sådana industrien byggts upp. Men hela denna nya stolta samhällsbyggnad och världshushållning vilar framför allt på de moderna kommunikationerna. Först då ångbåtarna och järnvägarna började göra avstånden mindre, kunde en industri byggas upp, vilken arbetade för större än en rent lokal marknad. Tillkomsten av snabbare postgång och telegrafförbindelser utgöra förutsättningen för det moderna affärslivets uppkomst och utveckling. Det moderna

samhället och det moderna affärslivet datera sig sålunda från tiden för genombrottet i de moderna kommunikationerna.

Den första järnvägen i Sverige blev färdig 1856. Vilken utveckling ligger ej bakom de 16,702 km järnvägar, som sedan dess byggts! Genom järnvägsbyggandet fick posten en ny utveckling. År 1859 togos järnvägarna i bruk för postbefordran. Antalet postbehandlade försändelser är nu mer än 60-dubbelt mot vad de voro nämnda år.

Den första telegrafförbindelsen — mellan Stockholm och Uppsala — öppnades 1853. Nu omspänner telegrafnätet hela världen och har fått en enastående utveckling genom radiotelegrafien. Telefonförbindelser mellan olika delar av landet anlades först 1888. Nu telefonera vi gladeligen till U. S. A.

De allra senaste »landvinningarna)) på kommunikationsområdet äro radion och flygtrafiken. Rörande den oerhörda snabbheten i utvecklingen av desamma är det onödigt att säga något.

Till den allra senaste utvecklingsfasen hör också automobilismen. Var och en vet, vilken enorm utveckling ägt rum på detta område under kort tid. Det kanske egen-domligaste med densamma är emellertid, att den givit ny betydelse åt ett av de äldsta kommunikationsmedlen, vägarna. Våra vägar av i dag kunna knappast jämföras med vägarna på 1850-talet.

Till slut må sägas några ord om våra äldsta kommunikationer, sjöfarten. Det är intet tvivel om, att de icke äro äldre såsom sådana än vägarna. Det var mycket länge, som land skilde åt och vatten förenade. Det stora genombrottet i kommunikationernas utveckling betecknas av ångbåtarnas användning i oceanfart, vilken daterar sig till 1840-talet. För Sveriges del dröjde det till 1870-talet, innan vi fingo ett verkligt uppsving inom sjöfarten. Härefter följde stagnation och tillbakagång, tills vid sekelskiftet den senaste epoken började med sin väldiga utveckling, karakteriserad framför allt av uppkomsten av våra reguljära transoceana linjer. Betydelsen av denna vår sjöfarts utveckling kan knappast överskattas. Trots nu rådande depression inom sjöfarten stå vi, synes det, inför en ännu väldigare utveckling på detta område, men den

tillhör nästa 70-årsperiod. Posthuset vid Lilla Nygatan i Stockholm

(taget i bruk år 1826).

POSTVÄSENDET.

Det svenska offentliga postväsendets tillkomst daterar sig egentligen från den 20 februari 1636 genom en denna dag utfärdad förordning.

Postväsendet i vårt land utvecklades mycket långsamt under de två första århundradena. Så sent som år 1859 hade t. ex. ännu blott 190 fasta postanstalter upprättats. Men från

och med detta år, då också järnvägarna första gången togos i bruk för postbefordran, kom utvecklingen att ske i has-

__........... — ; ti^are tempo. Här nedan

lia några siffror medtagits för att belysa den storartade utvecklingen sedan 1859.

Antalet fasta postanstalter utgjorde 190 år 1859 och 3,830 år 1929.

Postverkets personal beräknades år 1859 uppgå till 750. År 1929 hade denna siffra stigit till i Göteborgs nya posthus vid Drottningtorget (taget i bruk år 1925). runt tal 13,000.Värdet å postverkets fastigheter uppgick till 0,2 millioner kr. år 1859 och till 26,4 millionor kr. år 1929.

Postför ing slinjer na 1859 och 1927 med uppgifter om deras längd i kilometer och postförda kilometer.

Ar 1859 hade järnvägslinjerna en längd av 229 km. -och 0,2 millioner postförda km., postdiligenslinjerna 400 km. längd och 0,2 millioner postförda km., övriga lands-

Postdiligens år 1860.

Modern postdiligens med plog. (Parti av Krångedeforsarna.)

vägslinjer en längd av 16,000 km. och 3 millioner postförda km. samt sjöpostlinjer

12,000 km:s längd och 2,5 postförda km. Är 1927 voro resp. siffror: järnvägslinjerna 16,015 km. och 29,8 millioner km., postdiligenslinjerna 2,670 km. och 1,6 millioner km.; övriga landsvägslinjerna 62,525 km. och 18,5 millioner km. samt sjöpostlinjerna 40,038 km. och 4,9 millioner km. Som nya postföringslin-jer hade år 1927 tillkommit luftpostlinjerna, vilkas längd mätte 3,779 km. med 0,6 millioner postförda km.

Antalet postbehandlade försändelser under åren Svenska postverkets inkomster, utgifter och

1859—1928. överskott under åren 1859—1928.SJÖFARTEN.

För att belysa utvecklingen äro här införda några bilder och uppgifter rörande rikets tre största hamnar. I övrigt hänvisas till senare delen av Kommerserådet Martin Janssons artikel.

Uppgifter rörande Stockholms hamns utveckling.

1913 besöktes hamnen av endast 2 fartyg av över 4,000 nettotons dräktighet, 1927 av 35 sådana fartyg. Sedan 1900 har å hamnen nedlagts c:a 86 millioner kr., varav under de senaste tio åren 70 millioner kr. Från 1880 till 1928 har fartygstrafiken i hamnen ökats från c:a 2,574,000 nettoton till 9,569,000 nettoton.

Stockholm. Stadsgårdshamnen och »Strömmen».

Ar 1900 Ar 1929 Ar 1900 Aren 1929 resp. 1928 Kajlängd, meter 10,500 20,000 Kranar, maskindrivna, st. 2 98 Markareal för magasin etc., (jämte 8 bestcällda) kvm. , . 7,365 22,250 Fartygstrafik, nettoton . . . 4,878,000 9,569,000 Golvyta för dessa, kvm. , , , 14,000 84,000 Importerade varor, ton . . . 1,254,000 3,044,000 Inkomster, kr....... 828,000 5,890,000Göteborg. Kranar, använda för lossning av motorfartyget Gripsholm.

Uppgifter rörande Göteborgs hamns utveckling.

Före 1892 ägde Göteborgs hamn ingen körbar kran utan blott 9 fasta kranar för handkraft med en sammanlagd lyftkraftskapacitet av 20 ton. 1892 och 1894 köptes de första portalkranarna för styckegodstrafik, 2 under vartdera året. 1929 äger hamnen 114 kranar med en sammanlagd kapacitet av 584 ton. Av dessa kranar äro 3 fasta för handkraft,

1 dylik för elektrisk drift, 83 portalkranar för styckegods och 20 för massgods, 5 brokranar och 2 pontonkranar.Göteborg anlöpes reguljärt av ej mindre än 40 sjöfartslinjer, varav 30 svenska. Ännu 1900 funnos inga svenska linjer på transoceana länder. Nu förbinder ett stort antal svenska linjer Göteborg med alla viktigare handels- och sjöfartscentra i alla världsdelar.

Göteborg står sålunda genom reguljär linjetrafik i förbindelse med i Europa: samtliga Europas kustländer; i Afrika: Medelhavsländer, Afrikas ost-, väst- och sydkust;

i Asien: Medelhavsländer, Persien, Främre och Bortre Indien, Kina, Japan, Filippinerna, Ryska Asien;

i Australien: Statsförbundet och Nya Zeeland;

i Amerika: Canada, U. S. A:s ost- och västkust, Västindien, Mexiko, Mellanamerika, Sydamerikas ost- och västkust.

Är 1875 utgjorde fartygstrafiken i Göteborgs hamn c:a 1,4 million nettoton, år 1928 nära

11 millioner nettoton.

Sifferuppgifter till belysande av Malmö hamns utveckling.

År Landområde, Total kaj- Största vat¬ År Landområde, Total kaj- Största vat¬ hektar längd, m. tendjup, m. hektar längd, m. tendjup, m. 1775 . . . 2,o 560 0,9 1900 . . . . . 98,o 6,760 6,50 1870 . . . 49,o 4,300 5,9 1903 . . . . 99,o 7,200 6,75 1880 . . . 62,o 5,450 6,25 1910 . . . . 102,5 8,160 7,25 1890 . . . 67,o 6,630 6,50 1922 . . . .

153,4 8,900 9,25 Sista utbyggandet av hamnen verkställdes år 1922. Från tiden omkring 1859 till 1928 har fartygstrafiken i hamnen ökats från c:a 200,000 nettoton till 6,138,000 nettoton.JÄRNVÄGARNA.

Den första järnvägen i vårt land, en av Köping—Hults och Nora—Ervalla järnvägar, öppnades för reguljär trafik den 5 mars 1856. Samma år den 1 december öppnades den första statsbanelinjen även för reguljär trafik. Utom dessa uppgifter ur de svenska järnvägarnas historia böra även framdragas de data, då de mest betydelsefulla järnvägarna blivit i sin helhet fullbordade och öppnade för trafik. Dessa data äro:

13 juli 1859 Gävle—Dala järnvägar, 23 nov. 1874 Östra stambanan,

8 nov. 1862 Västra stambanan, 1 dec. 1879 Bergslagsbanan,

1 dec. 1864 Södra stambanan, 1 sept. 1888 Västkustbanan,

19 nov. 1871 Nordvästra stambanan, 15 nov. 1902 Norra stambanan.

Vissa bandelar av här uppräknade järnvägar hade dock redan tidigare tagits i bruk för trafik.

Följande bilder och tabeller belysa närmare järnvägarnas utveckling.

A. Samtliga svenska järnvägars längdutsträckning i km. Utvecklingen sedan 1856.

År Statens Enskilda Summa År Statens Enskilda Summa järnvägar järnvägar j ärnvägar j ärn vägar 1856 .... 32 34 66 1900 .... 3,850 7,453 11,303 1860 .... 303 224 527 1905 .... 4,199 8,448 12,647 1865 .... 869 436 1,305 1910 .... 4,418 9,411 13,829 1870 .... 1,118 609 1,727 4,910 9,953 14,863 1875 .... 1,513 2,166 3,679 1920 .... 5,506 9,654 15,160 1880 .... 1,956 3,920 5,876 1925 .... 6,010 9,971 15,981 1885 .... 2,385 4,505 6,890 1927 .... 6,240 10,031 16,271 1890 .... 2,613 5,405 8,018 1928 .... 6,461 10,241 16,702 1895 .... 3,270 6,486 9,756 B. Samtliga svenska järnvägars bruttoinkomster under åren 1866—1927.

Årligen Person- och Godstrafik Total Inkomst posttrafik i mill. kr. inkomst i kr. pr km. i mill. kr. i mill. kr. cc 3,312 5,888 9,481 5,760 05 oc 1871---1875 . . . . 6,337 11,304 17,988 7,580 1876---1880 .... 10,085 18,117 28,872 6,100 1881 --- 1885 .... 12,365 24,917 38,070 6,030 1886---1890 .... 14,067 27,099 42,040 5,670 1891---1895 .... 17,456 34,337 52,905 6,130 1896---1900 .... 25,832 50,335 77,761 7,590 1901 --- 1905 .... 34,169 63,593 99,811 8,310 1906---1910 .... 45,853 80,578 129,353 9,730 1911 --- 1915 .... 59,324 112,577 176,107 12,340 1916---1920 .... 127,270 313,588 451,374 29,940 1921---1925 .... 130,126 228,080 371,432 24,120 1927 .... 116,192 213,618 342,426 21,260Stockholms södra station 1860. Stationen uppfördes å den igen- Töreboda järnvägsstation 1859. Den 1 sept. fyllda Fatbursjön och togs i bruk den 1 dec. 1860 samtidigt som 1859 öppnades bandelen Göteborg—Töre-järnvägslinjen Stockholm södra—Södertälje öppnades för trafik. boda för reguljär trafik.

Sammanbindningsbanan i Stockholm. Arbetet vid järnvägsbron över Norrström. Bilden är tecknad av O. A. Mankell ocli hämtad ur Ny illustrerad tidning den 26 okt. 1867.

Stockholms centralstation efter senaste ombyggnaden, som slutfördes år 1927.Forsmobron. Den nya järnvägsbron över Ångermanälven vid Forsmo öppnades för trafik år 1912. Bakom densamma synes den gamla järnvägsbron, som togs i bruk år 1889 och nu användes som landsvägsbro.

Elektriskt snälltågslokomotiv med tågsätt vid Laxå station. Västra stambanans elektrifiering slutfördes i maj 1926.

Ängfärjan Konung Gustaf V, som trafikerar routen Trälle-borg—Sassnitz. Den svensktyska ångfärjeförbindelsen öppnades för trafik den 7 juli 1909.TELEGRAF, TELEFON OCH RUNDRADIO.

Svenska telegrafverket kan sägas ha börjat sin verksamhet den 1 november 1853, då den första telegrafförbindelsen öppnades mellan Stockholm och Uppsala. Telegrafnätet utbyggdes därefter snabbt över hela landet ocli utsträcktes under de följande åren även till Danmark, Norge, Finland, Tyskland och England.

Telegrafverkets första lokala telefonnät installerades i Stockholm år 1881. Under de följande åren anlades dylika

nät på ett flertal orter i landet, varjämte de enskilda telefonnäten successivt inköptes. Sedan det sista enskilda nätet av betydelse, Aktb. Stockliolms-telefon, inköpts år 1918, befinner sig praktiskt taget hela telefonrörelsen i statens hand.

Telefonförbindelser mellan landets olika delar började anläggas år 1888 och med utlandet år 1893. På de allra sista åren har, tack vare den moderna förstärkartekniken, förbindelserna kunnat utsträckas till ett mycket stort antal länder i Europa och via transatlantiska radiotelefonförbindelser även med Nord- och Sydamerika.

Telefonen har i Sverige fått en storartad utveckling. Antalet telefonapparater per 1,000 invånare utgjorde vid 1927 års slut i hela landet 77, vilken siffra i Europa endast överträffas av Danmark. I Stockholm funnos 289 apparater per 1,000 invånare eller mera än i någon annan stad i världen med undantag av San Francisco. Till denna utveckling har i hög grad bidragit, att de svenska telefontaxorna äro lägre än i något annat land med ordnat telefonväsende.

Telegrafverkets nyaste rörelsegren är radioverksamheten. Den första radiostationen för korrespondens med fartyg anlades i början av 1910-talet. Ar 1921 tillkom den första radio-pejlingsstationen och åx 1924 den stora västkuststationen vid Grimeton nära Varberg för telegrafkorrespondens med Förenta staterna.

Slutligen bör nämnas att telegrafverket sedan år 1924 tillsammans med Aktb. Radiotjänst bedrivit rundradioverksamheten i Sverige.

Telefonsalen i Norrköping. Norrköpings telefonstation är, liksom de flesta medelstora stationer, byggd enligt centralbatterisystem. Man ser på bilden till vänster expeditionsborden för rikstrafiken och till höger

för lokaltrafiken.Interiör från automatstationen Norra Vasa i Stockholm. Telefonstationerna i de största städerna ombyggas för närvarande till helautomatiskt system, I Stockholm och Göteborg installeras stationer av Hultman-Ericssons system. I Malmö kommer det att bli Betulanders reläsystem, vilket förut kommit till användning i Sundsvall.

Kabelutläggning. De långa riksledningarna ersättas successivt av ledningar i kablar. Hittills ha färdigställts dylika »stamlinjekablar» från Stockholm till Göteborg, Gävle och Norrköping. Den sistnämnda kabeln skall nu fortsättas till Malmö. Långa ledningars nedläggande i kablar har möjliggjorts först genom de moderna förstärkarna. Kablifieringen av de större ledningsknippena sparar avsevärda belopp i underhållskostnader.Interiör av Grimetons radiostation. Bilden visar en av de stora Alexandersonska liögfrekvensgeneratorerna, som användas för radiotrafiken med Förenta staterna. Ar 1927 befordrades 98 % av telegrammen till Amerika

över denna station, d. v. s. »via Göteborgradio».

Rundradiostationen i Motala. Vår största rundradiostation har byggts i Motala. Stationens tillkomst har avsevärt ökat antalet lyssnare, och antalet licenser per 1,000 invånare uppgick vid 1928 års slut till 62, en siffra, som endast överträffats av Danmark.FLYGTRAFI KEN.

Det är i år 10 år sedan det första försöket gjordes till reguljär lufttrafik i Sverige.

Det var Thulinverken, som år 1919 under en kortare period uppehöll trafik mellan Malmö

och Köpenhamn. Men först år 1924 kan man tala om att reguljär lufttrafik påbör-^ jats i egentlig bemärkelse, då

. \ ^ l11 ^ ^ i 1 ^ 1i s | | 11 1^ ^ l^(1n s |1i -

. fiken belyses bäst av följande

siffror ur Aktb. Aerotransports Junkers G 24 »Götaland» på Bulltofta före starten till Amsterdam. arsredogörelser:

Å r B e fordrades Tillryggalades Personer Post, kg. Fr akt gods, kg. 1924 .... 3,230 1,072 481 136,130 10,026 7,057 48,981 397,779 1926 .... 10,176 9,998 57,775 340,933 1927 .... 14,695 6,998 83,035 328,882 1928 .... 14,948 15,696 90,156 330,118 Under år 1928 ägde bolaget 8 st. flygplan, varav 3 st.

Junkers G 24 landflygplan, 1 st. Junkers sjöflygplan samt 4 st. Junkers F 13.

Sveriges luftfarts förbinc/elser dr 1922/.

^Suengej luftfartjförbin deher år 1929.VÅRA ÄLDSTA FIRMOR

Illustrerade beskrivningar

över

Svenska företag

grundade före år 1880.O. F. A HT,MARK & Co. EFTR. A.-B.

KARLSTAD.

Under firma O. F. Ahlmark etablerade Oskar Fredrik Ahlmark år 1847 i Karlstad handels-, kommissions-, speditions- och försäkringsrörelse. Efter grundarens död år 1873 övertogs rörelsen av hans brorson K. A. Ahlmark och Carl Sjöstedt under firma O. F. Ahlmark & Co. Den förre blev ensam innehavare år 1889 och tilläde då »Eftr.» till firmanamnet. Numera drevs även rederirörelse med reguljär ångbåtsförbindelse Karlstad—

Göteborg samt trampfart Vänern—Östersjön. Efter innehavarens död hade August Uppvall firman 1902—1909 och Josef Bergendorff fr. o. m. sistnämnda år. Firman började nu även kol- och koksimport samt under några år export av props och sleepers, vilken senare rörelse emellertid sedermera nedlades. Ar 1917 ombildades firman till aktiebolag med 200,000 kr. kapital, vilket sedan höjts till 600,000 kr.

Samma år upprättades filialkontor i Kristinehamn. Intill sin död år 1920 innehade Bergendorff majoriteten i bolaget och var dess verkställande direktör. Majoriteten övertogs därefter av Bror Pettersson och Gustaf Hemmingson, båda mångåriga tjänstemän i firman såsom chefer för rederi- och befrakt-ningsavdelningen respektive kolavdelningen, och dessa innehava fortfarande bolagets ledning. Styrelsen består, förutom Pettersson och Hemmingson, av Hj. Lundbohm, med Bror Pettersson som ordförande.

Bolaget driver numera en omfattande rederirörelse och uppehåller under seglationstiden på Vänern, april—december, reguljär förbindelse från Vänershamnar och Trollhätte Kanal till Manchester, Liverpool, London, Rouen, Antwerpen och Rotterdam såväl som Karlstad och Göteborg. — För närvarande sysselsättes en kontorspersonal av cirka 30 personer.

Bolagets styrelse.

O. F. Ahlmark.

Bror Pettersson.

Gustaf Hemmingson.

Hjalmar Lundbohm.Almedahls Fabriker, Göteborg.

ALMEDAHL-DALSJÖFORS A.-B.

GÖTEBORG.

För snart 100 år sedan, eller närmare bestämt år 1836, anlades vid Mölndalsån å Skårs egendom ett par kilometer från Göteborg elt mindre färgen. Från denna obetydliga anläggning har under årtiondenas lopp så småningom uppvuxit nuvarande ALMEDAHLS FABRIKER.

Utvecklingen har gått jämförelsevis långsamt. På 1840-talet förbands färgeriet med ett mindre linneväveri och linspinneri, men först sedan företaget 20 år efter dess grundande eller år 1856 övergått till aktiebolag, kan man tala om en verkligt industriell anläggning. De rätt primitiva byggnaderna fingo’så småningom vika för större och modernare. Nya maskiner anskaffades, appreturverk och blekeri anlades och vid sekelskiftet hade Almedahls fabriker vuxit upp till en av de största i sitt slng i Sverige.

Almedahls tillverkningar utgöras uteslutande av linne- och bomullsvaror. Den årliga tillverkningen uppgår till:

Linnevävnader..... 1,010,000 m Antal vävstolar .... 260 st.

Bomullsvävnader .... 375,000 » » spindlar..... 4,700 »

Lingarner....... 410,000 kg » arbetare..... 430 »

Linnevarorna utgöras till sin huvudsakliga del av: duktyger, servetter, handdukar, bolstervarstyg, silduk/^ostduk och lärfter.

Bomullsvarorna utgöras av: klänningstyger, överdragstyger, bolstervarstyger, kadettyger.

Garner: alla slag av hemslöjdsgarner, skogarn, sadelmakargarn, fiskredskapsgarn.

Redan från första början inriktades företaget på tillverkning av varor av högsta möjliga kvalitet, och denna princip har sedan alltid varit den ledande. Också kan företaget på grund härav peka på en jämn och oavbrutet stegrad efterfrågan av dess tillverkningar. Då det gällt leveranser, där kvaliteten satts i främsta rummet har Almedahls fabriker alltid med framgång kunnat upptaga tävlingen. Så har Svenska Statens verk och inrättningar sedan lång tid tillbaka räknats bland fabrikens förnämsta avnämare. Postverkets postsäckar, arméns linnekläder och en hel del statliga inrättningars förråd av linne- och bomullsvaror äro till stor del av Almedahls tillverkningar. Sjukhus och andra kommunala institutioner förse sig gärna med fabrikens alster.HALMSTAD.

År 1839 den 11 mars antogs J. O. Angel till borgare i Halmstad och därmed börjar denna firmas historia. Något av åren i början av 1850-talet upptog J. O. Angel sin brorson Anton Wilhelm Angel till medarbetare i affären och

då J. O. Angel avled år 1858 blev affärens skötsel lagd I

i den då endast 19-årige Anton Wilhelm Angels händer.

Efter inträdd myndighetsålder övertog emellertid Anton Wilhelm Angel affären och han inregistrerade

den 26 mars 1860 firmanamnet A. W. Angel. fl SJT j Den tidrymd av c:a 50 år under vilken A. W. Angel rz%^ [j »! t verkade som köpman i Halmstad har betytt oerhört rz jHrRn mjfi SffR mycket för stadens och ortens utveckling. A. W. Angel LlJgjyl SHBW | stod ständigt i främsta ledet bland de framsynta män ^H^iiMiiiiiiwMi...............iul^

som då verkade i Halmstad och han sparade sig ej då h Hl HRf WBBm ^BgF det gällde att igångsätta nya företag eller utföra något f_H™ å HKg HHh t- WjKfv annat till samhällets gagn. Bland de större företag som j—IWSctSI wjjKi PH| j jjfjfnB' räkna A. W. Angel bland sina stiftare kunna sålunda nämnas: Halmstads Nya Verkstads A.-B., Skandinaviska Jutespinneri & Väveri A.-B. Oskarström, Nissaströms

A “13. A. W. An sfel.

A.-B. och järnvägen Skåne-Halland, numera Västkustbanan. A. W. Angel var tysk vice konsul, tillhörde riksdagen åren 1882—1883, landstinget^ stadsfullmäktige m. m. — Efter konsul Angels död år 1909 ombildades firman till aktiebolag. Dess nuvarande styrelse utgöres av direktörerna Pehr Berggren och Olof Persson samt rådmannen E. Fogelklou, med Olof Persson som verkst. direktör.

Almedahls fabrikat har ävenledes bland den stora allmänheten städse gällt för att vara av högsta kvalitet, och anses fabrikens varumärke »Hästen» med rätta såsom den bästa garantin för en alltigenom förstklassig vara.

År 1920 sammanslogos Almedahls Fabriks Aktiebolag och Dalsjöfors Väfveri Aktiebolag till ett bolag: Almedahl-Dalsjöfors Aktiebolag, vars styrelse har sitt säte i Göteborg.Sr

AKTIEBOLAGET AHLSELL & BERNSTRÖM

STOCKHOLM.

Den 1 mars 1877 grundade ingenjörerna John Bernström och Jacob Tornblad firman John Bernström & Co med kontor i n:r 13 Riddarhustorg, Stockholm. Rörelsen omfattade försäljning av maskiner och pumpar, maskinförnödenheter och oljor, såväl agenturvis som i fast räkning. Senare upptog firman jämväl försäljning av

förtenta och emaljerade kok-ocli hushållskärl samt mejerikärl såsom representant för Olofströms Bruk, Olofström, av verktygsstål såsom representant för Österby Bruk, Dannemora, samt av stenverktyg m. m. såsom representant för Iggesunds Bruk, Iggesund.

Ar 1888 övergick ingenjör John Bernström till Aktiebolaget Separator såsom detta bolags direktör, och i hans ställe inträdde såsom delägare i John Bernström & Co hans broder Andreas Bernström. Ingenjör Tornblad avled några år senare, varefter Andreas Bernström var ensam innehavare av firman till den 1 januari 1908, då han såsom kompanjoner upptog sin mångårige medarbetare Ernst Blomberg samt Karl Jrson Lundahl. Kontoret var då förlagt till Vasagatan 52. Firman upptog vid denna tid såsom specialitet försäljning av smidda och gjutna rör och rördelar samt armatur för gas, vatten och ånga samt senare även värmeledningsmaterialier, i vilka nya artiklar en mycket betydande omsättning gjordes.

Den 1 januari 1913 ombildades firman till Bernström & Co Aktiebolag med Bernström, Blomberg och Lundahl som direktörer, men redan ett år senare lämnade Bernström bolaget, och i stället inträdde ingenjör Bengt Fahlstedt. Den 1 januari 1919 avgick Blomberg, och den 1 januari 1922 sammanslogs bolaget med den kända sanitets- och rörfirman Aktiebolaget Alilsell & Ahrens under firma Aktiebolaget Ahlsell & Bernström. I detta bolag fungera, sedan Fahlstedt i april 1924 avlidit, konsul R. Ahlsell såsom styrelsens ordförande och direktör Lundahl såsom verkställande direktör. Kontors- och expeditionslokaler äro förlagda till Mästersamuelsgatan 32, Stockholm, och lagerlokalerna till Albano och Värtan, där betydande utrymmen disponeras. I Malmö har bolaget en filial med kontor och fullständigt lager.

Bolagets aktiekapital utgör sedan den 1 januari 1922 kronor 1,400,000: —, och i bolagets tjänst äro anställda: å kontor 60 st. samt å lager 35 st. personer.

Bolagets rörelse omfattar fortfarande försäljning av: Smidda rör, alla slag, samt smidda och aducerade rördelar, gjutna rör, alla slag, med tillhörande rördelar, tuber, alla slag, sanitetsartiklar av porslin, fireclay samt emaljerat gjutgods, gjutgods för vatten- och avloppsledningar, armatur för gas, vatten, ånga och värmeledningar, värmeledningspannor, Strebel original, radiatorer och kamflänsrör, gjutna och smidda, varmluftsapparater och fläktar samt övrig ventilationsmateriel, vattenvärmare för ånga, varmvatten eller gas, luftfilter, pumpar för hand- och maskinkraft m. m.Nya Asfalt Aktiebolaget.

NYA ASFALT AKTIEBOLAGET

STOCKHOLM.

ASFALTBOLAGET bildades år 1875 av direktör A. Fick, redaktör Rudolf Wall och kapten Th. von Heijne. Filialer grundades i Köpenhamn och Helsingfors, vilka senare överlätos på bolag med intressenter i respektive städer.

Sedan stiftarna avlidit, övergick firman i nya händer och erhöll då sitt nuvarande namn NYA ASFALT AKTIEBOLAGET. Bolaget har nu filialer i Örebro och Malmö, med avdelningar för husbyggnader, vägbyggnader och asfaltarbeten.

Verkst. dir.: Ingenjör Alexius Kleist. Vice verkst. dir.: Civilingenjör Josef Gendt.

Bijggnadsavdelningen i Stockholm: Bland större utförda arbeten må nämnas: för Kungl. Tekn. Högskolan: byggnader vid Valhallavägen; för Fastighets A.-B. Utsikten: bostadshus; för Nordisk Bokindustri, Åhlén & Åkerlunds Förlags A.-B., Albert Bonnier, A.-B. Förenade Chokladfabrikerna: kontors- och fabriksbyggnad; för Evangeliska Brödraförsaml.: kyrka och kontorsbyggnad; för Slakteri A.-B. Norrmalm: affärs- och bostadshus; för A.-B. Separator: lagerbyggnad, fabriksbyggnad; gjuteribyggnad i Södertälje; för Skönviks A.-B., Matfors: byggnad för pappersbruk; för C. E. Johansson, Eskilstuna: verkstadsbyggnad; för Mjölkcentralen i Stockholm och Sundbyberg: mejeribyggnader; för Föreningen Sofiagården och A.-B. Sthlms Arbetarehem: bostadshus; för C. P. Dahlgrens Fast. A.-B.: bostads- och affärshus; för Sthlms Elektricitetsverk: till- och ombyggn. av Tulestationen; för Svea Ingenjörkår, Frösundavik: kaserner; för Sthlms Läns Centrallasarett, Mörby: nybyggnader; för Skandinaviska Kredit A.-B., Lutli & Roséns El. A.-B. i Stockholm och Eskilstuna, Sieverts

Kabelverk, Sundbyberg och Sv. A.-B. Gasaccumulator: grund och byggnadsstommar av betong.

Väg- och Asfaltavdelningen kan bland beställare nämna: Stockholm, Malmö, Landskrona, Lund, Norrköping, Linköping, Gävle, Sala, Uppsala, Danderyds skeppslag, Färentuna härad, Gärds härad, Harjagers härad, Luggude härad, Onsjö härad, Oxie härad, Svartlösa härad, Södra Åsbo härad.

Aktiebolaget Arboga Mekaniska Verkstads anläggning.

AKTIEBOLAGET ARBOGA MEKANISKA VERKSTAD

ARBOGA.

Firman räknar sin tillblivelse från den 5 april 1856.

Nämnda dag bildades ett solidariskt bolag, kallat Arboga Gjuteri- och Mekaniska Verkstads-Bolag, med ett kapital på 150,000 rdr rmt.

§ Grundare voro: Direktör S. G. Kallstenius, Bruks-

patronerna P. A. Carlberg och Claes Carlberg, Verkmästare

C. W. Olsson, Handlandena A. Örström J:son, Carl Stenberg J:r och A. F. Dufberg samt Faktor J. F. W. Forsberg.

De tre förstnämnda bolagsmännen voro delägare i Krokfors Bolag i Kopparberg och Olsson verkmästare vid samma bolag. De fyra sistnämnda delägarna voro bosatta

Som initiativtagare till bolagets bildande får brukspatron P. A. Carlberg betraktas. Han var vid denna tid

Krokfors Bolag, som redan i början av 1800-talet existerade i Kopparberg, nedlade sin gjuteri- och verkstads-rörelse, och en del maskineri nedflyttades till Arboga, då

Att rörelsen överflyttades till Arboga hade sin grund Brukspatron P. A. Carlberg. däri, att Arboga vid tiden härför fick järnväg, medan

Kopparberg hade mycket dåliga kommunikationer.

Aktiekapitalet ökades år 1868 till 180,000 rdr och år 1882 till 468,000 kr. samt slutligen år 1917 till 950,000 kr., vilken summa fortfarande gäller.

Ar 1888 ombildades firman till aktiebolag under namn Aktiebolaget Arboga Mekaniska Verkstad.

För verkstadens anläggning inköptes jord väster om Arboga stad utefter Arbogaån med tillhörande vattenrätt, och sedan har under årens lopp ytterligare jordlotter och skog inköpts. Bostadshus anskaffades genom byggande eller köp, så att nu största delen av bolagets tjänstemän och arbetare erhålla bostäder genom bolagets försorg.Verkstad srörelsen började i de uppförda lokalerna på hösten 1858. Tillverkningen bestod till en början till stor del av handelsgjutgods, spisar och annat gjutgods, men även av maskiner och reparationer för bruken i den omkringliggande Bergslagen. Så småningom upphörde tillverkningen av handelsgjutgods, och verkstaden övergick alltmer till framställning av färdiga maskiner, huvudsakligen för gruvor och järnverk, samt turbiner. Verkstadens belägenhet i Bergslagen gjorde det naturligt, att detta blev huvudtillverkningen. Turbiner, fläktar och biåsmaskiner finnas upptagna i orderböckerna redan under de första åren, efter sedan driften igångsatts. Ett livligt samarbete rådde under många år mellan verkstaden och den välkända konstruktionsfirman Qvist & Giers i Arboga, och under denna tid tillkommo en mängd turbiner och valsverk samt annat gods för järnverk. Kokillhärdade vagnshjul och kugghjul hava länge varit en specialitet för verkstaden. För kugghjul med gjutna kuggar har verkstaden en mycket stor modellsamling, kanske den största i landet. För att möta behovet av hjul med skurna kuggar har anskaffats fräsmaskiner, så att numera hjul med upp till 3,400 mm. diameter och 600 mm. bredd kunna fräsas.

Största delen av bolagets produktion avsättes inom landet, men en ej obetydlig export har under många år ägt

rum till snart sagt alla länder i Europa. Exporten har huvudsakligen bestått av bolagets välkända smidespressar men även av turbiner, maskiner för sintringsverk och anrikningsverk samt gjutgods, speciellt cylindergjutgods.

Det är en myckenhet krossar, vagnar och andra saker för gruvor samt biåsmaskiner, valsverk, saxar, sågar, tråddragbänkar och pressar för järnverk och smidesfabriker samt turbiner, som under den långa tid, bolaget existerat, lämnat verkstäderna. Samma saker, men i modernt utförande, utgöra alltjämt bolagets huvudtillverkning i de flera gånger 0111-och tillbyggda anläggningarna.

Bolagets tillverkningar hava, alltifrån det rörelsen började, åtnjutit förtroende för goda konstruktioner och solitt och omsorgsfullt utförande.

Aren 1914—1915 anlade bolaget i Arbogaån en vattenkraftstation på 1,800 hkr, varigenom bolagets på flera fall fördelade vattenkraft sammanfördes i samma station. Från densamma levereras elektrisk energi utom till egna anläggningar även till Arboga stad och den omkringliggande trakten.

Bolaget har egen turbinprovningsanstalt för utprovning av dess turbinkonstruktioner.

Den första verkstadschefen var verkmästare G. W. Olsson, en av grundarna, som ledde verkstadens byggande och kvarstod som chef till år 1873. Han efterträddes av sin son ingenjör C. J. Olsson, som ledde verkstaden åren 1873—1890. Verkstadschefer hava sedermera varit: marindirektör J. L. Frykholm 1891—1893, direktör A. P. Artman 1894— 1909 och direktör Lars Blume 1910 —1926.

Bolagets styrelse utgöres av: direktör Andreas Ljungman, v. häradshövding Albert Folin och ingenjör Richard Stridsberg, verkst. direktör sedan år 1926.

- UAAj -Avestaverken.

AVESTA JERNVERKS AKTIEBOLAG

AVESTA.

Avestas historia sträcker sig långt tillbaka i medeltiden, och den äldsta handling, som bevarats till nuvarande tid är en byteshandling utfärdad den 29 juli 1303 av riksmarsken Torgil Knutsson. Under 1600-talet var Avestaverken ett av Sveriges förnämsta kopparverk, men bedrevs jämsides med koppartillverkningen om än i obetydlig skala en järnhantering för tillverkning av erforderligt redskaps- och byggnadsjärn m. m. för kopparverkens behov. Under början av 1800-talet anlades emellertid vid Avesta tre härdar för tillverkning av stångjärns- och ämnessmide, och har, sedan koppartillverkningen nedlades, järnhanteringen alltmer utökats. Ar 1883 försålde Bergslaget Avestaverken till Avesta Jernverks Aktiebolag, som ännu innehava desamma och som drivit upp därvarande järnhantering till dess nuvarande höga ståndpunkt. — Avesta Jernverks Aktiebolag har sitt säte i Stockholm, och dess styrelse utgöres av herrar generalkonsul Axel Ax:son Johnson, direktör Axel Kromnow, advokat Vilhelm Björkman och kamrer A. R. Johansson. Avestaverkens nuvarande disponent är Walfred Eriksson, Avesta.

Vid masugnarna, elektrosmältugnarna och martinverken, framställes råmaterialet för den högvärdiga järn- och ståltillverkning, som är kännetecknet för Avestaverken. I det stora och moderna grovplåtverket tillverkas ångpanne-, fartygs- och legerad plåt i de största dimensioner som kunna valsas inom Sverige och i medium- och tunnplåtverken framställes högvärdigt material i såväl legerade som olegerade kvaliteter. I valsverksavdelningarna tillverkas verktygsstål, och i press- och svetsningsverkstäderna, där en synnerligen modern och rikhaltig uppställning av specialmaskiner finnes, framställes pressat och svetsat gods av varje slag såsom ångpannegavlar, korrugerade eldrör, helsvetsade cisterner, formar, retorter etc. Som specialitet framställes heldragna behållare för gas och vätskor med ett arbetstryck upp till 150 atm. En större verkstadsavdelning och ett modernt gjuteri komplettera verken.

Under de senare åren har Avesta Jernverk såsom specialitet även upptagit tillverkningen av rostfritt och sijrefast järn och stål och hava de rostfria legeringarna varit föremål för ett oavbrutet vetenskapligt och praktiskt arbete, vilket gjort att dessa kvaliteter rönt en alltmer ökad användning och efterfrågan.

De rostfria och syrefasta kvaliteterna tillverkas i följande utföranden: valsat material: stångstål i grov-, medium- och finverksdimensioner, även av profiler. Plåt, grov-, medium-och tunnplåt, varm- och kallvalsad. Gjutgods: grövre och klenare, oarbetat och bearbetat. Pressade, nitade och svetsade arbeten. Tråd, valsad och dragen. Svetstråd. Rör. Bult och skruv m. m.AKTIEBOLAGET S. BARNEKOWS TEKN. KEM. LABORATORIUM

MALMÖ.

Aktiebolaget S. Barnekow's Tekn. Kem. Laboratorium kunde i september 1928 se tillbaka på en 50-årig, lyckosam verksamhet. Ar 1878 grundlädes nämligen detta laboratorium för tillverkning av ostlöpe, ostfärg, smörfärg, syreväckare m. m. av ingenjören Sophus von Barnekow, som inflyttat hit från Danmark. S. von Barnekow var en ban-brytare inom sitt fack, då mejeripreparat före hans tid icke fabriksmässigt tillverkats i Sverige.

Intill år 1917 bedrevs tillverkningen under hans personliga ledning, sedan företaget likvisst år 1913 ombildats till aktiebolag.

Barnekow's Tekn. Kem. Laboratorium är känt för sina förstklassiga tillverkningar av mejeripreparat och försäljer därjämte alla till mejeri-branschen hörande utensilier.

Firmans kunder återfinnas i både in- och utlandet och bedriver densamma en icke oväsentlig export.

Under föregående år exporterades Barneko\v's mejeripreparat till följande länder: Norge, Finland, Estland, Lettland, Polen, Tyskland,

Holland, Ryssland, Tjeckoslovakien,

England, Irland, Belgien, Frankrike, Italien, Spanien, Rumänien, Grekland, Turkiet, Brittiska Indien, Syd-Afrika, Canada, U. S. A., Colombia, Argentina, Uruguay, Australien och Nya Zeeland.

Sedan ett tiotal år utgiver firman »Barnekow's Mejerikalender» till tjänst för den mejeriintresserade allmänheten i Sverige, Norge och Finland. Av tidigare upplagor har en översatts till engelska och vunnit spridning i England, Amerika och de engelska kolonierna. Redan 1879, andra året av sin tillvaro, erhöll Laboratoriet sina första officiella utmärkelser vid utställningar inom landet och har sedan flitigt deltagit i in- och utländska utställningar. Under de gångna 50 åren hava Barneko\v's mejeripreparat tillerkänts ett hundratal guld-och silvermedaljer vid utställningar i Europa, Amerika och Australien.

Bolagets nuvarande styrelse utgöres av veterinärdirektören E. Osberg, fröken E. Hallberg, fru G. Fornander, f. Hallberg, disponenten E. Printzen och bankdirektören A. Lindahl.

Post- och telegrafadress: Barnekow s, Malmö.

Barnekow's Tekn. Kem. Laboratorium.A. U. BERGMANS ENKA SPIS- OCH KNÄCKEBRÖDSFABRIK

STOCKHOLM.

Firman grundades av bagaren Arnold Ulrik Bergman, vilken 1846 kom från Skåne till Stockholm och där erhöll burskap 1852 som bagarmästare. Hans ursprungliga bageri var beläget på Fatbursgatan. Den brödtyp som A. U. Bergman huvudsakligen bakade var knäckebröd av den bruna typ, som nu är allmän, och han var en av de första bagare, icke endast i Stockholm utan i Sverige, som yrkesmässigt framställde denna brödtyp. Bageriets omsättning steg, och omkring 1850 utvidgades rörelsen och bageriet flyttades till Södra Tullportsgatan 32, nuvarande Östgötagatan.

Arnold Ulrik Bergman avled 1882, då den då 18-årige sonen Arnold Allon Bergman övertog ledningen av bageriet, vilket han 1890 odelat kom i besittning av. 1882 ändrades

Arnold Ulrik Bergman. Arnold Allon Bergman.

firmanamnet från att lyda »A. U. Bergman» till »A. U. Bergmans Enka». 1898 förlädes bageriet till ny plats, Blekingegatan 53, för att 1918 utbytas mot en för ändamålet speciellt byggd och inrättad fabrik vid

Högbergsgatan 62, vilkens moderna inredning motsvarade tidens och den alltjämt ökade omsättningens krav. Fru Ina Bergman övertog vid sin mans Arnold Allon Bergmans död 1922 rörelsen. 1923 blev Karl Mauritz Holmin, systerson till fru Ina Bergman, disponent i firman.1927—1928 företogos utvidgningar av fabriken och samtidigt byggdes nya ugnar för elektrisk drift samt genomfördes ombyggnad och elektrifiering av samtliga gamla ugns-anläggningar. Firman bedriver vid sidan av den inhemska försäljningen export av spisbröd, vilken de senaste åren överstigit 60% av Sveriges hela utförsel av torrt bröd. Fabriken sysselsätter 150—200 arbetare, varierande för olika delar av året.

Av de utmärkelser i form av guldmedaljer och diplom som kommit firmans tillverkningar till del å utställningar må nämnas: Malmö 1896, Stockholm 1897, London 1909, Paris 1909, Luleå 1921. Firman är Kungl. Hovleverantör.

Exteriör av fabriken.Björkanderska fastigheten.

AKTIEBOLAGET C. J. BJÖRKANDER & SON

VISBY.

Firman började sin verksamhet den 19 augusli 1874. Den grundades av v. konsuln C. J. Björkander och bedrevs under hans namn till den 1 juli 1909. Då ingick sonen v. konsuln C. G. Björkander som delägare, varvid firmanamnet förändrades till C. J.

Björkander & Son. Ar 1912 ombildades firman till aktiebolag inom familjen. Konsul C. J. Björkander blev ordförande inom styrelsen och konsul C. G. Björkander verkställande direktör. Sedan 1918 är den sistnämnde ensam styrelsemedlem och numera också ägare av bolaget.

Verksamheten omfattar engrosaffärer i foder- och gödningsämnen, spannmål, mjöl, gryn, socker, kaffe, kolonialvaror, oljor, tobaksvaror, tekniska artiklar, papper m. m. Bolaget är den ledande grosshandelsfirman på Gotland.

Bland sina leverantörer har firman ännu kvar många från de första verksamhetsåren. Redan vid starten övertogs sålunda engrosförsäljningen för Gotland för Tanto Aktiebolag i Stockholm. Då Tanto uppgick i Svenska Sockerfabriks A.-B., blev firman grossist för detta. Även firman Lars Montén i Stockholm har bolaget representerat sedan 1874.

o

Ar 1875 började firman importera gödningsämnen från Danmark och 1878 övertogs försäljningen för det då nystartade Skånska Superfosfat- o. Svavelsyreaktiebolaget i Hälsingborg. Bolaget har nu en högst betydande omsättning i svenskt superfosfat samt från utlandet importerade kalisalter och kvävegödningsämnen.

Spannmålsliandeln upptogs 1876. Firman har under en lång följd av år alldeles särskilt intresserat sig för att på Gotland få fram ett för bryggeriändamål lämpligt maltkorn. Efter

Konsul C. J. Björkander.kriget förändrade förhållanden inom spannmålshandeln, hava emellertid tyvärr spolierat mycket av tidigare i detta avseende uppnådda resultat. Firman exporterar alltjämt stora-kvantiteter gotländsk spannmål till bryggerier och kvarnar på det svenska fastlandet ävensom till utlandet.

Redan tidigt började importhandel med foderämnen, men denna affärsgren har alldeles-särskilt utvecklats efter år 1912. Bolaget är medlem i Svenska Foderämnes- och Spann-målsimportörernas Förening och gör sina inköp direkt från utlandet eller hos svenska tillverkare.

Ar 1876 övertogs försäljningen på Gotland för Krook, Ahrberg & Co i Stockholm, vilken firma sedermera ombildats till Krooks Petroleum & Olje Aktiebolag. Såsom representant för detta bolag har firman 7 nederlag för eldfarliga oljor på olika gotländska hamnplatser och ett sextiotal bensinstationer på ön.

Sistnämnda år startades också engrosförsäljning av tobaksvaror med Hallins Tobaks-fabriks Aktiebolag i Malmö såsom huvudleverantör. Ar 1890 blev bolaget representant för Wm Hellgren & Co i Stockholm, och var efter

denna firmas upphörande grossist för A.-B. Förenade Svenska Tobaks-fabriker. Ar 1922 övertog firman Aktiebolaget Svenska Tobaks-monopolets nederlag och engrosförsäljning på Gotland.

Inom kaffebranschen har firman sedan år 1879 samarbetat med numera Kafferosteriaktiebolaget Otto Dahlström & Co i Stockholm och är fortfarande detta bolags representant på ön.

Bland firmans äldre och värdefullare förbindelser märkes också Kalmar Ängkvarns kommanditbolag, vars samtliga tillverkningar föras. Redan år 1883 övertogs denna försäljning med mjölnederlag i Visby.

År 1909 blev firman grossist för Gotland för Helsingborgs Gummifabriks Aktiebolags tillverkningar »Tre Torn», galoscher och gummiskor.

Sedan många år tillbaka har firman en avsevärd en-

, o Konsul C. G. Björkander.

grostorsaljnmg i omslagspapper och papperspasar.

Firman är grossist för Margarinfabrikernas Försäljningsaktiebolag, Svenska Grynkvarnarnas Försäljningsaktiebolag och Svenska Tändsticksbolagets Försäljningsaktiebolag samt ensamförsäljare på ön för Aktiebolaget Hugo Hallgrens Konservfabriker i Göteborg och detta bolag närstående konservfabriker ävensom för A.-B. Nissens Manufacturing i Norrköping och ett flertal andra välkända svenska industriföretag.

Firman är sedan år 1880 agent för Stockholms Sjöförsäkrings Aktiebolag och för Brandförsäkringsaktiebolaget Fenix från detta bolags start år 1888.

Aktiekapitalet, som vid bolagsbildningen 1912 var 150,000:— kronor, blev 1920 genom utdelning av gratisaktier höjt till 200,000:— kronor. Reservfonden uppgår till 135,000: — kronor. Årsomsättningen har under de sista åren varit omkring 4 mill. kronor.

Bolaget har sitt kontor i den Björkanderska fastigheten, S:t Hansgatan 12, och äger stora välbelägna magasin inom Visby hamnområde. För närvarande sysselsättes i Visby en kontorspersonal om 9 personer samt lagerpersonal och egna lastbilschaufförer uppgående till 6—12 man.Stora kontoret.

JOHN BLOMBERG & C: o AKTIEBOLAG

STOCKHOLM.

År 1868 grundades av grosshandlaren John Blomberg den firma, som numera bär ovan rubricerade firmanamn, och vilkens ändamål alltifrån starten blev handel med pappersvaror av olika slag.

Firman gick raskt framåt och inom kort tid upptogs sonen Carl Blomberg till kompanjon. John Blomberg kunde därefter sedan några år förflutit och efter att hava nedlagt ett energiskt och målmedvetet arbete på firmans utveckling draga sig tillbaka från affärerna, vilka han helt överlämnade i sonens händer.

År 1893 upptogs till delägare Nils Molin, som sedan år

1881 varit anställd i firman. År 1895 inträdde Conrad Neig-lick, då samtidigt Carl Blomberg utträdde ur firman. Under en följd av år var även firmans mångårige resande Hjalmar Svensson delägare i affären. År 1909 ombildades firman Carl Blomberg. till aktiebolag och utgöres styrelsen av Nils Molin och

Conrad Neiglick med den förre som verkställande direktör. Firmans affärsverksamhet har, som redan sagts, från början omfattat partiförsäljning av alla slags pappersvaror samt tillverkning av papperspåsar. Då Fiskeby pappersbruk i

Direktör Molins rum

Direktör Neiglicks rum.Östergötland år 1872 anlades, överlämnades till John Blomberg & C:o försäljningen på mellersta och norra Sverige av dess tillverkningar av byggnadspapp. Denna representation

innehas allt fortfarande av firman. Sedermera har firman uppsatt tryckeri och färgverk i samband med

påsfabriken. Bolaget tillverkar bl. a. den populära dräktpåsen »Allifin», på vilken bolaget erhållit patent. Påstillverkningen hos firman bedrevs ursprungligen för hand och uppgick till omkring en halv million påsar om året, vilken produktion då var den största i Stockholm. Numera sker denna fabrikation med moderna maskiner i firmans fabrik vid Sveavägen och uppgår till 50 å 60 millioner påsar årligen. Firman, som på 70-talet omsatte varor för något 100,000-tal y kronor per år, förbrukar nu mellan 1500 och 2 000 ton papper

representerande ett värde av ^Wt omkring en million kronor.

Personalen bestod ända till fram på 80 talet jämte chefen blott av en resande, två kontorister och en lagerdräng. Nu utgöres den, förutom de tvenne cheferna, av nio tjänstemän på kontoret, tre resande, fem försäljare i Stockholm samt 36 å 40 manliga och kvinnliga arbetare vid fabriken och lagret. Lagerdrängen, som i firmans barndom med sin dragkärra hann utföra de flesta transporterna, har efterträtts av chaufförer med bilar. När den första telefonen

1882 uppsattes i det lilla kontoret vid Kornhamnstorg, var den nästan en lyx. Nu äro de sex apparaterna med linjeväljare, som bolaget disponerar i sina moderna kontorslokaler Regeringsgatan 9, knappast tillräckliga. Företaget har ständigt hållit jämna steg med tidens frammarsch.

År 1918 firade firman sin 50-åriga tillvaro och utdelades då till tre av kontorspersonalen Sällskapet Pro Patrias guldmedaljer för mer än 20-årig tjänst; och år 1928 på 60-årsdagen av firmans grundande ytterligare en guldmedalj samt silvermedaljer till tvenne av magasins-personalen.

Nils Molin.

Conrad Neiglick.

Påsfabriken.0DUNDERS

J. & C. G. BOLINDERS MEK. VERKSTADS A.-B.

STOCKHOLM.

De svenska mekaniska verkstäder, som härstamma från mitten av förra århundradet, och utgöra banbrytarna inom landets numera främsta exportindustri, måste givetvis till en början inrikta sig på tillverkning av ett flertal olika produkter.

Bland dessa banbrytare intager Bolinders en framskjuten plats. Bolinders är icke blott ett av de mest betydande och säkerligen mest kända fabriksföretagen i Sverige, i olikhet med de flesta andra gamla företag har Bolinders kunnat bedriva tillverkningen efter samma linjer som vid starten och har gått fram till en dominerande ställning inom samtliga sina branscher.

Det beror alldeles på ens intressen eller speciella verksamhet, om man råkar känna till Bolinders som tillverkare av järnspisar och köksattiralj såväl för hushåll som de största och modernaste hotell- och restaurangkök, som tillverkare av sågverks- och hyvlerimaskiner,

inom vilken bransch verkstaden står bland de allra främsta i Europa, eller som tillverkare av världens kanske mest välkända oljemotorer. Det är tvivelaktigt, 0111 något fabriksföretag i något land kan slå detta rekord.

Bolinders Mekaniska Verkstad grundades år 1844 av bröderna Jean och Carl Gerhard Bolinder, och den första, obetydliga lilla verkstaden låg på samma plats, där de nuvarande stora komplexen äro belägna: i hjärtat av Stockholm, vid Klara Sjö mellan Stadshuset, Rådhuset och Centralstationen. Gjuterierna äro uppförda vid Kallhäll, en kort tåg- eller sjöresa inåt Mälaren.

Den ursprungliga firman ombildades redan 1873 till bolag med 1,2 mill. i aktiekapital, vilket sedermera steg för steg ökats i takt med företagets expansion, för att numera utgöra 3,6 mill. kronor. Beträffande antalet arbetare, som sysselsättas, har det från en obetydlighet stigit till att numera utgöra mellan 1,200 och 1,500.

Äran av att hava fört fram bolaget till dess nuvarande dominerande ställning måste tillerkännas dess ledare under

de senaste 40 åren, Erik Aug. Bolinder, son till den ene av grundarne, C. G. Bolinder, under vars insiktsfulla ledning verkstäderna fullständigt organiserats.

Få svenska företag torde deltagit i så många in- och utländska utställningar som Bolinders — alltid med de högsta utmärkelser.Visserligen hade Bolinders redan tidigt förvärvat sig ett namn som tillverkare av ångmaskiner både för båtar och stationär drift och hade sålunda, när motorfabrikationen år 1894 startades, en god grund att bygga på, men valet av motortyp och det energiska arbetet på att fullända de ursprungliga modellerna visade gott omdöme och har också burit goda frukter. Detta synes bäst därav, att Bolinders oljemotorer hava blivit prototypen för alla motorer av denna klass och att hittills hos Bolinders byggts motorer på sammanlagt över en million hkr.

Bolindermotorns mångsidiga användbarhet framgår av att den inmonterats i lastfartyg, passagerarfartyg, lustjakter, krigsfartyg, tull- och lotsbåtar, grundgående flodbåtar och färjor, bogserbåtar och som hjälpmotorer i de största segelfartyg såväl som i fiskefartyg av alla slag och nationaliteter.

På sistone har verkstaden slagit sig på att tillverka lättvikts-oljemotorer, i främsta

rummet avsedda att ersätta bensinmotorer. De byggas som 1, 2 och 4-cyl. i storlekarna 7, 15 och 30 hkr och hava redan vunnit god marknad, på grund av sina fördelar framför bensinmotorerna: låg bränslekostnad, ingen explosionsfara och absolut driftsäkerhet beroende på avsaknad av ventiler, förgasare m. 11. lättkrånglande detaljer.

Bolinders första hyvelmaskin, 1875 års modell. Mat ning shastig- BolilldeiS omfattande tillverkning

heten 70 eng. fot.

för väl känd för att tarva några längre kommentarer. Den första sågramen utgick från Bolinders redan 1849 och uppläggningen och utvidgningen av denna fabrikation har gått hand i hand med den nordiska sågverksindustriens utveckling och modernisering. När man framhåller att Bolinders har ritat och konstruerat flertalet av de förnämsta sågverksanläggningarna i Sverige, Finland, Norge och Ryssland, såväl som många i Storbritannien, Holland, Frankrike, Spanien, Italien, Tyskland och Österrike, ävensom i stor utsträckning sålt sina maskiner till Kanada, Förenta Staterna och Australien behövs ej mera bevis för denna fabrikations omfattning och betydenhet.

Den äldsta av Bolinders tillverkningar, och den som först gjorde namnet känt, är fabrikationen av spisar och i samband därmed stående gjutgodsartiklar såsom kaminer, köttkvarnar o. s. v. och denna tillverkning är ju sedan 85 år tillbaka känd och uppskattad ej blott i hemlandet utan även utom dess gränser.

Grundorsaken till samtliga de Bolinderska fabrikatens framgångar är att finna i den genomgående kvalitet i material och arbete, som alltid kännetecknat dem samt ledningens alltid öppna blick för tidens krav på modernisering utan att därför ständigt ändra modeller, som visat sig utmärkta, endast för reklamen att komma med något nytt. Det är den bästa garanti köparen har och den fasta grund, på vilken Bolinders byggt upp sin omfattande verksamhet, utom landet representerad av dotterbolag i Oslo, Helsingfors, Berlin, Wien, Rom, Antwerpen, Rotterdam, Paris och New York jämte ett välorganiserat agentnät täckande jordens alla länder.

Bolinders senaste lujvelmaskin, typ 300, 1927 års modell. Matnings-hastigheten 500 eng. fot.AXEL BODENS HANDELS-AKTIEBOLAG

STOCKHOLM.

Efter vid 21 års ålder vunnet burskap som borgare i Stockholm etablerade sig firmans grundare, Axel Johan Abraham Bodén, under firma Axel Bodén & Co., och övertog då, år 1862, sin förutvarande principals, C. E. Warberg, kryddkramhandel i det s. k. bondkvarteret »Stora Kronan», med adressnummer 31 vid Stora Badstugalan å Norr, där köpenskap idkats ända sedan 1600 talet. — Stora Badslugatan, numera Sveavägen, var nämligen sedan långt tillbaka Stockholms viktigaste trafikled för den norrifrån kommande livsmedels-till försel n.

Grundaren Axel Bodén. Sven Bodén. Artur Bodén. Axel Bodén j:r.

Kommersen i dessa trakters bondkvarter var högst betydande, ty det var huvudsakligen här som de livsmedelsprodukter avsattes, vilka anlände till Stockholm med de långväga bondfororna från hela det vidsträckta upplandet norr ut, ända från nedre Norrland, och här provianterade bönderna, då de lämnade Stockholm.

Med den överhandtagande järnvägs- och ångbåtstrafiken minskades bondkvarterens betydelse; de av bondkvarterens handelshus, som ville hålla sin omsättning uppe, fingo i allt större utsträckning övergå till att själva söka upp sina kunder, och »konkurrensens tidevarv» började även för dem på allvar. Firman Axel Bodén & Co. övergick alltmer till ren partihandel med kundkrets utom i Stockholm, i Roslagen och Södertörn. Sedan minulhandeln överlämnats i andra händer och partirörelsen tagit allt större omfattning, visade sig affärens förflyttning till mera centralt läge nödvändig, och kontoret förlädes till »Staden mellan broarne», i Österlånggatan 42.

År 1905 ombildades firman till Axel Bodéns Handels-Aktiebolag, varvid ledningen övertogs av grundarens söner, Sven och Artur Bodén, vilka tidigare praktiserat, dels i faderns firma, dels hos andra import- och agenturhus i kolonialvarubranschen.

Bolaget, som fortfarande ledes av grundarens söner, arbetar numera såväl engros-som agenturvis, med klientel över hela landet. — Från och med år 1927 har verksamheten utvidgats att omfatta jämväl en avdelning för engros- och agenturförsäljning av skinn och läder, i vilken avdelning en son till Sven Bodén, Axel Bodén j:r, inträtt som medarbetare.Albert Bonnier, Sveavägen 56, Stockholm.

ALBERT BONNIER

STOCKHOLM.

Albert Bonniers bokförlags första förlagsartikel var en liten skrift betitlad »Bevis alt Napoleon aldrig existerat», som av firmans grundare Albert Bonnier utgavs år 1837. Albert Bonnier var då endast 17 år gammal och hade redan ett par år varit anställd hos sin äldre broder Adolf Bonnier i dennes år 1831 grundade bokhandel, som vid denna tid var belägen i Storkyrkobrinken men som två år därefter, hösten 1839, flyttades till basaren på Norrbro i Stockholm. Debuten slog så väl ut att han under de närmaste åren fortsatte på den inslagna vägen med en del andra småböcker.

Från mitten av 1840-talet tog förlagsverksamheten större fart och hade i mitten av 1850-talet tagit en sådan omfattning, att den ej längre kunde skötas endast som ett bihang till Adolf Bonniers boklåda. År 1856 inköpte Albert Bonnier det gamla, på Riddarliolmen belägna Hörbergska tryckeriet, som blev högkvarteret för förlagsverksamheten ända till år 1865, då fastigheten n:r 17 vid Ålandsgatan (nuvarande Mästersamuelsgatan) inköptes. Hit flyttades nu tryckeri och förlag och de båda brödernas verksamhet skildes definitivt åt. Under de följande decennierna gjordes i flera etapper betydande till- och ombyggnader av denna fastighet, varjämte angränsande fastigheter inköptes för att bereda utrymme åt den „ alltmer utvidgade rörelsen. År 1903 inköptes W. G. Blomdahls bokbinderi, år 1908 R. Lindners (f. d. I. Elkans) bokbinderi och 1915 A. G. Anderssons binderier. Såväl bokbinderi som boktryckeri ha under årens lopp högst betydligt utvecklats och sysselsätta i närvarande stund över 300 personer.Interiör av boktryckeriet: Maskinsätteriet.

Redan innan firman överflyttade till Mästersamuels-gatan hade förlagsverksamheten antagit ganska betydande former. Året 1844 kan sägas i detta avseende vara ett märkesår, i det att utgivandet av kalendern »Svea» påbörjades detta år för att sedan oavbrutet fortgå ända till år 1908. Genom Svea och ett samma år påbörjat litterärt veckoblad »Stockholms Figaro» kom den unge Albert Bonnier i beröring med denna tids yngre författare och lyckades så småningom vid sitt förlag knyta 1840- och 1850-talens unga litteratur och grundläde på så sätt sin firmas rangställning såsom ett av de största och mest ansedda skönlitterära förlagen. — I Sveas första årgångar och i Figaros spalter lysa namnen August Blanche, G. H. Mellin, Nybom, Orvar Odd, Onkel Adam, Karl Kullberg m. fl. Andra namn som under dessa decennier förekomma i Bonniers bokförteckningar äro Joh.

Gabr. Garlén, Per Sparre, Gunnar Olof Hyltén-Cavallius, H. B. Palmser, Emil Key, Johan Jolin, fru Stjernström, fru Schwartz, Starbäck, Bjursten, Talis Qualis, Frans Hedberg och Selilstedt, men först och främst den dittills i Sverige okände Zachris Topelius, som redan 1851 hos Bonnier utgav sin första bok.

Även under 1860- och 1870-talen lyckades Bonnier knyta förbindelse med de bästa namnen inom den svenska litteraturen, främst Viktor Rydberg. Under 1880- och 1890-talen fick förlagsfirman ett oerhört uppsving, icke minst sedan Albert Bonnier från och med år 1886 upptagit sonen Karl Otto Bonnier i förlaget. Man lade särskilt an på att bibehålla förlagets rangplats såsom nummer ett bland de skönlitterära förlagen. Härom vittna sådana namn som August Strindberg, Gustaf af Geijerstam, Oscar Levertin, Tor Hedberg, Verner v. Heidenstam,GustafFröding,

Ellen Key, Selma Lagerlöf,

Hjalmar Söderberg, många andra att förtiga. Efter faderns död år 1900 blev K. O. Bonnier ensam ägare till firman.

Utom åt skönlitteratur har förlaget ägnat stort intresse åt skol- och läroböcker av olika slag, utländsk litteratur i svensk översättning, populärvetenskap, teknisk litteratur, jordbrukslitteratur, praktiska handböcker, historia och memoarer, reseskildringar, ungdomsböcker, teaterstycken, skönlitterära och andra större samlingsverk

(Sveriges Nationallitteratur, Interiör av boktryckeriet: Pressal.Världslitteraturen, Bonniers Världshistoria, Bonniers Litteraturhistoria, Bonniers Konsthistoria, Medicinskt Folkbibliotek, De tekniska Vetenskaperna, Svenska Jordbrukets Bok o. a), Sveriges Handelskalender (se närmare i kalenderns förord) och andra uppslagsböcker, Sveriges Adelskalender, Biografiskt lexikon, Bonniers konversationslexikon, Kunskap, universitet för alla m. fl.

Under 1900-talets andra decennium upptog Karl Olto Bonnier till meddelägare i firman sina båda söner Tor (1914) och Åke (1917). Under 1920 talet har förlagets årsomsättning ökats i en högst imponerande grad: den är nu tiodubbelt större än den någonsin var under Albert Bonniers livstid. Delvis har detta berott på att den Bonnierska firman genom köp förvärvat ett stort antal andra välkända och stora förlag. Det största av dessa var det gamla berömda Beijerska bokförlaget, som räknade sina anor ända tillbaka till 1700-talet och åtminstone under någon tid varit Sveriges största.

Detta förlag uppgick år 1917 i det Bonnierska och tillförde det hela sin gedigna stock av framstående litteratur. Andra under detta århundrade förvärvade bokförlag äro firman Adolf Bonnier (1904), Sigfrid Flodins förlag (1913), Aktb.

Normans förlags skolboksavdelning (1914), Wilhelm Billes bokförlagsaktiebolag (1914) och Dahlbergs förlagsaktiebolag (1922). År 1928 bildades genom sammanslagning av de Norstedtska och Bonnierska förlagens skolboksavdelningar Aktb.

Svenska Bokförlaget såsom dotteraffär till rikets båda största förlag.

Andra dotteraffärer äro Aktb. Bonnierbibliotek, som på avbetalning försäljer större bokverk, Bonniers bokförmedling, som förser bokcirklar och folkbibliotek med litteratur, Bonniers tidskriftsavdelning, som utgivit flera stora tidskrifter, bl. a. den sedan år 1924 utkommande Bonniers Veckotidning och Bonniers Novellmagasin, samt slutligen i New York Albert Bonnier Publishing House, avsett för försäljning av skandinavisk litteratur i Förenta staterna.

Till år 1921 voro firmans lokaler inrymda i den förut nämnda fastigheten vid Mäster-samuelsgatan, där den dock särskilt efter införlivandet av de ovannämnda förlagen samt efter startandet av diverse tidskrifter och andra företag som krävde stor apparat, hade blivit alltför trångbodd. Åren 1921—1922 överflyttades hela bokförlagsrörelsen till nya stora moderna lokaler i en enkom härför inköpt och delvis ombyggd fastighet Sveavägen 54—58. Avdelningarna för boktryckeri och bokbinderi kvarstannade vid Mästersamuelsgatan till år 1928, då de kunde inflytta i de stora, präktiga nybyggda lokaler, som för deras räkning uppförts vid

Luntmakargatan i direkt förbindelse med fastigheten vid Sveavägen. I dessa lokaler äro även inrymda bok- och pappersmagasin, manulavdelning, lunchrum, klubbrum m. m. Firman sysselsätter f. n. i sina olika avdelningar mer än 500 personer.

l:a uppl. 1859 av Sveriges Han delskalender, vars [-adressavdelning-] {+adressavdel- ning+} omfattade 95 sidor i oktavformat.

s/s »Tyra Bratt» s/s »Dagmar Bratt» s/s »Consul Bratt» s/s »Gertrud»

Adolf Bratt & Co:s ångare lossa och lasta i Göteborgs hamn.

ADOLF BRATT & Co.

OÖTEBORG.

Firman Adolf Bratt & Co etablerades i april månad 1877, varvid det tillkännagavs, att dess verksamhet skulle omfatta agenturaffär och import av kol, cokes och järn. Dess grundläggare, generalkonsul Adolf Bratt, som ännu är firmans innehavare, har således haft glädjen att över ett halvt sekel leda dess utveckling.

Importen av kol och cokes vidtog så gott som omedelbart, och försäljningen, som skedde från fartyg, pråmar och upplag, kom så småningom att omfatta alla dessa varuslag tillhörande förbrukningsartiklar. Först begyntes en engrosaffär för leveranser till avnämare såväl i Göteborg med omnejd som i andra delar av landet. Snart kompletterades rörelsen med en detaljaffär för försäljning av kol och cokes till hushåll och värmeledningar. Denna affärsgren kom så småningom även att omfatta andra slag av bränsle, såsom ved, torv o. s. v. Ett upplag anlades å Hultmans Holme med maskinella anordningar för krossning och harpning av kol och cokes samt för sågning och huggning av ved. Senare förhyrdes

även en upplagsplats i Sannegårdshamnen. För lagring och transporter inom hamnområdet inköptes ett 50-tal pråmar. Tvenne bogserbåtar anskaffades, och för leveranserna till fartyg inköptes en bunkringskran. Försäljningarna inom staden blevo med tiden av sådan betydenhet, att ett 30-tal hästar måste anskaffas. Dessa ersattes sedan delvis med lastbilar, när dylika kommo i bruk. Även andra moderniseringar företogos, men de linjer, som redan tidigt upp-dragits för denna gren av verksamheten, följdes sedan i huvudsak.

I samband med handels- och agenturaffären startades ett ångbåtsrederi, till en början i mindre skala. Ett flertal ångare inköptes, och i samband med firman grundades efter hand ett antal ångfartygsaktiebolag. Av dessa äga Ängf. A.-B. Nordsjön, grundat 1896, Angf. A.-B. Östersjön, grundat

1908, och Ångf. A.-B. Adolf, grundat 1912, fortfarande Generalkonsul Adolf Bratt. bestånd. Tillsammans disponera de för närvarande en flottaav 8 ångare med en sammanlagd lastkapacitet av c:a 18,000 ton dödvikt och nästan samtliga nybyggda under det sistförflutna årtiondet.

Firmans rederirörelse hade under årens lopp kommit att alltmer övergå fråri trampfart till linjefart. Ar 1905 öppnades reguljär förbindelse mellan Göteborg och Bristol samt Göteborg och Swansea. Till en början insattes endast en ångare, och månatlig förbindelse

o

upprätthölls mellan de ovannämnda hamnarna. Ar 1912 startades linjen Göteborg—Plymouth, år 1914 linjen Göteborg—Cardiff och år 1915 linjen Göteborg—Southampton. Företaget hade därmed vuxit ut till ett organiskt helt. Under de första krigsåren ökades godskvantiteterna så avsevärt, att slutligen nästan hela det till firman anslutna tonnaget kunde insättas på de reguljära linjerna. I februari 1917 måste emellertid linjetrafiken alldeles

upphöra på grund av det oinskränkta u-båtskriget. I början av 1919 kunde den emellertid återupptagas och snart kunde även en ej obetydlig utvidgning ske, i det att den länge planerade trafiken Östersjön—England begyntes som komplettering av de redan befintliga linjerna.

Reguljär förbindelse etablerades från Stockholm och Norrköping till Bristol och Swansea och vice versa. Den från

Göteborg

Konsul Gustaf Adolf Bratt.

utgående trafiken utsträcktes även till Irland. Ar 1922 öppnades regelbunden förbindelse mellan Göteborg och Cork och år 1923 mellan Göteborg och Limerick. Vid tillräcklig godstillgång an-

Konsul Arnold Bratt.

löpas också andra platser såväl i Sverige och övriga Östersjöländer som på syd- och västkusterna av England och Irland. Göteborg är fortfarande huvudhamnen och firman sköter själv alla med linjerörelsen förenade göromål, som där förekomma. Fasta agenturer hava upprättats i Stockholm, Norrköping, Malmö, Hälsingfors, Riga, Dover, Southampton, Plymouth, Bristol, Cardiff, Swansea, Waterford, Cork och Limerick.

Ar 1919 blev äldste sonen, konsul Arnold Bratt, efter 10-årigt arbete inom firman, delägare i densamma och år 1925 yngste sonen, konsul Gustaf Adolf Bratt, som varit i dess tjänst sedan 1912. En brorson till firmans grundläggare, konsul Harry Bratt, är även verksam inom densamma.

Såsom av ovanstående framgår, hava firmans olika affärsgrenar utvecklats i intimt samband med varandra. Tonnaget anskaffades i första hand för att ombesörja transporten av de varor, firman förde. Som dess handelsverksamhet huvudsakligen var lagd på import, måste man emellertid söka annan verksamhet för ångarna på deras utresor. I samband därmed grundades de reguljära linjerna och den agenturaffär, som vid själva starten angavs vara en av firmans huvuduppgifter, utvecklades ytterligare. Den omfattar avdelningar såväl för skeppnings- som för bunkringsagenturer.

Redan på 1870-talet förlädes firmans kontor till huset Norra Hamngatan 2, och liksom den även nu där har sitt hemvist, så utgöra också de principer, enligt vilka den för ett halvt sekel sedan grundades, fortfarande ledstjärnan för dess verksamhet.Theodor Boström. Hans A. Nilson.

BOSTRÖM & BOSTRÖM

STOCKHOLM.

Firman grundades år 1876. I september detta år inregistrerades firman av Th. Boström, och verksamheten tog omedelbart därefter sin början i huset n:r 18 Drottninggatan. Firman etablerades först som en specialaffär för gardiner, möbeltyger samt metervis mattor men har under årens lopp under en oavbruten framgång utvidgat sin verksamhet, så att den nu omfattar såväl detalj- som engrosförsäljning av europeiska och orientaliska mattor, möbeltyger, gardiner, linoleum, draperityger, sufflettväv, möbelhudar m. m.

Ar 1901 övertogs firman av Hans A. Nilson, under vars skickliga ledning den stod till hans död år 1926, då sonen H. Stellan Fr. Nilson övertog ledningen och nu står som företagets innehavare.

Firman stannade kvar i de ursprungliga lokalerna vid Drottninggatan 18 ända till år 1920, då den flyttade över till nya, större utrymmen i huset bredvid, Drottninggatan 20. Men redan sju år därefter, år 1927, hade även dessa lokaler visat sig otillräckliga och firman flyttade nu sin verksamhet mera nära huvudstadens nya affärscentrum, Stureplan, till det nybyggda huset vid Kungsgatan 4, i hörnet av Norrlandsgatan, där dess stora, modernt ordnade försäljningshallar äro inredda i tre våningar förutom lagerlokaler å Brunnsgatan.

H. Stellan Fr. Nilson.

Nuvarande läge (Kungsgatan 4).

Möbeltygs- och gardinavdelningen.

Matthallen. Linoleumavdelningen.Limmareds glasbruk.

AKTIEBOLAGET FREDR. BRUSEWITZ

LIMMAREDS BRUK.

Limmareds Glasbruks historia går tillbaka till år 1740, då »Kongl. M:ts och Riksens CommercieCollegium» uppå ansökan beviljade »Öfverste Lieutenanten Wälborne Herr Gustaf Ruthensparre tillstånd att vid dess i Elfsborgs län, Kinds härad och Tranemo socken belägna säteri Limmare få inreda ett glasbruk, samt att derwid åtnjuta behöriga förmåner och friheter». >CommercieCollegium» säger i sin den 10 juli 1740 dagtecknade

resolution, att den låtit sig ansökningen föredraga och därvid befunnit »huruledes icke allenast sökanden vid bemälte säteri skall ega tillgång till alla för ett Glasbruks inrättande och drif-vande nödige Rudimaterier såsom Skog och Pothaska med mera, utan ock att ett sådant Glasbruk är mycket nödigt och gagneligt för hela den Landsorten som på långt ända till 30 å 40 mil är aflägsen från de här i Stockholm och Skåne varande Glasbruken».

Överstelöjtnant Gustaf Ruthensparre.

Brukspatron Fredr. Brusewitz.Sedan dess har Limmareds glasbruk varit i oavbruten verksamhet och är nu den äldsta av i gång varande industriella anläggningar inom denna bransch i landet. Säteriet och bruket följdes sedan åt men bytte under tidernas lopp upprepade gånger ägare, tills de på 1850-talet skildes åt och kommo under olika ledningar. Om brukets omfattning under äldre tider föreligga inga säkra uppgifter.

Som specialité lär det haft att smälta en vacker koboltblå

färg, och betingar sådant glas Interiör av glasbruket,

numera rätt så höga priser i

antikhandeln. Brukets förnämsta avnämare utgjordes ännu ett gott stycke inpå senare hälften av 1880-tälet av de s. k. glasknallarna, gårdfarihandlare, som sedan foro land och rike omkring och gjorde affärer. Arbetarna voro på denna tid i regeln även jordbrukare och ägnade sig på lediga stunder åt skötseln av sin jord och kreatursskötsel. Detta förekom ända till på 1880-talet. Råämnena togos i det längsta av bygdens egen produktion såsom kisel (kvarts), pottaska, salpeter och kalk, men från medio av 1880-talet krävdes renare materialier, vilka måste hämtas från utlandet. År 1850 ägdes bruket av justitierådet Sparre, som anförtrodde ledningen av detsamma åt bruksförvaltare Fredr. Brusewitz, vilken efter justitierådet Sparres död bildade »Limmareds Glasbruksbolag», vilket köpte bruket jämte betydande skogs-egendomar däromkring. Härmed begynner Limmareds glasbruks nyare historia. Nu anlades dotterbruk vid Bollsjö i Mossebo socken och Strömsfors i Tranemo socken samt inköptes Nittorp i Nittorps socken, huvudsakligen på grund av den å dessa orter rikliga och billiga tillgången på vedbränsle. Dessa nedlades emellertid efter hand och tillverkningen koncentrerades på Limmared. Vid denna tid infördes den gren av tillverkningen som sedermera blev brukets specialité, nämligen apoteksglas. Den en och en halv mil långa »järnvägen», vilken t. o. m. hade

BKongl. M:ts koncession, fastän denna ej blev fullföljd, mellan Limmared och sjön Åsunden samt ångbåtsförbindelsen med Ulricehamn stamma likaledes från detta skede i Limmareds historia. »Limmareds Glasbruksbolag» ägde bestånd till på 1880-talet, då egendomarna skiftades delägarna emellan, varvid bruket med närmast liggande egendomar stannade hos brukspatron Fredr. Brusewitz, som allt fortfarande till-köpte skogsegendomar, och uppgår nu hela arealen till c:a 7,000 tunnland. Efter brukspatron Fredr. Brusewitz död

Interiör av glasbruket.år 1888 övergick bruket till dennes arvingar, vilka år 1900 bildade Aktiebolaget Fredr. Brusewitz. Sedan Limmared genom tillkomsten av Borås—Alvesta järnväg, Falkenberg— Limmareds järnväg samt Västra Centralbanan (sedermera inköpt av Halmstad—Nässjö järnvägar) erhållit ett särdeles gott kommunikationsläge, vilket för brukets tillverkningar är av största betydelse, har också bruksrörelsen alltjämt vuxit i omfång. År 1902 byggdes en ny hytta av sten med modern 10 deglars glasugn av Sieberts regenerativa system, under 1911 uppfördes nytt glassliperi m. m. även av sten för 40 slipstenar,

4 planverk, kant-, spräng- och invärmningsmaskiner m. m. drivet av en c:a 45 hkrs Dieselmotor och 1912 gjordes glashyttan ungefär dubbelt så stor med ytterligare en 7 deglars ugn av Ifös rekuperativa system. Åren

1916—1917 tillbyggdes hyttan ytterligare och uppfördes ännu en 7 deglars och en 5 deglars ugn även dessa av Ifös rekuperativa system. År 1928—1929 är under byggnad i stället för den första Siebertsugnen en stor 12 deglars Siemens regenerativa ugn med Siemens takrostgeneratorer, och beräknas i denna ugn kunna utarbetas c:a 5 000 kg glas per dag. Vid bruket finnes ett särskilt glasmåleri, och Limmared är det enda svenska glasbruk som tillverkar textade apoteksglas, reagenskärl

o. d. Fabrikationen omfattar utom apoteksglas, mjölkdistributionsflaskor, massartiklar för kemisk-tekniska industrien, kemiskt glas, massartiklar för juvelerare- och guldsmedsaffärer samt i mindre utsträckning prydnadsglas, kristall m. m. Bruket använder i stor utsträckning s. k. halvautomatiska glasblåsningsmaskiner för sin tillverkning av massartiklar. Bruket sysselsätter utom i skogshantering, sågverksrörelse och jordbruk ombring 190 arbetare. Tillverkningsvärdena hava de senare åren varit c:a 1,000,000 kr. Drivkraften är, förutom den nämnda Dieselmotorn, som nu står i reserv, elektrisk och erhålles från brukets egna vattenfall och elektriska kraftstation vid den c:a 3 km därifrån belägna Åsarps kvarn, vilken kraftstation anlades 1918 och utvidgades 1926, varigenom bruket disponerar därifrån c:a 180 hkr för kvarndriften, den maskinella driften i övrigt samt belysning i fabrikslokaler, arbetarbostäder och i stationssamhället. Aktiekapitalet är 460,500 å 500 kr.

Styrelse: ingenjör Carl A. Brusewitz, ordförande och verkställande direktör, bergsingenjör Fr. Brusewitz, vice ordförande, och lektor Carl Munthe samt forstmästare Henrik Munthe, suppleant.

Disponent Carl A. Brusewitz.Fyra generationer.

Christian Gerhard Ameln. Carl H. A. Ameln. Christian Gerhard Ameln. Carl H. A. Ameln.

AKTIEBOLAGET BRÖDERNE AMELN

STOCKHOLM, GÖTEBORG, GRAVARNE.

Christian Gerhard Ameln erhöll den 17 juli 1838 burskap som handelsborgare i Bergen och började där affär i sill och fiskvaror med huvudsaklig avsättning på Sverige. Då dessa affärer alltmera utvecklades upptog han i firman sina söner Johan och Carl, varav den senare bosatte sig i Stockholm där det blivit nödvändigt öppna särskilt kontor. Sedan firmans grundare 1872 avlidit övertogs den av de båda sönerna, vilka ändrade firmans namn till Bröderne Ameln med kontor i Bergen och Stockholm.

Carl Ameln upptog i firman sönerna Christian Gerhard och Otto, som efter hans från-fälle 1906 övertogo densamma och då överläto den på Aktb. Bröderne Ameln, vars verkställande direktör Christian Gerhard Ameln ännu är med sin son Carl Henrik Adolf Ameln som vice verkställande direktör.

Bröderne Amelns huvudaffär är fortfarande sill och fisk, men har under årens lopp även upptagits handel med salt och sedan en konservfabrik 1927 övertagits i Gravarne även med sill- och fiskkonserver.

Bolaget har filialkontor i Göteborg samt utsänder årligen expeditioner till isländska och norska farvatten för insaltning och kryddning av sill i betydande omfattning.

Firmans innehavare hava alltid vinnlagt sig om att endast tillhandahålla det bästa som stått att erhålla och ha dess märken B. x\. och A. B. B. A. alltid varit och äro fortfarande ansedda som bästa garanti för goda varor, varför densamma har att glädja sig åt sina kunders stora förtroende.

Aktb. Bröderne Amelns aktiekapital är kr. 3,000,000: — och dess styrelse består av civilingenjör Bengt Ingeström, ordf., bankdirektör Carl Ameln, direktörerna Robert Ameln, Christian Gerhard Ameln och Carl Henrik Adolf Ameln.KALMAR.

Den 27 okt. 1878 började bröderna Carl ocli Eberhard Berggren parti- och minutaffär i manufaktur, kläden och korta varor i Kalmar. Eberhard Berggren avled 1896 och Carl Berggren 1900. Efter den senares död fortsatte brödernas arvingar rörelsen oförändrad med firmans mångåriga medhjälpare E. A. Ewald som prokurist. Ar 1902 ombildades firman till aktiebolag (familjebolag) med Ewald som direktör och grundarnas arvingar som aktieägare. När han 1910 avled övertogs ledningen av nuvarande verkst. direktören Gunnar E. Berggren, son till

ene grundaren, Carl Berggren.

För närvarande har firman en omsättning på 2 ä 3 millioner kronor och sysselsätter en personal på 60 personer. Den driver partiaffär i manufaktur, kläder och korta varor och räknar sydöstra Sveriges flesta detaljhandlare bland sina kunder. Firman innehar Kalmar största detaljaffärer i manufaktur, dam- och herrekipering. Aktiekapitalet, som ursprungligen var kr. 157,500, blev 1928 utökat till kr. 315,000 genom utlämnande av gratisaktier. Bolagets fonder över 200,000. Styrelsen består av, utom verkst. direktören, herrar bankdir. O. Bergman och dir. Ivar Berggren, likaledes son till ene grundaren, Carl Berggren.

AKTIEBOLAGET BOFORS

BOFORS.

Interiör av monteringshallen. 10,5 cm. fältkanoner färdiga för leverans.

Direktör Gunnar E. Berggren.STOCKHOLM.

Den plats på Söders höjder, där Aktb. Arvid Böhlmarks Lampfabriks vittomfattande fabrikskomplex reser sig, har gammal tradition. Tomtområdet begränsas av Högbergsgatan, Östgötagatan och Kapellgränd eller Pelarbacken, såsom platsen fordom benämndes. — Grundläggaren av den ifrågavarande fabriksrörelsen var Daniel Arvid Böhlmark, född i Järna socken i Dalarne den 10 april 1841.

fåj Ar 1872 började han försäljning av fotogen- och lampartiklar och öppnade butiker vid Stora Nygatan 36 och Österlånggatan 28. Under årens lopp ökades antalet minutförsäljningsställen med butiker vid Stora Nygatan 33, Hötorget 8, Götgatan 3, sedan flyttad till Högbergsgatan 19, Norrtullsgatan 8 och Regeringsgatan 45, sedermera förflyttad till Norrmalmstorg 4.

Med seg dalaenergi drev Böhlmark fram sin affär, och den 1 oktober 1886 inköpte han fastigheten Högbergsgatan 21, där den först anlagda fabriksbyggnaden blev färdig 1887.

Till en början importerades en del artiklar, men år

1888 igångsatte Böhlmark egen tillverkning av olika slags fotogenlampor. Från olika svenska bruk inköpte Böhlmark delar för lamporna, monterade dessa på sin fabrik och uppammade på så sätt en inhemsk industri.

Så började det elektriska ljuset uttränga fotogenbelysningen, och då specialiserade sig firman alltmer på framställning av elektrisk armatur. Omsättningen ökades år efter år för att sedermera växa ut till en storindustri. För att kunna förse lampfabriken med erforderliga glasartiklar inköpte Böhlmark år 1894 det i Småland belägna Pukebergs Glasbruk, till vilken anläggning vi senare skola återkomma. — I sitt testamente hade Böhlmark förordnat, att affären efter hans död skulle omändras till aktiebolag, vilket också skedde. Bolagets förste verkställande direktör blev grosshandlare K. E. Östlund, systerson till fabriksverksamhetens grundläggare. Östlund var särdeles energisk, han uppdrev verksamheten i stor utsträckning, var en mycket human arbetsgivare och som enskild person ovanligt sympatisk. Vid närmare 60 års ålder avled Klas Östlund den 5 februari 1922. Hans efterträdare på chefsplatsen vid den Böhlmarkska fabriken blev civilingenjör Evert A:son Eworth.

Arvid Böhlmark.

Klas Östlund.

För en fabrik inom hithörande område med sina oerhört skrymmande detaljer erfordras omfattande lokaler, detta vad beträffar såväl fabrikation som lager. 1 dessa avseenden är fabriksanläggningen väl tillgodosedd. Fabrikslokalerna äro stora, ljusa och luftiga samt försedda med en fullt modern maskinell utrustning, därav en hel del sinnrika specialmaskiner. Lagerlokalerna för hel- och halvfabrikat äro väl och praktiskt anordnade, och för transportering av gods till och från de olika våningarna finnas elektriskt drivna hissar.

Själva fabrikskomplexet utgöres av stora fabriken och den s. k. gamla fabriken, vardera i 6 våningar. Dessutom omfattar anläggningen flera mindre byggnader, innehållande lager av glasvaror och färdig armatur, garage för bolagets bilar, laddningsstation för reparationer och laddningar av bil- och radioackumulatorer samt bolagets

kraftstation för kraft och ljus. Denna är utrustad med tvenne Dieselmotorer, vilka driva var sin generator. Kraftstationen är även försedd med ackumulatorbatteri för belysning, då icke motorerna användas. Under full drift sysselsättas inom fabrikerna 150 man.Utom fabrikskomplexet i Stockholm äger bolaget, såsom vi i förbigående hava berört, Pukebergs Glasbruk. Detta är beläget inom Madesjö socken av Kalmar län. Det anlades 1871 av fabrikör C. W. Nyström. Vid full drift utgör arbetsstyrkan vid Pukeberg cirka 450 man.

Pukebergs Glasbruk har under årens lopp i betydande mån utvidgats. Det består numera av tvenne moderna glashyttor med två ugnar i den ena hyttan och en ugn i den andra. Därjämte finnes sliperi och sprängningsverkstad samt har på senare tiden tillkommit en särskild avdelning för målning och dekorering av olika glas, belysnings- såväl som prydnadsglas.

Inom modern svensk konstindustri intager tillverkningen av belysningsarmatur en framstående plats, och inom detta område har den Böhlmarkska fabriken gjort en betydelsefull insats. Studerar man närmare bolagets tillverkningar, så finner man otaliga prov på alster, utmärkande sig för stilrenhet i kompositionen och icke sällan i de läckraste färgsammansättningar. Här gäller det icke att år ifrån år framkomma med lagerartiklar, utan för varje säsong måste skapas nya alster, där det artistiska inslaget gör sig gällande.

Att i detalj redogöra för fabrikens olika alster skulle föra oss alltför långt. I stället vilja vi här endast i korthet beröra de grupper, som utgöra bolagets fabrikationsartiklar.

Sålunda tillverkas sedan gammalt fotogenlampor i olika typer för såväl inre som yttre belysning. Numera intager den elektriska armaturen den huvudsakliga delen av fabrikens tillverkning, och inom denna grupp finna vi kristallkronor i en mångfald olika utföranden, väggarmar, bordstakar, amplar, armatur för takbelysning, bordslampor, golvlampor, lyktor, parfymlampor, kronor och lampor för kyrkbelysning m. m. En särskild grupp intar båtarmatur. I övrigt finnas artiklar för de mest skilda belysningsändamål.

Vid Pukebergs glasbruk utföras glasvarorna för den elektriska belysningsarmaturen. Här liksom vid Stockholms-fabriken komponeras oupphörligen nya mönster i olika färger. Pukebergs prydnadsglas, utförda i skilda glassorter, har blivit en artikel, som för varje år vunnit en alltjämt ökad terräng. Inom denna grupp finnas en mängd smakfulla och konstnärligt utförda skålar, vaser, askar, bonbonjärer, fruktskålar, toalett-artiklar, brickor, blomkrukor, amplar o. s. v. Därjämte framställas vid glasbruket pressat och blåst samt slipat liushållsglas. Det kan sägas, att den övervägande mängden av belysningsglas, som konsumeras inom landet, tillverkas vid Pukebergs Glasbruk, men även genom export till europeiska och utomeuropeiska länder har bruket gjort sitt namn mycket välkänt. Glasbruket står under ledning av ingenjör Erik Löthner.

Bland sin kundkrets räknar bolaget alla större elektriska- och bosättningsaffärer i vårt land. Ävenledes har bolaget talrika avnämare i Norge, Danmark, Finland, Schweiz, Spanien, England och Holland med kolonier, Nord- och Sydamerika. Årsomsättningen uppgår till cirka 5,000,000 kronor.

Bolagets styrelse utgöres av notarius publicus Uno Oldenburg, ordförande sedan bolagets stiftande, disponent J. Kempe, kandidat S. Ruthberg, bankdirektör C. Ulmgren och civilingenjör Evert A:son Eworth, verkst. dir. — Sedan år 1906 är firman Kungl. hovleverantör.

Evert A:son Eworth.

Pukebergs Glasbruk i Småland.CASPARSSON & SCHMIDT AKTIEBOLAG

STOCKHOLM.

Firman grundades år 1804 av Pehr Olof Casparsson, som nämnda år övertog ett redan på sjuttonhundratalet anlagt sidenväveri. Vid hans frånfälle 1838 övertogs firman av sonen Pehr August Casparsson, vilken till kompanjon upptog Carl Theodor Schmidt, som kvarstod i firman till sin död 1848. När P. A. Casparsson avled 1856 hade han redan fem år tidigare överlämnat affären åt A. M. Berglöf och P. W. Hallström, av vilka den förre avled 1892 och den senare 1903. Vid den förstnämndes död inträdde sonen E. M. Berglöf och A. W. Löfman som meddelägare i firman. År 1924 ombildades den till aktiebolag.

Styrelsen utgöres av Erik Berglöf, ordf., Arwid Wah-

P. A. Casparsson. störsla artikeln och den som G Th Schmidt.

sista hälften av 1800-talet alltmer tog överhand var dock tillverkningen av släta och faconerade siden för schalar och huvuddukar. Av dessa hade firman också en betydande export till Finland, Norge och Danmark. All tillverkning skedde å handvävstolar, av vilka tidvis över ett 100-tal voro i arbete. Tillverkningsvärdet uppgick 1850 till 204,931 och 1875 till 666,061 riksdaler banco utgörande ungefär resp. 1/s av hela tillverkningsvärdet inom landet, i förra fallet vid 17 i senare vid endast 4 fabriker.

Mot slutet av 1800-talet kunde på grund av minskat tullskydd och ökad utländsk konkurrens en lönande framställning av sidenvävnader ej ske inom landet, varför en övergång till import av siden för återförsäljning en gros så småningom ägde rum, och nedlades fabriken helt 1904. I stället upptogs f. o. m. 1892 tillverkning av herrhalsdukar och har firman härinom arbetat sig fram till en ledande ställning.

På ett flertal in- och utländska utställningar har firman prisbelönats såsom i London 1851 och 1862, i Stockholm 1847, 1851 och 1866, i Paris 1855 och 1867 samt i Köpenhamn 1872. Sista gången firman deltog i en exposition var i Stockholm 1897, då den hemförde guldmedalj och konung Oscar II:s personliga medalj.

Firman sysselsätter nu ett 80-tal personer och hade sina kontors- och lagerlokaler i nära 123 år i »gamla stan», men flyttade 1926 till tidsenliga lokaler, Kungsgatan 4.CLARHOLM & BERGMAN

OÖTEBORG.

Denna gamla engrosfirma inom kolonialvarubranschen etablerades under sitt nuvarande namn den 2 mars 1846 av Mauritz Bergman då tjugusexårig och John Magnus Clarliolm då tjuguåttaårig. Sedan Clarliolm år 1863 avlidit fortsatte Bergman ensam företaget, tills han 1889 upptog sonen Carl August till delägare. Denne hade redan år 1882 börjat arbeta i firman efter att förut hava praktiserat i Tyskland och England. Mauritz Bergman lämnade firmans ledning 1906 och avled samma år, 86 år gammal. Samma år ingick Axel Teng-strand såsom delägare i firman efter att under tjugutvå år varit delägare i den sedermera upphörda kolonialvarufirman Bröderna Hammarström, Göteborg. Genom klarsynthet och ihärdigt arbete drevo de båda kompanjonerna upp företaget till en betydande omfattning. Ar 1920 inträdde C. A. Bergmans måg, marinintendent Georg Österdahl såsom medarbetare och 1925 såsom delägare i firman. Han hade dessförinnan studerat vid Handelshögskolan i Stockholm och praktiserat i England. Aret därpå lämnade Axel Tengstrand det aktiva arbetet inom rörelsen. Han avled samma år 69 år gammal. Sonen Sven Tengstrand, som år 1918 börjat arbeta i affären men under åren 1920—1924 varit anställd i affärsföretag i England, Tyskland och Frankrike blev år 1928 delägare i firman. Kontorschefen Hjalmar Lundberg, som tillika innehar prokura, har varit fästad vid företaget sedan 1903 och har genom energiskt och målmedvetet arbete nedlagt stor förtjänst i affärens utveckling.

Firmans kontor och lager har sedan början av 1880-talet varit inrymda i fastigheten Norra Hamngatan 34—Köpmansgatan 25. Firman sysselsätter en kontorspersonal av 20 personer och under ledning av 3 lagerchefer en lagerpersonal av 15 man. Åtskilliga av de i firman anställda hava varit fästade vid företaget i över tjugu år. Arbetsområdet omfattar så gott som hela Sverige, och den talrika kundkretsen uppvaktas framgångsrikt av ett 20-tal resande och agenter. Firman arbetar med alla inom kolonialvarubranschen förekommande artiklar med undantag av kaffe. Särskilt må framhållas: kryddor, sirap, risgryn, torkade frukter, konserver och delikatesser, färger och oljor jämte specialavdelning för paketerade kryddor.

Firman, vars namn är känt och aktat såväl inom som utom vårt land, intager en rangplats bland de ledande importhusen i denna bransch.

Georg Österdahl. Sven Tengstrand.

G. A. Bergman.MGMS NYHETER

DAGENS NYHETERS AKTIEBOLAG

STOCKHOLM.

Dagens Nyheter, en av Sverges största och mest inflytelserika dagliga tidningar, fyller i år 65 år. Dess första nummer utkom nämligen den 23 december 1864. Tidningen grundades av Rudolf Wall med ekonomiskt stöd av bl. a. Lars Johan Hierta. Wall inlöste så småningom alla lotterna och bildade 1874 Dagens Nyheters A.-B. Aktiekapitalet utgör 1929 2,800,000 kr., aktierna lyda på 1,000 kr., och antalet aktieägare är 111.

Med orden »Friheten är vår lösen och vårt mål» präglade Wall Dagens Nyheters politiska program. Redan 1865 stod Dagens Nyheter främst i linjen under striden för

representationsreformen och verkade 1867 för samma syften som lantmannapartiet, nämligen billigare statsförvaltning och grundskatternas avskaffande. Från de första åren av sin tillvaro har Dagens Nyheter också yrkat på utvidgning av den politiska och kommunala rösträtten, dödsstraffets avskaffande och folkundervisningens förbättring. Under tullstriderna intog tidningen en klart frihandelsvänlig ståndpunkt. Då den parlamentariska principen genom februarihändelserna 1914 hotades, tog Dagens Nyheter med stor skärpa parti för K. Staaff och trädde sedermera i stark opposition mot ministärerna Hammarskjöld och Swartz. Under försvarsdebatterna förordade tidningen ett effektivt, demokratiskt försvar inom ramen för landets ekonomiska bärkraft.

Dagens Nyheter har även efter världskriget vidhållit sina friliandelstraditioner och arbetat för återupprättandet av ett sunt penningväsen. I utrikespolitiskt hänseende har tidningen verkat för samförstånd mellan de nordiska länderna. Såväl under fransk-tyska kriget 1870—71 som under världskriget hävdade tidningen en orubblig neutralitetspolitik. Trogen sin frihetsgrundsats, har Dagens Nyheter på sista tiden bekämpat varje yttring såväl av skråväsen som av parti- och klasstyranni och yrkat på personlighetskravets bättre tillgodoseende. På den allmänna journalistikens område har Dagens Nyheter städse vinnlagt sig om snabbhet och påpasslighet i nyhetsanskaffningen, energi, oräddhet och slagkraft vid beivrandet av missförhållanden på olika områden samt visat stor uppfinningsförmåga beträffande originella uppslag.

Redaktionstekniskt har Dagens Nyheter alltid gått i spetsen inom svensk press. Artiklarna sammanfattas genom lätt iögonenfallande rubriker, det intressantaste nyhetsstoffet sammanföres å tidningens första sida, sista sidan användes för textövergång från oavslutade artiklar på första sidan, och särskilda slag av nyheter samlas under speciella rubriker, allt journalistiska grepp, där Dagens Nyheter varit banbrytare. Tidningen var också den första, som i större omfattning införde textmaterialets illustrering med fotografier och teckningar ävensom det regelbundna behandlandet av dagshändelserna i humoristisk form och i skämtbild.

Dagens Nyheter har även genom sina initiativ gjort insatser på många, vitt skilda områden. Bland dessa uppslag må nämnas bespisning av folkskolebarn efter storstrejken

1909, dagskolonien, som varje sommar bereder lantvistelse för omkring 500 fattiga Stockholms-barn, sy- och lysestugor under krisåren, platsförmedling och hjälpverksamhet åt kontors-anställda, stöd på olika sätt åt skilda idrottsgrenar samt åt flygsporten, konstnärliga skylt-anordningar, maskinskrivningstävlingar, utställning i Göteborg av Thielska galleriets bästa konstverk under sommaren 1923 samt billighetsresor till de jämtländska fjällen under en ny form, som lämnar resenärerna full individuell frihet. Våren 1929 var Dagens Nyheter med om att anordna en utställning av de modernaste tekniska kontorshjälpmedlen, som därmed för första gången i Sverge visades för allmänheten i fullt arbete, inpassade i en affärsenhet, samt möjliggjorde genom en insamling och eget bidrag utrustandet av byrådirektör J. W. Sandströms ishavsexpedition för utforskandet av Golfströmmen.

Bland distributionstekniska nyheter märkes, att tidningen var den första, som igångsatte hembärning av exemplaren till abonnenterna. Den anordnade också sommaren 1923 regelbunden flygtransport av sina söndagsnummer mellan Stockholm och Göteborg. Maskintekniskt har Dagens Nyheter påpassligt tillgodogjort sig moderna uppfinningar och förbättringar. Tidningen äger f. n. fyra 64-sidiga dubbelbreda 4-rullsrotationspressar. Tre av dessa med en sammanlagd kapacitet av 65,000 ex. i timmen användas för den dagliga upplagan, medan den fjärde, som är den första och ännu så länge den största i sitt slag i hela Europa,

avses för tryck av söndagsbilagan. Denna framställes från 1926 i fyrfärgs t ryck. Sedan 1907 har Dagens Nyheter egen klichéanstalt och sedan 1925 galvanisk anstalt. Sätteriet räknar 13 sättmaskiner, av vilka en stor del 8-magasinsmaskiner, de första i sitt slag i Europa, samt en Ludlow- och två monotypegjutmaskiner. Stereotypiavdelningen har tre snabbstereotypianläggningar och en färgstereotypianläggning. Dagens Nyheters hus såväl som hela dess tekniska utrustning moderniserades åren 1924—1927 och anses av in- och utländska fackmän som mönster för en modern tidningsofficin.

Dagens Nyheter utkommer i en Stockholms- och en landsortsupplaga. Den dagliga genomsnittsupplagan överstiger 115,000 ex., och Dagens Nyheter är den tidning, som har den största Stockliolmsupplagan och de flesta annonserna. Tillsammans 680 personer äro anställda på tidningens olika avdelningar. — Huvudredaktör för Dagens Nyheter var till

1889 tidningens grundare Rudolf Wall, som efterträddes av Fredrik Vult von Steijern. Denne avgick 1898, då Otto von Zweigbergk övertog chefskapet. Fr. o. m. 1922, då v. Zweigbergk lämnade tidningen, inträdde kapten Sten Dehlgren, förut tidningsbolagets verkst. direktör, som chefredaktör. Andre redaktör och tillika ansvarig utgivare är

I. Ljungquist, och vice verkst. direktör ingenjör Tor Roxendorff. — Bland tidningens medarbetare märkas W. Peterson-Berger (musikkritiker), Bo Bergman (teaterkritiker), Tor Hedberg (konstkritiker) och Torsten Fogelqvist (politik och kultur).LJUNGSBRO.

Det var redan i slutet av 1840-talet, som den äldste av de bekanta bröderna Cloetta, härstammande från kantonen Graubunden i Schweiz, kom till Skandinavien, och han följdes snart av sina båda yngre bröder. Till en början stannade de i Köpenhamn, men det dröjde ej länge förrän verksamheten även utsträcktes till Malmö och senare även till Kristiania. Malmöfabriken har 1873 till sitt födelseår, och från denna tidpunkt kan

man först tala om en inhemsk chokladfabrikation här i landet.

Genom sammanslagning med Chokladfabriks A.-B. Motala och Chokladfabriken Munken, båda i Östergötland, kom Malmöfabrikens verksamhet att så småningom förflyttas till detta landskap. Här byggdes även vid Mal-fors-Ljungsbro en fullständigt ny fabrik intill Motala ström, vilken fick lämna kraft till driften. Läget valdes även med tanke på transportmöjligheterna, som tack vare den alldeles

Malfors-Ljungsbro, »Sveriges chokladstad», från flygmaskin. (D. 131.) * närheten passerande Göta

kanal voro jämförelsevis goda.

Sedan 1913 är Aktiebolaget Cloetta försäljningsbolag till Svenska Chokladfabriks Aktiebolaget och såsom sådant intimt förbundet med detta bolag.

I Ljungsbro har så småningom ett helt samhälle vuxit upp kring den nya fabriken, och icke utan skäl har detta kallats »Sveriges chokladstad».

I »chokladstaden» tillverkas allt, som har med sötsaker att göra, från kvalitetspraliner och cacaopulver till brösttabletter och »slickepinnar». Särskild omsorg har ägnats marmeladtillverkningen och för ändamålet har en storartad fruktträdgård anlagts. Grundprincipen i Cloetta-bolagets verksamhet har från allra första början kännetecknats av en i alla avseenden förstklassig produkt, och dessa traditioner hava sedermera städse uppehållits.

Till anläggningen hör kraftstation samt såg, lådfabrik och bleckslageri för tillverkning av erforderligt emballage.

Från sekelskiftet till sin död år 1926 var disponenten O. G. Svensson företagets ledare och under honom har detsamma utvecklats till vad det nu är. S. kan med skäl räknas till en av märkesmännen inom den svenska chokladindustrien, vilken han alltid och särskilt under de för denna industri så svåra krisåren gjorde stora tjänster.

Han efterträddes vid sin död av sonen, löjtnanten Hj. Svenfelt, som nu i egenskap av disponent leder företaget.

Såsom chefsassistent har denne vid sin sida brodern, löjtnanten Harald Svenfelt.

Bolagets styrelse utgöres av bankdirektörerna Nils Brolén (ordf.) och Axel Svahn samt disponenten Hjalmar Svenfelt.STOCKHOLM.

Firman grundades av framlidne grosshandlaren Feodor Deutgen år 1862 och bedrev agentur- och grosshandelsrörelse inom olika branscher, såsom viner, läder och skinnvaror, papper, nysilver- och nickelvaror m. m. År 1876 övertog firman ensamförsäljningen för Sverige för Tysklands största asfaltfabrik, Deutsche Asphalt A.-G., Hannover och har firman D. så småningom helt övergått till asfaltbranschen. D. A. A. G. levererar, förutom vanlig Limmerasfalt även asfaltkitt, asfaltplattor, goudron epuree och isoleringsmassa för kabelfabriker. År 1926 erhöll firman D. genom »Industrie- u. Handelskammer» i Hannover från D. A. A. G. elt hedersdiplom för »50-årigt troget medarbetarskap». Firman D. införde år 1927 den s. k. »F. D.-Hartguss» för gatubeläggning och utfördes med detta material

Feodor Deutgen. Carl F. Deutgen.

Freds- och Herkulesgatorna och följande år 1928 belädes Regerings-, Västra Trädgårds-, Birgerjarls- och Vasagatorna därmed, sammanlagt c:a 30,000 kvmtr. I år kommer Stockholms stad att belägga ytterligare c:a 60,000 kvmtr gator med »Hartguss».

År 1900 inträdde sonen Carl F. Deutgen, efter c:a 3 års utomlandsvistelse, i firman, blev prokurist år 1911, delägare 1912 och övertog firman under oförändrat namn år 1913. År 1927 ombildades firman till aktiebolag och utgöres styrelsen, förutom av herr C. Deutgen såsom verkst. direktör, av hovrättsrådet Ph. Aastrup, civiling. Axel Björkman, Kommendörkapten A. Meister och hovrättsnotarien Nils Mossberg.

Förutom D. A. A. G. representerar firman följande fabriker: Deutsche Gasolin A.-G., Berlin: bitumen för väg- och isoleringsändamål; Oppermann & Deichmann, Braunschweig: asfaltmaskiner — Hochleistungskocher; Conrad Engelke, Hannover-Limmer: asfaltvagnar och grytor m. m.; Trinidad Lake Asphalt, Bremen-Hamburg: Epuree för asfaltfabrikation m. m. Hermann Bulnheim, Bautzen: specialfabrik för smidda järnfönsterbågar och brandsäkra dörrar m. m.; Gassel, Reckinann S: C:o, Bielefeld: specialfabrik för skepps- och tjärfilt.

Firman Deutgen är Sveriges äldsta firma inom asfaltbranschen. Omsättningen av asfalt i Sverige var år 1877 c:a 300 ton, år 1928 c:a 6,300 ton, varav firman sålde över 4,800 ton.

Firman har tillerkänts ett 30-tal förstapris och hederspris.

S. Engdahl. Disponent Sven Engdahl.

AKTIEBOLAGET SVEN ENGDAHL

STOCKHOLM.

Gåsgränd på 1870-talet.

Företaget grundades 1873 av bagargesällen Sven Engdahl i huset n:r 2 B Gåsgränd i Stockholm, varifrån rörelsen efter några år flyttades till egendomen 34 Hamngatan och därifrån 1887 ytterligare till n:r 24 vid samma gata, vilken senare egendom nybyggdes. Huset 31 B Smålandsgatan, som ligger i samma kvarter och gränsar intill Hamngalan 24, inköptes 1924 och ombyggdes varigenom större arbetslokaler erhöllos, vilket var nödvändigt för den alltmer ökade omsättningen.

När grundläggaren, Sven Engdahl, avled 1903, bildade hans hustru och barn ett aktiebolag på bagerirörelsen under ovanslående namn samt ett särskilt aktiebolag på honom tillhöriga fastigheter. Till disponent för bageriet utsågs och kvarstår fortfarande sonen Sven

Engdahl, vilken efter av-

Smålandsgatan 31 B. brödssorterna. Hamngatan 24.F agerstaverken.

FAGERSTA BRUKS AKTIEBOLAG

FAGERSTA.

Fagersta bruk hör till Sveriges äldsta och största järnbruk och anlades i början av 1600-talet. Bolaget grundades år 1873 och omfattar numera: Fagerstaverken, Fagersta i Västmanland; Klosterverken, Långshyttan och Stjärnsund i Dalarna; Forsbackaverken, Forsbacka i Gästrikland; Dannemoraverken, Gimo, Österby, Leufsta, Tobo och Carlholm i Uppland; Horndalsverken, Horndal och Näs i Dalarna.

Tillverkningarna äro baserade på tillgodogörande av de mellansvenska järnmalmerna. Bolaget äger sålunda 3/4 av de berömda Dannemoragruvorna samt andelar i fälten vid Norberg, Bispberg, Malmkärra m. fl.

Tillverkningskapacitet av tackjärn, järn och stål.

Tackjärn från 15 masugnar...130 000 tons

Wallonjärn från 10 härdar ....4 000 »

Lancashirejärn från 20 härdar ....8 000 »

Bessemer metall från 4 konvertrar ....15 000 »

Martinmetall från 16 ugnar ....150 000 »

Elektrometall från 6 ugnar ....2 000 »

Degelstål från 2 ugnar om vardera 28 deglar...2 500 »

Valsverksavdelningarna äro utrustade med 5 götvalsverk, 3 grovvalsverk, 6 mediumvalsverk, 7 tråd- och finverk, 1 bandvalsverk, 1 rörvalsverk.

Smidespressverken äro utrustade med 4 pressar från 1 000 till 250 ton, samt 6 excenter-pressar.

Bolaget vidarebearbetar till stor del det egna materialet i: kallvalsverk med härdverk; rördrageri med 9 dragbänkar; tråddrageri med patenteringsverk, oljehärdningsverk, kard-trådsverk och galvaniseringsverk; linslageri med allra modernaste maskiner; sågblads-och maskinknivs fabriker; press- och liejarsmedjor.

Försäljning av samtliga verkens produkter sker genom

BRUKSKONCERNENS FÖRSÄLJNINGS AKTIEBOLAG

Fagersta

Telefon: Bruket, Fagersta. Telegramadr.: Koncern, Fagersta.AKTIEBOLAGET C. E. FRITZES K. HOVBOKHANDEL

FREDSGATAN 2, STOCKHOLM.

Aktiebolaget C. E. Frilzes K. Hovbokhandel grundades 1837 av C. E. Fritze och G. A. Bagge i huset Storkyrkobrinken 3. Då Bagge 1841 utträdde ur firman, flyttades densamma till huset bredvid, varifrån den i maj 1852 överflyttades till Fredsgatan.

Fritze, som 1861 utnämndes till k. hovbokhandlare, var sedan ensam innehavare av firman till 1862 då den överlämnades till P. B. Eklund och Emil Giron. Dessa ägde firman iill 1870, då K. F. Kruhs och B. Söderberg intogo chefsplatserna. Firman har jämsides med sortimentsbokliandeln drivit en omfattande förlagsrörelse.

Ar 1907 uppdelades firman i tvenne aktiebolag, nämligen A.-B. C. E. Fritzes K. Hovbokhandel med B. Söderberg som verkställande direktör och C. E. Fritzes Bokförlagsaktiebolag med K. F. Kruhs som verkställande direktör. Vid B. Söderbergs bortgång 1915 övertogs chefskapet av fil. d:r G. Söderberg. Vid sidan av bokhandelsrörelsen drives även sedan 1860-talet en vittomfattande försäljning av konstverk.

Bolagets styrelse utgöres av fil. d:r G. Söderberg och bokhandlare C. A. Strandman.

Interiör av konsthandeln.Sydsvenska Dagbladet Snällpostens huvudbyggnad, Malmö,

Östergatan 30.

FÖRLAGSAKTIEBOLAGET I MALMÖ SYDSVENSKA DAGBLADET SNÄLLPOSTEN

MALMÖ.

Förlagsaktiebolaget i Malmö äger och utgiver Sydsvenska Dagbladet Snällposten, södra Sveriges största och mest spridda dagliga tidning, samt bedriver dessutom en omfattande verksamhet med såväl bok- som accidenstryck.

Sydsvenska Dagbladet Snällposten har uppkommit därigenom att tvenne tidningsföretag uppgått i varandra. Det äldsta av dessa var Snällposten i Malmö, som 1848 grundats av docenten i kemi vid Lunds universitet d:r Bernhard Cronholm och som genast fått en stor publik, framför allt genom det livliga intresse, som överallt gjorde sig gällande för tidens stora politiska händelser och även i vårt land upprörda förhållanden.

Först hade Snällposten utkommit endast två, från juli 1850 tre gånger i veckan. Så fortgick det i hela två årtionden. Med tiden började emellertid behovet av snabbare nyhetstillförsel alltmer göra sig gällande allestädes i de skånska bygderna och framför allt i deras huvudstad, rikets tredje stad, och i det sydsvenska lärdomssätet. I längden kunde man icke undvara en daglig tidning. En sådan kom till stånd 1870, då d:r Carl Herslow den 29 april utgav första numret av Sydsvenska Dagbladet. Vid grundandet av detta företag hade d:r Herslow fått löfte om verksamt bistånd från ett flertal av sina vänner inom det akademiska Lund. Tidningen satte som sin uppgift att med en friare uppfattning samt ett livligare och direktare deltagande i den politiska diskussionen förena tätare och snabbare meddelanden om tilldragelserna i in- och utlandet. Den dagliga skånetidningen var länge efterlängtad, och Sydsvenska Dagbladet fick från första stunden en aktningsvärd spridning bland den bildade allmänheten. Liksom Snällposten erhöll även denna tidning inom kort en värdefull hjälp av själva tidsliändelserna. Det dröjde ej mer än tre månader, innan kriget mellan Tyskland och Frankrike utbröt. Ett världsdrama av så spännande art drev självfallet nyhetsintresset upp till en förut ej skådad höjd. Alla ville veta något om det stora, som skedde, och den nya tidningen såg sig i stånd att tillfredsställa anspråken vida bättre än någon annan. Telegrafen anlitades i ökad omfattning, och dess-utom kom ju den utländska posten till Malmö tidigare än till någon annan svensk stad, en omständighet, varav vederbörande klokt och påpassligt begagnade sig.

Emellertid hade även Snällposten för att möta konkurrensen från nykomlingen sett sig nödsakad att utkomma dagligen. Tävlingen blev likväl icke långvarig. Snällposten var helt baserad på Cronholms personlighet, och när han följande år gått ur tiden, inköptes hans tidning av Förlagsaktiebolaget. De båda bladen förenades från 1872 års ingång till ett under namnet Sydsvenska Dagbladet Snällposten. Dess förste utgivare var löjtnanten D. L. Beyer, men den 18 augusti 1875 övertogs utgivningsbeviset av d:r Herslow, vilken sedan ända till november 1907 stod i spetsen för tidningens redaktionella ledning.

För vart år som gick ökades Sydsvenska Dagbladet Snällpostens läsekrets, och dess inflytande blev allt större. Detta berodde icke endast på nyhetsförmedlingens raskhet och pålitlighet, utan också i väsentlig mån på den klokt avvägda, städse korrekta hållning, som tidningen intog till de politiska och kommunala frågorna, och ej minst på den auktoritet, som d:r Herslows person överallt tillvunnit sig. Det blev snart så, att Sydsvenskan ej kunde undvaras i något bildat skånskt hem, och dess uttalanden gingo genom hela den svenska pressen.

Först utkom tidningen i endast 5-spaltigt format. Detta utvidgades sedermera till omväxlande 6- och 7-spaltigt. Från början av 1882 gav man ut två nummer om dagen, ett 5 ä 7-spaltigt på morgonen och ett 5-spaltigt på aftonen. För första gången inom svensk press tillämpades härvid ett utgivningssätt, som redan införts av flera bland de större utlandstidningarna. Sydsvenska Dagbladet Snällposten fortsatte i två årtionden med morgon-och aftonnummer. Systemet visade sig emellertid ha sina svårigheter, och fr. o. m. 1901 har man funnit sig lämpligast planlägga arbetet och bäst tillgodose läsekretsen genom att sammanföra dagsmaterialet till en stor 7-spaltig morgontidning, utkommande alla årets dagar utom de stora helgdagarna. Härmed övergick man sålunda till sju morgonnummer i veckan.

Till en början hade redaktion och tryckeri varit förlagda till Cronholmska fastigheten vid Stortorget, men 1882 flyttade man till Förlagsaktiebolagets eget nya hus vid Östergatan.

I november 1907 avgick d:r Herslow, såsom redan nämnts, från befattningen som chefredaktör. Han kvarstod dock tills vidare som ordförande i styrelsen. Den redaktionella ledningen uppdrogs åt konsul K. A. Härje, som gick till värvet med erfarenheterna från

tjugutvå års arbete som tidningens redaktions- Depeschbyrån Gustaf Adolfs torg, Malmö.sekreterare. Numera överstelöjtnanten C. O. Wahlgren, vilken från 1895 verkat som Förlagsaktiebolagets ekonomidirektör, övertog samtidigt platsen som verkställande direktör.

Ända hittills hade tidningen utkommit i fyrsidigt format. Ständigt nya uppgifter erbjödo sig emellertid för behandling i spalterna, och det år för år växande textmaterialet krävde ökat utrymme och bättre tekniska resurser. Ungefär på samma gång som chefsombytet sattes också i gång en omfattande utvidgning och modernisering. Sidoantalet har alltmer formerats. Redaktionspersonalen gjordes väsentligt större. Nya specialavdelningar i tidningen lades upp, och åt allt flera håll utåt knötos förbindelser. Ögonsiktet var att göra nyhetsstoffet snabbare, fylligare och mera mångsidigt och att tillika på skilda orter, ej minst i de utländska intressenas medelpunkter skaffa kunniga, omdömesgilla och vederhäftiga rapportörer, vilka ägde förutsättningar att ge tidningens läsare en inblick i vad som tilldrog sig av betydelse och om kulturella ställningar och förhållningar. Utom den förutvarande lokalredaktionen i Lund inrättades särskilda redaktioner och kontor i Ystad och Landskrona, och i Stockholm skaffade sig tidningen en egen redaktionsstab, som både lämnar rikhaltiga och färska nyheter och med kunnig omsorg följer de politiska företeelserna. På det sättet blev tidningen inom kort en »rikstidning» för Sveriges sydliga landsändar. Den stora Baltiska utställningen, som 1914 samlade fyra folk i fredlig tävlan till Malmö, bidrog i sin mån till att vidga det område, inom vilket tidningen kunde göra sin röst hörd, och den snabbhet och utförlighet, med vilken Sydsvenskan kunde meddela världskrigets tilldragelser, skänkte också väsentlig ökning åt dess upplaga.

Tidningen har ända från sin första början haft de bästa försänkningar bland den akademiska världen i Lund, och härav har den särskilt kunnat draga betydande fördel för den avdelning, som under namn av »Sydsvenskans revy» lämnat och lämnar sakkunnigt

värdefulla bidrag till belysandet av kulturella spörsmål och olika slag av tidsföreteelser.

1920 hade femtio år förflutit sedan d:r Carl Herslow grundade Sydsvenska Dagbladet. Han beslöt då att säga farväl till sitt regelbundna arbete i pressens tjänst. Detta år lämnade han nämligen även befattningen som bolagsstyrelsens ordförande, vilken övertogs av överstelöjtnant Wahlgren. På samma gång inträdde professorn, numera statsrådet Cl. Lindskog i styrelsen.

Filialen i Lund.Den 1 oktober 1923 avgick konsul Härje från chefredaktörsplatsen, som han innehaft i sexton år; under sammanlagt trettioåtta år hade han verkat i Sydsvenska Dagbladet Snällpostens tjänst. Till hans efterträdare utsågs redaktör Ewald Stomberg. Denne kvar-stannade på sin post till den 1 september 1928, då fil. d:r Hans Cavalli kallades till chefredaktör.

Bland tidningens nuvarande ordinarie medarbetare kunna nämnas: Hugo Bergli (utlandsavdelningen), Thore Blanche, Alfred Fjelner, Carl Frostenson, Gabriel Jönsson (litteratur m. m.), Sven Hansson (idrott), H. Hedemann-Gade (konst, teater och musik),

G. A. Hårde, S. Krenzisky (schack), Gösta Nilsson (idrott), Inga Österman, G. Tli:son Pilil, Carl Rosencrantz (motoravdelningen), K. L. Schiött (andre redaktör), Fr. Sewerin (ystadsredaktör), T. Skoglund, Gösta Suensson, Sven Stomberg (lantbrukssidan), H. Sörensen (redaktionssekreterare) W. Wahlöö (lundaredaktör), och Herman Österdahl (redaktionssekreterare) m. fl.

Tidningen har för varje år gått ständigt framåt. Bolagets aktiekapital utgjorde från början 65,000 kr. och är nu uppe i 600,000 kr. Den tekniska utrustningen har genomgående moderniserats. Sätteriavdelningen förfogar över nio Linotypemaskiner, och två dubbla trettiotvåsidiga rotationspressar svara för tryckningen. Tidningen har egen

kliclié-anstalt med de mest tidsenliga maskiner. Upplagan är i medeltal 28,000 ä 34,000 ex. vardagar och 43,000 ä 48,000 ex. söndagar. Såsom ett mått för tidningens nuvarande omfattning må nämnas, att den årligen publicerar omkring 24,000 långspalter text och 14,000 ä 15,000 spalter annonser och att en årgångs vikt utgör 44,55 kg. Nya utvidgningar förberedas, och bolaget har, med tanke på vad som snart kommer att krävas i fråga om ökat utrymme, bl. a. inköpt en stor, centralt belägen fastighet vid Södergatan jämte en därtill angränsande vid Skomakaregatan.

Sydsvenska Dagbladet Snällposten har under de gångna åren alltid sökt vidhålla sina gamla, goda traditioner, och för framtiden lika litet som förr ämnar tidningen spara någonting för att sätta sig ständigt bättre i stånd att fullfölja sin uppgift att vara ett dagligt, ledande organ för sansade åskådningar och strävanden inom politik, konst, litteratur, vetenskap, industri, handel, jordbruk, administration, sjöfart m. m.

Filialen i Landskrona.GEMLA FABRIKERS AKTIEBOLAG

DIÖ.

Gemla Fabrikers Aktiebolag, Diö, leder sitt ursprung redan från mitten av 1800-talet, då en mindre verkstad för tillverkning av leksaker anlades i Norrköping. År 1866 flyttades emellertid rörelsen till Gemla, där den fortsatte till år 1883, då fabriken nedbrann. Sedan fabriken i Gemla förenämnda år nedbrunnit, flyttades rörelsen år 1884 till Diö, där nya fabriker uppförts, och samma år bildades ett aktiebolag, som benämndes Gemla Leksaks-fabriks Aktiebolag, Diö. Fabrikerna äro belägna c:a 200 meter från Diö järnvägsstation å linjen Malmö—Stockholm invid det vattenfall, som bildats i Helgeån omedelbart före dess utlopp i sjön Möckeln.

Diö som fabrikscentrum omtalas redan år 1734, då en masugn med spik- och stångjärnshammare samt gjuteri anlades, där de nuvarande fabrikerna äro belägna. Järnbruket nedlades år 1863. En betydande sågverks- och kvarnrörelse har även bedrivits sedan början av 1800-talet, och övertogs denna rörelse av det nuvarande bolaget år 1899, då även Diö egendom, vattenfall och kraftverk inköptes.

År 1910 ändrade bolaget firmanamnet till Gemla Fabrikers Aktiebolag, sedan leksaks-tillverkningen några år förut helt och hållet upphört. Bolagets nuvarande tillverkningar utgöras i huvudsak av wiener-möbler, biograf- och teaterstolar, hotell- och restaurangmöbler, möbler med sjögräs- och rottingflätningar, korgmöbler, sjukhusmöbler, rullstolar, talapparater, sportartiklar, velocipedfälgar och skärmar, parkettgolv m. m., m. m.

Fabriken drives med vatten från eget vattenverk, varifrån även elektrisk energi levereras såväl för eget bruk som för Diö samhälle.

Styrelsen utgöres av rådman Axel Beckman, Norrköping, disponent Olof Svanström, Stockholm, samt disponent Andr. H. Holden, Diö, som är verkställande direktör och disponent vid bolaget.

Arbetarantal: 160. Aktiekapital: 528,000 kr. Tillverkningsvärde: c:a 1,000,000 kr.

Maskinhall och snickeriavdelning.Exteriör av Galins kemisk-tekniska fabriker i Uppsala.

HENRIK GAHNS AKTIEBOLAG

UPPSALA.

I september månad år 1867 anlades av f. d. extra stipendiaten i Kungl. Jernkontoret, Brukspatronen, Hedersledamoten i Gävleborgs Läns Hushållningssällskap, Henrik Gahn, en mindre kemisk teknisk fabrik i Uppsala.

Gahn hade i sikte att exploatera en uppfinning, som han länge sysslat med, ett medel med förmåga att från förruttnelse och förskämning konservera animaliska och vegetabiliska födoämnen. Detta preparat, vars huvudbeståndsdel var borsyra och som på förslag av Professor Per Hedenius fick namnet Aseptin, väckte inom kort stort uppseende och intresse

i vida kretsar. I den notarialattest, som av Notarius Publicus uppsattes vid ett av de

Henrik Gahn. Amykos för toaletten och Koncen- Emil Fredrikson.trerad Amykos fördes detta preparat i marknaden och tillvann sig allmänt förtroende och stor omsättning.

Gahns Amykos var det första kända antiseptiska munvattnet i hela världen.

Patenter uttogos och erliöllos såväl i Sverige som i andra länder och preparaten fingo användning i så gott som alla delar av världen. Under åren 1872—1878 erhöllos prisbelöningar vid världsutställningarna i Moskva, Wien, Bogota, Paris 2 ggr, Briissel och Filadelfia.

Bland de vetenskapsmän, som på sin tid ägnade Gahns Amykos ett varmt erkännande, märkas Professorerna C. B. Mesterton i Uppsala, J. Lister i Edinburg, von Mosetig Moorhof i Wien m. fl.

Affären övergick 1872 till aktiebolag under firma Aseptin Amykos Aktiebolaget i Uppsala, vilken benämning senare ändrades till Henrik Gahns Aseplin Amykos Aktiebolag och sedermera till Henrik Gahns Aktiebolag.

Bolagets verksamhet har under årens lopp gått stadigt framåt. För närvarande tillverkar fabriken utom Amykos, tvålar i stort sorliment, Gahnelit-munvatten, tandcréme, hårvatten och pomador m. m. för hårets vård, Maniol-hudmedel, Farénacréme och diverse andra toalettpreparat, Mitzi-puder, läppstift m. m., Eau de Cologne och parfymer, putsmedel, bon-vax, såpa, tvätt- och såppulver, Mortalin, bläck, gummi, lack, D:r F. Söderlunds Helianthin-hudbalsam och Kryerol-munvatten, Watzinpreparater: svavel-hårvatten, pomador etc.

I början av sin verksamhet blev Henrik Gahn utnämnd till Hovleverantör hos dåvarande H. M:t Drottning Sofia och år 1912 blev firman, under sonens, Överste Erik Gahn, chefskap, utnämnd till Hovleverantör hos H. M:t Konung Gustaf.

Utom de förut omtalade utmärkelserna vid 7 världsutställningar, har bolagets fabrikat prisbelönats vid flera utställningar i in- och utlandet. Vid den stora Industriutställningen i Stockholm 1897 erhöll bolaget Guld- och Silvermedaljer. Vid världsexpositionen i Paris 1900, där Galinelit utställdes, erhöll bolaget den högsta utmärkelse, som utdelades för munvatten.

Bolaget, vars aktiekapital är 1,000,000 kr., har en omsättning på c:a 2,500,000 kr.

Den nuvarande styrelsen består av Borgmästaren Johan von Bahr, Majoren Friherre Gustaf De Geer, Kaptenen Gustaf Wersäll, Arkitekten Wolter Gahn och Herr Emil Fredrikson, verkställande direktör sedan år 1914. Teknisk ledare i fabriken är Ingenjören Thure Gyllenberg.

Manliga och kvinnliga tjänstemän uppgå till 45 och verkmästare, förmän och arbetare i medeltal 130 st.

Bolaget har avdelningskontor och lager i Stockholm, Göteborg och Malmö.Gefle Manufaktur Aktiebolag.

GEFLE MANUFAKTUR AKTIEBOLAG

STRÖMSBRO.

Gefle stad hade i medio av förra århundradet förmånen att i spetsen för sitt kommersiella och industriella liv äga en man, som hos sig förenade en vidsynt blick, initiativkraft och resurser att genomföra de företag han planerade. Denne man var Per Murén. Ett av de största företag, vid vilka hans namn är knutet, är det år 1849 grundlagda Gefle Manufaktur Aktiebolag. Bolaget bildades på Murens initiativ den 16 oktober nämnda år »i och för anläggande och drivande av ett bomullsmanufakturverk vid Strömsbro», och dess första bolagsordning antogs den 23 november, enligt vilken aktiekapitalet utgjorde den för den tiden högst betydande summan av 900,000 kronor.

Som ett bevis på den vakenhet, varmed Per Murén följde med sin tid, förtjänar nämnas, att Gefle Manufaktur Aktiebolag var det första av alla industribolag i Sverige, som tillkom

i enlighet med lagen om aktiebolag av år 1848.

Bolagets stiftare utgjordes förutom av Per Murén av hrr Lars Johan Hierta och C. D. Engelmark i Stockholm. I dess första styrelse insattes dessutom hrr E. D. Grape och den namnkunnige G. F. Göransson på Sandviken, han

som gjorde Bessemermetoden praktiskt användbar.

Med en sådan styrelse och med Per Murén som verkställande direktör var företagets framgång given. Man intresserade både Geflebor och utom staden boende personer att teckna aktier i bolaget, vilken teckning gick raskt undan, och man kunde snart skrida till anläggningens utförande ute vid Strömsbro strax utanför Gefle. Även i fråga om val av plats för anläggningen visade sig Muréns skarpblick. Vid Strömsbro, där Testeboån rinner ut i Geflefjärden, funnos alla betingelser för ett stort industriföretag, god tillgång på vattenkraft, fria utvecklingsmöjligheter i fråga om fabriks- och bostadsområden, närhettill staden med dess kommunikationer och tillfälle till direkt skeppning genom läget vid fjärden.

Även ur en annan synpunkt var platsen väl vald. Vid Strömsbro fanns vid denna tid ett gammalt, numera intet givande bränneri, och genom det nya företagets tillkomst erhöll den utfattiga befolkningen därstädes tillfälle att få arbete och dagligt bröd. Mark för fabriksbyggnaden jämte erforderliga förråds- och lagerlokaler erhölls genom inköp av nämnda bränneri och Testebo kvarn, varjämte mark förvärvades för anläggande av en tilloppskanal med dammbyggnad för att leda vattnet från Testeboån till fabriken. Ett tegelbruk anlades även för att bränna tegel för fabriksbyggnadens uppförande, i det lera av god beskaffenhet fanns på platsen. Under en mångfald av år levererades f. ö. tegel därifrån till en hel del andra företag.

Den ursprungliga planen gick ut på att anlägga endast ett spinneri med 15,000 spindlar, men sedermera utvidgades planen därhän att även ett väveri 0111 80 vävstolar skulle anläggas. I stället minskades spindelantalet till 12,000. I denna utsträckning började tillverkningen år 1852.

Samtliga maskiner anskaffades från England och uppsattes av kompetenta engelska montörer. För att bereda bostäder åt dessa uppfördes den s. k. »engelska byggningen», inredd efter engelskt mönster. Den har sitt namn kvar än

1 dag.

Bolagets fabrikat fick genast en strykande åtgång. Bedan år 1855 uppgick tillverkningssumman till mer än 1,500,000 kr., en siffra, som får sin belysning av det faktum, att år 1850 uppgick tillverkningssumman vid Gefle stads samtliga fabriker till icke mer än 377,861 kr.

Under nyssnämnda år, 1855, voro vid fabriken anställda 1 fabrikör, 4 mästare, 242 vuxna och 152 minderåriga arbetare.

Till en början drevs fabrikens maskineri av ett i England förfärdigat vattenhjul av gigantiska dimensioner, vilket på sin tid var en sevärdhet. Hjulets diameter var 42 fot och dess bredd 20 fot. Vattnets fallhöjd var 34 fot. Detta stora hjul utvecklade dock endast 180 hkr och befanns snart vara för litet, varför år 1888 en turbin på 120 hkr ytterligare insattes. År 1896 borttogs det stora vattenhjulet och ersattes med en tvillingturbin 0111 500 hkr, med vilken kraft fabriken drevs till år 1917, då driften omlades till elektrisk och

2 nya turbiner på 800 hkr insattes.

Är 1869 kompletterades anläggningen med ett färgeri och blekeri, som anlades på den år 1866 inköpta egendomen Stigslund, gränsande intill fabriksanläggningen.

I mitten på 1880-talet vidtogos en del förbättringar samt utvidgningar och bolagets ekonomi konsoliderades. Verksamheten började åter bli mera lönande och utdelningen till aktieägarna mera tillfredsställande.

Under disponent E. Höglunds mångåriga ledning — han stod i spetsen för företaget 1884—1918 — ha en hel del förbättringar och utvidgningar vidtagits vid bolagets anläggning.

Disponent Gunnar Höglund.kvarter», har för sin tillkomst helt och hållet att tacka Manufakturbolaget. Där ute vid den täcka Testeboån har bolaget förutom den rent estetiskt sett ovanligt tilltalande, borglika fabriksanläggningen givit upphov till ett samhälle av arbetarbostäder, vilka för sitt pittoreska och trevna utseendes skull ofta beskrivits i ord och bild. Samtliga bolaget tillhöriga gårdar, i vilka bostäder beretts för alla

tjänstemän och förmän samt större delen av arbetspersonalen, äro omgivna av större eller mindre trädgårdstäppor, som särskilt sommartid förläna Strömsbro den mest idylliska prägel.

Bolagets verkställande direktör är sedan år 1918 disponent Gunnar Höglund.

Bolagets styrelse utgöres av konsul Oscar Flensburg, direktör Sven Engwall och disponent Gunnar Höglund. Avdelningschefer vid fabriken äro hrr Nils Risberg, spinnmästare, Herman Rololf, vävmästare och Emil Flyrén, färgmästare.

Bolagets försäljare äro hrr Daniel Erlandsson, Axel Jäderlund samt Bertil Hedenström.

HÖGANÄS-BILLESHOLMS AKTIEBOLAG

HÖGANÄS.

Ett flvgfoto över en del av fabriksanläggningarna i Höganäs. Längst bort rörfabrikerna, därintill elektrodfabrikerna, i förgrunden fabrikerna för eldfast tegel.Herrgården vid Gimo.

GIMO-ÖSTERBY BRUKS AKTIEBOLAG

GIMO.

Delta bolag är arvtagare till den industriella verksamhet, som uppstod i början av 1500-talet genom upptäckten och exploaterandet av järnmalmen vid Dannemora Gruvor. Gimo, Österby och Leufsta, de s. k. kronbruken, som på 1600-talet förvärvades av Louis de Geer, äro platser, där förädlandet av malmen givit upphov till brukssamhällen, som småningom genom bruksägarnas förvärv av fastigheter däromkring växt ut till stora skogs- och jordbrukskomplex. Ehuru bolaget alltjämt äger en betydande järn- och stålindustri, som sedan 1927 är utarrenderad till Fagersta bruks A.-B. den s. k. brukskoncernen, är numera dess viktigaste verksamheter skogsbruk och sågverksindustri. Bolagets domäner omfatta c:a 205,000 tunnland huvudsakligast skogsmark, belägna i nordöstra Uppland.

Sågverken, som äro belägna i Gimo och Carlholm, äro utrustade det förra med 6 och det senare med 4 ramar. Därjämte finnes hyvleri på bägge platserna.

Årsproduktionen av trävaror utgör c:a 12,000 stds. sågade och 5,000 stds. hyvlade trävaror.

Postadress: Gimo. Telegrafadress: Bruket^ Gimo.

Exteriör av Gimo sågverk och hytta.RUDOLPH GRA VE

FABRIK FÖR TILLVERKN. AV VETENSKAPL. INSTRUMENT

STOCKHOLM.

År 1867 inflyttade till Sverige Rudolph Tli. L. Grave som efter några års verksamhet hos den välkända optikern C. G. Collin, startade egen firma år 1874 och grundade firman Rudolph Grave. Det nya företaget, som under de första åren av sin tillvaro endast omfattade laboratorieapparater av glas och mera drevs som hantverk, har under sin 55-åriga tillvaro i lugnt tempo utvecklats och torde för närvarande intaga en bemärkt ställning inom sin bransch.

Sedan firmans grundläggare år 1904 avlidit, övertogs ledningen av sonen Rudolph O. E. Grave, som efter praktiska och teoretiska studier utomlands, inhämtat grundlig

Rudolph Th. L. Grave. Rudolph O. E. Grave.

kännedom i branschen. Firman, som förut huvudsakligast ägnat sig åt försäljning av sådana apparater som tillverkats inom egna verkstäder, kombinerade nu fabrikationen med handel av alla de förnödenheter som förekomma å ett kemiskt laboratorium.

Affären utvecklades mer och mer, en fastighet inköptes och nya fabriks- och lagerlokaler inrättades. Firman är därigenom i stånd att tillfredsställa även högt ställda anspråk på leveranskraft.

Firmans kataloger omfatta över 6,000 nummer. Personalen utgör ett 50-tal anställda.

Rudolph Graves utställningslokaler.Vy över Guldsmedshyttan.

GULDSMEDSHYTTE AKTIEBOLAG

GULDSMEDSHYTTAN.

Guldsmedshytle bruk är beläget i Lindes Bergslag i norra delen av Örebro län, invid stranden av den natursköna sjön Råsvalen, tillhörande Arbogaåns östra källarm. Med egen järnväg på 4 km står bruket i förbindelse med Storå station å Frövi—Ludvika Järnväg. Naturliga skeppningshamnar äro Oxelösund (211 km) och Köping (82 km). Övriga hamnar äro Kristinehamn (144 km), Olterbäcken (168 km), Stockholm (184 km) och Göteborg (349 km).

I Guldsmedshyttan har bergsbruk förekommit av gammalt. Här bedrevs tillverkning av silver under konung Carl Knutssons tid (1448—70), vari man möjligen har en förklaring till namnet. Tidigt fanns här en järnliytta, upptagen i skattelängd för åren 1539—40. Ar 1551 blev Guldsmedshyttan kungsgård och hyttan drevs som kronobruk. Detta fortgick in på 1600-talet. Järnhyttan fortsattes därefter att drivas av bergsmännen, tills ett återupptagande av silvertillverkningen år 1843 uppslukade ortens industriella intresse. Det var Erik Elzwik, som med framgång drev silvertillverkningen. Ar 1848 bildade han Aktiebolaget Guldsmedshytte Silververk, och Guldsmedshytte silvergruvor lämnade ett par decennier god och rik malm. Därefter utsinade malmtillgången och silvertillverkningen upphörde 1871. Under tiden hade emellertid Guldsmedshytte Silververk övergått i Guldsmedshytte Aktiebolag, som bildades 1868 av brukspatron H. T. Arpi å Guldsmedshyttan samt överste Wirsén å Rockhammar, som då ägde den Guldsmedshyttan närbelägna Hammarbackens masugn. Ny hytta uppfördes i Guldsmedshyttan 1869 och nedblåstes Hammarbackens masugn för alltid 1874.

År 1877 efterträddes brukspatron Arpi av brukspatron Henrik Lundborg. Han utvidgade bolagets ägovidd och ombyggde 1893 masugnsanläggningen från grunden. Samma år fullbordade han åt sig ett ståtligt corps de logis i italiensk renässans. År 1895 stod även färdig Guldsmedshytte kyrka, omedelbart intill bruket. För Stripa gruva, belägen invid bruket, var han varmt intresserad. Bolaget hade då däri 581/iooo-delar, och uppgjordes i början av 1900-talet en omfattande plan för brytningens rationella ordnande. Lundborg ledde bolaget intill 1903. Då övertogs aktiemajoriteten av Metallurgiska A.-B. med bl. a. bröderna N. och A. P. Pehrson som delägare. Nu uppfördes av Pehrsönerna en andra masugn 1906 och byggdes anriknings- och briketteringsverk enligt Gröndalska metoderna samt inrättades ett gjuteri. En kraftstation på 500 hkr byggdes och övertogs Elfvestorps A.-B., där Elfvestorps nybyggda kraftverk kunde förse de nya anläggningarna med kraft. Även drevs några år en Gröndals

Anrikningsverket. Hyttan.

kolningsugn, med tillhörande destillationsverk. För skogens tillgodogörande uppfördes även sågverk med 3 ramar, kantverk och hyvel. År 1908 övertog emellertid Aktiebolaget Järnexport bruket och överlät det år 1910 till Bank A.-B. Stockholm—Övre Norrland, vilket året därpå överlät det på ett konsortium, av vilket häradshövding Knut Tillberg köpte bruket år 1912. Brukspatron Kristoffer Huldt med konsorter övertog det år 1917 och detsamma övergick 1922 till Skandinaviska Kreditaktiebolaget.

Under häradshövding Tillbergs tid frånsåldes inemot 3/* av bolagets ägovidd samt lotterna i Stripa gruva, men utbyggdes Rockesholms och Blankafors kraftverk i Svartälven och utökades även där liggande Elfvestorps kraftverk. I Guldsmedshyttan byggdes ett elektriskt stålverk. Köpings masugn och Eskilstuna valsverk drevos då av bolaget. I Norrland ägdes Östavalls Kol-Aktiebolag och kolades både där och å Tännremmen i Ströms Vattudal. Leja koppargruva var belagd med arbete. Sligen från Leja bessemererades till råkoppar vid Köpings kopparverk, som även detta ägdes av bolaget. Kraftverken i Svartälven såldes till Hellefors Bruks A.-B. år 1918 och Kohlswa Jernverks A.-B. övertog Köpings masugn redan året förut.

Numera omfattar bolaget en ägovidd av 2,043 har, varav produktiv skogsmark utgör 1,416 har. Det äger, jämte dotterbolagen A.-B. Blanka Malmfält och A.-B. Högbans Gruvor, ett 80-tal gruvutmål, varav för närvarande bearbetas de i Gullblanka och Blanka. I reserv ligga närmast Tyskafall—Smällberg samt Fanthyttefältet. Bemärkta tillgångar äro även Högbansfältet samt Svartbergsfältet. I Nybergsfältet brytes dessutom en manganrik bergart av mangangranat och rodonit. 1 Guldsmedshyttan drivas anrikningsverk med 3 kulkvarnar, sintringsverk med två Greenawalt-pannor, 2 masugnar. Gjuteriet är utvidgat och upptogs där 1920 tillverkning av kokillhärdade valsar. En stor valssvarvningsverkstad med moderna maskiner, mekanisk verkstad och snickarverkstad finnas.

Till försäljning ton Prima malm Gullblanka .... 8,000 Blanka.................................. 3,600 andel i Stripa .... 11,600 23,000 ton 16,300 Slig Gullblanka............................. '7,800 Blanka.................................. 3,200 andel i Stripa .... 10,300 21,300 » 13,600 Tackjärn .... 10,000 » 8,000 Valsar, färdig vikt .... Annat gjutgods .... --- 1,500 Sågat virke .... 600 kbm --- Mekaniska verkstadens arbeten omsluta härutöver c:a 60,000 kr. Årliga tillverkningskvantiteter äro numera:Valssvarvningsverkstaden,

Guldsmedshytteverkens kapacitet är emellertid icke utnyttjad härmed, utan uppgår denna till större kvantiteter. Vid full drift kan sålunda produceras i:

Anrikningsverket.. c:a 48,000 ton slig

Hyttan ....» 22,000 » tackjärn

Yalsgjuteriet och valssvarvningsverkstad..» 1,700 » färdiga valsar

Andra gjuteriet ....» 2,500 » gjutgods

och bliva till försäljning disponibla kvantiteterna:

Malm..• 10,000 »

Slig ....,.......................................» 30,000 »

Tackjärn ....» 18,500 »

Valsar ....» 1,700 »

Annat gjutgods..» 2.500 »

Bolagets handelsmärken äro:

LBC?N11

Tackjärn: JL4JLJLH I I Gjutgods:

G.S.H.

Bolagets fastigheter äro taxerade till 2,528,800 kr. Dess aktiekapital är 3,000,000 kr. Styrelsen utgöres av kommerserådet G. Dillner, Djursholm (ordförande), direktör U. Forsberg, Göteborg och bruksdisponent Tore Zachrisson, Guldsmedshyttan (verkställande direktör). Postadress. Guldsmedshyttan. Telegrafadress: »Guldsmedshyttan», Lindesberg. Telefonadress: Lindesberg 44. Godsadress: Storå.GUNNEBO BRUKS NYA AKTIEBOLAG

VERKEBÄCK.

Järn- och stålmanufakturverk vid Gunnebo Bruk och Varberg.

Grundläggaren av Gunnebomanufakturen var en rådman i Västervik, Hans Hultman, som i mitten av 1700-talet erhöll nådigt tillstånd att vid Gunnebo anlägga ett knippham-marverk, bestående av en större och två mindre

spikhamrar för en stock. Ar 1765 medgavs honom rätt att utöka manufakturverket med ännu en större och två mindre spikhamrar för en stock. Tillståndsbeviset fastställde produktionen sålunda, att man vid Gunnebo ägde att årligen upparbeta och förädla 100 skeppund köpt stångjärn.

Genom förbättrat utnyttjande av den tillgängliga vattenkraften utvidgades bruket successivt, så att 1855 års privilegier medgåvo förädling av 300 skeppund ämnesjärn. Detta år anlades brukets första tråddrageri, och två år senare började tillverkningen av kätting.

Ar 1860 ombildades bruket till Gunnebo Aktiebolag, som startade med 300,000: — rdr rmt aktiekapital, och då uppfördes ett tråd valsverk med 8 stolar och vällugn, samt år 1861 en större spikfabrik, för tillverkning av samtliga förekommande dimensioner trådspik.

Vid denna tidpunkt utgjorde tillverkningsvärdet av järntråd, svartsmide, kätting, stift etc. 215,800: — rdr rmt, och arbetareantalet uppgick till 66 personer.

Sedan Gunnebo Bruks Nya Aktiebolag år 1889 övertagit ledningen av det gamla brukets öden, har driften uteslutande inriktats på förädling av järn- och ståltråd och därmed förenlig manufaktur. Under årens lopp hava tillverkningsmetoderna successivt förbättrats, fabriksbyggnaderna utvidgats och driften koncentrerats. De många små vattenfallen från brukets första år hava förenats till två större enheter, vattenfall i angränsande vattendrag hava inköpts och naturkraften omsatts i elektrisk energi. Den maskinella utrustningen är numera fullt tidsenlig, då automatiska, snabbgående maskiner i största utsträckning kommit till användning.

Ar 1918 igångsattes det fullständigt nyanlagda Varbergsverket, som i modern utrustning och ekonomiska framställningsmetoder står på höjden av nutida teknik.

Tillverkningen, som utgöres av alla slag av dragen järn- och ståltråd, trådspik, kätting upp till Va", trådstängsel, trådduk, ståltrådslinor m. m., representerar ett årligt försäljningsvärde av över 4,000,000 kronor. Aktiekapitalet uppgår till 3,222,000 kronor, och industrien sysselsätter f. n. 375 arbetare. Bolaget äger även lant- och skogsegendomar, omfattande cirka 4,000 tunnland. — Försäljningskontor finnas i Stockholm, Göteborg och Malmö.A.-B. LENNART GUSTAFSONS EFTR.

BORÅS.

Firman A.-B. Lennart Gustafsons Eftr. i Boras kan leda sitt ursprung tillbaka till år 1876, då den kände boråsaren, fabriksidkaren Lennart Gustafson startade en fabriksrörelse, som i främsta rummet avsåg tillverkning av stickade yllevaror och handvävnader. Företaget gick en jämn utveckling till mötes och intog år 1904, då grundaren drog sig tillbaka, en bemärkt ställning inom sin bransch i Sjuliäradsbygden.

Fabrikör Gustafson överlät firman till företagets prokurist Ernst Danielsson och dess lagerchef Carl Lundgren, vilka gemensamt drevo rörelsen till den förstnämndes frånfälle år 1917, varefter herr Lundgren ensam stod som chef intill sin död i slutet av år 1921.

Året därpå, 1922, ombildades företaget till aktiebolag, varvid posten som verkställande direktör anförtroddes herr S. Feinstein, sedan 1901 medarbetare i affären. Aktiekapitalet utgjorde 150,000: — kr., men detta höjdes tre år därefter till 250,000:— kr. — År 1925 bildar även i andra avseenden

epok i A.-B.

Lennart Gustafsons Eftr.s historia. Medan ---

man dittills med iakttagande och tillämpande under årens lopp av alla

moderniseringar inom den berörda branschen i princip följt grundarens riktlinjer för fabriksdriften, började firmans nye direktör specialisera sig på tillverkning av herrkonfektion, under det att produktionen av stickade yllevaror alltjämt sker i samma omfattning som tidigare.

Driften har också under den nya regimen gjort ett synnerligen kraftigt uppsving, och omsättningen av firmans artiklar, speciellt herrkonfektionen, har som en följd härav befunnit sig i en ständigt fortgående ökning till att

sistförflutna år utgöra 2,500,000: — kr. Den stora efterfrågan och avsättningen å firmans artiklar ha givetvis givit

Lennart Gustafson.

Direktör S. Feinstein.

anledning

av fabrikskomplexet, Varbergsvägen 7. Sålunda har antalet maskiner av skilda slag under den sista femårsperioden mångdubblats. De utgöra för närvarande 95, varav 15 specialmaskiner, och stammen av anställda har i proportion därtill svällt ut alltmera. Medan år 1925 35 sömmerskor voro i arbete för firmans räkning, omfattar nu de fabriksanställda c:a 200 st., samt kontors- och lagerpersonal 25 st.AKTIEBOLAGET GÖTAVERKEN

GÖTEBORG.

Götaverken, som är landets ledande skeppsvarv, har gradvis framvuxit ur den blygsamma mekaniska verkstad, som år 1840 grundades av den från Skottland inflyttade ingenjören Alexander Keiller under namn av Keillers Verkstad. Denna verkstad ombildades 1867 till Göteborgs Mekaniska Verkstads Aktb., som i sin tur omändrades till Aktb. Götaverken år 1906. Visserligen hade Götaverken redan år 1911 färdigbyggt den stora isbrytaren »Peter den store» för staden Rigas räkning, men sin framstående plats bland de stor-tonnagebyggande varven säkrade Götaverken 1914 genom att förskaffa sig licens för tillverkning av dieselmotorer enligt Burmeister & Wains typ.

Sedan 1914 ha ett femtiotal stora oceangående motorfartyg utgått från Götaverken. Början gjordes med m. s. »Bullaren», m. s. »Tisnaren», m. s. »Elmaren», m. s. »Oljaren» och m. s. »Kolsnaren» för Rederiaktiebolaget Transatlantic och m. s. »Balboa», m. s. »Buenos Aires» och m. s. »Canada» för Rederiaktiebolaget Nordstjernan, Stockholm, m. s. »Kors-holm» och m. s. »Agra» för Broströmsrederier.

Med Grängesbergsbolaget ingick Götaverken under kriget ett kontrakt om byggandet av en serie på ej mindre än 18 stora malmfartyg, troligen ett bland de största nybygg-nadskontrakt, som någonsin avslutats. De två första fartygen i denna serie voro ångdrivna; de resterande fingo dieselmotorer som framdrivningsmedel. Det sist byggda av ovannämnda ångfartyg, m. s. »Kiruna» blev färdigt 1921 och är den sista ångare Götaverken byggt. Alltifrån detta år består Götaverkens produktion av handelsfartyg uteslutande av dieselmotorfartyg. Götaverken sjösatte år 1922 över hälften av det sammanlagda inom landet sjösatta tonnaget. Under år 1923 steg denna siffra till icke mindre än c:a 90^. Detta år fick Götaverken bl. a. beställning på två stora last- och passagerarfartyg av ett amerikanskt rederi, en ovanlig kund för den europeiska kontinenten.

De senaste åren ha Götaverken fått leverera många fartyg till utländska beställare; år 1926 icke mindre än 80 % av hela årsproduktionen. Totalt levererades under detta år

5 fartyg med sammanlagt 37,950 tons d. w. och 12,800 IHK. maskinstyrka. Följande år blevo motsvarande siffror 6 lastfartyg, 43,050 tons d. w. och 17,300 IHK., vartill kom leveransen av den stora turistyachten »Stella Polaris» med sina motorer på 5,200 IHK. samt jagaren Nordenskjöld, samtliga fartyg utom jagaren för utländska beställare.

Under år 1928 levererades icke mindre än 8 motorfartyg på tillsammans 78,256 tons d. w. och 36,600 IHK:s maskinstyrka, siffror som överväldigande överträffa de tidigare.

Orderbeståndet omfattade den 16 mars 1929, 21 oceangående motorfartyg på sammanlagt 161,500 tons d. w. och 76,500 IHK:s maskinstyrka.

Total vy av Götaverken.

I förgrunden synes ett norskt flytande valkokeri under reparation, till vänster m. s. »Gripsholm» i docka.Exteriör av Lilla Torget 4—(i, Göteborg.

AKTIEBOLAGET GÖTEBORGS BANK

GÖTEBORG 1848-1929. STOCKHOLM

EGNA FONDER 78,750,000 kr. Egna fonder År 1848 Aktb. Göteborgs Bank grundades i Göteborg under namn av Götheborgs 1,203,000 Privat-Bank. 1858 Namnändring till Göteborgs Enskilda Bank. 1,500,000 1898 Öppnades ett avdelningskontor i Stockholm, vilket redan från början 7,700,680 fick en betydande omfattning. 1903 Ombildning till aktiebolag under det nuvarande namnet, Aktb. Göte¬ 11,900,000 borgs Bank, i samband med indragningen av de enskilda bankernas sedelutgivningsrätt. 1905 Övertogs Bohusläns Enskilda Bank, grundad 1859, och Hallands Enskilda 28,661,667 Bank, grundad 1857, vilken sistnämnda bank i sig tidigare upptagit Norra Hallands Bank Aktb. och Aktb. Mellersta Hallands Folkbank. 1917 Övertogs Aktb. Stockholms Diskontobank, som grundades år 1891 67,174,226 under namn av Stockholms Kredit- och Diskontoförening. Denna bank hade år 1906 övertagit Gamleby Folkbank och Aktb. Vimmerby Folk¬ bank. Samma år övertogs även Aktb. Marks Folkbank, grundad 1907. 1920 Övertogs vissa kontor av Aktb. Nya Banken, grundad 1912. 70,000,000 1921 Övertogs Aktb. Örebro Läns Bank, grundad 1918. 77,000,000 1922 Övertogs Kopparbergs Enskilda Bank, som bildades år 1835 och tidi¬ 78,750,000 gare upptagit Aktb. Tjänstemannabanken. Samma år övertogs även Marstrands Sparbank, grundad 1843. 1924 Övertogs Aktb. Övre Västerdalarnes Bank, grundad 1918. 1929 Aktb. Göteborgs Bank är f. n. genom egna kontor representerad på ett 90-tal olika platser i landet och har i Göteborg 10 kontor och i Stockholm 13 kontor. I fråga om omslutning intager Göteborgs Bank den tredje plat¬ sen bland Sveriges banker. Genom sina intima relationer med fabrikanter, exportörer och importörer såväl som med svenska och utländska banker är Aktb. Göteborgs Bank i alldeles särskild grad skickad att tillgodose sina kunders krav på en i alla avseenden fullständig bankförbindelse.GÖTEBORGS HANDELS- OCH SJÖFARTSTIDNING

GÖTEBORG.

Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning — eller bältre »Handelstidningen», ty i Göteborg använder ingen det långa officiella namnet — utkom första gången med eget namn i vignetten den 7 april 1832. Då hade emellertid i väntan på tillståndsbeviset fjorton nummer utgivits som bihang till en då i Göteborg en tid utkommande veckotidning.

Tidningens grundläggare var liandelsbokliållaren Magnus Prytz. Hans avsikt var från begynnelsen endast att åstadkomma ett fackblad, men hans politiska intressen framkallade mycket snart en utvidgning till det politiska området.

Prytz opposition mot Karl XIV Johan ledde från 1836 till upprepade indragningar. Sålunda utkom ända till »sjätte» Handelstidningen, åtskilliga andra namn att förtiga.

De första åren utgavs tidningen sex gånger i veckan, från 1834 under tio år framåt tre gånger. Från 1844 har den åter varit daglig.

Ar 1848 sålde Prytz tidningen till den från Jönköping mycket bekante publicisten Johan Sandvall, men då Sandvall 1851 avvikit till Amerika, bildades för Handelstidningens

utgivande ett aktiebolag, där Prytz och C. J. Lindskog — den sistnämnde en lång tid verksam i redaktionen och till sin död

1883 såsom tidningens ekonomichef — voro de ledande.

Strax därefter kom den man, som skulle skapa H. T:s betydelse, S. A. Hedlund. Intill sin död 1900 var Hedlund tidningens huvudredaktör. Vad han och hans tidning betytt för svensk press och för Göteborgs samhälle, kan ju inte skildras här. Därtill har det för stor omfattning. Genom Hedlund knöts som bekant Viktor Rydberg 1855 fast till tidningen, där han till 1876 huvudsakligen medarbetade på den kulturella avdelningen och utrikesavdelningen, två områden, där H. T. har stora traditioner som alltjämt vårdas med den största pietet. S. A. Hedlund efterträddes av sin brorson Henrik Hedlund, vilken redan i början av 1870-talet inträtt i redaktionen som medhjälpare åt Rydberg på utrikesavdelningen samt vid mitten av 1890-talet blev tidningens verklige ledare och vid S. A. Hedlunds död dess huvudredaktör. Sedan Henrik Hedlund 1917 lämnat den redaktionella ledningen åt

prof. Torgny Segerstedt, kvarstod han ytterligare tio år som ordförande i styrelsen.

I Torgny Segerstedt fick redaktionen en chef efter den nya tidens krav, en markant politisk personlighet och en spetsig penna. Hans närmaste man i redaktionen är sedan

1923 d:r Knut Petersson.

Sedan år 1876 har H. T. haft sin hemvist i hörnet av Köpmans- och Tyggårdsgatorna. Det för H.T:s räkning därstädes uppbyggda huset utgör ännu kärnan i det omfattande komplex, som för tidningens räkning bildats genom ny- och ombyggnad av närliggande fastigheter.

Sedan 1902 utger Handelstidningens A.-B. även en förmiddagstidning, Göteborgstidningen. Dessutom utgives sedan längre tid tillbaka den tre gånger i veckan utkommande H. T:s Veckoblad.

H. T:s aktiekapital är numera 1,000,000 kr. I styrelsen sitta — utom prof. Segerstedt — adv. Axel Forssman, som efter Hedlund övertagit ordförandeklubban, kapten S. Wijkman verkst. dir. och adv. T. W. Setterberg.GÖTEBORGS INTECKNINGS GARANTI AKTIEBOLAG

GÖTEBORG.

Kort efter det alt i huvudstaden grundats Stockholms Intecknings Garanti Aktiebolag,, togs i Göteborg av Fil. Doktor A. W. Ekman därstädes initiativet till en kreditanstalt för byggnadsverksamhet och fastighetsbelåning. Uppslaget rönte livlig anslutning och år 1869 erhölls Kungl. Maj:ts stadfästelse å »Stadgar» för Göteborgs Intecknings Garanti Aktiebolag, vars grundfond bestämdes till minst 500,000 rdr rmt.

År 1870 trädde bolaget i verksamhet under ledning av en av fem personer bestående styrelse, i vilken såsom ordförande fungerade överstelöjtnanten A. L. Reuterskiöld och såsom verkställande direktör bolagets stiftare doktor A. W.

Ekman.

De närmaste åren företedde en lovande utveckling av det nya företaget, men år 1875 inträdde allvarliga svårigheter, som det blev en ny styrelse med herr J. O. Jacobson som verkställande direktör förbehållet att lyckligt avveckla.

Inom några år efter prövningarna på 1870-talet hade bolaget återvunnit en god ställning och har därefter med tillfredsställelse kunnat registrera en oavbrutet lyckosam och jämförelsevis betydande utveckling inom ramen för sin verksamhet.

Ett nytt skede inleddes år 1912, då Aktiebolaget Göteborgs Bank förvärvade en betydande post aktier i bolaget. Samma år avgick efter 37 års tjänst verkst. direktören J. O. Jacobson och fick till efterträdare direktören Th. Åkermark. Är 1916 avlöstes denne av bankdirektören P. Blomquist, som år 1919 kallades till verkst. direktör i Göteborg i Aktiebolaget Göteborgs. Bank men fortfarande tillhör bolagets styrelse.

Bolagets nuvarande ledare sedan år 1919 är bankdirektör Conr. Bergh. Född i Göteborg år 1869 har denne efter avlagd kansliexamen och studieuppehåll i utlandet varit anställd i dåvarande Skånska Handelsbanken och Sydsvenska Kredit Aktiebolaget, vid vars avdelningskontor han beklätt posten som verkst. direktör dels i Hälsingborg till år 1908, dels. i Göteborg till år 1919.

Styrelsens medlemmar äro bankdirektören George Dickson, ordf., bruksägaren Dav. Nyländer, arkitekten Sven Steen, direktören P. B. Paulsson och bankdir. P. Blomquist.

Aktiekapitalet, ursprungligen 510,000 rdr, har sedan år 1916 utgjort kr. 2,040,000: — och till samma belopp uppgår bolagets reservfond.

Bolagets omslutningssiffror utvisa för år 1878 kr. 4 milj., 1888 kr. 9,8 milj., 1898 kr. 22,2 milj., 1908 kr. 41,5 milj., 1918 kr. 49,2 milj. och 1928 kr. 62 milj.

Bolagets kontorsbyggnad, V. Hamngatan 10.C. G. HALLBERGS GULDSMEDS AKTIEBOLAG.

STOCKHOLM.

Vilken svensk känner inte till Hallbergs? I decennier har den solida juvelerarfirman intagit en ledande ställning och dess namn har burits ut över hela Skandinavien. »Hallbergs hörna» i Stockholm vid korsningen av Freds- och Drottninggatorna är en sevärdhet.

Det var dock en blygsam start firman gjorde, då juveleraren Carl Gustaf Hallberg 1860 öppnade sin affär vid Fredsgatan. Hallberg hade fått sin utbildning hos en av Stockholms på den tiden främsla juvelerare, Christian Hammer, och var sålunda väl förfaren i facket. Rörelsen var inrymd i fastigheten Fredsgatan 6 i Stockholm. År 1895 flyttades huvudaffären till Regeringsgatan 9.

Butiken vid Fredsgatan bibehölls såsom filial. Vid denna tidpunkt sysselsatte verkstaden, som var belägen i gårdshuset Fredsgatan, blott tvenne gravörer, tolv arbetare samt fem lärlingar.

Affären gick framåt, varför 1895—1896 en modern egen fabrik i fem våningar inreddes i fastigheten Bergsgatan 29 — 31, under det att den gamla verkstaden användes enbart till gravyr och reparationsverkstad.

1896 ombildades firman till______

« « - t t.oon aktiebolag. Den nya fa- „ a t i

G. G. Hallberg, f 1880, ö f. K. A. Jahnsson,

firmans grundare. bnken gav firman möjlighet verkst. direktör.

till en utveckling av själva yrkesverksamheten, som förut ingen juvelerarafTär i landet. Firman kunde nu förse en stor mängd andra guldsmedsaffärer inom landet med varor en gros och man blev dessutom i tillfälle att ytterligare öka förbindelserna samt även exportera. Kundkretsen blev med tiden allt större och fabriken visade sig för liten för att på ett tillfredsställande sätt kunna motsvara tidens krav såväl i fråga om lokaler som verktyg och maskiner, varför en ny modern fabrik med plats för 300 arbetare byggdes under åren 1913 — 1915 i S:t Eriksgatan 48, vilken fastighet förvärvats av firman för detta ändamål. Dåvarande disponenten K. A. Jahnsson hade åren förut genomrest de stora kulturländerna och besett de största och viktigaste guldsmedsfabrikerna inom Europa och lärt av dessa de bästa nyheter för tillverkning samt till den planerade nya fabriken anskaffat nya tidsenliga maskiner. Firman är också än i dag den enda i vårt land inom juvelerarbranschen, som på egna verkstäder från början till slut kan utföra ett stort arbete och inom alla guldsmedsfackets olika avdelningar. Firman sysselsätter nu på sina olika avdelningar c:a 600 personer. Den alltmer ökade omsättningen har så småningom framtvingat filialer för firmans detaljhandel. F. n. finnas dylika filialer i 12 av landets större städer från Östersund i norr till Malmö i söder, de flesta i egna fastigheter. År 1889 och några år framåt hade firman egen butik i Paris i Palais Royal.Det uppsving firman undergått har den att tillskriva generalkonsul Jean Jahnsson, som år 1874 övertog firman av C. G. Hallberg och till 1927 varit firmans ledare. Men han har haft en utomordentlig hjälp i sina tre söner nuvarande verkställande direktören K. A. Jahnsson, fabriksdirektör Jean Jahnsson j:r samt filialdirektör konsul Sven Jahnsson, vilka efter flera års studier i utlandet så småningom inträtt i firmans tjänst.

Man betygsätter bäst de konstnärliga alster firman frambringat, om man nämner alt den ensam inom sin bransch bland svenska utställare fick guldmedalj vid 1925 års Parisutställning. Förutom denna utmärkelse har firman fått grand prix, 7 guldmedaljer, 5 silvermedaljer samt varit hors concours i Stockholm 1897 — 1909.Exteriör av bolagets fastighet vid Kungs- och Kyrkogatan.

AKTIEBOLAGET J. W. HAGLUND

GÄVLE.

Fabrikör J. W. Haglund,

Gävle stads äldsta nu existerande företag inom hatt-, möss- och pälsvarufabriksbranschen är Aktiebolaget J. W. Haglund.

Firman, som nästa år kan fira sitt 60-års jubileum, grundlädes nämligen år 1870 av numera avlidne fabrikören Johan Wilhelm Haglund.

Han började med en liten oansenlig verkstad vilken emellertid alltefter fabrikationens successiva ökning under årens lopp utvidgades så långt de lokala möjligheterna medgåvo det.

Sedan fabrikationen fått en större omfattning, måste rymligare och mera tidsenliga lokaler för fabrikation och lager anskaffas. Det var då fastigheten Norra Kungsgatan 1 inköptes. Denna omfattar hälften av det kvarter, som bolaget för närvarande har till sitt förfogande. Efter fabrikör J. W. Haglunds frånfälle år 1907 ombildades firman till aktiebolag, vars verkställande direktör blev disponenten E. A. Göthe. Inom fastigheten har

byggts en tidsenligare fabrik för mösstillverkningen och planer på ytterligare utvidg-ningar komma inom den närmaste tiden att realiseras.

Bolagets olika slag av ISeL

tillverkningar äro alltför väl ^

kända för att här närmare j)r

behöva beskrivas, vilket hBÄPH *

tydligt framgår av den ständigt ökade avsättningen.

Officiellt har fabrikations-alstren även rönt erkännande T jfr}® - JM genom utmärkelse vid ut- "liw ställning »för väl utförda 1£ lf

hattar och mössor». Bolagets arbetsområde omfattar

hela Sverige. Disponenten E. A. Göthe.HALMSTAD NÄSSJÖ JÄRNVÄGAR

HALMSTAD.

Järnvägsföretaget grundades 1872 under namn av Halmstad—Jönköpings järnvägsaktiebolag. Avsikten var ursprungligen att järnvägen skulle dragas från Halmstad över Torup, förbi sjön Bolmen till Värnamo samt vidare förbi Taberg till Jönköping. År 1873 bestämdes dock Nässjö som slutpunkt för banan.

Bolagets första styrelse bestod av t. f. landshövdingen F. W. Leijonancker, ordförande och verkställande direktör, kammarherren C. Kuylen-stjerna, vice ordförande, fabrikören I. Wallberg, kassaförvaltare.

År 1877 öppnades bandelen Halmstad—Värnamo för allmän trafik, och år 1882 var den 196 km långa linjen Halmstad—Nässjö i sin helhet färdigbyggd.

Till följd av vissa svårigheter under byggandet kom järnvägsbolaget i ekonomiskt trångmål och måste 1885 gå i konkurs, samt upplöstes kort lid därefter. Järnvägen inköptes då av ett konsortium, som sedan bildade nuvarande Halmstad Nässjö järnvägsaktiebolag, vars första styrelse bestod av bankdir. A. O. Wallenberg, ordf., överstelöjln.

A. Lindgren, vice ordf., fabriksidkaren W. Wallberg, verkställande direktör, trafikchefen E. Lindqvist och kaptenen frih. A. Åkerhielm.

Järnvägen utökades därefter

1886 medelst inköp av linjen Kinnared—Fegen ....11,5 km

1890 » » » » Fegen—Ätran ....6,5 »

1894 » utbyggnad av linjen Vaggeryd—Jönköping...................................35,o »

1899 » » » » Torup—Rydöbruk..4,5 »

1901 » » » » Reftele—Gislaved ....19,o »

1909 » » » » Rydöbruk—Hyltebruk.............................7,5 »

1917 » inköp av Västra Centralbanan...131,o »

Bannätet utgör nu i sin helhet 411 km. Detta benämndes åren 1904—1922 Halmstad Nässjö och Västra Centralbanans järnvägar; fr. o. m. år 1923 återtogs den tidigare benämningen Halmstad Nässjö järnvägar.Bankdirektören m. m. v. Häradshövdingen m. m. Generaldirektören m. m.

K. A. Wallenberg. Axel Westman. S. L. H. Bydin.

Järnvägsanläggningen har under senare år avsevärt förbättrats. Banan är numera belagd delvis med 32 kg, delvis med 41,18 kg stålräls på impregnerade sliprar. Högsta tillåtna hastigheten per timme, utom å de kortare bibanorna, varierar mellan 60, 70 och 80 km.

Järnvägens lokomotivpark har varit 35 lokomotiv maximum, men genom successiv anskaffning av motorvagnar (6 dieselelektriska och 2 kolgasdrivna) samt framför allt genom rationalisering av driften har lokantalet kunnat nedbringas, oaktat lokomotiv- (motorvagns-) kilometertalet ökat avsevärt. År 1914 utgjorde antalet tågkilometer 1,059,900 och år 1927 1,323,300; sistnämnda år var

antalet personal .... 823 st.

» lokomotiv .... 32 »

» motorvagnar .... 8 »

» person- och postvagnar .... 59 »

» godsvagnar, täckta .... 261 »

» » öppna .... 876 »

På grund av sitt läge utgör järnvägen en direkt och naturlig förbindelseled mellan det småländska höglandet med sina betydande industrier och den för dessa trakter mest väl-belägna export- och importhamnen, Halmstad. Denna hamn, som under senare år undergått en omfattande förbättring och modernisering står numera i livlig båtförbindelse med ett flertal betydelsefulla utländska handelscentra.

Trafik, inkomster och utgifter under olika år.

ir Banans Befordrade Transporterat Inkomster Utgifter längd resande gods kr (inkl. räntor) km st. ton kr 1877..................... 115 11,422 10,046 87,062 107,201 1880..................... 162 35,714 44,851 375,550 429,725 1900..................... 253 369,949 348,758 1,398,506 1,123,047 1910..................... 4111 759,394 552,538 1,812,944 1,597,850 1927..................... 411 891,088 742,018 5,400,757 4,600,155 1 Inkl. Västra Centralbanan.Kaptenen m. m. J. O. Wallenberg.

Majoren m. m. A. K. F. Wiman.

Trafikchef Vilh. Lindström.

Järnvägsbolagets ekonomiska ställning pr 31 dec. 1885 och 1927. Tillgångar. 1885 1927 Järnvägsanläggningen.. 3,300,000 9,906,700 Rullande materiel för järnvägstrafiken .... 408,830 2,528,000 » » » biltrafiken .... --- 79,000 Inventarier .... 22,751 120,300 Materialier .... 46,633 303,000 Kassa och i bank .... 165,863 1,182,024 Fraktfordringar .... 10,283 169,161 Diverse fordringar... 2,437 106,195 Aktier i Halmstad Nässjö järnvägs A.-B......................... 207,600 --- Inneliggande osålda obligationer.................................. 207,600 --- Aktier i andra företag .... --- 62,970 Summa tillgångar kr 4,371,997 14,457,350 Skulder. Aktiekapital .... 2,100,000 7,500,000 Obligationslån av år 1885, 4%..................................... 2,100,000 669,000 » » » 1917, ... --- 2,468,000 Obligationsi äntor.. 8,750 24,854 Fraktskulder .... --- 230,377 Diverse skulder

.... 109,453 708,054 Tillgångar utöver skulder. Reservfonden .... 53,794 840,000 Reserverade medel till järnvägens underhåll..................... --- 750,000 Dispositionsfonden.. --- 455,000 Yinst- och förlustkonto... --- 812,065 Summa kr 4,371,997 14,457,350 År 1886 utgjorde hela den å banan transporterade godsmängden 76,773 ton. Härav kommo 55,262 ton eller omkring 72 % på skogsprodukter. , under det att det varuslag, som uppvisar näst högsta transportsiffran, nämligen spannmål och mjöl, stannade vid 3,763 ton eller endast omkring 5 % av hela transportmängden. Efter hand som industrier uppståttoch utvecklats i trakter, som beröras av banan, ha trävarorna visserligen icke kunnat behålla denna dominerande ställning bland transportartiklarna, men utgör dock ännu omkring hälften av allt å järnvägen transporterat gods. Under det senaste tjugutalet år har det varit massaved till de vid järnvägen befintliga pappersmassefabrikerna, som utgjort största transportartikeln av trävaror.

I den mån den utmed banan uppväxande industrien utvecklats, ha nya betydande transportobjekt tillkommit, bestående av för industrier erforderliga råvaror och bränsle samt av dessa industriers produkter. Av sådana godsslag äro f. n. stenkol och koks, papper och pappersmassa, kalksten, svavel och svavelkis samt järn och stål de mest betydande. Till de viktigaste godsslagen böra även räknas spannmål och mjöl samt jordbrukskalk och andra gödningsämnen.

Järnvägsbolagets nuvarande styrelse består av, ledamöter: bankdirektören m. m. K. A. Wallenberg (ordförande), vice häradshövdingen m. m. Axel Westman (vice ordförande), generaldirektören m. m. S. L. H. Rydin samt kaptenen m. m. J. O. Wallenberg; suppleant: majoren m. m. Å. K. F. Wiinan (verkst. direktör).

B ulltofta fly g station vid Malmö. Se artikeln om flygtrafiken å sid. 42.NYKÖPING.

Sedan minst 350 år tillbaka har det av Nyköpingsån bildade vattenfallet vid Harg. omkring 3 km nordväst om Nyköping, varit utnyttjat för drivande av olika industrier. Den äldsta kända anläggningen var en kopparhammare, som på 1500-talet där drevs av Staffan kopparslagare. Sedermera tillkommo flera järn- och mässingshammare, så att bruket under senare hälften av 1600-talet, då det innehades av brukspatron Welam Momma, som även var ägare av Nyköpings mässingsbruk, omfattade sammanlagt sex hammare.

Detta bruk nedlades senare och på dess plats uppfördes år 1744 av bankokommissarie Peter Momma ett pappersbruk, som drevs ända till år 1859, då dess verksamhet upphörde. Dessa industrier voro belägna vid vänstra sidan av ån. Vid den motsatta sidan fanns redan år 1685 en gammal vattenkvarn, på vars plats ännu i dag en sådan är belägen. Redan före pappersbrukets nedläggande anlades år 1842 invid detsamma ett bomullsspinneri av Handelsbolaget Aug. Bergman i Stockholm, vars innehavare voro hrr Aug. Bergman och C. A. Béen. Anläggningen utfördes av fabrikör

D. H. Bagge, som därefter verkade såsom ledare av fabriken till år 1870.

Fabriken uppfördes och utrustades på det för sin tid mest förstklassiga sätt. Spindelantalet utgjorde från början 2,600. Till anläggningen hörde även ett blekeri. För personalen uppfördes en del nya bostadsbyggnader, men dessutom togos även några av pappersbrukets gamla bostäder i anspråk. Av dessa finnas ännu i dag några i behåll, vilket gör att Harg alltjämt har kvar något av prägeln av gammalt brukssamhälle.

Redan efter några få år befanns fabriken för liten, varför såväl själva spinneriet som blekeriet under senare hälften av 1850-talet tillbyggdes och nya maskiner insattes. Samtidigt uppfördes även ett färgeri. Likaledes ersattes då det gamla vattenhjulet med ett nytt betydligt större, helt av järn. Ett par år senare uppfördes även ett gasverk för fabrikens belysning.

År 1870 inköptes fabriken av hrr J. Cnattingius och M. Brown, av vilka den förre i Stockholm skötte bolagets försäljning och den senare ledde fabriksdriften. Firman om-

Hargs fabriker, Nyköping.

bildades år 1874 till aktiebolag, under namn av Hargs Fabrikers Aktiebolag, med 500,000 kr. aktiekapital.

Betydande utvidgningar företogos, i det att flera spinnmaskiner insattes och ett väveri med 100 vävstolar anlades år 1873. Vattenhjulet blev nu otillräckligt, varför det utbyttes mot en turbin om 180 hkr. Då några år senare väveriet utvidgades, blev även denna turbin för liten, varför ytterligare en turbin om 50 hkr insattes. År 1896 ersattes den eldfarliga gasbelysningen med elektrisk sådan, på samma gång som en del andra moderniseringar vidtogos.

Då undan för undan nya maskiner blivit insatta, blev kraftfrågan så småningom åter brännande, varför år 1920 en ny kraftstation uppfördes, sedan bolaget redan flera år tidigare inköpt den vid andra sidan av ån belägna förut omnämnda kvarnen och därmed kommit i besittning av hela fallet. Kraftstationen utrustades med två turbiner om sammanlagt 400 hkr. Driften omlades samtidigt helt till elektrisk.

Även under de senaste åren ha tillbyggnader och moderniseringar vidtagits och nya maskiner insatts. Bland annat har ett nytt modernt färgeri inrättats. Spinneriet har nu 6,480 spinnspindlar och 1,218 tvinnspindlar samt väveriet 170 vävstolar. Fabriken hör sålunda visserligen ej till de större, men den är numera fullt modernt inrättad, varom även dess över hela landet välkända förstklassiga oblekta, blekta och kulörta garner och vävnader med fabriksmärket »Gripen» bära vittne.

ALLMÄNNA SVENSKA ELEKTRISKA AKTIEBOLAGET (ASEA)

VÄSTERÅS.

Huvudkontoret och verkstäderna för små och medelstora maskiner.

Bolaget, grundat 1883, är landets största tillverkare av elektr. motorer. Dotterbolag i Norge (fabrik), Danmark, Finland, Ryssland (fabrik), Polen, Belgien, Frankrike, England (fabrik), Italien och Spanien.Valsverken i Hellefors.

HELLEFORS BRUKS AKTIEBOLAG

Redan i medio av 1600-talet fanns på nuvarande Hellefors Bruks verksamhetsområde ett flertal spridda hyttor och smedjor, vid vilka tackjärn, smältstycken, stångjärn och plåt framställdes. Utvecklingen har gått därhän, att Hellefors Bruks Aktiebolag numera räknas till ett av de största industriföretagen i Mellersta Sverige samt äger järn- och stålverk, trä-massefabrik, sulfat- och sulfitfabrik, sågverk, lådfabrik och snickerifabrik. Bolaget äger 19 kraftstationer med en sammanlagd kapacitet av c:a 20,000 hkr. Bolagets domäner omfatta c:a 225,000 tunnland produktiv skogsmark.

Järn- och stålproduktionen, som är baserad på träkol och högvärdiga fosfor- och svavelrena malmer från egna gruvor, är av sådan klass, att den har mötts av livligt erkännande såväl på den inhemska som på alla utländska marknader, varav särskilt uppmärksammats dess borrstål, solitt såväl som ihåligt, varmvalsat bandstål för olika ändamål, valstråd av alla kollialter, verktygsstål, legerat och olegerat, o. s. v.

Bolaget för vidare i marknaden lättblekande sullitcellulosa av synnerligen hög kvalitet, stark sulfatcellulosa, s. k. kraftmassa, samt extra finslipad trämassa.

Hellefors Bruks Aktiebolag äger även LAXÅ BRUKS AKTIEBOLAG, välkänt för sin lättblekande sulfit av särskilt hög klass för finpapper samt för sitt Lancashire järn och svetsningstråd av överlägsen kvalitet.

Dessa bolags tillverkningskvantiteter per år äro följande:

järn och stål......c:a 30,000 tons trävaror........c:a 15,000 stds

slipmassa, vit, våt .... » 30,000 » lådor.........» 3,000 »

sulfat- och sullitcellulosa » 30,000 »

De olika produkterna säljas under bl. a. följande liandelsmärken:

Järn och Stål: Ö ljj -HB* 181 H HS HB A *Q* LANCASHIRE

Trävaror: H»(-B H <&> s# B H d>? F H * * F MB‘ LBA

jA? SPECIAL

,,vvE*b. /Tro rv^ri

Pappersmassa: t I- "ui I WH# 1*6/ SPECIAl ÖÖ

EXTRA \ /

<>ec'

Postadress: Hellefors. Telegrafadresser: för järn, stål och pappersmassa: Hellefors, Filipstad

för trävaror: Helleforswood, Filipstad.GUST. HOLM & Co. AKTIEBOLAG

GÖTEBORG.

Firman Gust. Holm & Co. grundades år 1878 av C. G. Holm. Verksamheten omfattade till en början försäljning av buteljglas i kommission, varefter rörelsen så småningom ut-

© vidgades att även driva speditions- och agentur-

och har sedan många år bland annat anförtrotts uppdraget som entreprenör för Göteborgs stads hamn.

Gust. Holm. 1 den mångårige medarbetaren och prokuristen Edw Svensson.

Edward Svenssons händer och styrelsen utgöres nu av direktör Edward Svensson, fru Karin Svensson, herr Bengt Svensson, herr Carl Gösta Svensson och advokat Gunnar Bergh. Direktör är fortfarande Edward Svensson och kontorschef är Ernst Andersson, som redan år 1907 varit anknuten till företaget*

Agenturavdelningen omfattar representationer huvudsakligen inom livsmedelsbranschen med förstklassiga utländska förbindelser. Densamma ledes av en mångårig fackman.

Interiör av Junkers G tremotoriga ftggplan.

Se artikeln om ftygtrafiken å sid. 42.Generalvy över fabrikerna.

HUSQVARNA VAPENFABRIKS AKTIEBOLAG

HUSKVARNA.

Den försia grunden till Husqvarnaverken lades i början av år 1689, då Erik Dahlbergh, Carl X Gustavs och Carl XI:s mångfrestande vän och rådgivare ,som vid denna tid var landshövding i Jönköpings län, på en av Kungl. Maj:t »nådigst concernerad öde plats vid Husqvarna ström» lät anlägga en »pip- och borrvinn». Dahlbergh igångsatte och bedrev arbetet med sådan kraft, att han redan i sin rapport av den 2 oktober samma år till konungen kunde »med sanning säga, att det ett rätt vackert och mycket nyttigt, till Eders Maj:ts tjenst lendande verk är, bestående av 3 hjul, 6 slipstenar, 8 borrbänkar, hvaruppå factoren promitterar kunna i en vecka slipa och borra 240 muskötpipor och årligen 12,480 stycken».

Det sålunda av Dahlbergh anlagda gevärsfaktoriet drevs för »Kungl. Maj:ts och Kronans» räkning till år 1757, då företaget övergick i enskild mans ägo, vari det stannade till år 1820, då det försåldes till medlemmar av den gamla svenska Sture-ätten, som därav bildade ett slags andelsbolag. Detta andelsbolag ombildades år 1867 till ett aktiebolag, vilket fick namnet Husqvarna Vapenfabriks Aktiebolag.

Under hela tidsperioden 1757—1867 fortgick tillverkningen på ett i stort sett oförändrat sätt och bestod huvudsakligen av armégevär för svenska statens räkning.

Det nya bolaget inrättade sig för en efter dåtida förhållanden mera rationell drift och träffade redan första året anstalter för att utvidga verkstäderna och anskaffa nya maskiner. Verksamheten inriktades till en början helt på gevärstillverkning för svenska och delvis även norska statens räkning, men inom kort upptogs även tillverkning

av symaskiner, vilka dock, huvudsakligen på grund av olämplig konstruktion, icke rönte någon livligare efterfrågan.

År 1876 blev en rekonstruktion av bolaget nödvändig, och detta år kan betecknas såsom början till den »storhetstid», under vilken Husqvarnanamnet vunnit sin goda klang och så småningom blivit känt och erkänt både hemma och i utlandet.Den man, som nyskapade Husqvarna-industrien, och som sedan med kraflig hand ledde bolagets öden från och med 1877 ända till sin död 1911, var brukspatronen Wilhelm Tham. Bolagets verkställande direktörer äro sedan 1911 civilingenjören Gustaf Tham och herr Wilh. Göransson.

Såsom ovan nämnt, ägnade sig bolaget de första åren huvudsakligen åt tillverkning av armégevär, men då efter hand beställningarna från statsmakternas sida började minskas

och svenska staten för övrigt själv upp-

att hålla driften uppe^

Hammerlessgevär No. 310 A. Man beslöt da först

och främst att omlägga vapentillverkningen och i stället för armé-gevär framställa jakt- och målskjutningsgevär,

vilka bragtes upp till en hög grad av fulländ- 1W Jyjfy

ning och inom kort kommo i ropet såsom fullt mätande sig med det bästa, som utlan-det kunde åstadkomma. Bolaget har låtit sig

angeläget vara alt noga följa vapenteknikens -d

utveckling, och förtroendet för Husqvarnagevä-ren har under årens lopp alltmer befästs. Som prov på vad bolaget i fråga om jaktgevär kan åstadkomma, böra nämnas dess hammerlessgevär av s. k. lyxmodell resp. dubbelstudsare för storvilt, vilka vapen utgöra värdiga expo- %Å4|j

nenter för fullt modern vapentillverkning, och •

vilka i fråga om utförande, materialets kvalitet samt välskjulning med fördel kunna upptaga

konkurrensen även med de förnämsta engelska Symaskin Central Bobbin No. 50 (C. 15. 50).] märken, vilka tidigare ansetts »hors concours».

Bolaget beslöt emellertid även alt på fullt allvar inrikta

nog framställa ett fabrikat, som vann kundernas gillande. Även denna tillverkning har utvecklats på ett för bolaget synnerligen tillfredsställande sätt. Då det gällt att modernisera tillverkningen och att tillgodogöra sig de värdefulla förbättringar, som tid efter annan framkommit på detta område har man aldrig skytt vare sig kostnader eller ansträngningar,och trots kraftig Kombination mellan ved- och gasspisel. utländsk konkurrens havaHusqvarna symaskinerna tagit ledningen på den svenska marknaden, och bolagets symaskins-fabrik är fortfarande den enda i Sverige och för övrigt i hela Skandinavien. Även i utlandet tävla Husqvarna symaskinerna framgångsrikt med utlandets förnämsta märken, och bolagets symaskinsexport har visat en ständigt fortgående stegring.

Vapen- och symaskinstillverkningarna voro de enda, som den nya förvaltningen mottog i arv efter den gamla. Denna hade emellertid några år före rekonstruktionen anlagt ett gjuteri för tillverkning av det gjutgods, som behövdes för symaskinerna, och den nya förvaltningen beslöt att fullt utnyttja detta gjuteris möjligheter genom att i större skala framställa handelsgjutgods. Gjuteriet har senare betydligt utvidgats, så att det numera är det största i Skandinavien och ett bland de största i Europa. Tack vare hög kvalitet samt lämpliga typer och modeller hava bolagets gjutgodsartiklar med åren tillvunnit sig allt större popularitet och dess spislar, kaminer, radiatorer, grytor, köttkvarnar, glace-maskiner, strykjärn m. m. äro nu kända och spridda överallt i Sverige och utlandet.

År 1896 upptogs även tillverkning av velocipeder. Man började i liten skala, då det var svårt att förutse, huruvida velocipedåkning, som i början av 1890-talet börjat bliva alltmer allmän i Sverige, var en övergående modesak

eller någonting, som hade framtiden för sig. Efterfrågan å bolagets velocipeder ökades emellertid mycket hastigt, varför en successiv ökning av tillverkningen blev nödvändig, och velocipederna utgöra nu en betydande gren av bolagets tillverkning.

Velociped No. 101. Motorcykel No. 50.

År 1903 tillverkade bolaget sin första motorcykel, och under de därpå närmast följande åren fortsattes motorcykeltillverkningen i mindre skala, varvid man, vad konstruktionen beträffar, huvudsakligen följde utländska förebilder. År 1913 började emellertid bolaget gå sina egna vägar i akt och mening att åstadkomma motorcykeltyper, lämpade speciellt för svenska förhållanden. Balans- och körställningsproblemen ägnades särskild uppmärksamhet och genom ett otal experiment och försök, utsträckta över flera år, lyckades det bolaget att komma fram till en motorcykeltyp, som snart allmänt erkändes som idealisk för svenska vägar.

Efter denna linje har bolaget alltsedan arbetat, därvid följande även utvecklingen i andra länder, och de många tävlingssegrar, som vunnits å Husqvarna motorcyklar, liksom den stadigt stegrade omsättningen visa tydligt, att bolaget också på detta område intager en ledande ställning.

För sina tillverkningar har bolaget tillerkänts högsta utmärkelser vid ett stort antal utställningar i in- och utlandet.

Sedan år 1918 äger bolaget Norrahammars Bruk, som har en välkänd tillverkning av handels- och byggnadsgjutgods, värmepannor och radiatorer samt en del redskap såsom manglar, gräsklippningsmaskiner etc.

Bolagets omsättning uppgick år 1928 till cirka 20,000,000 kronor.

I Sverige har bolaget ett antal depoter huvudsakligen för försäljning av symaskiner.

Bolagets export är mycket betydande och omfattar nu bokstavligen hela jorden. Egna filialer hava inrättats i Norge, Finland och Holland, varjämte bolagets tillverkningar säljas av ett 80-tal å utländska marknader arbetande representanter.A.-B. J. ISAKSSON & C:o KASSASKAPSFABRIK

STOCKHOLM.

Firman grundades till grundläggarens död

år 1867 av smidesfabrikören Johan Isaksson. Firmanamnet var in-år 1883 J. Isaksson. Nämnda år ändrades firmanamnet till J. Isaksson & C:o, och fabriken drevs intill år 1905 för stärbhusets räkning under led-ning av bl. a. civilingenjör Karl Isaksson ^

T» ocli nuvarande direktören, fabrikör Gustaf

*ip pl Albin Isaksson. Denne senare har efter JHHt ^

4.....Ir p| slutade skol- och praktiska studier helt flHP

ägnat sig åt firmans skötsel och år 1905

<gffiar /såg kassaskap och kassavalvsdörrar, men JÉHrBP

fabrikationen under lopp

mångfaldigt utvidgats och omfattar nu-mera alla slag av bank- och biblioteks-

_ , inredningar,pansardörrar, pressade brand- „ T ,

Johan Isaksson. o, et ... . 0 Gust. Alb. Isaksson,

trygga staldörrar, stalrulljalusier, stal-

möbler m. m. Beträlfande ett flertal av dessa artiklar har firman varit banbrytande, liksom

den även i fråga om konstruktion och moderna arbetsmetoder städse stått i första ledet.

Firman ombildades år 1925 till aktiebolag under firma A.-B. J. Isaksson & C:o kassaskåpsfabr. Dessutom bör till sist omnämnas, att med bolaget numera införlivats den år 1856 etablerade firman J. F. Backmans

kassaskåpsfabrik.

Modern brandfri stålinredning från Isakssons.N. J. JOHANSSONS EFTR. AKTIEBOLAG

APLARED.

Firman N. J. Johansson etablerades år 1875 av handlanden Nils Johan Johansson, bosatt i Aplared, där firman alltjämt har sitt säte.

N. J. Johansson bedrev före firmans grundande gårdfarihandel, huvudsakligen med hemslöjdsvaror, såsom handvävda bomulls- och halvyllevävnader, vilka inköptes av s. k. vävnadsförläggare i trakten omkring Borås.

Ar 1875 började J. egen förläggarverksamhet. De varor som producerades, försålde han på affärsresor, vanligtvis till Bergslagen. Senare utökades rörelsen med tillverkning av

handstickade yllevaror, eme-I N dan produktionen av bom-

ullsvävnader under åren 1890

textilfabriker. De handvävda ^

bomullstygerna kunde näm-i .w- *Mm ligen ej bestå i konkurrensen

med textilfabrikernas alster.

* j Vid denna tidpunkt bör-

H jade en ny art av hem-

ställandet av färdiga kläder.

Disp. John N. Johansson. fattning, vilken sedan blivit Disp. O. Flodin.

dess huvudsakliga uppgift.

Ar 1910 överlät J. firman till äldste sonen John Natlianael och svärsonen Gustaf Oscar Flodin, vilka under firmanamn N. J. Johanssons Eftr. fortsatte rörelsen.

Företaget specialiserade sig nu för tillverkning av arbets- och överdragskläder. Då det visade sig att denna tillverkning hade framtiden för sig och stora utsikter att kunna upparbetas betydligt, men att det härför samtidigt erfordrades modern fabriksmässig framställning, ombildade innehavarna år 1919 firman till aktiebolag (familjebolag), för att kunna realisera denna plan. Rörelsen bedrevs under samma firmanamn.

Bolagets styrelse består av disponenterna O. Flodin och John N. Johansson samt dennes broder kontorschefen Daniel J:son Apler.

Samma år inflyttade firman i nya tidsenliga lokaler och anskaffade en hel del maskiner. Man inriktade sig nu på fabriksmässig tillverkning av alla slags arbetskläder efter modernaste metoder i överensstämmelse med tidens krav.

Företaget har sedan, tack vare förtroende för detsamma, utvecklats, och åtnjuter nu ett mycket gott anseende för sin tillverkning, som föres i marknaden under märket N. J. Firman har särskilt specialiserat sig på framställning av Overalls och andra skyddskläder. Vid tillverkningen av Overalls begagnas nyaste, för ändamålet utkomna specialmaskiner.

Försäljningen av varorna ombesörjes dels av bolagets representanter, samt sker jämväl från provlager i Stockholm och Göteborg. För närvarande sysselsättas c:a 160 personer i företaget, varav c:a 60 å fabriken och c:a 100 i hemarbete.A. JOHNSON & Co.

STOCKHOLM.

I likhet med de flesta äldre firmor var det under jämförelsevis blygsamma förhållanden som firman A. Johnson & Co. började sin verksamhet år 1873. Från en ringa början gick den emellertid under energisk och skicklig ledning

en snabb utveckling till mötes. Det första anspråkslösa kontoret vid Lilla Nygatan blev rätt snart för trångt. Verksamheten

Generalkonsul Axel Johnson. Generalkonsul Axel Ax:son Johnson.

krävde allt större lokaler, vilket, sedan även ett vid Slussplan förhyrt kontor visat sig för litet, föranledde inköp av fastigheten n:r 4 Vasagatan. Slutgiltigt torde firmans lokalfråga blivit löst genom inköpet och ombyggnaden av fastigheten n:r 3 Stureplan, som numera utgör ett atfärspalats, i vilket firman A. Johnson & Co. och övriga till firman hörande företag ha sina lokaler under eget tak.

Firmans verksamhet omfattade redan från början export av svensktjärn och stål samt import av stenkol och koks, på vilka områden den snart kom att intaga en ledande ställning.

Firmans framsynte och målmedvetne grundare, framlidne generalkonsul Axel Johnson, insåg redan tidigt önskvärdheten av att disponera eget tonnage för att därigenom lägga rörelsen på en fast och av fraktmarknaden oberoende grund. För detta ändamål inköpte firman så småningom egna ångare. Från att sålunda ha varit avsedd till stöd för den ursprungliga affärsverksamheten utvecklade sig denna rederirörelse till allt större betydenhet och har sedan år 1904 bedrivits såsom ett fristående företag under bolagsnamnet Rederiaktiebolaget Nordstjernan, som fortfarande äges av firman A. Johnson & Co:s innehavare.Genom sina förbindelser med den svenska bruksvärlden blev Johnson särskilt intresserad av järnhantering och bruksdrift och sedan hans firma under en följd av år varit försäljare av Avesta Jernverks tillverkningar, inköpte Johnson detta järnverk år 1905.

Generalkonsul Johnson avled år 1910. Hans äldsle son, generalkonsul Axel Ax:son Johnson, är numera ensam innehavare av firman A. Johnson & Co. och samtliga dess dotterföretag. Under hans ledning har verksamheten ytterligare utvidgats och fått en allt större omfattning. Det hela bildar numera en koncern innefattande ett flertal bolag, som, utom vad ovan nämnts, syssla med bl. a. gruvdrift, tackjärnstillverkning, skogs- och lantbruk, kalkbränning, vägbyggnadsentreprenader samt tillverkning av oljor, asfalt och andra ämnen för vägbeläggning. Avesta Jernverk har undergått en genomgripande modernisering och är för närvarande ett fullt modernt stålverk. Ar 1911 beslöts byggandet av sex motorfartyg om 6,500 tons vardera för att insättas på den år 1904 öppnade reguljära linjen mellan Sverige och La Plataländerna. Rederiaktiebolaget Nordstjernan — »The Johnson Line» — var det första rederi i Sverige och det andra i ordningen i världen, som lät bygga oceangående fartyg drivna med dieselmotorer och det första rederi i Sverige som lät bygga fartyg, särskilt utrustade för malmtransport. För närvarande uppgår Johnson Liniens flotta till 15 motorfartyg i storlek mellan 6,500 och 9,500 tons d. w. samtliga i reguljär trafik mellan Sverige och Brasilien, La Plata, Pacifickusten, Centralamerika och Columbia. Denna rederirörelse har i hög grad befrämjat handelsutbytet och öppnat nya, betydelsefulla marknader för svenska råvaror och industrialster. Johnson Liniens flotta utökas alltjämt och nya fartyg komma helt visst att byggas.

Såsom ett led i verksamhetens fortsatta utveckling har firman helt nyligen upptagit handel med petroleumprodukter och i samband därmed låtit uppföra ett större modernt raffinaderi vid Nynäshamn — den första anläggning av detta slag i Sverige.

Till främjande av sin omfattande verksamhet har firman A. Johnson & Co. avdelningskontor ej blott inom det egna landet i Göteborg, Malmö och Oxelösund utan även i London, Hull, Paris, Hamburg, Diisseldorf, New York och Santos.

Kontorsbyggnaden vid Stureplan.JONSEREDS FABRIKERS AKTIEBOLAG

JONSERED.

Jonsereds Fabriker äro belägna 15 km. j från Göteborg vid Säveåns utlopp ur sjön Aspen nära Jonsereds station å järnvägslinjen Stockholm—Göteborg.

Jonsereds egendom inköptes år 1833 av hrr William Gibson och Alexander Keiller. De anlade samma år invid de i Säveån befintliga vattenfallen ett linspinneri samt ett väveri och en mekanisk verkstad. Den erforderliga kraften erhölls genom direkt drift från vattenhjul. Den mekaniska verkstaden var ursprungligen avsedd till

reparationsverkstad för textilfabrikens behov, men dess verksamhet utvidgades, och på 1850-talet påbörjades tillverkningen av träbearbetningsmaskiner, som nu utgör verkstadens enda specialitet. På 1850-talet byggdes även ett bomullsspinneri. Ar 1889 anlades vidare ett jutespinneri och ett juteväveri, och år 1912 byggdes ett nytt bomullsväven. Ar 1902 hade en särskild vattenkraftstation uppförts. Arbetarantalet vid Jonsered utgör c:a 800 man.

o

Under första tiden arbetade firman under namnet Gibson & Keiller. Ar 1839 utträdde emellertid Keiller ur firman, och år 1848 ändrades namnet till William Gibson & Söner. Ar 1873 ombildades denna firma till ett aktiebolag under dess nuvarande namn, Jonsereds Fabrikers Aktiebolag. Aktiekapitalet utgör 4,056,000 kronor. Styrelsen består av: kommendörkapten William Gibson, ordf., bankdirektör George Dickson, revisor John Gibson, överdirektör Björn Prytz och disponent Ivar Wendt, verkst. dir.

Bland textilfabrikernas tillverkningar märkas:

Segelduk, presenningar, tält- och markisduk, pressduk, handduks- och lakansvävnader samt överhuvud alla slags grövre vävnader i linne, bomull och jute. Därjämte tillverkas: Brandslangar, bomullsremmar, segelgarn m. m.

Den mekaniska verkstaden tillverkar träbearbetningsmaskiner för snickeri- och möbelfabriker, liyvlerier, lådfabriker m. m. Dessa maskiner, som återfinnas i de flesta träför-ädlingsfabriker här i landet, åtnjuta även på världsmarknaden anseende som ett ledande märke. Postadress: Jonsered 1. Telegrafadress: Jonsereds, Göteborg.ADVOKATFIRMAN JÖNKÖPINGS JURIDISKA BYRÅ

AXEL CRONHOLM STOCKHOLM,

Byrån grundades i augusti 1874 av vice häradshövding Axel Cron-holm i Jönköping. Dess verksamhet, som till en början omfattade endast inkasseringar och juridiska uppdrag, bedrevs i en liten oansenlig lokal vid Barnarpsgatan i nämnda stad.

Från den 1 oktober 1883 förlädes rörelsen till huset n:r 17 Östra Storgatan i en våning om sju rum, varest tidigare varit banklokal, och kontoret i Jönköping har fortfarande samma adress.

Då emellertid uppdragen på Stockholm alltmer ökades, öppnades på hösten 1888 ett avdelningskontor i huvudstaden med adress Västerlånggatan 16. Efter den 16 november 1891 förlädes även huvudkontoret till Stockholm, varest ett 20-tal rum förhyrdes i huset Hamngatan 13—15, som därefter varit byråns adress i nära 40 år, till dess byrån den 1 oktober 1928 inflyttade i nya, ljusa, modernare lokaler i Vasagatan 12, 1 och 2 tr. — Affären utvidgades 1883 med en kredit-upplysningsavdelning, vars verksamhet till en början begränsades till Sverige allena, men inom kort utvidgades till Norge, Danmark och Finland samt sedermera även till det övriga utlandet. Vidare har under senare åren etablerats en fastighetsagentur.

Till belysande av byråns utveckling kunna följande siffror anföras: Personalen utgjordes till en början av grundläggaren ensam. År 1875 anställdes 1 biträde. Därefter ökades personalen 1880 till 4 biträden, 1884 till 8, 1888 till 16 och 1892 till 40. F. n. sysselsätter byrån 4 juridiskt utbildade advokater — samtliga ledamöter av Sveriges Advokatsamfund — och personalen uppgår till 47 personer vid huvudkontoret och 7 vid avdelningskontoret.

Bland dem som under årens lopp arbetat i spetsen för byrån efter grundläggarens från-trädande märkas krigsdomaren A. von Hedenberg, advokaterna Fritz Ask och Otto Lagerström samt direktören Sigge Lyberg. För ledningen står numera advokaten Emil Sandstedt.

Jönköpings Juridiska Byrå är Skandinaviens äldsta och största företag på sitt område, dess namn är känt och aktat i alla länder. Byrån har blivit en institution, som genom dugande arbete, samvetsgrannhet och pålitlighet tillvunnit sig allmänt förtroende.

Vasagatan 12.Katrinefors pappersbruk. Flygfoto.

KATRINEFORS AKTIEBOLAG

MARIESTAD.

Katrinefors pappersbruk räknar gamla anor. Rådmannen Anders Rodin erhöll nämligen den 9 juni 1761 Kungl. Kommerskollegii privilegium att anlägga ett pappersbruk vid Katrinefors, vilket bruk först inrättades för tillverkning av skriv-, post- och omslagspapper.

Efter hans död 1796 innehades bruket av olika ägare och genomlevde skiftande öden, tills det år 1869 inköptes av bruksägaren J. E. Lundström, den svenska tändsticks-industriens grundläggare.

Då Lundström icke själv förfogade över de medel, ja som erfordrades för verkställandet av hans planer på brukets ombyggnad och maskinella utrustning, utfärdade han jämte dåvarande landssekreteraren Bolinder den 15 •'W' oktober 1871 inbjudan till bildande av Katrinefors Aktie-

^00^^ bolag med ett kapital av 200,000 kronor. Konstituerande

dfcfcfe, bolagsstämma hölls den 12 februari 1872, varvid Lund-

V ström utsågs till verkställande direktör.

" Det ekonomiska resultatet av bolagets rörelse var

4 emellertid under första decenniet av dess verksamhet

IB allt annat än lysande. Det gick till och med så långt,

att bolagsmännen i sitt missmod beslöto försälja bolagets egendom på offentlig auktion, vilken hölls i mars 1876 utan att dock antagligt anbud avgavs. Man lyckades dock tills vidare nödtorftigt uppehålla driften med Bruksägare J. E. Lundström. upplånat kapital.1882 års bolagsstämma betecknar vändpunkten i bolagets tillvaro. Då utsågs nämligen till verkställande direktör disponenten Gustaf Grevilli, som med stor kraft och energi tog itu med bolagets rekonstruktion och fabrikernas modernisering. Alltsedan den tiden har det varit statt i jämn och lugn utveckling och är nu med en årsproduktion av 18,000 tons papper och sulfitfabrik med lika stor års-tillverkning av sulfitmassa en av de större anläggningarna i sitt slag i landet.

Föremål för bolagets tillverkning är sulfitmassa för pappersbrukets behov och papper, därav i främsta rummet alla slag av papper för tändsticksindustrien, såsom ask-och paketpapper samt etikettpapper, men därutöver omslagspapper av olika slag, speciellt påspapper, samt papper för tillverkning av vulcanfiber, den numera världskända »Unican».

Arliga tillverkningsvärdet är c:a 6,500,000 kronor. Det till c:a 3,000 hkr uppgående kraftbehovet täckes dels från egen kraftstation i Tidan, dels och till allra största delen Disponent Gustaf Grevilli.

genom kraftöverföring från Gullspång. Fabriksområdet är

genom bolagets egna järnvägsspår förenat med Mariestads järnvägsstation och hamn och vidare genom Västergötland—Göteborgs järnväg med exporthamnen i Göteborg. Utom pappers- och trämassetillverkning bedriver bolaget jämväl ett omfattande skogsbruk såsom ägare till i runt tal 50,000 tunnland skogsmark. Förutom vid Katrinefors har bolaget eget kontor i Göteborg. År* 1917 inköptes praktiskt taget samtliga aktier i bolaget av Svenska Tändsticks Aktiebolaget, som alltså numera är ägare till bolaget.

Sedan 1913 är kapten Claes Sandels verkställande direktör efter att förut under ett tiotal år ha varit Grevillis assistent.

Styrelsen utgöres av presidenten Berndt Hasselrot, friherre Henrik Wrede, disponenten Oscar Roempke och direktör Frith. A. Hörlin samt bolagets verkställande direktör. Överingenjör är herr Carl Carr.

Aktiekapitalet har flera gånger ökats och uppgår numera till 3,825,000 kronor med en reservfond av 1,000,000 kronor.

President Berndt Hasselrot. Kapten Claes Sandels.Firman Klint, Bernhardt & C:o är landets näst äldsta handels- och fabriksföretag inom färg- och kemikaliebran-schen. Den grundades år 1873 av fabrikören Frans Gustaf Klint och grosshandlaren John Oscar Bernhardt men kom redan år 1877 helt i den förstnämndes ägo. Före denna tid försåldes det fåtal färger och kemikalier, som funnos att tillgå, huvudsakligen av skeppsfurnerare och specerihand-lare. Genom de stora tyska uppfinningarna av ultramarin och anilinfärger kunde först en speciell bransch för dessa artiklar finna existensberättigande i vårt land. Under femtio år har också en utveckling på området skett, som har få motstycken inom vårt näringsliv.

Klint, Bernhardt & C:o var redan från början inriktad på fabrikation av hithörande artiklar, men först genom inköp av egendomarna Holländaregatan 36 och 38 samt Salt-mätaregatan 19, 19 A och 19 B kunde tillverkningen mer allsidigt utvecklas. Här uppfördes ändamålsenliga fabriks- och lagerlokaler, i vilka inrymdes avdelningar för tillverkningar av olje- och lackfärger, studie- och dekorationsfärger, glasyr- och emaljfärger, olje- och kopalfernissor, spritfernissor, linoljefernissa och torkpreparater, hemfärger samt snickeriverkstad för artistmateriel. Inom fabriken finnas dessutom numera bleckslageri-, tunn-binderi- samt lådverkstäder, som arbeta uteslutande för eget behov. Fabriksdriften, som till 1902 stod under fabrikör Frans Gustaf Klints ledning, har sedan skötts av fabrikör John A. Klint, och har firman genom dessa båda mäns duglighet lyckats åstadkomma fabrikat, som överallt funnit allmänhetens fulla förtroende. Å Konst- och Industriutställningen i Stockholm 1897 och å utställningen i Sundsvall 1928 erhöll firman guldmedalj för utmärkta tillverkningar av färger, fernissor, målarutensilier m. m. och utnämndes år

1924 till Kungl. Hovleverantör.

Som antalet detaljhandlare inom branschen de första åren var ringa, skedde försäljningen huvudsakligen direkt till förbrukare, och exempel finnas på målerifirmor, som hela tiden tillhört firmans kundkrets. För detaljhandeln drevs redan från början butik i Regeringsgatan 28, vilken senare flyttades till Regeringsgatan 45. Den 20 jan. 1880 öppnades filialen Slussplan 9 som sedan har utvecklats till en av Stockholms största och mest kända färgbuliker. År 1900 övertog firman ännu en detaljaffär, belägen Kungsgatan 3, vilken senare flyttades till Holländaregalan 5. Butiken Regeringsgatan 45 nedlades år 1914.

Fabrikör Frans Gustaf Klint intresserade sig huvudsakligen för fabriksdriften. Då fabrikör G. F. Montgomery år 1887 tillträdde befattningen som firmans kontorschef, fick därför företaget just den man, som behövdes för att leda den kommersiella driften. Vid fabrikör Frans Gustaf Klints död 1902 blevo herrar C. F. Montgomery och John A. Klint samt fru Hanna Montgomery firmans ägare. Efter fru Montgomerys död 1922 kvarstodo de båda förstnämnda som innehavare av företaget till 1924, då fabrikör John A.

Klint ensam övertog detsamma. j0lm a. Klint.Kohlswa järnverk.

KOHLSWA JERNVERKS AKTIEBOLAG

K O L S V A.

Kohlswa Bruk är beläget i en gammal kulturbygd vid nedre Hedströmmen, ej långt från dess utlopp i Mälaren. Bruket räknar sina anor från mitten av 1500-talet och torde därmed vara Sveriges äldsta ännu existerande järnverk. Dess nydaningshistorias början sammanfaller med födelsen av denna publikation, ty åren omkring 1860 samlade brukspatron Lars Lindberg de såsom tre skilda företag drivna smedjorna i Kolsva under sin personliga ägo. Sedan dess har bruket väl följt och tillgodogjort sig utvecklingen inom järnindustrien, och dess produkter hava städse stått i främsta ledet bland svenska kvalitets-varor.

Tillverkningen utgöres av: träkolstackjärn, dels för egen ståltillverkning, dels för export, smitt och varmvalsat stål, press-, hammar- och hejarsmide, projektiler, såväl pansarbrytande som spränggranater, samt stålgjutgods. Samtliga tillverkningsgrenar arbeta med såväl olegerat som legerat stål. Specialitet är allt slags slitgods, ulfört i högprocentigt manganstål eller annat för ändamålet lämpligaste material.

Förutom industrianläggningarna, till vilka även hör masugnen i Köping, äger Kohlswa c:a 1,300 tunnland åker samt c:a 7,000 tunnland god och växtkraftig skog. På bolagets mark finnes och brytes en av landets största

fältspatsfyndigheter.

Brukets mera kända stämplar för järn och stål äro:

»—.........

för tackjärn: sSOIi:

för smidda och valsade produkter:

\khs. .*****•.

/ E E :

\c,: \CJ

I. \K%;

' '& \ XII

OR

BON

Postadress: Kolsva.

Telegramadress: Jernverket Kolsva. Codes: 5th Edition A.B.C. Bentley's.

KORSNÄS SÅGVERKS AKTIEBOLAG

GEFLE.

Redan under femtonhundratalet, då de första sågverken byggdes i Sverige, uppblomstrade trävarurörelsen i Gefletrakten, tack vare råvarans utmärkta beskaffenhet och Geflebornas företagsamhet. Nu ha de gamla vattensågarna för länge sedan försvunnit och deras plats intagits av moderna sågverk, cellulosafabriker, pappersbruk etc., som koncentrerats till de i industriellt hänseende synnerligen välbelägna områden, där Korsnäs Sågverks Aktiebolag förlagt sina verk.

Bolaget hämtar sitt timmer och sin trämasseved huvudsakligen från egna skogar, belägna vid Dalälven från källorna vid norska gränsen till kusten. Det är allmänt känt, att Sveriges kvalitativt bästa virke erhålles från dessa skogstrakter.

Korsnäs tillverkar och exporterar trävaror av en kvalité, som tillhör marknadens allra främsta. Vidare föres i marknaden stark sulfitcellulosa, som ulmärker sig genom renhet och styrka samt stark sulfatcellulosa av bästa kvalité. För att kontrollera tillverkningarna har uppförts ett mindre pappersbruk.

Korsnäs tillverkningskvantiteter per år äro nu:

Trävaror .... 25,000 stds Sprit............................... 1,000 ton

Sulfitcellulosa .... 42,000 ton Terpentin........................ 150 »

Sulfatcellulosa .... 32,000 » Flytande harts .... 700 »

Papper .... 4,500 »

Följande märken användas:

KAB NAS *** * *

sågade

hyvlade

K®B NGS AXC

KÄD NaS ★★★ K*B

Sulfitcellulosa:

Ksé?B

Sulfatcellulosa:

Postadress: Gefle 2. Telegramadress: Korsnäs Gefle.CHRISTIANSTADS KÖPMANNA BOLAG

KRISTIANSTAD.

Bolaget stiftades i maj 1867 av de på den tiden inom samhället framstående köpmännen J. W. Swanberg, N. Scliager, Frans J. Billing, O. Ohlsson, Joh. Falkengren, Joh. Peterson, N. G. Johanson och Carl Berthelius.

Bolaget, som driver partiaffär i kaffe — såväl rått, som rostat från eget modernt rosteri — kolonialvaror, färska och torkade frukter, norska produkter samt byggnadsmaterial, har alltsedan sin tillkomst stadigt gått framåt och gjort en kraftig insats i köpenskapen, såväl inom det egna länet som inom de närliggande länen i Småland och Blekinge.

Bolagets rörelse bedrevs under de första 25 åren på olika ställen i staden, men i början på 1890-talet inköptes av grosshandlanden J. Sjöholms stärbhus nuvarande fastighet, vilken under åren tillbyggts flera gånger och som omfattar en tomtareal av 3,200 kvm.

Bolaget sysselsätter för närvarande en personal på 20 personer.

Nuvarande styrelsen utgöres av konsul O. Th. Carlsson, grosshandlande M. A. Lagergren och herr N. A. Borg, den senare som verkställande direktör.

Jönköpings (gamla) tändsticksfabrik. Den äldsta fabriksbyggnaden. Se artikeln om Svenska Tändsticksaktiebolaget å sid. 199.Theodor Sundberg. Carl Mörner. E. Westborg.

KRONOBERGS LÄNS SPARBANK

VÄXJÖ.

Såsom den adertonde i ordningen av landets sparbanker grundades Kronobergs Läns Sparbank den 4 februari 1828 på initiativ av dåvarande landshövdingen i Kronobergs län greve Carl Mörner (självskriven ordförande i sparbanksdirektionen 1828—1858). Sedan länets hushållningssällskap anvisat medel till en grundfond för sparbanken i form av ett ränte-fritt lån å 2,000 riksdaler banko under fem års tid, överlämnades åt sällskapets förvaltningsutskott att organisera densamma. Förvaltningsutskottet fungerade jämväl såsom bankens överstyrelse ända till år 1876, då det jämlikt bestämmelserna i den nya sparbankslagen ersattes med särskilda huvudmän.

Huvudmännens antal är numera 45, av vilka 5 utses av stadsfullmäktige i Växjö, 5 av Kronobergs läns landsting, 5 av Kronobergs läns hushållningssällskap och övriga 30 av huvudmännen själva. Styrelsen består av 9 ledamöter med 3 suppleanter. Ordförande sedan år 1925 är borgmästaren Theodor Sundberg i Växjö. Verkställande direktör sedan år 1926 är bankdirektören E. Westborg.

Från en ringa början har sparbanken utvecklats till en institution av betydande omfattning.

Balans per den 31 december 1928. Tillgångar: Skulder: Till 32,066 insättare . . . 29,607,782:63 Obligationer......... . . . 7,653,335:50 Reservfonden . . . . . . 1,852,530:09 Sparsamhetsfond . . . 3,970: --- Balanserade räntor..... . . . 509,185: 16 Vinst för år 1928 . . . 181,314:15 Hos andra banker...... . . . 586,539: 46 Tillfälliga räkningar . . . 8,493: 95 Fastighet.......... ... 139,000: --- Inventarier......... . . . 9,151:84 Tillfälliga räkningar ... . 5,496:47 Summa kronor 31,654,090: 82 Summa kronor 31,654,090: 82KULLBERG & Co. AKTIEBOLAG

KATRINEHOLM.

Firman grundades av grosshandlare Aug. Kullberg 1876, och ombildades efter grundläggarens död till aktiebolag 1914.

Till en början drev firman affärer med tändstickor, asp-virke samt fönsterglas, men redan tidigt fick Aug. Kullberg ögonen öppna för lantbrukets behov av maskinell arbetshjälp och att maskiner härför borde tillverkas inom landet.

Firman upptog sålunda samarbete med en rad av svenska småfabrikanter, bland vilka märktes G. R. Grönkvist, Katrineholm, P. Andersson, Arvika och Aug. Stenborg, Tierp. Kullberg & Co. övertog ensamförsäljningen för dessa fabrikanter, som snabbt växte samtidigt med firman.

Det är som banbrytare för svenska lantbruksmaskiner som Kullberg & Co. gagnat svenskt jordbruk såväl som svensk industri. Firman är i dag ensamförsäljare för bl. a.

»Ava-plogar», »Herkules» slåtter- och skördemaskiner, »Ther-meenius' tröskverk», »Baltic» separatorer, »Manus» mjölkningsmaskiner, »Sandbäckens» oljemotorer, »Valla» frö- och sädesrensare, representerar ett stort antal fabrikanter och försäljer numera allt vad jordbruket behöver av maskiner och redskap. Kullberg & Co. har genom att tillhandahålla endast det bästa både i avseende på konstruktion och material förvärvat ett aktat namn bland Sveriges jordbrukare, och de lantbrukare torde vara räknade som ej känna »Kullbergs» i Katrineholm. Genom sin försäljningsorganisation, bestående av ett 30-tal filialer och försäljningskontrollörer, varunder cirka 700 ombud arbeta, är firman representerad i så gott som varje vrå av vårt land. Vid huvudkontoret i Katrineholm syssel-sättes ett 45-tal tjänstemän, och firmans ledare är sedan 1926 dir. Oscar Grönkwist. Firman äger numera tvenne fabriker, Aktb. Sandbäckens verkstäder och Aktb. Valla tröskmaskiner.AKTIEBOLAGET KÅBERGS TAPETFABRIK

STOCKHOLM 2.

Skandinaviens äldsta och mest kända tapetfabrik grundades i Stockholm åren 1856— 1857. Ända till i slutet av 1850-talet nödgades man att i vårt land till stor del använda utländska tapeter, men år 1857 anlades i Stockholm en tapetfabrik med maskinell drift av Carl August Kåberg, vilken är att betrakta som banbrytaren för den svenska tapetindustrien. Kåberg föddes den 21 febr. 1824 i Stockholm, där hans fader var borgare och han etablerade därstädes 1849 egen handel med försäljning av finare utländska tapeter m. m. Under tiden mognade hos honom alltmera beslutet att själv börja tapetfabrikation, för vilket ändamål han år 1856 inköpte en äldre tapetfabrik för handtryck, belägen Bondegatan 22.

Året därpå företog Kåberg en utländsk resa för studier av de stora etablissemangen för tapettillverkning i andra länder. Under denna resa inköptes en del maskiner och på hösten 1857 hade Kåberg en tapetfabrik i gång vid Bondegatan.

Öj På grund av den outtröttliga ihärdighet, som särskilt karakteriserade Kåberg, lyckades han inom kort finna marknad för sina fabrikat, vilka vunno allmänt erkännande. Nya

maskiner anskaffades efter hand, fabrikaten vunno årligen i godhet, smakfullhet och utbredning, så att Kåberg med framgång kunde tävla på de stora utställningarna med de mest framstående tapetfabrikanter. Sålunda tillerkändes den Kåbergska tapetfabriken guldmedalj i Moskwa 1872, medalj i Wien 1873, silvermedalj i Bogota 1875, medalj i Filadelfia 1876, i Köpenhamn 1872 och 1878, i Stockholm 1866 och 1897, i Paris 1878 och 1925. 1 allt ett 30-tal olika utmärkelser hava kommit fabriken till del.

1862 utvidgades fabriken, men måste redan 1877 ombyggas och ytterligare utökas samt försågs då även med ångmaskin.

Vid Kåbergs död år 1889 ombildades firman till aktiebolag. Intill år 1906 var fabriken belägen i själva Stockholm, men flyttades nämnda år till en storstilat inredd ny fabrik, byggd efter den moderna tidens alla krav.Denna fabrik, belägen vid Sickla station å Stockholm —Saltsjöns järnväg, 3 km. från Stockholm, torde fortfarande vara den mest rationellt inredda tapetfabriken i Skandinavien. Den maskinella utrustningen består av

ett 10-tal tryckmaskiner för såväl lim- som oljetryck jämte ett flertal maskiner för goffrering, rullning, packning m. m. Dessutom finnas maskiner för tillverkning av imiterade läder- och lincrustatapeter. För driften användes en dieselmotor och sysselsättes vid fabriken ett 40-tal personer. Fabriken tillverkar tapeter och bårder i alla utföranden och kvaliteter. Numera tillverkas även ljusäkta och tvättbara

(rnr *

oljefärgstapeter, vilka säljas under det inregistrerade varumärket Alla äkta Kåbergs

mT I N J

UkT

tapeter äro försedda med det inregistrerade fabriksmärket eller med firmanamnet

Aktiebolaget Kåbergs Tapetfabrik, Stockholm 2. För övrigt tillverkas effektpapper för diverse industrier: såsom bokindustri, reseffektfabriker, tryckt omslagspapper etc.

Alla för fabrikationen nödvändiga färger, fernissor och lacker tillverkas vid egen fabrik under sakkunnig ledning, varför endast de bästa råmaterialier komma till användning vid tillverkningen av Kåbergs tapeter.

Fabriken bemödar sig städse om att få fram det bästa på rumsdekoreringens område och har fördenskull anlitat konstnärer från skilda länder. Särskilt hava härvid skandinaviska konstnärers arbeten beaktats.

Redan tidigt upptogs utförandet av svenska mönsterritares arbeten och har fabriken på de senare åren ånyo med framgång under samarbete med Svenska Slöjdföreningen upptagit till utförande moderna mönster av svenska konstnärer.

1917 erhöll fabriken samma förenings minnesdiplom vid dess utställning av inredningar för smålägenheter. 1 samband med Svenska Slöjdföreningen har Kåbergs Tapetfabrik under de senare åren deltagit i utställningar i Finland, Schweiz, . Italien och senast i Internationella Konstindustriutställningen i Paris, då guldmedalj erhölls. Fabrikens tillverkningar äro välkända över hela Skandinavien och en stor del av den övriga världen, då en avsevärd del av fabrikens tillverkning exporteras. Detaljförsäljningen sker numera endast från en lokal

i Stockholm, belägen Malmskillnadsgatan 30 i huset med telefontornet, vilken är den enda tapetaffär med namnet Kåberg som försäljer Kåbergs Tapetfabriks tillverkningar i Stockholm.

Styrelsen utgöres av direktör G. Jacobsson och v. hovauditör N. Erdmann samt ingenjör Carl Hagberg, verkställande direktör och sedan 1920 ledare av företaget.

Interiör från maskinsalen.hj

m,

W

KÖPINGS MEKANISKA VERKSTADS AKTIEBOLAG

KÖPING.

Firman grundades år 1856 av civilingenjör O. G. Hallström, som med tanke på de kringliggande bergslagsbruken först inriktade sin verksamhet på tillverkning och reparationer av bruksmaskiner i allmänhet. Att verkstaden förlädes till Köping berodde till stor del

på, att den planerade stambanan till Göte-borg tänktes passera genom Köping, men banan kom i stället att gå söder om Mälaren, vilket avsevärt försvårade verkstadens första år, då Köping först ett tiotal år senare erhöll ivl: - . ié'\ järnvägsförbindelser.

Tack vare ingenjör Hallströms ovanligt ^ H slora duglighet och energi, övervunnos alla

»Hl svårigheter med vilka han hade att kämpa.

Hans förlagsmän under denna tid voro bankdirektör A. O. Wallenberg och ingenjör William Lindberg, vilka båda kvarstodo som meddelägare till 1872, då firman ombildades till aktiebolag. Vid sin död 1880, ärad och \ f kS ansedd som en av den svenska verkstads-

industriens dugligaste och mest framsynta

* W‘åmåm män, efterlämnade han ål sonen Ivar Ilall-

V ^mWMTVi r*-< / ström ledningen av ett företag med stadgat

rykte.

Verkstadens tillverkningar som ursprung-ligen utgjordes av maskiner och gjutgods för den kringliggande bergslagen, utvidgades så småningom att omfatta vagnsaxlar, tröskverk Civilingenjör O. G. Hallström. och verktygsmaskiner. Redan på 1880-talet

hade tillverkningen av verktygsmaskiner blivit verkstadens förnämsta bransch, och tio år senare dominerade den fullständigt. Köpings verktygsmaskiner fingo redan från första början ett gott anseende och blevo inom kort allmänt kända både inom och utom landet för sin utmärkta konstruktion och gedigna utförande, ett rykte som verkstaden även i våra dagar lagt sig vinn om att väl förvalta.

Redan 1897 avled Ivar Hallström och ledningen övertogs av brodern, Hjalmar Hallström, som innehade disponentbefattningen till sin död 1906. Han efterträddes av sina bröder Gunnar och Hadar Hallström, varav den förre stod för den tekniska ledningen som disponent till år 1919, den senare för den ekonomiska ledningen som kassadirektör till samma år, då han övertog posten som verkställande direktör.År efter år utvidgades och moderniserades verkstäderna och nya rön tillgodogjordes. Så var Köpings verkstad en av de första i Sverige att adoptera principerna för serietillverkning och genomförde praktisk tillämpning av toleranssystemet redan 1903. Under de senare åren har tillverkningen enligt tidens krav specialiserats. Tröskverksfabrikationen, som en tid var synnerligen omfattande, nedlades omkring år 1910, och axelfabrikens tillverkningar hava till stor del funnit ersättning i tillverkning av växellådor och andra detaljer för den inhemska automobilindustrien. Verkstaden har sedan den grundades även drivit en omfattande gjuterirörelse. Flera av mälardalens mera välkända industrier täcka sitt behov av gjutgods från verkstadens gjuteri.

Verkstadens alltjämt dominerande tillverkning är dock verktygsmaskiner. Köpings svarvar, fräsmaskiner och borrmaskiner återfinnas i snart sagt varje större verkstad inom landet. Den moderna industriens krav på specialmaskiner för massproduktion har öppnat nya fält. Ett flertal dylika specialmaskiner ha framställts, dels verkstadens egna konstruktioner, dels genom förtroendefullt samarbete med beställarna. En annan sådan tillverkning, som visar vilket stort förtroende verkstaden åtnjuter, äro de beställningar på sedelpressar, som erhållits från de svenska, norska, finska och danska riksbankerna, och helt nyligen har samma uppdrag emoltagits från de estniska, lettiska och chilenska statsbankerna. Verkstaden har också kunnat glädja sig åt en aktningsvärd export, framför allt på de skandinaviska länderna och Polen.

Firman ombildades år 1872 till aktiebolag, och utgör nuvarande aktiekapital kr. 540,000. Verkstaden sysselsätter för närvarande c:a 360 personer.

Bolagets disponent och verkställande direktör var under åren 1923—1927 Gösta Klemming, och efterträddes han av den nuvarande disponenten, Omar Hallström. Styrelsen utgöres av bankdirektör Rich. Julin, ordf., direktör Gösta Klemming, verkst. direktör, och Hadar Hallström, kassadirektör.

Verkstäderna från och med år 191(5.LANDSKRONA.

Firman grundades år 1872 av fabrikören J. Pettersson och handlanden Alexander Ohlsen och bedrevs till att börja med under namnet Pettersson & Ohlsen. Den senare utträdde ur firman år 1877 varefter densamma ända till år 1921 var helt i familjen Petterssons ägo. Från och med år 1875 tecknas firman Landskrona Nya Gjuteri & Mek. Verkstad och därefter, 1876—1899, Landskrona Nya Mekaniska Verkstad. Sistnämnda år ombildades firman till aktiebolag under namn av Landskrona Nya Mekaniska Verkstads Aktb., som slutligen från och med 2

nov. 1928 ändrades till Aktb. Landsverk.

Den ursprungliga tillverkningen bestod av lantbruksredskap, spisar, ugnar och vanligt handelsgjutgods samt järnvägsvagnar — en tillverkning, som ännu bedrives — och varav under årens lopp åtskilliga tusental levererats till S. J. och enskilda banor. En annan tillverkning är den från mitten av åttiotalet och alltsedan bedrivna fabrikationen av tegel- och cementmaskiner, grundad på en då inledd affärsförbindelse med firman F. L. Smidth & C:o i Köpenhamn. Genom samarbete med denna över hela världen välkända leverantör av maskiner för cementindustrien har verkstaden tillförts en specialtillverkning av tidvis betydande omfattning.

Fabrikör J Pettersson 1910 upptogs tillverkningen av järnvägsbroar, som

sedan blivit en av verkstadens specialiteter. Under åren sedan dess har verkstaden utfört en hel del av de största och mest krävande brobyggnaderna inom landet. Här må nämnas Skandinaviens hittills största svängbro över Mälaren vid Kvicksund, svängbron över Torne-älv mellan Haparanda och Torneå, bron över Indalsälven vid Bergeforsen, samt den stora Lidingöbron vid Stockholm, av vilken verkstaden

Gjuteribyggnaden i Ivv. Järnet,

Administrationsbyggnader o. verkstäder, Ivv. Gräset.levererat och uppsatt största delen. Nu, våren 1929, uppsattes den från verkstäderna utgångna stora bågbron med 150 meters spännvidd samt lyftbron för den nya infartsleden till Stockholm över Årstaviken.

Omkring år 1918 utökades verksamheten med tillverkning av stora brokranar och transportanordningar och intager verkstaden även på detta område en ledande ställning. Som exempel på dylika arbeten må nämnas: kolkran med 122 meters spännvidd å Svenska sockerfabriks Aktb:s tomt i Industrihamnen i Malmö samt stora brokranar för stapling av massaved vid Utansjö och Munksund samt nu under tillverkning varande för Obbola och Fiskeby. Ungefär samtidigt tillkom också fabrikationen av kokare och andra plåtarbeten samt maskiner och apparater för cellulosa- och sockerindustrierna, dammluckor och luckspel, tubledningar för kraftstationer etc.

En specialitet är tillverkningen av cisterner för bensin- och petroleumstationer. Flertalet i landet befintliga cisterner torde vara uppförda av verkstaden; åren 1919—1920 levererades 23 st. dylika i storlekar upp till 4,000 kbm till Norge, kuststräckan Hammerfest—Oslo. Verkstaden är enda tillverkare inom landet av gasklockor, såväl vanliga som utan vattentätning, system MAN. Leveranser ha utförts till Linköping, Landskrona och Stockholms superfosfatfabr.-aktb. Ljungaverk, och för närvarande äro

2 st. 10,000 kbm. gasklockor under utförande till Uppsala och Örebro.

Av förestående torde framgå att avdelningen för järnkonstruktioner och plåtarbeten är synnerligen modernt utrustad och kapabel för leveranser av de mest krävande och största plåtslageriarbeten. Verkstädernas utrustning och maskinpark i övrigt är av förstklassig och

modern beskaffenhet. Fabriken är därför även i stånd att leverera gjutgods och maskindelar av största förekommande dimensioner.

Bolagets kontor och äldsta verkstäder äro belägna i kv. Gräset omedelbart intill järnvägsstationen i Landskrona och upptaga en areal av 6,000 kvm. Redan år 1908 förvärvades emellertid ett mindre område i stadens väl-belägna hamnkvarter som senare utökats och för närvarande uppgår till c:a 50,000 kvm. Meningen är att hit överflytta hela verksamheten. För närvarande äro plåtslageri-, vagn-och snickeriverkstäderna samt gjuteriet överflyttade dit.

Som förut nämnts ombildades företaget år 1899 till aktiebolag. Det dåvarande aktiekapitalet, kr. 408,000 har senare höjts och uppgår f. n. till kr. 1,550,000. Årsomsättningen uppgår f. n. till 2,5 å 3 mill. kronor. C:a 400 man sysselsättas.

Nuvarande styrelsen utgöres av överingenjör K. V. Bildt, direktör Aage Christensen, direktör C. J. Malmros, bankdirektör C. A. B. Riider, doktor Ivar Svedberg och direktör T. Sommerstad. Företagets disponent och

överingenjör är Albin Yhland och dess kamrer Magnus Nilsson.Lindhska Bokhandeln, Örebro.

LINDHSKA BOKHANDELN

ED¥. ANDERSSON ÖREBRO.

År 1862 på själva julafton öppnade chefen för N. M. Lindhs tryckeri, Abr. Bohlin, bokhandel under firma Lindhska Bokhandeln med O. R. Svanberg såsom föreståndare. Denne blev 1868 delägare och 1871 ensam innehavare tills han 1906 överlämnade affären till sin systerson Manne Lundberg. Övertogs 1915 i aug. av Edw. Andersson, f. i Nyköping 1866, vilken praktiserat som bokhandelsbiträde i Nyköping, Kristianstad och Jönköping.

Verksamheten omfattar nu bok-, musik-, pappers- och konsthandel samt försäljning av fotografiska artiklar.

R o t er ande s n ö p log å M alm b a n a n. Se artikeln om järnvägarna å sid. 36.Lithografiska Aktiebolaget, Norrköping.

LITHOGRAFISKA AKTIEBOLAGET

NORRKÖPING.

För över 70 år sedan, närmare bestämt år 1858, grundlädes Lithografiska Aktiebolaget i Norrköping av disponenten Frithiof Åberg.

Det var under ganska blygsamma förhållanden bolagets verksamhet började. En arbetsstyrka på ungefär trettio personer sysselsattes i de dåvarande fabrikslokalerna, ett vanligt tvåvåningshus, och kraftresurserna voro mycket primitiva, i det att antingen handkraft utnyttjades eller också den kraft, som utväxlades från ett vandringshjul, drivet av ett par oxar.

Den tid, som gått sedan dess, kännetecknas av en storartad utveckling inom alla bolagets verksamhetsgrenar. Tid efter annan utvidgades fabriksområdet, nya byggnader tillkommo, arbetarstammen ökades och ny teknisk utrustning anskaffades. Så småningom blev även det inuti själva staden befintliga fabriksområdet för litet, och en ny modern fabriksbyggnad uppfördes. Denna, som togs i bruk år 1911, var uppförd i armerad betong och var på sin tid en av Europas största i sitt slag.

Så har det lilla företaget av år 1858 utvecklats till ett av de största inom sin bransch i Skandinavien. I de stora ljusa, ända till 100 meter långa lokalerna sysselsättes nu en arbetarstyrka av omkring 500 personer. Inom bolagets olika avdelningar är fabrikationen inriktad på tillverkning av allt som överhuvudtaget hör till pappersförädling, såsom kartonger, kontorsböcker, olika slag av påsar, kuvert, spelkort, blanketter, etuier, präglade arbeten, boktryck samt allt slags litografiskt tryck. Bolagets tillverkningar hava vunnit avsättning även utom det egna landets gränser, i det att betydande kvantiteter kuvert, etiketter och blanketter exporterats till huvudsakligast Mellanamerika och Indien.

Bolagets stiftare, Frithiof Åberg, innehade ledningen till kort före sin död, 1903, och efterträddes då av sin son, disponent Otto Åberg. Sedan år 1915 är disponent N. E. Borg-quist ledare för företaget.

Bolaget, som är anslutet till Aktiebolaget Sveriges Litografiska Tryckerier, har avdelningskontor i Stockholm, Göteborg och Malmö samt en påsfabrik i Sundsvall.Grosshandelsfirman Lublin & Co grundades år 1861 av Josef Lublin. Rörelsen omfattade till att börja med handel med läder och manufakturvaror. Redan efter ett par år övergick firmans rörelse emellertid att enbart omfatta läderbranschen. Tidigare hade inom landet ej funnits någon egentlig engrosaffär inom denna bransch. Då mot slutet av 1880-

talet skodon började tillverkas fabriksmässigt. grundade firman 1886 en skofabrik, som 1890 ombildades till aktiebolag under namnet Aktiebolaget Stockholms Skofabrik, vari firman var huvudintressent till 1922.

Sönerna Ivan Lublin och Arvid Lublin inträdde som medarbetare i firman resp.

1888 och 1891 och upptogos till delägare i densamma 1897. Efter Josef Lublins år 1905 timade frånfälle

övertogs firman av dessa båda söner. Den 1 jan. 1909 ombildades firman till aktiebolag med dem båda som verkställande direktörer. Efter Arvid Lublins frånfälle 1928 är Ivan Lublin verkst. direktör, och består styrelsen utom av honom av bolagets medarbetare sedan 1898 disponenten Nils Burman med Ivan Lublins äldste son löjtnant Henrik Lublin som suppleant. Bolagets aktiekapital och fonder uppgå till c:a

500,000 kr.

Firmans lokaler voro till att börja med inrymda i Stora Nygatan 27, flyttades 1868 till Lilla Nygatan 12, 1876 till n:r 14 samma gata samt 1892 till Jakobsgatan 28. År 1897 uppförde firman åt sig ett affärshus vid Vattugatan 9, där den sedan dess disponerar rymliga lokaler i tre våningar.

Bolagets verksamhet omfattar numera försäljning av hudar, läder, skodon och galoscher samt andra till branschen hörande artiklar. Bolaget sysselsätter 9 resande samt en kontors-och lagerpersonal av 36 personer.

För åstadkommande av rationellare organ för försäljning huvudsakligen till skofabriker i Sverige och grannländerna av ovanläder och andra materialier för skofabrikation deltog bolaget 1927 i grundandet av A.-B. LUBLINS LÄDERAGENTURER. Detta bolags aktiekapital uppgår till 100,000 kr. med en reservfond av 10,000 kr. Styrelsen utgöres av Ivan Lublin, verkställande direktör, och Emanuel Meyer, bolagets disponent och försäljningschef.

t

Josef Lublin.

Ivan Lublin.Percy Frére Luck. H. Hallencreutz, G. Cardale Luck,

verkst. dir. . verkst. dir. 1915—1919.

PERCY F. LUCK & C:o, HANDELS AKTIEBOLAG

STOCKHOLM.

Percy F. Luck & C:o (Oriental Tea Depot) grundades i Stockholm år 1875 av grosshandlare Percy Frére Luck, som tidigare överflyttat från sitt fädernesland England och bosatt sig i Sveriges huvudstad. Försäljningen omfattade från början te, som Mr Luck intresserat sig för vid sidan av sin verksamhet inom trävarubranschen i Sverige. Den första försäljningslokalen öppnades i dåvarande Kungsholmsbrogatan 19, nuvarande Jakobs-gatan 18. Försäljningen utökades mycket snart med rostat kaffe och kom längre fram att omfatta övriga artiklar inom kolonialvarubranschen. Försäljningslokalen på Jakobsgatan följdes av flera i Stockholm, och i början av 1880-talet öppnades den första landsortsfilialen i Sundsvall.

År 1890 ombildades firman till aktiebolag och inflyttade 1903 i egen fastighet, Saltmätaregatan 8, hörnet av Tegnérs-gatan, som inrymde tidsenligt inredda lokaler för kontor, lager och tullnederlag. Till samma fastighet förlädes även konserv-och chokladfabrikerna.

Efter ombildning till aktiebolag leddes firman fortfarande av Mr Luck som verkställande direktör, i vilken egenskap han kvarstod till sin död 1915. Han efterträddes då av sonen, herr C. C. Luck, som kvarstod som verkställande direktör till 1919, då han bosatte sig på plantager i Afrika, där han intresserat sig för kaffeodling i större skala. Härefter övertogs verkställande direktörsposten av ingenjören H. Hallencreutz, framlidne Mr Lucks måg, vilken 1906 inträtt i firman och från 1908 varit dess kassadirektör.

Under åren 1920—21 moderniserades firmans kafferosterier samt choklad- och konservfabrikerna genom ombyggnad och anskaffning av moderna maskiner. Kafferosteriet moderniserades ytterligare under år 1928, då Huntley Manufacturing Companys, U. S. A., världsberömda patenterade kafferostnings- och rensningsmaskiner installerades.

Firman har numera 12 försäljningslokaler i Stockholm och 6 i landsorten. Huvudförsäljningslokalen i Stockholm är inrymd i firmans fastighet Drottninggatan 12.

Förutom försäljningen av till branschen hörande artiklar har firman, jämte sina båda huvudvaror kaffe och te, specialiserat sig på sydfrukter och konserver samt allt som framställes i egna fabriker, såsom choklad och konfektyrer av alla slag, men särskilt av höga kvalitéer. Dessutom inläggas orangemarmelad, sylter, saft, grönsaker m. m.C. J. Lundbergs läderfabrik, Valdemarsvik, år 1927.

C. J. LUNDBERGS LÄDERFABRIKS AKTIEBOLAG

VALDEMARSVIK.

Bolagets fabriksrörelse leder sitt ursprung från en blygsam hantverksmässig garveri-rörelse, som började av firmans grundläggare C. J. Lundberg år 1869. Denna utvecklades efter hand så, att den redan vid C. J. Lundbergs död 1897 räknades bland de mera betydande företagen inom den svenska läderindustrien.

Affären ombildades vid C. J. Lundbergs frånfälle till aktiebolag med familjens medlemmar som enda intressenter och blev äldste sonen Karl Lundberg bolagets ledare och kvarstod som sådan t. o. m. 1927. År 1902 inträdde även fabrikör Walter Lundberg i ledningen som teknisk chef.

Redan på 1880-talet upptog C. J. Lundberg såsom specialitet tillverkningen av ostindiska kipshudar till smorläder och bindsulläder. Denna tillverkning, som bedrevs i större omfattning, är allt fortfarande en viktig gren av fabrikationen. I och med införande av krom-garvningsmetoden, upptogs tillverkning av såväl finare ovanläder, såsom boxkalv, valdikid m. m., som ock grövre sportläder såsom Columbia, Svecia, Marokkokrom, Ruzzia, Niagara-läder m. m. Utom alla slags ovanläder, som utgör huvudlillverkningen, framställes läder för reseffekter och sadelmakeriartiklar, kalvskinn för bokbinderi och läderplastik, ävensom arbetshandskar och ränder för skofabrikation s. k. »Weltings» m. m.

Genom att ständigt följa med utvecklingen och modets växlingar inom branschen, har bolaget vunnit en god avsättning för sina fabrikat icke endast inom landet utån jämväl på åtskilliga exportmarknader. — Bolaget sysselsätter c:a 400 arbetare och tjänstemän och tillverkningsvärdet är 8—10 millioner pr år.

Styrelsen består av disp. Karl Lundberg, ordförande, fabrikör Walter Lundberg, v. ordförande, dir. Sven Lundberg, verkst. dir. och suppl. dir. Nils Lundberg, v. verkst. dir.LUNDELL & ZETTERBERG

STOCKHOLM.

Firman grundades den 1 oktober 1864 av svarvarmästaren Carl Fredrik Zetterberg och handelsbokhållaren Gustaf Alfred Lundell med huvuduppgift att driva cigarr- och tobakshandel. Som en sidoverksamhet härtill upptogs affärer i fanér med pyramidmahogny-fanér som första artikel. Det visade sig emellertid snart, att fanéraffärerna blevo de livligaste, varför cigarraffären såldes, och bolagsmännen uteslutande inriktade sig på m/SF* trä- och fanéraffärer. I början 4

K av 1890-talet ändrades verk-

flPra' samheten från att uteslutande f j|r

gälla försäljning av utländ- #

\ jfcf* f lÉr* s^a traslag oc^ fanér till att - JSL

^ omfatta även andra förbruk-

möbelsmid en, lim, s^hellack, flintpapper, möbelläder o. s. v.

Största årsförsäljningen nåddes 1918 med 1,033,050 kr.

Lundell avled 1873, varefter hans broder Axel Lundell inträdde som Zetterbergs kompanjon till och med slutet av 1892, då även han avled, och Zetterberg blev ensam innehavare av firman till sin död den 5 augusti 1904, från vilken dag hans änka Erika Zetterberg fortsatte rörelsen med sin son Erik först som affärschef och från 1909 som kompanjon. Från och med den 1 januari 1921 är Erik Zetterberg ensam innehavare. Efter avslutad skolgång i Claésons skola och Högre Realläroverket på Södermalm började han sin merkantila bana i faderns firma,

vistades 1890—1892 i Tyskland och Frankrike för studier i branschen och har alltsedan dess varit verksam i firman.

Gustaf Alfred Lundell.

Carl Fredrik Zetterberg.

X*. — Handelskalendern 1929.

Fabrikör Daniel Lundgren.

Läderfabriken grundades år 1835 av Garveri-fabrikören Tobias Lundgren, född 1802, och fortsattes rörelsen efter dennes död år 1869 av lians, maka Fru Anna Elisabeth Lundgren (född 1820, död 1903), vilken med sällspord energi och framgång fullföljde sin avlidne makes verk.

Ar 1880 överlät Fru A. E. Lundgren rörelsen till sonen, Fabrikör Daniel Lundgren (född 1854, död 1919), vilken upparbetade företaget till storindustri.

Ar 1900 ombildades firman till aktiebolag under dess nuvarande namn. Styrelsen utgöres. av Kontraktsprosten Dav. Davidson (ordförande)* Statsrådet J. B. Johansson (vice ordförande), Borgmästaren B. W. Bengtsén, Bankdirektören K. G. Holmquist och Konsul John L. Skantze med Handlanden Bertil Andrén och Ivvarn-ägaren John Lundgren till suppleanter i nu nämnd ordning. Verkställande Direktör: Ernst W. Lundin.

Aktiekapitalet utgör 1,400,000 kronor. Fabriken sysselsätter för närvarande omkring 80 arbetare och dess tillverkningsvärde uppgår till c:a 2,500,000 kronor pr år.

Tillverkningen omfattar huvudsakligen bottenläder och plattläder, patentstövelovanläder,, toffelläder och reseffektläder. Fråga efter: »FALKENS» LÄDER.Stora maskinsalen.

ERNST MATTSSONS SNÖRMAKERI & BANDFABRIKS AKTIEBOLAG

STOCKHOLM.

I mars månad år 1833 utfärdade Magisiraten i Stockholm burskapsbrev för Per Berg-qvist att i staden idka snörmakerirörelse med försäljning av varorna i huset n:r 21 Klara-bergsgatan. Vid Per Bergqvists död, år 1881, övertogs firman av första biträdet, fr. Anna Bergström, vilken innehade densamma till år 1903, då den genom köp övergick till fru Anna Mattsson.

Den nya ledningens ungdomliga och fackkunniga kraft fick nu iillfälle att börja sitt nydaningsarbete, inte blott med att framskapa nya mönster och sorteringar, utan även utöka kundkretsen och förbättra den maskinella utrustningen.

Ar 1907 inflyttades i rymligare och tidsenligare lokaler i n:r 24 Luntmakaregatan, men då omsättningen svällde ut mer och mer, blev det åter för trångt.

År 1923 ombildades firman till aktiebolag, och i nya, rikligt tilltagna lokaler, med tillgång till elektrisk kraft inköptes moderna högproduktiva arbetsmaskiner. Arbetsstyrkan var under åren 1833—1903 mellan 3—5 st. och är f. n. uppe i 31 st., och ändå utföres största delen av tillverkningen i de snabbgående maskinerna.

Genom att till råvaror använda bästa material, samt genom ett förstklassigt utförande, kan firman glädja sig åt en kundkrets över hela Sverige, beslående av såväl privata, som möbelfabriker och arkitekter samt statliga verk och institutioner.

Del av materiallagret. Spinn- och drejsalen samt handvävstolarna."1

1

Munktells verkstäder.

MUNKTELLS MEKANISKA VERKSTADS AKTIEBOLAG

ESKILSTUNA.

Snart elt sekel har förflutit, sedan den Munktellska verkstaden i all anspråkslöshet grundlädes. Det var nämligen, närmare bestämt, år 1832, som John Theofron Munktell i Eskilstuna började en verkstadsrörelse, vilken efterhand utvidgats till det nuvarande stora industrietablissementet. Tillverkningarna hava, som vid alla under 1800-talet startade svenska verkstäder, varit synnerligen varierande. Så hava de bland annat omfattat lokomotiv, skördemaskiner, mudderverk, vändskivor för järnvägar, verktyg etc., för att så småningom stanna vid några speciella grenar. Tillverkningen av tröskverk och ånglokomobiler började ganska tidigt; de förra äro sålunda tillsammans med motorplogar, råoljemotorer och vägmaskiner några av de största artiklarna, som nu äro föremål för en långt nådd specialisering. Verkstaden åtnjuter även stadgat rykte för sina tillverkningar av pressar, hejare och svarvar, och, sedan 1917 aktiemajoriteten i E. V. Beronius Mek. Verkstads Aktiebolag inköpts, också för sina snickerimaskiner.

Verkstadskomplexen äro belägna vid Eskilstunaån och hava direkt förbindelse båtledes med Stockholm och Göteborg samt med järnväg till det svenska järnvägsnätet. Bland byggnaderna tilldraga sig särskilt de under 1917—1918 uppförda verkstäderna för tillverkning av verktygsmaskiner liksom gjuteriet, som inom parentes sagt är ett av de största i Skandinavien, särskild uppmärksamhet. Såväl dessa nyare verkstäder som de äldre byggnaderna tillhöra i fråga om den maskinella utrustningen ävensom beträffande moderna anordningar i övrigt vårt lands mest förstklassigt utrustade anläggningar.

Verkstaden sysselsätter för närvarande omkring 1,000 personer, och försäljningssumman under 1928 uppgick i det närmaste till 8,000,000 kronor.

Tröskverkstillverkningen är, som ovan antytts, en av firmans specialiteter, och försäljningen av tröskverk dominerade redan tidigt på den svenska marknaden. Dessutom bedrives stor export till länderna österut samt sedan några år tillbaka även till en del av Balkan-länderna.

Det goda namn, de Munktellska tröskverken fått om sig, får till stor del tillskrivas den omsorg, som nedlagts och alltjämt nedlägges på tillverkningen och härför använt material, samt sist och icke minst det faktum, att intet lämnas ogjort för att tröskverken, vad konstruktionen beträffar, skola hålla jämna steg med utvecklingen inom branschen.

Sverige har som bekant varit föregångslandet för tvåtaktsmotorer, och den Munktellska firman var en av de många svenska verkstäder, som redan i seklets början ägnade mycken lid och kraft åt utexperimenterandet av en för olika behov lämpad ekonomisk tvåtakts-motor. Den har även lyckats i sitt uppsåt. De nyheter och förbättringar, som alltjämt vidtagas i tvåtaktsmotorernas konstruktion, återfinnas i de av Munktells tillverkade RÅOLJE-Beronius verkstäder.

MOTORERNA, och enklaste skötsel, billigaste och säkraste drift samt största hållbarhet är alltjämt målet för firmans strävanden.

Då kravet på en för lantbruks- och andra liknande ändamål lämplig MOTORTRAKTOR blev allt större, var det helt naturligt, att den Munktellska firman, stödd på sina erfarenheter från tillverkningen av tvåtaktsmotorer, även skulle ägna sin uppmärksamhet åt denna bransch, för vilken dess försäljningsorganisation så väl lämpade sig. Var efterfrågan stor, så var konkurrensen ej mindre, i synnerhet den amerikanska och tyska, men det framgår tydligt av den under de senare åren avsevärt ökade försäljningen, som, enligt vad statistiken visar, omfattar ej endast Sverige utan så gott som hela världen, att de Munktellska traktorerna kunnat framgångsrikt bekämpa konkurrensen. Detta torde nog till stor del vara beroende på, att firman håller fast vid principen att använda tvåtaktsmotorn som drivkraft. Denna arbetar, som ju i detta motorismens tidevarv torde vara väl bekant, utan ventiler, karburator, magnetapparat och andra komplicerade anordningar och är följaktligen mycket enkel att sköta; skolad skötare tarvas alltså ej. Den ekonomiska driften är dock den faktor, som framför allt bör uppmärksammas. För driften användas nämligen råoljor, som i de flesta länder äro avsevärt billigare än bensin och fotogen, vilka eljest äro de för traktorer allmänt använda brännoljorna, och då förbrukningen dessutom är

avsevärt lägre än för bensin- eller fotogendrivna traktorer, kan man räkna med en driftskostnad ej större än hälften eller i gynnsamma fall ej mer än en tredjedel av den för nämnda traktorer.

Ovan beskrivna råoljemotor och traktor utgöra också kraftkällan i de specialmaskiner? den Munktellska verkstaden tillverkar för vägbyggnad och vägunderhåll, nämligen VÄG-VÄLTAR och de under de senare åren, i synnerhet i Sverige, så populära vordna VÄG-HYVLARNA. Utan överord kan sägas, att de Munktellska vägmaskinerna behärska marknaden i Sverige, och exporten har även under senare år, glädjande nog, tagit fart på sådana länder, där ej alltför stora hinder rests i form av importtullar och tillfölje maskinernas tyngd och stora volym för höga transportkostnader.

Förutom här ovan nämnda maskiner tillverkas även en hel del arbetsmaskiner för den mekaniska industrien, såsom SNABBSVARVAR, PRESSAR och HEJARE, inom vilken bransch firman besitter en mer än 50-årig erfarenhet. Kraftig, modern och solid konstruktion samt en minutiös precision är utmärkande för denna tillverkningsgren, och dessa egenskaper äro ju de, som skattas högst, när det är fråga 0111 en modern arbetsmaskin.

Som virkesproducerande land har ju Sverige sedan årtionden tillbaka intagit en dominerande plats på världsmarknaden, och det torde ej vara för mycket att 0111 den svenska SNICKERIMASKININDUSTRIEN säga detsamma. E. V. Beronius Mekaniska Verkstad är bland de svenska industrierna inom denna bransch en av de främsta. Sedan ingenjör

E. V. Beronius 1878 grundade verkstaden, hava hy velmaskiner och andra för snickeriindustrien behövliga maskiner i många tusen exemplar lämnat verkstaden och arbeta världen runt.NITROGLYCERIN AKTIEBOLAGET

STOCKHOLM.

Det var på 1860-talet, som den redan förut bekante uppfinnaren Immanuel Nobel, understödd av sina söner Alfred och Emil, upptog experiment för att i stor skala tillverka och praktiskt använda det redan 1847 av italienaren Sobrero framställda, med kraftiga explosiva egenskaper utrustade sprängämnet nitroglycerin, och blev detta arbete inledningen till en rad uppfinningar inom sprängämnesteknikens område, vilkas betydelse för bergsbruket och kommunikationsmedlen ej kunna överskattas.

Sedan Nobel i Frankrike erhållit ett utländskt förlagslån, blev han år 1861 i tillfälle bedriva sina experiment i större skala vid den fabrik, som anlades vid Heleneborg i

Stockholm. Nitroglycerinen började snart, under namn av »Nobels sprängolja», finna allmän användning inom bergsbruket, vid järnvägsbyggnader etc., icke blott inom Sverige utan också i utlandet.

Heleneborgsfabriken förstördes genom en svår explosions-olycka den 3 sept. 1864, och därefter följde för Nobelarne en tid fylld av svåra motgångar.

Alfred Nobel, som nu blev verksamhetens ledare, förtröttades dock ej. För anläggningarna i Sverige fann han i generalkonsul J. W. Smitt och major Carl Wennerström det ekonomiska och organisatoriska stöd han sökte. Tillsammans med dessa stiftade Immanuel och Alfred Nobel den 11 nov. 1864 Nitroglycerin Aktb., vilket den 21 jan. 1865 erhöll tillstånd att anlägga en nitroglycerin-fabrik vid Vinterviken, den första i sitt slag i världen.

I syfte att minska risken vid nitroglycerinens användning, utexperimenterade Nobel 1866 ett fast sprängämne, som var mera ofarligt att hantera, nämligen dynamiten, varå svenskt patent erhölls den 14 sept. 1867. Tillverkningen upptogs också omedelbart vid Vinterviken.

Alfred Nobel.Nobels nästa stora förbättring av de nitroglycerinlialtiga sprängämnena var den år 1876 uppfunna gummidynamiten (gelatinerad nitroglycerin) samt den 1879 patenterade extradynamiten. Den 10 juni 1879 erhöll Nitroglycerin Aktb. tillstånd alt tillverka detta sprängämne, som alltså i år kan fira sitt 50-års jubileum.

Betydelsen av denna Nobels uppfinning torde klarast framgå därav, att Extradynamit ännu i dag är det

ojämförligt mest använda sprängämnet inom bergsbruket över hela världen, ävensom vid järnvägs-, kanal- och andra byggnadsarbeten.

I allt väsentligt har Extradynamiten under dessa 50 år bibehållit sin ursprungliga sammansättning och egenskaper. Ett viktigt framsteg har dock under de sista åren gjorts i och med nitroglykolens införande i sprängämnestekniken. Genom att ersätta en del av Extradynamitens nitroglycerinhalt med nitroglykol, har man nämligen lyckats framställa som ej blott är mycket motståndskraftigt mot köld, utan som även med avseende på effekt ligger något över Exlra-dynamitens. Användningen av denna svårfrysbara dynamit, som benämnes Extradynamit LF, har visat sig medföra ovärderliga fördelar för förbrukarne, ej blott i form av minskat arbete och besvär vid användningen, utan även genom ökad säkerhet.

Ar 1915 förvärvade Nitroglycerin Aktb. Gyltorps Sprängämnes AB:s fabriker vid Gyttorp samt det på 1600-talet anlagda krutbruket vid Torsebro i Skåne och har sedermera, efter omfattande ombyggnader moderniseringar av anläggningarna vid Gyttorp, överflyttat hela sin tillverkning dit.

ett sprängämne,

Nitroglycerin Aktb:s första varumärke.

Nuvarande varumärke.

Vid Gyttorp tillverkas förutom sprängämnen även svartkrut, röksvagt krut och jaktammunition (Gyttorps jaktpatroner), varjämte stubin tillverkas av det Nitroglycerin Aktb. närstående företaget Aktb. Nora Tändrörsfabrik.

Förutom olika typer av dynamit tillverkar Nitroglycerin Aktb. elt år 1910 patenterat plastiskt perkloratsprängämne kallat »Territ», som för vissa sprängningsarbeten, där bergets beskaffenhet ej fordrar ett alltför brisant sprängämne, visat sig mycket lämpligt. »Territen» besitter dessutom fördelen att vara praktiskt taget ofrysbar. Ett annat plastiskt, köldhärdigt sprängämne, som bolaget tillverkar, är Borenit, vilket på grund av sin okänslighet för stöt och eld får transporteras såsom explosiv vara av II klass, varigenom distributionen väsentligt underlättas.

Under senare år hava sprängämnen även fått en allt större användning inom lantbruket till sprängning av lösa jordstenar, stubbar och dylikt. För dessa ändamål erfordras ej så kraftiga sprängämnen som dynamit, varjämte det är önskvärt, att de besitta största möjliga grad av säkerhet vid hanterandet. För att tillgodose lantbrukets behov härav för Nitroglycerin Aktb. i marknaden tvenne sprängämnen benämnda Nitrolit och Defensit. På grund av sin stora okänslighet för slag, rivning och eld hänföras dessa till de s. k. säkerhetssprängämnena och äro därför icke underkastade de stränga bestämmelser med avseende på transport, som gälla för övriga sprängämnen av I klass.

Bolagets aktiekapital utgör 4 mill. kr.

Styrelsen utgöres för närvarande av kabinettskammarherre O. C. F. Holtermann (ordförande), direktör Carl A. Edlund, disponent T. H. A. Hummel-Gumselius, direktör Richard A. E. Nilsson, v. häradshövding G. Sandström, direktör Hj. Slåhle, överingenjör A. F. Wahlberg och ingenjör Sigurd A. G:son Nauckhoff (verkställande direktör).

Huvudkontoret är beläget i Stockholm, Arsenalsgatan 9, och avdelningskontor finnas v d Vinterviken och Gyttorp.NORDSTJERNAN

Stocsholä.

J

Lifförsäkrings-Aktiebolaget Nordstjernan stiftades den 7 oktober 1871 och är vårt lands äldsta bolag för enbairt livförsäkring. Initiativtagaren till bolagets bildande var dåvarande generalagenten Otto Samson. Den första styrelsen utgjordes av, förutom herr Samsony

herrar friherre G. von Diiben, E. Fränckel, H. Lovénr A. Glosemeyer och F. Cederlund. Friherre G. von Diiben

utsågs till styrelsens ordförande och Otto Samson till bolagets verkställande direktör.

Efter friherre von Dubens död 1892 valdes till ordförande i styrelsen presidenten J. E. Elliot, som kvarstod på denna post ända till 1921, då han på grund av hög ålder drog sig tillbaka. Nordstjernans nuvarande styrelseordförande är riksmarskalken, excellensen O. Printzsköld.

Direktör Otto Samson — bolagets egentlige stiftare — fungerade som verkställande direktör ända till 1906, då han på denna post efterträddes av vice häradshövding G. von Heideken, som fortfarande kvarstår i denna befattning.

Nordstjernans nuvarande styrelse utgöres, sedan grosshandlaren Herman Lamm år 1928 avlidit, av herrar riksmarskalken O. Printzsköld, direktören E. Heimanson, hovrättsrådet H. Elliot, med. d:r O. Lindbom och vice häradshövdingen G. von Heideken. Alltifrån bolagets början har ledningen som främsta mål för sitt arbete satt soliditeten. Att detta lyckats, erkännes även allmänt. Nordstjernans kapitalstyrka i förhållande till försäkringsbeståndet är också större än de flesta andra bolags. Nedanstående tabell belyser utvecklingen av bolagets verksamhet:

Bolagets Vid slutet av 5-årsperioden Under 5-årsperioden verksamhets¬ utgjorde Försäkrings¬ Fonderna Utbet. i döds- Avsattes till vinst beloppet kr. fallsersättningar åt de försäkrade kr. kr. kr. 1872---1876 18,140,969 1,946,445 203,973 14,086 1877---1881 30,561,597 4,949,426 817,934 34,289 1882---1886 55,277,874 8,959,350 1,996,976 406,787 1887---1891 76,279,251 14,582,279 2,970,864 1,039,165 1892---1896 92,960,247 22,656,116 4,420,065 1,364,933 1897---1901 110,477,924 30,636,379 6,695,296 1,375,831 1902-1906 125,037,619 38,256,017 8,969,732 1,607,249 1907---1911 141,711,232 45,426,541 11,455,231 1,991,921 1912---1916 161,236,195 52,759,298 11,304,888 2,811,014 1917---1921 238,111,550 61,369,074 13,617,786 3,218,394 1922---1926 246,556,723 72,762,195 14,343,444 6,767,880

NORRKÖPINGS APOTEKARES MINERALVATTEN AKTIEBOLAG

NORRKÖPING.

Den 24 april 1874 utfärdade Kungl. Maj:t resolution över en av apotekarna E. Hägg, J. E. Holmberg och A. L. Sundius samt kassör G. Herlenius i Norrköping gjord framställning om tillstånd att under firma »Norrköpings Mineralvatten Aktiebolag» bedriva tillverkning av artificiella mineralvatten samt sockerdricka och andra därmed likartade drycker. Bolaget konstituerades och började sin verksamhet den 1 juli 1874 i förhyrd lokal i källarvåningen till det s. k. Ungroths Hotel vid Tyska torget. Ar 1876 införlivades med bolaget Apoteket Kronans Mineralvattenfabrik och apotekaren greve C. H. Mörner ingick som aktieägare. Ar 1887 inrättades nya fabrikslokaler i f. d. Brandstationen vid Trädgårdsgatan. 1905 inköptes fastighet med modernt fabrikshus i Repslagaregatan 31 och hit inflyttade verksamheten under 1906. Ar 1908 införlivades Apoteket Svanens Mineralvattenfabrik med bolaget. I detta sammanhang ändrades bolagets firmanamn till »Norrköpings Apotekares Mineralvatten Aktiebolag». Nya moderna flasksköljnings-, kolsyrnings- och tappningsmaskiner inmonterades och elektrisk drift infördes.

Tillverkningen uppgick under första femårsperioden till i medeltal 190,000 flaskor årligen. Femårsperioden 1902—1907 till i medeltal 890,000 flaskor årligen och nu till c:a 1,5 millioner flaskor årligen. I fabriken sysselsättas c:a 25 arbetare och för distributionen användes dagligen 5 lastbilar och 2 hästar. Ar 1928 ha betydande sanitära, maskinella förbättringar samt transportanordningar införts. Bolagets tillverkningar hava tillerkänts prisbelöningar vid Industriutställningar i Stockholm 1897 och i Norrköping 1906.

Bolagets förste ledare och disponent Farmacie Stud. Elis Sundberg under åren 1875 till sin död 1896, förde genom energi och skicklighet på ett synnerligen framstående sätt bolaget till stadgat anseende. Hans son civilingenjören numera docent vid Stockholms Högskola T. Sundberg var bolagets verkst. direktör åren 1901 till och med 1907. Bolagets nuvarande styrelse utgöres av apotekaren Axel Ericsson, disponent John Aulin, bankiren John Fristedt och disponent Ivar Anderson; den förstnämnde som verkst. direktör sedan 1908 Slyrelsesuppleanter apotekarne Johan Janson och S. Fredricson.

Elis Sundberg.

Thure Sundberg.

Axel Ericsson.iy(Sy> d. 20 Q Bah

SUlc&anba.

£5ranöc fil ©focföolmtf ®cfobl^ 9J:o 41.

t ftfef partic Pofafes#eUecAardappei,(16o5 og ^orbparon) af ©toättfP toatf, fm* Ägt») neä til fop$ i £ufet ra liHa 9?ogatan Dar £öngl. Srpcferict ät, (il ©ej: X)a[.

5?opparmpnf fierbingen eller Öicta (lofwr kappen. 2)ct ärbettne länge befanta, men &ar i 9*ifet ännu alt for litet ntjftjabc roätf, fom til Den fjufaubfafeligafte belen up> pc^åact: oc& fobtr menigheten i mänga utrife* ®roPinfccr od) Oo$ t>em belparer mänga j&unbrabe tufenbe tunnor ©pannemal årligen- ^anbtirärfarcn, QJonben# ©elbafen, Sor* paren oc& ©agafarlen npttianiifi befja rotter, cd) bet fom f)nfn>tib»fpW. Sattet år g au» fa lätt ocf; enfalöigf* £>e lägga få mpefet be på cn gäng toilja fora i en frufa eU.v annat färil meb rent roatti/ broifpa toäl om, meb p8ofB(nö af ftafn, af be tlifroa ten* fföfgbe: £o?a bein fa i roatn i en grota eller panna, flabem up pä fat# od) ftafwa/litet tunn ©enap meb fint falt uti tntii, fom t>c boppa tcm uti t>c åta t>i|t vo falt, ma f)0^0§ mncfa planteraéccft til be nobtorftigaé be&of for linrrigf prié falia^. Be formaraf lange uti timnor eUer ta* sit i torr fanö mlaflDcr^ men frå(l tåla bc icfcf, 6n?atfen ba Dc wacStr fonraral

Nya Dagligt Allehanda är — näst den officiella Post- & Inrikes Tidningar — till sina traditioner Sveriges äldsta tidning. Dess moderorgan var Stockholms Weckoblad, vars begynnelse daterar sig ända till 1755. Som daglig tidning utkom Allehanda med sitt första nummer den 20 oktober 1767; egentligen utkom tidningen blott fem ggr i veckan, men söndag och måndag räknas då icke som verkdagar.

Här ovan reproduceras en bild av det första dagliga Allehanda i facsimile, återgivande föremålet i blolt obetydlig förminskning. Som man vid genomläsandet finner, hade redan det första dagliga Allehanda utpräglat sinne för nyheter, varom såväl motiveringen till den dagliga upplagans utgivande som ock den stora nyheten för dagen bär vittne. Denna ut-göres av en verklig raritet, handlande om det första lilla partiet potatis, som ankom till Stockholm och där saluhölls i »Huset på lilla Nygatan, där kongl. Tryckeriet är.» Om de framtidsvyer, som ansågos förbundna med potatisens uppträdande i landet, kan tydligt läsas å det Allehanda-facsimile, som här ovan återges.Bilden av ett nummer av Nya Dagligt Allehanda, under vilket namn forna tiders Allehanda efter några 0111 skiftningar under mitten av förra seklet utgår allt sedan den 1 dec. 1859, återges här ovan i starkt förmin

skat format — tidningsbladets }7ta är 63 X 45 cm.

N. D. A., modern till utstyrseln, är till innehållet utmärkt av en originalitet, som giver densamma en särskild, både inom och utom landet ständigt mera beaktad, ståndpunkt.

Med avseende på upplagans storlek ser N. D. A. sin strävan att år för år närma sig huvudstadens populära morgontidningar krönas med växande framgång.

I fråga om inflytande på den svenska politiken och överhuvud på den allmänna opinionen torde N. D. A. i dag icke överträffas av någon svensk tidning.

Denna kvalitet motsvaras av läsekretsens kvalitet, och N. D. A. är därför numera ett av de mest effektiva annonsorganen. Tidningens resurser i fråga om sättmaskiner, tryckpressar och klichéframställning stå på höjden av modern tidningsteknik.

Sedan 1927 utger Nya Dagligt Allehanda en särskild högkvalificerad och gedigen Söndagsbilaga, som avgiftsfritt tillställes abonnenter och lösnummerköpare.NORRKÖPINGS TIDNINGARS AKTIEBOLAG

NORRKÖPING.

Frihetstiden jämnade genom införande av lagstadgad tryckfrihet vägen för den periodiska pressen. Men redan dessförinnan hade den trätt fram på arenan, och Norrköpings Tidningar räknar sina anor från oktober 1758. Den är i fråga om ålder den tredje i ordningen av ännu bestående svenska tidningsföretag. Det tryckeri, som startade tidningen, tillkom emellertid så tidigt som 1723. Tidningens första namn var Norrköpings Weko-Tidningar, som dock redan 1787 utbyttes mot det nuvarande.

I Norrköpings Tidningars historia utläses på ett sällsynt åskådligt sätt den svenska pressens historia. Det är historien om utvecklingen från ett litet blad, som lämnar upplysning om födda och döda, anlända resande och in- och utlöpande fartyg samt litet av * »posterna», till den moderna tidningen med dess format, uppställning och krav på omfattande innehåll och teknisk utrustning. Det är genom att på detta sätt följa med sin tid, som Norrköpings Tidningar befästat sin ställning som den mest spridda tidningen i Sveriges fjärde stad och därtill hörande bygd. Dess styrka som annonsorgan ökas även därav att den har sin spridning inom hela befolkningen.

Med tidningstryckeriet är förenat ett betydande civiltryckeri, som fått sig Teknisk Tid-skritt anförtrodd och under fjolåret även levererade så maktpåliggande arbeten som Swe-disli Ports and Shipping och en rikt illustrerad monografi över den i Norrköping födde konstnären Skånberg, beställningar, som vittna om tryckeriets både kvantitativa och kvalitativa prestationsförmåga. Det förfogar också över 9 sättmaskiner och 11 pressar. Prestationsförmågan ökas f. ö. genom samarbete med Anderssons Litografiska Aktiebolag med 3 stentrycks- och 4 boktryckspressar, i vilket tidningsbolaget har majoritet.

Företaget, som förfogar över egen fastighet i Norrköpings centrum och just i år sätter i gång nybyggnadsarbeten i och för ytterligare utvidgningar, äges sedan 1874 av ett aktiebolag. Nuvarande bolagsordning är fastställd 1920. Aktiekapitalet är 570,000: — ä 1,000:— kr. Styrelsen utgöres av huvudredaktören fil. d:r Erik R. Sundin (ordf.), disponenten Daniel Engelke och direktören Albin Nylin (verkst. direktör).Näfvecjvarns herrgård.

NÄFVEQVARNS BRUK

NÄVEKVARN.

Som inledning till en liten presentation av det nuvarande Näfveqvarn torde det vara på sin plats att ange några huvuddata i brukets historia.

Denna har i en i samband med 300-årsjubileet för några år sedan utgiven minnesskrift på ett synnerligen förtjänstfullt sätt tecknats av lektor Gustaf Jacobsson, Stockholm, och vidare har folkskolläraren J. A. Karlsson, Enstaberga, i sin intressanta och välskrivna serie »Sörmländska slott och gårdar» beskrivit brukets skiftande öden genom tiderna.

De historiska sakuppgifterna här nedan äro väsentligen hämtade ur dessa båda skrifter.

Näfveqvarn ligger som bekant i Tunabergs socken vid Bråviken. Själva bruket anlades 1623 men namnets och platsens historia kan dock föras åtskilligt längre tillbaka i tiden. Första gången man i gamla handlingar påträffar Näfveqvarns namn, var denna »Ström eller kvarn» i Vadstena klosters ägo. I klostrets jordebok för år 1447 säges, att Näfveqvarn fordom gav 1 läst järn men numera endast ^ läst. Genom Gustav Vasas kyrkoreduktion 1527 indrogs det ursprungliga Näfveqvarn till kronan. Sedan det givits i förläning åt ståthållaren på Nyköpings slott och senare genom arv eller köp flera gånger bytt ägare, förvärvades det av släkten De Besche, med vilken Näfveqvarns bruks anläggning och historia äro på det närmaste förbundna. Släkten De Besche var av vallonskt ursprung. I början av 1600-talet flydde Gillis De Besche d. ä., arkitekt och rik köpman, för religionsförföljelsers skull över till Sverige, dit hans fyra söner redan förut begivit sig. De Bescherna voro de som först fäste sin landsman Louis De Geers uppmärksamhet på Sveriges rika mineraltillgångar och stå jämte denne i främsta ledet bland dem som under Gustav Adolfs tid arbetat för det svenska bergsbrukets uppblomstring. Fullt trovärdiga uppgifter giva vid handen att två bröder Gillis och Hubert De Besche år 1623 uppbyggde en masugn vid Näfveqvarn. Bruket övergick vid Huberts död 1664 till dennes son Gillis, som innehade detsamma i nära 50 år o<h under dennes långa och skickliga regemente utvecklades bruket till ett av landets förnämsta kanongjuterier och lades genom talrika egendomsförvärv ensolid grundval för bruket. Småningom kommer detta att omfatta så

gott som hela Tuna-bergs socken med dess malmrika gruvor och goda skogstillgångar samt en stor del av Tuna sockens skogsbygd.

Genom de gynnsamma förutsättningar, som de ständiga krigen skapade blev Sveriges storhetstid också en blomstringstid för Näfveqvarns styckebruk. Kanontillverkningen räckte till ej blott för svenska statens behov utan ock för export till andra länder, framför allt, synes det, till Holland.

Året 1719 blev liksom för så många andra svenska bruk och städer ett olycksår för Näfveqvarn, som då hemsöktes av ryssarna och lades i aska med alla verkstäder, hus och inventarier. Det synes emellertid icke ha dröjt så länge innan masugnen återuppbyggts, men de lysande åren voro gångna, då det jämförelsevis fredliga 1700-talet icke erbjöd någon vidare avsättning för kanoner.

År 1793 sålde dåvarande ägaren Isak Georg De Besche Näfveqvarns styckebruk till sin måg majoren Gustaf Ulrich Silfversparre. Därmed försvinner släkten De Besche, som

grundat bruket och under 170 år genom fem släktled lett dess växlande öden, ur Näfveqvarns historia.

Efter en kort blomstringstid under Silfversparre, som bl. a. anlade en manufaktursmedja samt satte i gång med tillverkning av stångjärn och spik, såldes bruket år 1806 till lagmannen G. A. Sederholm på Ålberga och därmed kom det över till den släkt, i vars ägo det ännu befinner sig. Under de mer än hundra år, varunder Näfveqvarn tillhört Sederholmarna, har det undergått många och stora förändringar, som inte lämnat så mycket kvar av det gamla styckebruk, vars kanoner en gång dundrade på Europas slagfält. Bruket har förvandlats till ett modernt gjuteri- och verkstadsetablissement, och till denna utveckling, som daterar sig från mitten av 1800-talet, knyter sig framför allt brukspatron Johan Sederliolms namn.

Efter hans död 1883 inträffade en stagnationsperiod, men under de senaste decennierna har bruket åter ryckt upp till sin gamla förnämliga rangplats bland svenska industriföretag.

Det äges för närvarande av ett familjebolag, Aktb. Näfveqvarns Bruk, med bruksägaren Johan Sederholm och lantmäterifiskalen Ernst Höks stärbhus som intressenter. Verkst dir. och disp. är sedan 1911 ingenjör A. Dybsö, under vars skickliga och energiska ledning tillverkningen betydligt uppdrivits. Omsättningen som 1912 uppgick till 1,500 ton är nu uppe i 2,200 ä 2,300 ton och vid verkstäderna sysselsättas omkr. 160 man samt vid lantbruket, skogen och sågen ett 30-tal. Brukets gjuteri har nu tvenne kupolugnar med en kapacitet om c:a

7,000 kg. per timme.

*

Få torde de svenska hem vara, där icke Näfveqvarns produkter äro kända och välkända. Namnet Näfveqvarn möter oss framför allt på järnspisar och kaminer, men även på grytor, stekpannor, vattenvärmare och annat hushållsgods. Dessutom tillverkar bruket inredningar för ladugårdar och mängder av oarbetat gjutgods till maskinfabriker.

En nyhet vid Näfveqvarn är sedan något mer än ett årtionde tillverkningen av konstnärligt gjutgods såsom fontäner, askurnor och andra urnor, trädgårdsstaket, blomsterbord, gravvårdar, reliefer till kyrkor och krematorier, minnespenningar m. m. Här har bruket pä ett synnerligen hedrande sätt, värdigt dess stolta anor, upptagit gamla svenska traditioner och det är i främsta rummet genom dess insats som gjutjärnet åter kommit att intaga en aktad plats i vår moderna konstindustri.

Tillverkningen sker i rent hantverksmässig form. Och genom samarbete med Svenska Slöjdföreningen och en rad framstående skulptörer och arkitekter har bruket fått ett stort**•!*!

t i -

* , VI ffh

II Xäi

tlHIIIIIIPHlll

i i! iiii

SigimSHK

»iiisssäs!

1. Portal av Carl Bergsten och Anna Petrus. 2. Relief »Elden och järnet» av Ivar Johnsson. 3 Trappa i m/s. Kungsholm med reliefer av Gust. Sandberg. 4. Tobaksburk av Carl Elmberg. 5. »Bergslagsurnan» av Eric Grate. 6. Fontän »Gosse och gås» av Ivar Erling Valldeby. 7. Ostbergsmedaljen. 8. Elektriska ackumulerande spisen »NEA», försedd med Birkaregulator för automatisk reglering av ugnens värme från 70° till 330° G.urval modeller och ritningar. Näfveqvarns produktion på detta område har på förvånansvärt kort tid slagit igenom — redan vid 1923 års stora utställning i Göteborg intog det en bemärkt plats inom avdelningen för konstindustri — och efterfrågan på dekorativa gjutjärns-pjäser har sedan alltjämt stigit. De senaste representativa sakerna ha levererats till Kungs-holm och bestå av reliefer till den stora huvudtrappan, som förbinder de olika däcken med varandra, samt av två stora öppna spisar till salong och rökrum — verkliga praktpjäser

*

V ' ’’ \

Näfveqvarns brukssamhälle, som med tjänstemännens och arbetarnas familjer räknar omkring 800 invånare, är i mer än ett avseende ett litet kungarike för sig, som trots att det följt med sin tid lyckligt bevarat sin egenart och sin stämning från forna dagar.

Herrgårdsbyggnaden, ett vackert tre våningars stenhus med tvenne flyglar i samma linje om en våning, det är kungarikets slott och disponentvillan det är regeringsbyggnaden. Bakom densamma står också ett salutbatteri med tunga kanoner, tillverkade vid bruket på 16- och 1700-talen. Och ute i riket har en framsynt regering åt inbyggarna uppfört tidsenliga och präktiga bostäder med stora tomter och trädgårdar.

Inga tullmurar stänga rikets gränser, men importen är — i motsats till exporten — minimal. Man har nämligen i största möjliga grad sökt införa självförsörjning inom samhället. Näfveqvarns jordbruk är primus motor — energikällan — vars produkter omvandlas i armars kraft, som i sin ordning frambringa industriens varor.

Den brödsäd, som Näfveqvarns lantbruk lämnar, förmales i brukets gamla tullkvarn och försäljes till ett pris, väsentligt understigande marknadspriset. Arbetarnas trädgårdsland äro så rikligt tilltagna att både potatis och grönsaker kunna odlas för husbehovets fyllande.

All bearbetning och gödsling utföres av bruket — sättning och skörd få arbetarna själva besörja. För varje hushållsmedlem, som fyllt 15 år lämnas till reducerat pris en liter söt mjölk om dagen. De som så önska få köpa smågrisar vid bruket och vid varje lägenhet finnas svinstia och hönshus. Bränsle till hushållet erliålles till betydligt lägre pris än i allmänna marknaden.

Att dessa förmåner innebära en kolossal besparing i hushållskostnaderna står klart för en och var. Om icke förr visade det sig under kristiden.

Det är under dessa förhållanden förklarligt, att den duktiga och yrkesskickliga arbetarstammen vid Näfveqvarn i övervägande grad tillhör familjer, som i generationer varit fästade vid bruket. Platserna gå ofta nog i arv från far till son.

För barnens undervisning vid bruket är det väl sörjt genom tidsenliga skolor. Sjukligheten är mycket ringa Inga tuberkulösa finnas inom brukets område, vilket man tillskriver de desinfektoriska åtgärder, som bruksförvaltningen på sin tid vidtog. Alla kläder •efter tuberkulösa personer inköptes nämligen och brändes i ugnarna.

Föreläsningsförening finnes på platsen och bruket har inrättat ett bibliotek för arbetarna, som nu är A. B. F:s centralbibliotek för hela socknen. Det musikaliska intresset är synnerligen stort och en musikkår, vars inövning

letts av sergeant Carl Sandin, N. K. i Nyköping, och bekostats av bruket, finnes på platsen.

Sociala liksom andra förhållanden vid Näfveqvarn kunna således betecknas som synnerligen välordnade. Att så långt sig göra låter förlägga industrien till den verkliga landsbygden står i våra dagar som ett framtidsmål — vid Näfveqvarn är det en verklighet. Och genom ledningens framsynta åtgärd att i stor skala tillämpa naturhushållning och icke som på de flesta andra håll skett, utarrendera jorden, ha starka band knutits mellan bruket och dess arbetare.

Det är som synes en både märklig och stolt historia Näfveqvarns gamla bruk har att blicka tillbaka på. I tvåhundra år götos där krigets och förstörelsens redskap, sedan ett sekel smider man fredens och uppbyggandets. Näfveqvarns bruk har vetat att följa med sin tid både vad den allmänna utvecklingen och tekniken beträffar.

(Söd. Läns Tidn.)NÄSSJÖ.

Firman etablerades 1870 av fabrikören P. J. Andersson, som i egenskap av ägare till företaget kvarstod i ledningen till 1916, då ombildning till aktiebolag ägde rum. Företagets namn blev därefter Aktiebolaget Nässjö Stolfabrik, vilket efter rekonstruktion av firman

1925 ändrades till Nya Aktiebolaget Nässjö Stolfabrik. Nuvarande styrelse utgöres av Friherre Wilhelm Klingspor, Råbäck, Advokat Hugo Stenbeck, Stockholm och Disponent J. Aug. Carlson, Nässjö (verkställande direktör).

Fabriken är välkänd för högkvalitativa tillverkningar inom ramen för dess verksamhet, d. v. s. fabrikation av stolar, bord och lättare möbler. Från att till en början hava tillverkat huvudsakligast pinnstolar för en trängre marknad, har fabriken tack vare långt driven specialisering intagit platsen som Skandinaviens största leverantör av bl. a. ekstolar med alltjämt ökad avsättning i alla världsdelar.

HANDELSAKTIEBOLAGET KARL OLSSON

KARLSTAD.

Firman leder sitt ursprung från år 1875 och grundades av trävaruhandlanden Karl Olsson, som med sitt namn som firmabeteckning bedrev rörelsen till sin död 1908, då den övertogs av sonen Fritz Olsson och dottern Hanna Englén, vilka ändrade firmanamnet till Handelsbolaget Karl Olsson. Sitt nuvarande namn erhöll firman år 1921, då aktiebolag bildades.

Styrelsen utgöres av direktör Fritz Olsson, fru Hanna Englén och doktor Mauritz Molin. Aktiekapitalet uppgår till 201,000 kr. och reservfonden till 24,000 kr.

De första åren ägnades uteslutande åt försäljning av trävaror, men kom rörelsen sedermera att omfatta även byggnadsmaterial, och arbetar firman fortfarande inom samma branscher.

Efter att ha haft sina upplagsplatser på flera håll inom staden disponerar firman sedan år 1918 ett större område i Tyg-gårdsviken vid Karlstads inre hamn, där hyvleribyggnad, magasin och brädgårdsskjul äro uppförda. Hyvleriet är fullt modernt

med bl. a. två större hyvelmaskiner. I fastigheten Rosenbad 7 . Tr ,

, o * . •• i • KsltI Olsson, Karlstad,

har firman ypperliga och tidsenliga kontorslokaler, magasin lor

byggnadsmaterial samt torkinrättning för trävaror. Arbetsområdet omfattar numera mellersta och södra Sverige, men har avsättning de senaste åren även vunnits å exportmarknaden.

Sedan åtskilliga år representerar firman flera av de större svenska fabrikerna inom byggnadsmaterialbranschen, bl. a. A.-B. Heby Tegelverk, Kockums Jernverk, Ljusne-Woxna A.-B., A.-B. Malmö Takpappfabrik och A.-B. Åtvidabergs Industrier.

XI. — Handelskalendern 192'9.AKTIEBOLAGET JOHAN OHLSSONS TEKNISKA FABRIK

STOCKHOLM.

Firman grundades år 1859 av Ingenjören Johan Ohlsson. Denne hade observerat, att dåvarande Gasbelysningsbolaget i Stockholm, beläget vid Klaraviken, ej hade användning för den vid gasberedningen uppstående Stenkolstjäran, vilken därför som en onyttig avfalls-produkt fick rinna ut i sjön. Efter åtskilliga försök att bearbeta denna produkt till nyttiga ämnen grundade han sålunda sin tjärfabrik vid Mästersamuelsgatan, intill Gasbelysningsbolaget. De genom hans initiativ här införda möjligheterna att bättre konservera trä, järn och papp blevo av stor nationalekonomisk betydelse, varom bl. a. följande diplom vid Industriutställningen i Stockholm år 1866 bär vittne: »Belöning av första graden för fabriks-mässig tillverkning av produkter av stenkolstjära samt deras införande i allmänt bruk till stort gagn för landet. Oscar.»

Firman ombildades år 1900 till aktiebolag. År 1917 inrättades ny modern fabrik vid Ulvsunda för en kapacitet av c:a 6,000 ton per år, varvid även tillverkning av byggnads-papp m. m. upptogs. Fabriken, som fortfarande är den största i Skandinavien för stenkols-tjärprodukter, har alltid haft till regel att tillverka blott de högsta kvaliteter och har därigenom lyckats vinna och behålla stort förtroende för sina varor.

Bolagets aktiekapital uppgår till 530,200 kr. Styrelsen utgöres f. n. av Civilingenjör Torsten Ohlsson, v. dir., Häradshövding Gustaf Sandström, ordförande samt Civilingenjör Otto Stålhane.

J. Ohlsson. Aktb. Joli. Ohlssons Tekn. Fabrik vid Ulvsunda.AKTIEBOLAGET AXEL QUIDINGS BOKHANDEL

VÄXJÖ.

Bokhandeln grundades 1832 av konsistorienotarien S. G. Mellin, övertogs 1834 av Carl Gustaf Södergren, 1875 av Carl Axel Södergren, 1881 av Axel Quiding och om-bildades 1910 till aktiebolag under sitt nuvarande namn; den 1 maj 1923 inköptes aktiemajoriteten från Quidings stärbhusdelägare av David Isakson. Ursprungligen driven endast som bokhandel, är affären numera även pappers-och musikhandel samt fotografiskt magasin. Som verksamhetsområde räknar den hela Kronobergs län och har filialer i Alvesta, Aseda och Vislanda. Aktiekapitalet är

50,000 kronor i aktier om 500 kronor.

Affären ledes sedan den 1 maj 1923 av David Isakson, född den 25 juni 1878 i Luleå. Styrelsen utgöres av bokhandlaren David Isakson, ordförande, bokhandelsmedlijäl-paren Holger Isakson, med fru Dagmar Isakson som suppleant. David Isakson, Växjö.VICTOR PETTERSONS BOKINDUSTRIAKTIEBOLAG

STOCKHOLM.

Victor Pettersons Bokindustriaktiebolag kan se tillbaka på mer än ett halvt sekels mångskiftande erfarenheter inom yrkets olika grenar. Den dag, som i dag är, intar V. P. — som firman för korthetens skull allmänt nämnes inom kundkretsen — en bemärkt plats bland vårt lands mera betydande grafiska anstalter. Till denna har firman målmedvetet arbetat sig fram från en mycket blygsam begynnelse.

Hösten 1874 började firmans grundläggare, Victor Petterson, en liten bokbinderirörelse i ett rum vid nuvarande Östgötagatan på Söder, därifrån han dock snart sökte sig in till ett mer centralt läge och bättre lokaler, som han fann i Svartmangatan 19. Här och i det närbelägna Svartmangatan 24 bedrevs firmans verksamhet ända till dess den 1887 flyttade in i eget, för ändamålet nyinrett hus, Köpmangatan 15, vilket bland annat var ett av de första fabrikshus i Stockholm, som räknade elektriskt ljus bland sina bekvämligheter. Under årens lopp hade driften utvidgats allt mer och ökats med den ena nya verksamhetsgrenen efter den andra. Den omfattade nu utom bokbinderi även papperspåsfabrikation, tillverkning av reklamskyltar, kartongfabrik, fullständig boktryckerirörelse m. m. Firmans grundare var en framsynt, kraftfull och driftig man, som fann sin tillfredsställelse i både att driva upp rörelsens omfattning och inte minst att hålla tillverkningarna på en hög standard med tillhjälp av moderna maskiner och ett omsorgsfullt arbete. Inom pappers-påsfabrikationen till exempel var V. P. en av de första här i landet, som införde maskinell tillverkning. Den ständiga utvecklingen av

firmans rörelse tvang till slut fram en ny flyttning. V. P. övergav då staden mellan broarna och fann i det gamla förnämliga fabriks-huset Holländargatan 10 ett synnerligen välbeläget och ändamålsenligt hem för den nya tillvaro, som här inleddes år 1907. Efter en genomgående ombyggnad av fastigheten, som erbjuder fasad även mot Olofsgatan, bedrives V. P:s mångskiftande arbete här i utmärkt välordnade och präktiga lokaler, rymliga, ljusa och trevliga, en inte oväsentlig faktor att räkna med, när det gäller att framställa ett gott arbete och göra det på snabbast möjliga sätt. Verksamheten i Holländargatan 10 omfattar alltjämt de olika grenar av bok- och pappersindustrien, som grundläggaren planerade och drev till förverkligande. Särskilt

Del av boksätteriet. Del av boktryckeriet.Del av accidenstryckeriet. Del av offsettryckeriet.

befinner sig boktryckeriet i starkt uppsving och har ständigt sett sin maskinella utrustning ökas och förbättras. Sedan många år tillbaka står också boktryckeriet rustat för alla slags arbeten, även de typografiskt mest fordrande. Den stora förnämliga bibelupplagan, Gustaf V:s bibel, vittnar bland annat på ett utomordentligt sätt 0111 V. P:s typografiska resurser inte mindre än 0111 den fint bildade typografiska smak och sakkunskap, som firman är nog lycklig att förfoga över. Många andra utsökta arbeten, på vilka de allra största fordringar varit ställda, ha likaså utgått från V. P:s officin, som också bland fackmän och förstå-sigpåare åtnjuter det högsta anseende, fullt jämställd med landets allra främsta anstalter av detta slag. Den mängd vackert och reklammässigt utförda kataloger och annat affärstryck, som lämnat pressarna i V. P:s officiner, vittnar på sitt håll 0111 en annan sida av firmans verksamhet och förmåga, en snabbt och väl utförd leverans av en massupplaga såväl i yppersta utstyrsel, när så påfordras, som i en mer enkel dräkt i de fall detta är önskvärt.

Inom egen anstalt är V. P. även i stånd utföra alla slags litografiska arbeten efter högt ställda anspråk. Firmans litografiska avdelning fullständigades för detta ändamål redan 1916 med ett offsettrycken, försett med de allra modernaste anordningar, varigenom detta utomordentliga tryckförfarande i dess mest fulländade form kan komma affärslivet till tjänst. På samtliga övriga avdelningar har utvecklingen hållit jämna steg, varom en stadig och ständigt växande kundkrets är i tillfälle vittna. På bokbinderiet har utförts en rad förnäma, smakfulla och goda band, förutom de massupplagor, som komma på maskinbokbinderiets lott.

V. P. ombildades 1901 till aktiebolag med firmans grundläggare som dess förste verkställande direktör. Victor Petterson avled 1919 och efterträddes då i bolagets ledning av sin son, direktör Alfred Petterson, som fortfarande bekläder direktörsposten och vid sin sida närmast har direktör Ehrnfried Nyberg samt firmans mångårige kassör Karl Anderson. Bland dem, som från början stått vid grundarens sida i arbetet, finnes numera ingen kvar. Men firman har glädjen att fortfarande förutom yngre krafter i sin tjänst äga flera grånade veteraner, som varit med i tidigare dagar och följt företaget under gången av dess utveckling.

Del av broschyrverkstaden. Del av emballagefabriken.STOCKHOLM.

Denna välkända installationsfirma grundades år 1874 av fabrikör Anton Rundquist under firmanamnet A. Rundquist & Co. för försäljning av järnrör, rördelar, pumpar, armatur m. m. samt för installationsarbeten inom gas-, vatten- och avloppsbranschen. Vid grundarens frånfälle år 1915 bildade sterbhusdelägarna det nuvarande aktiebolaget, inregistrerat år 1916, med ett alltjämt oförändrat aktiekapital av 350,000 kronor.

Firman, som utför nyanläggningar och reparationer av värmeledningar, gas-, vatten-och avloppsledningar, badrums- och toiletterumsinredningar, ångköks- och maskintvätt-anläggningar och i övrigt allt inom branschen, har under årens lopp alltmer utvidgats och sysselsätter för närvarande omkring 120 personer.

Bland de många anläggningar, alla av mycket hög kvalitet, som firman utfört, kunna nämnas: Högalids Folkskola, Smedslättens Folkskola, Alviks Folkskola, Centralfängelset å

Interiör av kontorslokalerna.Långholmen, elt flertal sjukhus, kasärner och slott, t. ex. Stensund och Wambåsa, Hotell Atlantic, Ritz' Hotell, de nybyggda stora affärspalatsen utmed Kungsgatans norra sida från Norrlandsgatan m. fl. För närvarande utför firman installationerna i det stora nybygget i hörnet av Sveavägen och Kungsgatan.

Bolagets årsomsättning är c:a 1,400,000 kronor.

Verkställande direktör var från den 2 oktober 1915 grundarens son P. A. L. Rundquist, efter vars död år 1926 dittillsvarande kamreraren i bolaget E. A. Hjelm inträdde som dess chef. Direktör Hjelm är född 1885. Bolagets styrelse består av: statskommissarien N. G. Spilhammar, ordf., löjtnanten K. W. H. Witte och direktören Edv. Hjelm.

Interiör av kontorslokalerna.C. GOTTFRID RYSTEDT A.-B.

STOCKHOLM.

Firman grundades år 1869 av Civilingenjörerna C. Gottfrid Rystedt ocli E. A. Wiman och bedrevs till att börja med under namnet Wiman & C:o. Några år därefter övertogs firman helt och hållet av Ingenjör Rystedt, som senare ändrade firmanamnet till C. Gottfrid Rystedt. Är 1915 ombildades firman till aktiebolag under det nuvarande namnet Den l:sta juli 1927 ändrades namnet till Byggnads- & Förlagsaktiebolaget Rystedt och samtidigt bildades ett nytt bolag, C. Gottfrid Rystedt A.-B., utgörande en sammanslagning av den av det gamla bolaget drivna handelsrörelsen och det sedan år 1881 existerande A.-B. Bönnelyche & Lovén. Styrelsen utgöres av Civilingenjör Erik Cronvall, ordförande, samt Direktörerna i bolaget Gunnar Pettersson och Oscar Rystedt med Direktör Ivar Sporrong (verkst. direktör) och Kand. Walter Pettersson som suppleanter.

Firman tillverkade och försålde under de första åren Wimans luftväxlande kaminkakelugnar, ventilationsanordningar och ventiler, av vilka förstnämnda ännu ett stort antal finnes i bruk inom ämbetslokaler, sjukhus, skolsalar, kaserner, affärslokaler etc. Dessa kaminkakelugnar tillverkas fortfarande, ehuru i mindre omfattning, och försäljas huvudsakligast till landsorten.

Såsom en följd av den bransch, som firman hade slagit in på från första början, låg det nära till hands, att den upptog och i stor utsträckning bedrev kakelugns-uppsättningar i Stockholm, och firman har i en hel del av 1870—80-talets hus utfört sådana arbeten.

Firman övertog under sin tidigare verksamhetstid generalagenturskapet för Kropps bolag (sedermera Bjuf-Billesholms A.-B.) och Skromberga Stenkols- & Lerindustri A.-B., vilka båda bolag numera ingå i Höganäs-Billesholms Aktiebolag, för vilket senare bolag firman fortfarande innehar generalagentur.

Vidare representerar firman sedan 1880-talet Bultfabriks Aktiebolaget, Hallstahammar, vars Stockholmskontor nu är förlagt hos firman. Genom sammanslagningen med Aktiebolaget Bönnelyche & Loven blev bolaget vidare representant för Svenska Cementförsäljnings Aktiebolaget, Aktiebolaget Grythytte Skifferverk, Silvertown Lubricants Ltd. samt den av italienska staten åstadkomna föreningen av marmorexportörer i Cararra.

På 1890-talet införde firman i Sverige dels den s. k. Scagliol-plattan, vilken var det första brandsäkra byggnadsmaterialet för mellanväggar; dels ock Rabitz-putsen, vilken än i dag i moderna byggnader i synnerligen stor utsträckning kommer till användningför ventilationskanaler, inklädandet av järnbalkar, putsning av valv, innertak och även mellanväggar.

Omkring år 1909 utökades firmans fabriksverksamhet ytterligare med tillverkning av såväl Pimpstens- som Slaggbetongplattor till mellanväggar och ventilationstrummor m. m. och är i synnerhet det senare materialet fort-

säljning av: Högan ä s-1 > i l'l c* s h o I m s A1 >: s c * I < 11. f ^ ^

tegel, fasadsten etc., Bultfabriks Aktiebolagets, J

Hallstahammar, samtli^a^tillverluiingar, samt i ^

ling i Stockholm alltsedan firman grundades ^ 2§p

inredda kontorslokaler. — Bolagets fonder Ml

uppgå till 420,000, varav aktiekapitalet utgör Nybyggnaden Vasagatan 38.

375,000 kr. — Personalen har under de olika

åren högst väsentligt varierat. F. n. sysselsättes en kontorspersonal av 15 personer samt en lager- och

fabrikspersonal, uppgående till 20—25 man.

Förutom tidigare nämnda handelsgrenar drev firman även byggnadsrörelse, huvudsakligast som underentreprenör för uppsättande av mellanväggar och utförande av rabitz-puts. Dylika arbeten hava utförts i en hel mängd byggnader såväl i Stockholm som runt om i landet och som exempel härå kan nämnas:

Kungl. Slottet, Riksdagshuset,

Kungl. Teatrarna och Nord. Kompaniet.

Förändrade förhållanden åstadkommo att denna gren av rörelsen fr. o. m. år 1925 kom att omfatta så gott som uteslutande ombyggnadsarbeten samt även en del nybyggnadsarbeten. Så har t. ex. sedan denna tid Sopliiahemmets nya Röntgenavdelning uppförts. Efter sammanslagningen med Aktiebolaget Bönnelyche & Lovén drives numera byggnadsrörelsen helt och hållet av Byggnads- & Förlags Aktiebolaget Rystedt, som uppfört nybyggnaden Vasagatan 38.STOCKHOLM.

Carl Schnell grundade år 1868 firman Carl Schnell & Co. för import av råhudar, amerikanskt sulläder, beredda hudar och skinn, artiklar för garverier och skofabriker, försäljning av svenska garveriers tillverkningar samt export av svenska hudar. Grundläggaren ledde verksamheten ensam till år 1885 och därefter i förening med Sanfrid Schnell, vilken detta år ingick som delägare och blev verkst. dir., när firman år 1904 ombildades till aktiebolag med kr.

900,000 kapital. Carl Schnell blev samma år styrelsens ordf. Aktiekapitalet har sedermera höjts till 1,5 mill. kr.

Ar 1925 upphörde bolaget med import och försäljning av hudar och läder och är numera ett förvaltningsbolag, vilket bl. a. äger Bankirfirman Schnell & Co. A.-B. Styrelsen utgöres av: kapten E. Schenström, ordf. Ryttmästare

C. G. Schnell och Carl Henrik Schnell, verkst. dir.

Carl Schnell.

HÖGANÄS-BILLESHOLMS AKTIEBOLAG

HÖGANÄS.

Flygbild från Bjuv med fabrikerna för eldfast tegel.

Bolaget har gamla anor. Ar 1796 bildades Höganäs Stenkolsbolag, ur vilket jämte av flera andra företag Höganäs-Billesholms Aktb. uppkommit.AXEL SIFVERT JÄRN- & VERKTYGSAFFÄR

STOCKHOLM.

Firman grundades år 1861 av Axel Wilhelm Sifvert och Theodor Rydberg under inregistrerad firma Sifvert & Rydberg med butik uti n:r 33 Regeringsgatan.

Efter fem års kompanjonskap utgick Tli. Rydberg och flyttades affären 1866 till n:r 59 Regeringsgatan, då Axel Wilhelm Sifvert, såsom ensam innehavare, ändrade firmanamnet till Axel Sifvert.

År 1887 ingick äldste sonen, Axel Viktor Sifvert, såsom medarbetare och upptogs som delägare 1898 samt blev 1908 ensam innehavare av firman, vilket han allt fortfarande är. Näst äldste sonen, Herman Wilhelm Sifvert, var även en kortare tid sysselsatt å kontoret, men övergick snart till annan verksamhet. Från och med 1929 är Axel Georg Sifvert, son till nuvarande innehavaren av firman, upptagen som medarbetare.

Axel Wilhelm Sifvert. Axel Viktor Sifvert.

Affären, vilken, som ovan nämnts, varit inrymd i tvenne olika lokaler vid Regeringsgatan, flyttades 1912 av utrymmesskäl till den då för ändamålet ombyggda egna fastigheten n:r 63 Regeringsgatan, med lagerlokaler för grövre järnvaror uti angränsande hus, med adress n:r 27 A Lästmakaregatan.

Firmans grundläggare Axel Wilhelm Sifvert hade tidigare under c:a 5 års tid haft anställning å Hedman &

Mörners kontor i Järnvågen, vilken firma, i egenskap av kommissionär för flera järnbruk och spiksmeder, där bedrev grosshandelsrörelse.

Från en anspråkslös början utvecklades firman Axel Sifvert under ett samvetsgrant och energiskt arbete av dess grundläggare, och har den sedermera ytterligare vuxit samt sysselsätter f. n. en personal om 27 personer.

Bland artiklar, som numera utgöra firmans specialitéer, må nämnas, finare byggnads-beslag, verktyg för en hel del yrken och hantverksskolor samt möbelsmiden och hushållsartiklar.Exteriör av huvudaffären, Storgatan 27.

J. C. SCHRÖDER

STOCKHOLM.

Bageriverksamheten har i det hus, där Schröderska firman alltjämt har sin huvudaffär, Storgatan n:r 27, fortgått sedan början av 1700-talet eller omkring år 1730.

Före år 1860, då bageriet övertogs av J. C. Schröder, ägdes detsamma av den på sin tid mycket bekante bageriidkaren C. F. Piehl, som i sin tur hade övertagit rörelsen omkring

Joachim Cristoffer Schröder. Carl Fredrik Piehl. Carl G. Schröder.

år 1840. Efter att hava utvecklat verksamheten från en relativt blygsam omfattning till en av de mera betydande i huvudstaden, överlämnade Schröder den äldre firman år 1895 till sin son, den nuvarande innehavaren.

Bageriet som åren 1911 och 1915 ombyggts och utvidgats, upptager nu hela egendomen, ett 4-vånings- samt ett 5-våningshus. Det förfogar över de modernaste hjälpmedel, som existera inom denna bransch. I spisbrödsbageriet, beläget uti en av de översta våningarna,Interiör av försäljningslokalen. Interiör av bageriet.

finnas roterande ugnar och moderna uppslagningsmaskiner. Utom dessa jämte många andra moderna ugnar, vilka uppvärmas med varmvatten och upplysas med elektriskt ljus, finnas praktiska degknådningsmaskiner, marmorbord för uppslagning av brödet, kakelväggar och stengolv, varu- och personhissar, allt anordningar, som underlätta arbetet och möjliggöra att hålla arbetslokalerna snygga och hygieniska.

Genom en till stor del överbyggd gård kommer man in i bageriet på nedre botten, där de så oumbärliga franska bröden tillverkas, vilket numera sker med maskin och därifrån till de övre våningarna, där tillverkningen av kaffebröd, skorpor samt s. k. skrädda kakor och limpor m. m. försiggår. Konditorivarorna hava egna tillverkningslokaler och ugnar.

Firmans tillverkningar försäljas bl. a. i ett femiontal egna butiker i olika delar i staden. Firmans personal uppgår till ett 100-tal personer.

Ugnsrum för franska bröd.GÄVLE.

Firman grundades i augusti 1874 av fabrikör A. Ferd. Sjöberg och bedrevs under namnet A. Ferd. Sjöberg till år 1917, då den ombildades till aktiebolag. Rörelsen, som till en början omfattade försäljning av sy- och stickmaskiner samt tillverkning av trikåvaror, utvecklades under fabrikör Sjöbergs framsynta ledning mycket raskt samt utvidgades att även omfatta engrosförsäljning av manufakturvaror.

År 1879 uppfördes den första fabriksbyggnaden, varefter år 1880 det första spinneriet för tillverkning av svenkullgarner igångsattes. Denna tillverkning fann mycket stor av-

A. Ferd. Sjöberg. K. A. Sjöberg.

sättning, och måste inom kort betydande utvidgningar därav företagas. År 1891 igångsattes firmans kamgarnsspinneri, vilket likaså undan för undan utvidgats och moderniserats så, att denna tillverkningsgren numera är firmans mest betydande.

Tillverkningen består huvudsakligen av stick- och strumpgarner, och har firman, genom att städse söka hålla sina tillverkningar på högsta möjliga nivå i kvalitativt hänseende, vunnit en alltmer omfattande avsättning för fabrikaten, vilket såväl framtvingat som möjliggjort de successivt skeende utvidgningarna av fabrikationen.

Engrosförsäljningen har så småningom specialiserats att förutom de egna fabrikaten omfatta manufakturvaror av bomull, ylle och linne samt sytråd.

Företaget leddes under mer än 50 års tid av dess grundare fabrikör A. Ferd. Sjöberg. Vid hans år 1925 timade frånfälle utsågs till verkst. direktör hans broder och mångårige medhjälpare K. A. Sjöberg. Styrelsen utgöres av direktör K. A. Sjöberg och civilingenjör Martin Sjöberg.STOCKHOLM.

Firman grundades år 1858 av Julius Slöör, som genom stor affärsbegåvning tidigt lyckades upparbeta affären till betydande omfattning. Efter hans död år 1876 innehade bröderna Filip och Rudolpli Slöör resp. Järnaffären och Redskapsaffären, men 15 år senare sammanslogos affärerna åter för att intill år 1907 ledas av Filip Slöör. Under hans tid bildades år 1898 aktiebolag med ett aktiekapital av 450,000 kr. År 1907 utnämndes kapten Slöörs mångårige medarbetare O. B. Nordzell till verkställande direktör, vilken post han lämnade år 1917. Åren 1917—1926 bekläddes posten av Gunnar Friman. Verkställande direktör är sedan dess Alling Andersén, som inträdde i firman år 1911; han utnämndes till direktörsassistent år 1920. Aktiekapitalet är nu 600,000 kronor. Styrelsen består av vice häradshövding K. A. Riben, ordförande, kapten Rud. K. Hallman, grosshandlare Axel Sifvert, generalkonsul Emil Hector och direktör Alling Andersén.

Aktiebolaget Julius Slöör bedriver sin rörelse fortfarande på samma plats där dess grundläggare började, nämligen vid Järn torgsgatan 40 och Järntorget 80. Här inrymmas i de egna fastigheterna Järnvaruaffären och Bosättningsaffären jämte kontor och lager. Vid Timmermansgatan 56 har bolaget ett tidsenligt inrett magasin för grövre artiklar såsom smidesjärn, stål, plåt, balkar, kompr. axlar, blankdraget järn, spik, kätting, bult, papp m. m. Magasinet står genom järnvägsspår i förbindelse med Stockholms Södra station.

Bland förbindelserna med landets förnämsta tillverkare inom järn- och stålindustrien må särskilt nämnas: Wikmansliytte Bruks Aktb., av verktygsstål och smidesredskap; Åshammars Bultfabriks Aktb., av bult, mutter, nagel m. m.; Lesjöfors Aktb., av stållinor, automatjärn samt stenverktyg; Ramnäs Bruks Aktb., av smidd kätting; Aktb. Svenska Icopal- & Takpixfabriken, av papp alla slag; Spadfabriken, Karlstad, av spadar, skyfflar, grepar och högafflar; Aktb. Svenska Naxos, av slipskivor; för vilka bolaget innehar ensamförsäljningen i Stockholm med omnejd.

Förutom detaljförsäljning driver bolaget betydande affärer med storindustrien inom landet samt med återförsäljare.

Ett 70-tal personer äro för närvarande anställda i bolagets tjänst.SMÅLANDS ENSKILDA BANK

JÖNKÖPING.

Några data vir den 100-åriga kreditinrättningens historia och utveckling.

Tanken på inrättande av en enskild bank för de tre småländska länen torde hava uppstått redan under de första åren av 1830-talet, men först i slutet av 1836 ägde i Kalmar det möte rum, då definitivt beslut i frågan fattades och uppdrag gavs åt statssekreteraren J. Nordenfalk att söka oktroj för den nya kreditinrättningen. Det kungl. brev, varigenom den begärda oktrojen beviljades, är daterat den 17 mars 1837 och i detsamma bestämdes tidpunkten för bankrörelsens begynnelse till den 1 juli samma år. Dess namn var Smålands Privatbank och dess styrelses ledamöter handlade och ansvarade i tur och ordning för rörelsens gång. Någon verkställande direktör fanns ej. Ar 1863 förändrades namnet till Smålands enskilda bank.

Bankens rörelse grundade sig i början uteslutande på av lottägare sammanskjutna kapital och sedelutgivningsrätten samt

in- och utländska krediter. Någon inlåning ägde i stort sett icke Smålandsbankens fastighet i tt.io . i . i i i i t i o

T.. .... rum. Utlåningen bestod huvudsakligen av reverslan.

Jönköping. # 0 °

Enligt den första styrelseberättelsen, som omfattar tiden 1 oktober 1837—31 december 1838, utgjorde vid den

senaste tidpunkten lottägarnas »tecknings-belopp» rdr 1,280,000, men ökades sedan nästan årligen så, att det 1863 hunnit upp till rdr

3,000,000 eller mer än fördubblats och 1877 till rdr 3,600,000. År 1880 var emellertid rörelsen icke synnerligen livlig, varför styrelsen, i syfte att på ett tillfredsställande sätt göra bankens hela belopp räntebärande, föreslog bolagsstämman, att den skulle bemyndiga styrelsen inköpa lottbrev till ett antal av högst 1,000 mot ett pris, som icke finge överskrida kr. 700 per lott. Detta bifölls och nedbragtes på denna väg under följande åren grundfonden till kronor 2,909,400 år 1894. Vid detta belopp behölls den sedan till 1904, då den ökades till kr. 3,000,000 genom emission av 156 nya lotter. Reservfonden uppgick vid denna tid till kr. 706,200. Nya emissioner följde sedan 1906 och 1912, genom vilka grundfonden ökades till kronor 6,000,000 och reservfonden till kr. 3,000,000. Båda gångerna utsläpptes 2,500 nya lotter till kurs kr. 900. Ehuru bankens fonder sålunda vunnit en betydlig ökning, befanns denna dock snart icke tillfyllestgörande och i rask följd ägde 1916 och 1917 nya emissioner rum, genom vilka grundfonden kom att uppgå till kr. 12,600,000. Den förra emissionen omfattade 4,000 lotter till kurs kr. 750 och den senare 42,000 lotter till kurs av kr. 160. Lotternas valör förändrades samtidigt till 100 kr.

De utelöpande banksedlarnas belopp var naturligtvis mycket stort. Högst torde det hava varit 1875, då det angavs vara 2,926,390 kr. År 1903 var det som bekant slut på de enskilda bankernas sedelutgivningsrätt.Det nämndes ovan, att inlåningen från början var ytterst ringa och den synes endasi långsamt hava tillväxt. Är 1863 utgjorde den endast 795,680 kr. Sedan började den emellertid snabbt ökas på ett sätt som noga följer den ökade penningtillgången i landet och bankens utvidgade rörelse. Inlåningen var 1927 83,811,006 kr.

Från början fanns endast 3 avdelningskontor, nämligen i Kalmar, Västervik och Växjö. Deras antal var 1913 14. F. n. är kontorens antal 38, fördelade sålunda att på Jönköpings län kommer 14, på Kalmar län 8, på Kronobergs län 9, på Blekinge län 4 och 1 på vardera Malmöhus, Hallands och Örebro län. Några av avdelningskontoren hava tillkommit i samband med övertagande av andra bankers verksamhet. Så inrättades 1889 avdelningskontoret i Oskarshamn i samband med att Smålands enskilda bank övertog Oskarshamns enskilda banks* rörelse, en åtgärd som i förbigående sagt synes hava tillfört den förra mycken och god rörelse.

Utdelningen å banklotter har givetvis varit olika. Intill 1889 utgjorde den i allmänhet endast 6 ä 7 procent, intill 1916 8 ä 9 procent, åren 1916—1918 10 procent, 1919 12 procent, 1920 10 procent och 1921 5 procent.

Beträffande bankens administration må antecknas, att dess förste verkställande direktör V. Westring tillsattes 1863 och efterträddes 1868 av L. G. Rydén. Såsom verkställande direktör hava vidare tjänstgjort F. J. Zethrin 1883—1914, T. Ekman 1914—1922. Sedan den 1 april 1922 innehaves verkställande direktörsbefattningen av Isaac O. Cassel. För allmänhetens betjänande har Smålands enskilda bank vid huvudkontoret 1916 inrättat en notariatavdelning och 1917 en fondavdelning. Den förra mottager under bankens garanti till vård och förvaltning penningar, värdehandlingar och andra föremål, tillhandagår med råd och anvisningar vid kapitalplacering, lämnar juridiskt biträde vid uppsättande av deklarationshandlingar, kontrakt, skuldförbindelser, testamenten och andra rättsliga handlingar m. ni. Den senare står allmänheten till tjänst vid köp och försäljning av aktier, banklotter och obligationer.

De första tjugutvå åren av sin verksamhet var huvudkontoret förlagt till gamla stadshuset (Östra Storgatan 40), men flyttades 1859 till det då nybyggda Stora hotellet, vilket under åren 1875—1895 även ägdes av banken. Är 1901 inflyttade den emellertid i det efter ritning av arkitekten G. Wickman uppförda huset vid grenpunkten för Östra Storgatan och Smedjegatan.

Bankens första centralstyrelse bestod av följande personer: presidenten Gyllenliaal, protokollsekreteraren Cervin, hovpredikanten M. Almquist, direktören Rålilin, direktören J. P. Lundström, ryttmästaren B. Ribbing, advokatfiskalen Stridbeck, legationssekreteraren greve J. Hamilton och vice häradshövdingen C. J. Ulfsparre.

Den nuvarande styrelsen utgöres av: landshövdingen Carl Malmroth, riksdagsmannen E. O. Magnusson, riksdagsmannen Erik Abraliamsson, bankdirektören Isaac O. Cassel, överingenjören Torsten Jung och direktören Gustaf Tham.

SMEDJEBACKENS VALSVERKS AKTIEBOLAG

SMEDJEBACKEN.

Smedjebackens Valsverks Aktiebolag är arvtagare till en järnhantering med månghundraåriga anor vid Kolbäcksån i Smedjebacken och är jämväl en av de första anläggningarna i vårt land för utvalsning av järn. Byggandet av dess valsverk beslöts redan år 1854 och påbörjades samt igångkördes under de därpå närmast följande två åren.

I sin nuvarande form såsom aktiebolag består bolaget sedan år 1872.

Från att till en början endast hava utvalsat de närbelägna brukens tillverkningar av smältstycken och senare även bessemergöt har bolaget under årens lopp utvecklats till ett även beträffande förseendet med råvaran för dess utvalsningar fullt självständigt verk.

Bolagets tillverkningar bestå numera av:

Träkolstackjärn, valsgöt och smidesgöt, billets, slabs, platiner, valsat järn och stål, stål-gjutgods jämte erforderliga modeller, slitgods för kulkvarnar, kättingar och flottningskoppel.

Bolaget kan glädja sig åt en för varje år utökad kundkrets såväl inom som utom landet. Brukets prima, mjuka material ersätter för ett otal ändamål det bästa lancashire-järnet och har just härigenom vunnit en vidsträckt marknad. Dess prisbilliga men goda stål och dess synnerligen stora valsningsprogram äro till ovärderlig hjälp för många av vårt lands maskinindustrier för framställning av i prishänseende konkurrenskraftiga maskiner och maskindelar, som i kvalitet äro de importerade vida överlägsna.

På bolagets övriga tillverkningar, såsom stålgjutgods, kättingar och llottningskoppel samt slitgods för kulkvarnar, nedlägges även den allra största omsorg, varför en kvalitet fullt jämförlig med landets allra främsta tillverkningar garanteras.

För bolagets produkter användas huvudsakligen följande järnstämplar:

Post- och järnvägsadress: Smedjebacken. — Båtförbindelse med Stockholm genom Strömsholms kanal och Mälaren. — Telegrafadress: Valsverket, Smedjebacken.SPARBANKEN 1 VÄNERSBORG

VÄNERSBORG.

Sparbanken i Vänersborg stiftades år 1822 och är i tidsföljden n:r 4 av de 498 sparbanker, som finnas i riket. Verksamheten tog sin början den 30 mars 1822. Första årets rörelse visade ett resultat av 86 insättare med en slutsumma av 839 rdr. 11 sk. 1 r. banko. Då 50 år förflutit, eller år 1871, hade insättarnas antal stigit till 5,089 med en behållning av kr. 710,337:02. Den första millionen uppnåddes först år 1873. Därefter gick utvecklingen snabbare än förut, så att banken år 1922, då 100 år förflutit, sedan den stiftades, visade ett insättar-antal av 11,040 med en behållning av kr. 7,698,657:41. Vid 1928 års slut var antalet 13,016 med en behållning av kr. 9,454,987: 11.

Sparbanken, som haft glädjen att se sin verksamhet fortskrida utan att drabbas av några större förluster, har under årens lopp kunnat till välgörande och allmännyttiga ändamål anslå tillsammans kr. 383,960: 63.

Det för Sparbanken nu gällande reglementet är fastställt genom Konungens Befallnings-liavande den 30 juli 1924 samt i vissa ändrade delar den 23 oktober 1928.

Sparbankens egen fastighet, Drottninggatan 10 i Vänersborg, bebyggdes under åren 1882 och 1883, under vilket senare år banken kunde överflytta sin verksamhet till de nya lokalerna. Förutom huvudkontoret, som hålles öppet för allmänheten alla vardagar mellan 10 f. m. — 2 e. m., har banken avdelningskommittéer i Tisselskogs och Ödskölds socknar på Dal.

För närvarande består styrelsen av följande ledamöter: ordförande vattenrättsdomaren, förutvarande statsrådet jur. d:r Hugo von Sydow, v. ordförande direktören Edw. Anderson, grosshandlaren Arvid Bergström, grosshandlaren C. A. Drakenberg, dománintendenten R. Carlson, f. landskamreraren B. Hendeberg, rådmannen J. Wallin och trafikchefen Reinhold Wester. Tjänstemän: ombudsman Sven Roth, kamrer Erik Ollén, kassör Valborg Andersson, l:ste bokhållare Bror Fock och 2:dre bokhållare Yngve Thomson.

Direktör Edw. Anderson.

Hugo von SydowMETALLFABRIKS AKTIEBOLAGET C. C. SPORRONG & CO.

STOCKHOLM.

»I den rad av gamla Stockholms-firmor, varom tidigare erinrats», skriver Svenska Dagbladet den 7 maj 1922, »förtjänar utan tvivel även C. C. Sporrong & Co. en bemärkt plats. Denna firma torde rent av i fråga 0111 ålder vara självskriven till hedersplatsen, enär dess verksamhet liar fortgått oavbrutet sedan mitten av 1600-talet».

Den bevisande utredningen härför framlades på sin tid av Arkivarien Dr Ivar Simons-son i en skrift »Från Mäster Henrik gördelmakare till Metallfabriksaktiebolaget C. C. Sporrong & Co., 1666—1891, ett bidrag till det stockholmska metallarbetets historia».

Den 6 februari 1666 bildades nämligen gördelmakarskrået i Stockholm, som då räknade endast fyra gördelmakare. Den förnämsta av dessa hette Henrik Gran, och det var hans

verkstad, som sedan en gång kom att övertagas av C. C. Sporrong, efter att generation efter generation ha ärvts av son eller dotter eller enligt tidens sed ha övertagits av äldste gesällen.

Det Sporrongska namnet är knutet till verksamheten sedan den 15 november 1842. Denna dag vann nämligen Carl Claes Sporrong burskap i Stockholm och övertog den nu nämnda rörelsen.

När Sporrong blev sin egen mästare 1842, stod han utan kapital men hade i stället mycken energi och stor skicklighet inom sitt yrke. För gördelmakarna började nu en god tid. Stora statliga företag, som sysselsatte massor av funktionärer, blevo nu skapade, som Telegrafverket och Statens järnvägsbyggnader, och efterfrågan på metallknappar blev därför i hög grad stegrad. För att möta denna efterfrågan specialiserade sig Sporrong på tillverkning av C C Sporrong dylika knappar, och han fick redan från början de stora ämbets-

verken till sina kunder.

Efter C. C. Sporrongs död den 14 maj 1864 uppehöll hans änka rörelsen med biträde av sonen Carl Fredrik, som övertog firman vid moderns död den 24 oktober 1870.

Verkstaden flyttades 1876 från sitt 80-åriga hem vid Skomakaregatan till Holländaregatan 6 och 1884 förhyrdes en särskild försäljningslokal, belägen Regeringsgatan 32, men flyttades senare därifrån först till Regeringsgatan 28 och sedan till Regeringsgatan 23.

Då hade emellertid redan den stora förändringen ägt rum att företaget ombildats till aktiebolag, vilket skedde år 1891 och efter denna händelse har ju det största uppsvinget för den gamla och anrika verkstaden ägt rum. — Fredrik Sporrong avled den 5 november 1896. Ar 1897 inträdde i firman civilingenjör Anton Tamm som verkställande direktör. Ingenjör Tamm, vilken ännu kvarstår i bolagets styrelse såsom dess ordförande, efterträddes 1902 såsom verkställande direktör av företagets nuvarande ledare, civilingenjör Abraham Hede.

Ar 1888 flyttades fabriken till Roslagsgatan 10, fortfarande i förhyrda lokaler. Tio år därefter uppförde bolaget egen fabrik på Kungsholmen, Igeldamsgatan 8. Denna påbyggdes

1905 och tillbyggdes åren 1907—1908, så att den nu fullt motsvarar alla moderna krav. Hösten 1919 inflyttade firman i sitt nya affärshus, Kungsgatan 17, utfört efter ritningar av professor Ivar Tengbom.

Firman är för närvarande den största i Skandinavien inom sin bransch och tillverkningen omfattar knappar och andra uniformseffekter av metall, medaljer och föreningsmärken, med och utan emalj, polletter m. m. samt kall-

och varmpressning, dragning av koppar, mässing, brons och aluminium jämte torrförzinkning av massartiklar av järn.AXEL STIBERG & Co.

OÖTEBORG.

Firman Axel Sliberg & Co. inregistrerades 1854 av nuvarande innehavarens fader, Axel Ludvig Stiberg. Dess verksamhet avsåg till att börja med detaljhandel med tobaks-varor, och affären bedrevs i fastigheten Östra Hamngatan 36, Göteborg, i vilken firman den dag i dag har sin förnämsta försäljningslokal. Sedan grundaren år 1873 avlidit, sköttes affären för sterbhusets räkning till år 1892, då medarbetaren Johan Alfred Svensson samt Axel Tage Stiberg inträdde i firman. År 1903 avled Svensson, och Stiberg övertog ensam rörelsen, vilken han med bibehållande av den gamla verksamheten utvecklade till en betydande import- och engros-affär, en av landets största i branschen och med organisation över hela landet. År 1910 startades en cigarrfabrik, som på kort tid utvecklade sig till ett betydande företag, men som på grund av tobaksmonopolets införande dock snart måste nedläggas; fabriken hade då ett femtiotal cigarrarbetare. Firman driver allt fortfarande import- & grosshandel i Göteborg, där den även har fyra stora modernt inredda cigarrbutiker. När tobaksmonopolet år 1914 införts och hela den privata import- och handelsverksam-heten i tobaksbranschen syntes vackla, startades, icke minst på grund av önskan att bereda arbete för den stab av biträden som firman hade i sin tjänst, år 1916 en ny verksamhetsgren, nämligen Stibergs Livsmedelshandel, ur vilken något senare, år 1919, framgick Stibergs Konservfabriker (med Slibergs Livsmedels-handel vid Kungsportsplatsen, Göteborg, som utställnings- och försäljningslokal). Slibergs Konservfabriker tillverka alla slags finare charkuterivaror, kött- och fiskkonserver, samt inlägga i stor*skala alla sorters delikatess-sill, ansjovis, kaviar o. d., med utbredd marknad såväl i Göteborg som hela landet och med betydande exportaffärer på Nord-Amerika, Australien, England, Storbritannien och Danmark. — År 1925 började Hakon Stiberg, son till Tage Stiberg, att arbeta i företaget. — Firman Axel Stiberg & Co. firar den 1 oktober i år sitt 75-års jubileum.Sfoctljolnis» ftogfefafc

STOCKHOLMS ÄLDSTA MORGONTIDNING, GRUNDAD 1824.

Den 2 januari 1824 utgavs första numret av Stockholms äldsta morgontidning, Stockholms Dagblad, som sålunda 1923 fullbordade sin hundrade årgång, och som med utgången av 1928 fyllt 105 år. Stockholms Dagblad (förkortat: St. D.) är icke blott huvudstadens äldsta morgontidning utan även Stockholms äldsta tidning med obruten serie, vilket innebär, att tidningen alltifrån sin första dag givits ut under samma namn och utan avbrott.

Ar 1878 ombildades tidningsföretaget till aktiebolag under namnet Stockholms Dagblads A.-B. Med ingången av 1921 ändrades firmanamnet till Stockholms Dagblads Nya A.-B. och är sedan den 31 augusti 1926 Stockholms Dagblads Förlags-A.-B. Bolagets aktiekapital är nu 1,750,000 kr. Företaget sysselsätter 433 personer, därav på redaktionen 57 samt på de administrativa och tekniska avdelningarna 376 personer.

Stockholms Dagblad grundlädes av notarien i poliskammaren G. E. Lodin och boktryckaren E. A. Ortman. Det framträdde som officiöst annonsorgan för stadens myndigheter, och alltjämt offentliggöra Överståthållareämbetet, Stockholms kommunala myndigheter samt Stockholms länsstyrelse i denna tidning sina för allmänheten avsedda meddelanden, »kungörelserna», — en sekeltradition utan motstycke.

St. D. utkom de första fyra årtiondena med sex nummer i veckan. Fr. o. m. 1885 tillfogades ett sjunde nummer. Ar 1868 började utgivningen av en särskild landsorts- eller riksupplaga. Sedan 1911 har tidningen egen klichéanstalt, som levererar klichéer även till ett stort antal andra tryckerier. En särskild söndagsbilaga medföljer numera tidningen.

Tidningens format har flera gånger ändrats i mån av utvecklingens krav och olika tiders växlande smakriktningar. Vid rekonstruktionen 1926 infördes efter anglosaxiska mönster det för Sverige splitternya, överskådliga och lätthanterliga format, som efter anskaffandet av högklassiga och högmoderna tryckpressar våren 1928 medverkat till tidningens hastigt växande spridning och popularitet.

Stockholms Dagblads inre historia kan här endast i sina huvuddrag antydas. Företagets uppsving och första blomstring äro knutna till släktnamnet Walldén. Redan 1824 blev notarien i poliskammaren A. R. Walldén

delägare i tid-

ningen, som lian två år senare helt övertog till- Chefredaktör Politisk redaktör

sammans med sina bröder, grosshandlaren Abr. Ewald Stomberg. Wilhelm Ericson.

0(PfJ0Olllt5 SDaflMflk

«i»'

I •>

i I

€?«*«>«« tan» ta» «dw» %«>* $*t

5 Ife» M(iK«w M m *««<*< 4 «m * >*« («(«*.,♦»»

åffclSMiil, «»:t •»-.<*» !»*<*> »>,»«>(!<< ii-

; X t» » Humta <»>»« <«**!« <**»<

il <»»>.

v 5 v-’ '*? .TT-* ‘ *;

fe t iws

.

5; Vi

’& «'>':>>

v- :k. J'-

w

Första numrets första sida.och bokhållaren J. A. Walldén. Den sistnämnde, sedermera känd som »patron» Walldén, var fr. o. m. 1834 tidningens ägare och insiktsfulle ledare i trettiofem år. Hans minnesvärda arbete för Stockholms Dagblads förkovran och modernisering fullföljdes framgångsrikt av sonen, k. sektern Wilhelm Walldén. som 18(59 köpt tidningen av fadern. St. D. utvecklades under den Walldénska regimen till en verklig rikstidning med nyhetsstoff från in- och utland samt en rikhaltig kulturell avdelning. Om dess politiska hållning under denna period yttrar Nordisk Familjebok: Tidningen sökte städse utreda och belysa dagens växlande politiska frågor på ett sansat och av partiväsen oberoende sätt.

Våren 1884 sålde W. Walldén av hälsoskäl aktiemajoriteten till ett konsortium under ledning av professor E. V. Montan, som 1895, i samband med aktiemajoritetens övergång till nya intressenter, efterträddes av. sin broder assessorn i Svea hovrätt K. O. Montan. Hösten 1901 återinträdde Wilhelm Walldén som huvudredaktör och kvarstod i denna egenskap i tre år. Den 1 november 1904 blev fil. d:r Karl Hildebrand tidningens ledare för ett decennium, de senare åren med C. G. Tengwall som drivande redaktionell chef. Redaktörer ha efter d:r H. varit: Gustaf Gustafsson, Ivar Österman, Gustaf Reuterswärd, Wilhelm Ericson och Harald André. Chefredaktör är sedan den 1 september 1928 Ewald Stomberg. Wilhelm Ericson är alltjämt tidningens politiske redaktör.

Verkställande direktör sedan år 1920 är Gösta Sjöberg, som administrativt ocli tekniskt förberett och lett nyssnämnda omorganisation 1926—1928.

Efter 1926 framträder Stockholms Dagblad både genom format, uppställning och utstyrsel som en för Sverige ny tidningstyp. Innehållet är rikt illustrerat och översiktligt

Stockholms Dagblads nyaste press. Producerar 60,000 tjugufyrasidiga Dagblad per timme.dagens händelser samt inriktar sig på ett livfullt och omväxlande helhetsintryck. Politiskt är tidningen obunden av alla partier. Dess »fria talan» har blivit en guterad plattform för fritt tankeutbyte.

St. D:s officin har i sammanhang med omorganisationen utrustats med de modernaste maskiner, däribland två 48-sidiga rotationspressar av modernaste konstruktion, som till och med igångsättas och fartregleras enbart genom tryckning på kontaktknappar. Söndagsbilagan i färgtryck är up to date till innehåll och utstyrsel. St. D:s lösnummerpris är i Stockholm 10 öre, för söndagsnumret 15 öre. Prenumerationspriset är i Stockholm 28 kr., på posten 18 kr.

Under sin mer än hundraåriga tillvaro har Stockholms Dagblad bland sina fasta och tillfälliga medarbetare haft förmånen räkna en mängd bekanta och framstående publicister och journalister samt fackmän på vitt skilda områden. Tidningen hade länge sitt hem i Västra Trädgårdsgatan n:r 7. Den flyttade 1877 in i eget hus, n:r 25 Lilla Vattugatan, och därifrån

1906 till sin nuvarande, mittemot Centralpostkontoret belägna byggnad, n:r 9 Vasagatan.

Ar 1924 högtidlighöll Stockholms Dagblad hundraårsminnet av sin grundläggning med en festlighet, varvid ett imponerande antal på olika avdelningar anställda erhöllo medaljer för långvarig och trogen tjänst. Bland dem var en, som inträdde i tidningens tjänst i mitten på 1850-talet och som ännu är i livet.

GRANSHOLMS AKTIEBOLAG

GÄMLA.

Gransholms bruk.

Är 1802 inköptes Gransholm av Kammarrättsrådet Petter Adam Bergius, vilken genast övergick till att vid Gransholmsfallen skapa en för den tidens förhållanden högst betydlig industri genom anläggning av ett pappersbruk (år 1803) med flera inrättningar. — Redan omkring år 1790 skall dock en pappersbruksanläggning hava funnits vid Gransholm.

Den 29 juni 1901 bildades GRANSHOLMS AKTIEBOLAG vilket övertog bruket och samtidigt verkställde en del ombyggnadsarbeten samt nyanläggningar för en modern pappers-förädlingsindustri.

Bolagets styrelse utgöres av bruksägaren Arvid W. Myhrman (styrelsens ordf. och verkst. direktör), major Filip Wijkström, kapten Lars Wiik, ingenjör O. J. Larsson och kantor Per Borgh.STOCKHOLMS INTECKNINGS GARANTI AKTIEBOLAG

STOCKHOLM.

Stockholms Intecknings Garanti Aktiebolag eller, såsom bolaget i dagligt tal kallas, Inteckningsbanken, grundades år 1869 av notarien J. H. Palme i avsikt att råda bot på de då rådande oordnade förhållandena inom fastighetsbelåningens område.

Bolaget erhöll stadfästelse å sin första bolagsordning den 9 april 1869, höll konstituerande bolagsstämma den 18 augusti samma år och trädde kort därefter i verksamhet. Till verkställande direktör utsågs herr J. H. Palme, som sedan under mera än 50 år verkade på denna post, och till kassadirektör kapten John Ahlberg.

Bolagets huvudsakliga ändamål var i början»alt till underlätlande av belåning utav skuldebrev, intecknade i fast egendom inom Stockholms stad, försäkra återbetalning i behörig tid av kapital, med eller utan ränta».

Denna rörelse jämte förmedling och utlämning av lån i mindre utsträckning utgjorde de första årens arbetsfält.

För att på mera direkt sätt stödja fastighetskrediten i Stockholm, utverkade bolagets styrelse redan år 1871 rätt för bolaget att till huvudstadens fastighetsägare utlämna ouppsägbara amorteringslån och att för anskaffande av medel härtill utgiva och försälja egna obligationer.

Redan följande år utvecklades bolagets rörelse genom utlämnande av byggnads-krediliv. Ej långt därefter, år 1873, erhöll bolaget stadfästelse å ny bolagsordning, som även gav bolaget rätt till vanlig bankrörelse. Ar 1874 överflyttades bolagets lokaler från de första obetydliga kontorsrummen i staden inom broarna till fastigheten i hörnet av Fredsgatan och Malmtorgsgatan, som av bolaget inköptes. Ingången till den nya banklokalen togs från

Malmtorgsgatan. Bolaget var den första bank som övergav den för bankrörelse traditionella stadsdelen, staden inom broarna.

År 1884 lät styrelsen i bolagets fastighet inrätta ett brandfritt förvaringsvalv innehållande fack avsedda att uthyras till allmänheten. Försöket med detta valv, det första i sitt slag i vårt land, rönte mycken framgång och ledde snart till efterföljd.

Åren 1904—1905 verkställdes en ombyggnad av fastigheten, därvid ingången till banklokalen togs från Fredsgatan och bättre lokaler bereddes såväl fastighets- och bankavdelningarna som de alltmera utrymme krävande notariat- och fondavdelningarna.

Styrelsens medlemmar äro bankdirektör J. H. Palme, ordförande, kabinettskammar-herre Berndt Hay, bankdirektör G. Lagercrantz, verkställande direktör, häradshövding L. Pripp, ingenjör I. Kreuger, grosshandlare R. Ljunglöf, disponent Nils Westerdahl och direktör Gunnar Palme. — Aktiekapitalet har under årens lopp höjts från det ursprungliga 1,000,000 kr. till kr. 18,000,000. Bolagets reservfond uppgick år 1928 till kr. 15,000,000.

Bolagets omslutning var vid 1928 års slut något över kr. 217,000,000 och utlämnade lån mot inteckning utgjorde nära kr. 146,000,000. Beloppet av bolagets egna obligationer uppgick vid samma tid till något över kr. 135,000,000.

Foto C. G. Rosenberg. Kontorsbyggnaden, Fredsgatan 2.STOCKHOLMS ENSKILDA BANK

STOCKHOLM.

Stockholms Enskilda Bank grundades år 1856 och har under sin nu över 70-åriga tillvaro såsom en av landets ledande banker utövat en verksamhet, vilken haft en avgörande betydelse för såväl bankväsendets som hela det ekonomiska livets utveckling i Sverige.

Ännu i mitten av 1850-talet var det svenska bankväsendet föga anpassat efter näringslivets behov. I huvudstaden fanns endast en bank, Riksbanken, som emellertid till följd av sin föråldrade organisation icke kunde intaga någon betydande ställning inom affärslivet. I landsorten existerade visserligen ett mindre antal privata banker, men dessas verksamhet var begränsad. Vad man alldeles saknade var en bank, ägnad att uppsamla ledigt kapital och nyttiggöra detsamma i näringslivets tjänst.

Det var behovet av ett dylikt institut, som A. O. Wallenberg föresatte sig att avhjälpa, då han år 1856 grundade Stockholms Enskilda Bank. Denna bank blev och är ännu i dag en solidarisk bank, d. v. s. delägarna äro solidariskt ansvariga för bankens förbindelser.

Den nya banken mottog penningar till förräntning dels på avistaräkningar och dels på räkningar med längre och kortare uppsägningstid samt utgav, i avsikt att underlätta kapitalets cirkulation, avistaanvisningar, s. k. »postremissväxlar». Det ena såväl som det andra nyheter for dåvarande svenska banker.

Stockholms Enskilda Bank arbetade redan från början med mycken framgång, och med undantag för en kort period närmast före 1880, under vilken tid Sverige genomgicken svår ekonomisk kris, har banken kunnat glädja sig åt en enastående utveckling, vilken framgår av följande uppställning.

000-tal kronor.

Ställning vid varje års slut År Inlåning Utlåning Omslutning Eget kapital Netto¬ Utdel¬ incl. saldo å vinst ning vinst- o. förlust¬ * konto men excl. föreslagen ut¬ delning: 1856 .... 2,318 3,362 _ _ _ 5 1860 .... 9,280 10,709 13,989 1,537 271 10 1870 .... 11,049 9,530 18,385 2,242 287 20 1880 .... 21,645 18,006 31,674 3,941 127 8 1890 .... 28,216 28,292 38,879 3,530 385 8 1900 .... 49,507 44,170 86,045 13,101 1,232 9 1910 .... 84,772 103,697 142,550 37,028 2,178 14 1914 .... 119,634 155,107 219,854 53,419 4,584 14 1920 .... 326,924 374,332 508,760 99,671 14,159 52 +103 1925 .... 259,538 267,137 429,929 114,352 9,276 15 1928 .... 263,062 262,685 455,880 120,1871 9,398 144 1 Härav lia.va kontant inbetalats till grund- och reservfonderna 23,500,000 kr. jämte till kommanditkapitalet 7,500,000 kr.; resten, 89,187,000 kr., utgör reserverade vinstmedel.

2 A grundfonden, sådan densamma befann sig vid årets början.

3 Å den genom gratisemission under 1920 (1 ny lott på 2 gamla) till 36,000,000 kr. utökade grundfonden.

4 Av direktionen föreslagen utdelning.

Stockholms Enskilda Bank har alltid varit och är fortfarande en ren huvudstadsbank. Den har sålunda filialer endast i Stockholm och dess närhet. Sedan hösten 1915 är bankens huvudkontor förlagt till Kungsträdgårdsgatan 8, Stockholm.

Stockholms Enskilda Bank har städse följt det program, som för verksamheten upp-

o

gjordes av dess grundare: att tillgodose näringslivets kapitalbehov. Ar 1861 kontrakterade banken för första gången med svenska staten ett obligationslån på 3 millioner kronor. Efter detta första lån har banken själv förmedlat samt tillsammans med andra banker deltagit i uppläggandet av ett stort antal lån till både stat, kommuner och enskilda företag i såväl Sverige som utlandet. Dessa transaktioner hava i allmänhet ägt rum under medverkan av de stora instituten i utlandets finanscentra, med vilka Stockholms Enskilda Bank sedan gammalt underhåller förstklassiga förbindelser.

För näringslivets framåtskridande har bankens ledning med öppen blick för utvecklingsmöjligheterna städse varit varmt intresserad. Den har i stor utsträckning underlättat tillkomsten av nya företag och medverkat vid omorganisationen och utvidgningen av gamla sådana såväl i Sverige som i utlandet. Sålunda har banken särskilt på 1870- och 1880-talen understött ett stort antal privata järnvägsföretag, och åt flera av de mera betydande industriella verken har den lämnat sitt finansiella stöd. För utnyttjandet av de väldiga malmfälten i Lappland, vilka som bekant numera utgöra en av svenska statens mera betydande inkomstkällor, och för desammas bevarande i svensk ägo, har Stockholms Enskilda Bank på sin tid gjort en betydande insats. Nämnas bör även, att den stora norska kväveindustrien, som numera åtnjuter världsrykte, till största del finansiellt organiserats av v. häradshövding Marc. Wallenberg.

Stockholms Enskilda Banks ledning handhaves för närvarande av bankdirektör K. A. Wallenberg och v. häradshövding Marc. Wallenberg såsom direktionens ordförande resp. vice ordförande samt av bankdirektörerna Jacob och Marc. Wallenberg J:r såsom verkställande resp. vice verkställande direktör. De båda förstnämnda äro söner till bankens grundare A. O. Wallenberg, de båda senare äro söner till v. häradshövding Marc. Wallenberg.

AKTIEBOLAGET STOCKHOLMS PATENTBYRÅ K. Y. ZACCO & E. H. BRUHN

S T O C K II O L M.

Innan ännu patent- och varumärkesväsendet i vårt land nått det steg i utvecklingen, som utfärdandet år 1884 av nu gällande patentförordning och varumärkeslag innebar, startades år 1878 under firmanamnet »Stockholms patentbyrå» det företag, som nu benämnes Aktb. Stockholms patentbyrå, K. Y. Zacco & E. H. Bruhn

Till en början innehades företaget av de båda ingenjörerna K. Y. Zacco och E. H. Bruhn, av vilka den senare avled år 1909, under det att den förre ännu med väl bibehållna kropps- och själskrafter tar del i företagets verksamhet som ordförande i styrelsen för det aktiebolag, som nu driver detsamma.

Byrån började i mycket blygsam skala med lokal i huset Stora Nygatan 38. Därifrån flyttade byrån i sammanhang med att verksamheten tillväxte år 1885 till Stora Nygatan 4 samt senare till Lilla Nygatan 23 och därifrån till Lilla Vattugatan 19. Sedan år 1893 har byrån haft sin verksamhet förlagd till Vasagatan 7, först 1 trappa upp och därefter, sedan år 1924, 4 och 5 trappor upp, där den disponerar över rymliga och tidsenliga lokaler.

Företaget fick 1897 formen av ett aktiebolag med ingenjör Zacco som verkställande direktör. Då denne Direktör Axel Hasselrot. år jgoo frånträdde befattningen, efterträddes han av

ingenjören E. Svanqvist, som sedan år 1880 varit anställd vid byrån. Under 20 år stod ingenjör Svanqvist i

spetsen för företaget och under hans energiska och insiktsfulla ledning fortgick och stegrades kraftigt dess utveckling.

Då ingenjör Svanqvist år 1920 avgick med döden, efterträddes han av ingenjören G. Isfält, som var bolagets direktör till sitt frånfälle år 1924.

Styrelsen träffade sedan avtal med dåvarande byrådirektören i patentverket, bergsingenjören, jur. kand. Axel Hasselrot om dennes övertagande av direktörsbefattningen. Hasselrot var genom sin tidigare verksamhet väl förtrogen med de olika grenarna av det industriella rättsskyddet. Han hade sedan år 1906 varit anställd i patentverket och dessutom bl. a. under åren 1913—1922 tjänstgjort som sekreterare i k. patentlagstiftnings-kommittén.

Hasselrot övertog direktörskapet fr. o. m. 1 juli 1924 och han har sedan dess stått i spetsen för det alltjämt växande företaget i egenskap av direktör och styrelseledamot. Vid sidan härav är direktör Hasselrot sedan 1920 speciallärare i rättskunskap vid tekniskahögskolan. Han är ledamot av styrelsen för Svenska uppfinnareföreningen, sekreterare och styrelseledamot i Svenska föreningen för industriellt rättsskydd, ledamot av styrelsen för Internationella föreningen för industriellt rättsskydd och medlem av Internationella handelskammarens permanenta kommission för industriellt rättsskydd.

År 1927 införlivade byrån med sig två andra liknande företag nämligen H. B. Ohlssons och L. Romells patentbyråer.

I stor utsträckning kan Stockholms patentbyrå sägas ha varit en plantskola för företag inom branschen, i det flera under årens lopp i bolaget anställda personer sedan grundat egna patentbyråer.

Alltsedan byråns tillkomst har dess verksamhet omfattat uttagning av patent i Sverige och utlandet. Sedan varumärkesskyddet ordnats i vårt land genom 1884 års varumärkeslag, har ombesörjandet av svensk och utländsk varumärkesregistrering ingått i byråns arbetsuppgifter. I dessa ingå även mönsterskyddsärenden för Sverige och utlandet. Ett viktigt område för byråns verksamhet är vidare att övervaka iakttagandet av vad som erfordras för upprätthållande av beviljade patent och andra industriella skyddsrätter. Utredningar och undersökningar av allehanda slag rörande patent, varumärken och mönster utföras också av byrån. I och med direktör Hasselrots övertagande av ledningen, varigenom uridisk sakkunskap tillfördes företaget, utvidgades verksamheten att omfatta även förandet av rättegångar och utförandet av andra uppdrag av rent juridisk art på det industriella rättsskyddets område. Byrån har därmed fått den för vårt land unika karaktären av teknisk-juridisk byrå för patent-, mönster- och varumärkesskydd.

Byråns arbete har varit så omfattande, att den hittills utfört omkring 45,000 uppdrag, avseende ansökningar om erhållande av patent, mönsterskydd eller varumärkesregistrering i olika länder. Belysande för omfattningen av byråns nuvarande verksamhet är, att under år 1928 av det totala antalet i Sverige inlämnade patentansökningar över 13 % förmedlades genom byråns försorg.

Patentärendena äro — i den mån de icke handläggas av direktören personligen, vilket är fallet särskilt med uppfinningar inom bergshanteringens område — fördelade inom byrån med hänsyn till fack på fyra avdelningar, var och en med sin föreståndare.

Den elektriska och militärtekniska avdelningen förestås av ingenjören Ivar I. Stäck, artillerikapten i svenska arméns reserv. Chef för den värmetekniska och mekaniska avdelningen är ingenjör E. Holmqvist. Den kemiska avdelningen förestås av fil. kand. A. Tellander, och ingenjör B. Birke är föreståndare för den textiltekniska och mekaniska avdelningen.

Utom direktören äro för närvarande å byrån fast anställda 32 personer, av vilka många varit knutna till företaget sedan lång tid tillbaka. Vid byråns nyligen högtidlighållna femtioårsjubileum, som celebrerades bl. a. med utgivande av en festskrift, erhöllo fyra befattningshavare Patriotiska sällskapets medalj av första storleken och en samma sällskaps medalj av tredje storleken för långvarig och trogen tjänst.

För utförande av uppdrag i utlandet har byrån förskaffat sig goda förbindelser i olika länder, vilket för dess verksamhet är av stor betydelse. Många utländska patentombuds-firmor, med vilka byrån f. n. samarbetar, ha stått i fortlöpande affärsförbindelse med byrån sedan de första åren av dess tillvaro.

Bolagets styrelse utgöres av ingenjören K. Y. Zacco, ordf., fröken S. Bruhn, revisor S. Zacco, advokaten J. A. Hullman och direktör Axel Hasselrot.

Bolaget har ett aktiekapital av 80,000 kr. och en reservfond av 30,000 kr. Endast styrelsens medlemmar och deras anhöriga samt arvingar till ingenjör Svanqvist äro delägare i bolaget.

För sin verksamhet har byrån ett rikhaltigt bibliotek att tillgå. Detta innehåller bl. a. alla i Sverige och Norge utkomna patentskrifter — vilket i vårt land för ett enskilt företag torde vara enastående — jämte en hel del tyska patentpublikationer, annan teknisk litteratur och en mångfald uppslagsböcker.Kungl. hovleverantör

Skyddsmärke.

Exteriör av fabriken.

AKTIEBOLAGET STOCKHOLMS VADDFABRIK

KUNGL. HOVLEVERANTÖR.

LILJEHOLMEN, STOCKHOLM.

Stockholms Vaddfabrik, Volmar Yxkullsgatan 22, grundades år 1873.

Ar 1901 ombildades företaget till aktiebolag och övertog sedermera Heyman & Schön-thals vaddfabrik, Liljeholmen, samt J. F. Björcks vaddfabrik, Stockholm. Samtidigt uppfördes en ny tidsenlig fabrik vid Liljeholmen.

Tillverkningen utgöres av vadd av bomull, ull och silke; sängkläder, madrasser, vaddtäcken, duntäcken, tätningslister, trassel m. m. Ar 1911 började fabriken — efter förebild från Amerika — tillverkning av madrasser stoppade med bomullsvadd. Dessa madrasser, som föras i marknaden under benämning Systermadrasser, äro i hygieniskt hänseende

Generalkonsul H. Hector, st^Telsens ordförande.

Generalkonsul E. Hector. Gust. Behmer,

verkst. direktör.Interiör av kardsalen.

samt hållbarhet vida överlägsna tidigare använda madrasser, stoppade med kreatursliår, och ha därför vunnit en enastående framgång.

Driften är elektrisk. Stockholms Stads Elektricitetsverk levererar strömmen, som omformas i egen transformatorstation om 250 hva. Fabriken är inrättad för en tillverkning av upp till 1,500 kg. vadd, 200 st. täcken och 100 st. madrasser per dag. Fabrikens arbets-salar äro stora, ljusa och luftiga, där alla sanitära anspråk äro väl tillgodosedda. Aktiekapitalet är 350,000 kr. Arbetareanlalet är c:a 60 personer.

Nuvarande styrelsen utgöres av generalkonsul H. Hector, generalkonsul E. Heclor och dir Gust. Behmer. Disponent och verkställande dir. är Gust. Behmer. J

% 4 ' é • 4 4 : i i! 1 , . < * + IPHSp-r- 1® ': f fl | mm 11 iL Of a , C ... xs ’ t iiM.m iiiiii i A ii i Interiör av kontoret.Fabriken i Rotebro.

SVENSKA JÄSTFABRIKS AKTIEBOLAGET STOCKHOLMS NORRA JÄSTFABRIK

STOCKHOLM.

År 1856 bildades Stockholms Aktiejästbolag av bagaren C. F. Lundholm m. fl. Då anlades en mindre fabrik vid Liljeholmen, som 1866 flyttades till Norra Humlegårdsgatan (numera Karlavägen), där densamma under ledning av bagaren Frans Wennberg, som 1865—70 var bolagets verkställande direktör, betydligt utvidgades. Efter

Wennberg inträdde bagaren Carl Piehl som verkställande direktör, vilken befattning han innehade till år 1884, då bolaget upplöstes och i stället Stockholms Norra Jäst Aktiebolag bildades med bagaren J. C. Schröder som direktör. Fabriken flyttades samma år till det av bolaget arrenderade Kräftriket, där en fabriksbyggnad uppförts, efter den tidens förhållanden försedd med de mest fulländade anordningar för driften. Tack vare de förbättrade metoderna och en väl ordnad försäljningsorganisation, för vilken disponenten Axel Westerberg år 1891 övertagit chefskapet, ökades emellertid omsättningen snart i så hög grad, att man fann sig föranlåten ännu en gång vidtaga förflyttning av fabriken, för vilket ändamål redan 1889 egendomen Sollentunaholm vid Rotebro inköpts. Där anlades Stockholms norra jästfabrik, som 1893 började sin tillverkning. Denna fabrik är Skandinaviens största anläggning i sin bransch och tillgodoser över en tredjedel av hela Sveriges konsumtion av pressjäst. År 1907 inköpte bolaget Göteborgs jästfabrik vid Presenten i Fässbergs socken. År 1910 sammanslogos Stockholms Norra Jäst Aktiebolag och Göteborgs Jäst Aktiebolag till Svenska Jästfabriks Aktiebolaget. Direktör Schröder avled 1909, och efterträddes av direktör Gustaf Piehl, som endast utövade chefskapet ett par år till sin död 1912, då han efterträddes av direktör Hugo Wennberg. Under direktör Wennbergs ledning införlivades med bolaget 1919 Nässjö jästfabrik och Jästfabriken Activ i Tomelilla. Direktör Wennberg avled efter gagnande verksamhet år 1920 och efterträddes av nuvarande verkställande direktören civilingenjör Sten Axelsson Westerberg.Civilingenjören Sten Axelsson Westerberg är född 1884, blev student vid Norra Latinläroverket 1902, utexaminerades från Tekniska högskolan (kemist) 1907. Ingenjör Westerberg var disponent vid Jästfabriken Svea 1907—10 och vid Nässjö Jästfabrik 1910—18, vice verkställande direktör i Svenska Jästfabriks Aktiebolaget 1919 — 20 samt verkställande direktör därstädes från 1920. Disponent Axel Westerberg drog sig 1919 tillbaka från sin befattning som försäljningschef för att som kassadirektör inträda i bolagets styrelse och efterträddes av nuvarande disponenten H. F. Öström.

Fabrikationen har alltifrån början omfattat uteslutande pressjäst och råbrännvin.

Bolagets huvudkontor är beläget i Kammakaregatan n:r 62, där även Norra jästfabrikens kontor inrymts. Dessutom finnas särskilda kontor för varje fabrik å respektive platser.

Aktiekapitalet är för närvarande 16 mill. kr.

Styrelsen består av kommendören Björn F:son Holmgren, direktören Sten Axelsson Westerberg, direktören Otto Ramstedt, disponenten Axel Westerberg, fabrikör Carl G. Schröder, kamrer Richard Wennberg och ingenjör Carl Gustaf Piehl.

Direktör Sten Axelsson Westerberg.BRAND- OCH LIFFÖRSÄKRINGS-AKTIEBOLAGET

SVEA

GÖTEBORG.

Bolaget, som grundades år 1866 i Göteborg, driver brand-och livförsäkringsrörelse.

Förutom huvudkontoret i Göteborg, Västra Hamngatan finnes ett avdelningskontor i Stockholm, Drottninggatan 19,, samt filialkontor i Köpenhamn, Oslo, Helsingfors, Hamburg,. Bremen, London, New York och San Francisco. Dessutom agenturer på ett flertal platser i in- och utlandet.

Aktiekapitalet utgjorde år 1928 12,000,000 kronor och reservfonden 6,000,000 kronor.

Styrelsen bestod år 1929 av följande personer: direktör Axel Carlander (ordf), bankdirektör H. Mannheimer (v. ordf.),, jur. doktor Bertil Wijk, dispaschör C. M. Pineus, jur. och fil. kand. Tlieodor Wijkander (verkst. direktör), konsul Carl Kindal, bankdirektör Gust. Ekman och apotekaren G. Bern-ström. Vice verkställande direktörer: civilingenjören Henrik Murray och fil. lic. Martin Sandorf; biträdande direktör: M. Heinrici.

Bolagets utveckling framgår av följande uppgifter:

B rand försäkring srörelsen.

År Premieinkomst Brandskade¬ Återför säkring Premie Ersättnings¬ kr. belopp kr. 1867 276,725 26,744 92,087

9,804 1877 2,550,292 1,270,528 1,071,042 754,548 1887 5,244,325 4,119,373 2,344,199 1,878,614 ; 1897 6,825,903 3,496,812 3,548,566 1,645,355 , 1907 8,910,236 4,884,854 3,977,578 2,301,635 1917 16,074,503 7,812,376 9,191,360 5,308,405 \ 1927 20,301,867 9,552,273 10,722,326 4,915,630 ; Livförsäkringsrörelsen.

År Premieinkomst Försäkrings¬ Utbetalta Livförsäkrings¬ kr. belopp livförsäkrings¬ fonder kr. belopp kr. kr. 1867 85,202 2,733,300 26,000 53,325 1877 619,401 19,892,024 163,150 2,089,242 1887 1,401,371 44,235,537 420,153 7,118,802 1897 2,294,831 67,523,475 1,164,795 16,135,324 1907 3,037,361 97,924,798 1,596,296 28,869,208 1917 4,964,264 166,062,849 2,359,842 44,203,169 1927 11,925,120 377,393,467 4,453,494 77,276,917Fabriken vid Henriksborg.

SVENSKA OLJESLAGERIAKTIEBOLAGET

GÖTEBORG STOCKHOLM.

Den av Svenska Oljeslageriaktiebolaget bedrivna rörelsen har pågått sedan år 1823, då firman M. E. Delbanco (grundad omkring år 1810) började oljeslagerirörelse i Mölndal.

Bolagets rörelse har från år 1916 drivits under namn av Svenska Oljeslageriaktiebolaget. Nämnda år sammanslogos nämligen de rörelser, som tidigare bedrivits av firman M. E. Delbanco, Aktiebolaget Sommelii Fabriker (vars fabrik först anlades vid Stadsgården i Stockholm år 1841 av Gustaf Sommelius och sedermera år 1888 flyttades till Henriksborg) samt Trollhätte Oljeslageri Aktiebolag (grundat 1865). Sedan fabriken i Trollhättan försålts för annat ändamål, bedrives bolagets fabriksrörelse vid anläggningarna i Mölndal samt vid Henriksborg.

De artiklar, som tillverkas, äro: Linolja samt linkakor och linkakmjöl. Det årliga värdet av tillverkade varor uppgår till cirka 10,000,000 kronor. Vid båda fabrikerna sysselsättas i genomsnitt c:a 150 arbetare.

Bolagets styrelse utgöres av herr Axel Carlander, ordf., dir. Aug. Nachmanson, v. ordf., dir. Carl Blidberg, dir Per Wising samt ingenjör Hakon Leffler. Verkställande direktör är sedan bolagets bildande år 1916 ingenjör Hakon Leffler (sondotterson av firman M. E. Delbancos grundare), direktör vid Stockliolmsfabriken är direktör Per Wising, tidigare i många år anställd vid Aktb. Sommelii fabriker.Tobaksfahriken i Stockholm, sedd från Tantolunden.

AKTIEBOLAGET SVENSKA TOBAKSMONOPOLET

STOCKHOLM.

Bolaget började sin verksamhet den 1 juni 1915 som utövare av svenska statens monopol å tobakstillverkningen inom riket. Före monopolets ikraftträdande voro inom landet över ett hundratal fabriker i verksamhet, vartill kommo ungefär ett lika stort anlal företag inom hantverk och hemindustri. Flera av de fabriker, som övertogos av Tobaks-monopolet, hade anor från 1700-talet och bland de äldsta och största av dem böra här nämnas: F. H. Kockums Tobaksfabr. i Malmö (anl. 172(5)*, f. d. Petter Swartz' snusfabr. i Norrköping (anl. 1751)*, Tobaksfabriks Aktb. Brinck, Hafström & Co. i Stockholm (anl. 1776)*, P. Dahl i Karlshamn (anl. 1787)*, Fiedler & Lundgren i Göteborg (anl. 1793), Ystads Tobaksfabriks Intressenters Aktb. i Ystad (anl. 1794)*, P. C. Rettig & Co. i Gävle (anl. 1809), Aktb. Frisk & Co. i Hudiksvall (anl. 1818)*, Jac. Fr. Ljunglöfs Tobaksfabriks Aktb. i Stockholm (anl. 1820), Lindström & Brattberg, Göteborg (anl. 1820)*, Erik Mellgrens Snus- och Tobaksfabrik, Göteborg (anl. 1823)* och W:m Hellgren & Co Tobaksfabriks Aktb., Stockholm (anl. 1840)*.

Aktiekapitalet uppgår till 46,000,000 kronor, varav 29,000,000 kronor i stamaktier och

17,000,000 kronor i preferensaktier. Stamaktierna ägas av svenska staten, och motsvara desamma statens kostnad för monopolets införande. Av preferensaktierna ägas 12,000,000 kronor av Kungl. Pensionsstyrelsen samt resterande 5,000,000 kronor av enskilda.

Ar 1928 bedrevs tillverkningen i 17 fabriksavdelningar. Desamma voro inrymda i 10 fabrikskomplex å följande orter i landet: Malmö (cigarrer o. cig.-cigarretter), Karlskrona (snus), Göteborg (snus), Norrköping (snus),

Södertälje (cigarretter), Stockholm (cigarrer, cig -cigarretter, cigarretter, röktobak och snus), Arvika (rök-o. tuggtobak), Charlottenberg (rök-o. tuggtobak), Gävle (cig.-cigarretter) samt Härnösand (cigarretter, röktobak o. snus).

* Ägdes fr. o. m. 1912 av Aktb. Förenade Svenska Tobaksfabriker.Till statsverket har Tobaksmonopolet under åren 1915—1928 inlevererat följande belopp, härflytande från tobakslianteringen (i lflOO-tal kronor):

1915---1924 1925 1926 1927 1928 Summa Tobaksskatt............... 329,530 51,433 54,725 59,787 62,081 557,556 Utdelning å stamaktiekapitalet....... 67,170 8,990 6,380 3,770 3,770 90,080 Tull å råtobak och lärdiga tobaksvaror c:a . . 58,825 --- --- --- --- 58,825 Kronoskatt från Tobaksmonopolet och dess 16,320 3,459 2.054 1,058 2,349 25,240 dotterbolag.............. Summa kr. 471,845 63,882 63,159 64,615 68,200 731,701 Utdelning å stam- och preferensaktier (i %) framgår av följande 1915 1916 1917 1918 1919 1920 1921 1922 1923 1924 1925 1926 1927 A stamaktierna..... 6 26^- 26^ 261 26| 31 31 40 40 31 22 13 13 A preferensaktierna ... 6 8^ 8J- 8-J- 81 9 9 10 10 9 8 7 7 I försäljningshänseende är landet uppdelat i 15 distrikt. Försäljningen inom varje distrikt ombesörjes av ett försäljningskontor (tobakskontor). Tobakskontoren äro förlagda till följande orter: Malmö, Karlskrona (med filial i Kalmar), Jönköping, Göteborg, Norrköping, Örebro, Stockholm, Arvika (med filial i Karlstad), Uppsala, Gävle, Hudiksvall, Sundsvall, Härnösand, Östersund samt Luleå.

Importerade färdiga tobaksvaror licensbehandlas genom Tobaksmonopolets försorg. Importörerna bestämma i regel själva importvarans priskurantpris och få erlägga en i

Tillverkning av cigarretter med munstycken. Cigarrettstoppningsmaskiner.Maskintillverkning av cigarrcigarretter.

förhållande till priskurantpris och kvantitet utgående licensavgift. Denna licensavgift ulgöres av dels tobaksskatt till staten och dels Tobaksmonopolets andel av licensavgiften.

Tobaksmonopolets försäljningar samt tobakshandlarnas import av färdiga tobaksvaror under tiden Vq 1915—31/i2 1924 samt under åren 1925, 1926, 1927 och 1928 framgå av nedanstående uppställning:

Värde i priskurantpris räknat (z 1,000-tal kronor).

1915 --- 1924 1925 1926 1927 1928 Egen försäljning .... 1,085,628 113,777 112,651 113,569 114,997 Tobakshandlarnas import . . . . 208,464 16,338 15,217 16,378 14,996 Personal: 1920 1928 Förvaltningspersonal...... 641 358 Arbetarepersonal........ 5,135 2,619 Antalet tobaksodlare inom riket uppgick år 1928 till 1,765. Av dem skördad takmogen tobak uppgick till 569,000 kg., för vilket Tobaksmonopolet i genomsnitt betalat kronor 1:20 per kg.

Under sin verksamhetstid har bolaget ägnat särskilt intresse åt rationaliseringen av den svenska tobaksindustrien. Under de gångna åren har också en fullständig omvälvning ägt rum och en långt driven mekanisering genomförts. För närvarande är maskinanvändningen inom fabrikationen utvecklad därhän, att tillverkningen av cigarrcigarretter och cigarretter samt förpackningen av cigarretter är praktiskt taget helt och hållet mekaniserad.

Genom denna rationalisering av tillverkningen hava tillverkningskostnaderna för rörelsen i dess helhet kunnat nedbringas så avsevärt, att prisförhöjning å tobaksvarorna kunnat undvikas, trots att tobaksskatten tid efter annan ökats i mycket hög grad, varjämte övergången från manuell till maskinell drift haft till följd, att vår tids krav på goda, hygieniska förhållanden i hög grad kunnat tillgodoses.Gårdsinteriör. Styrelserummet.

SVENSKA TÄNDSTICKS AKTIEBOLAGET

STOCKHOLM.

Den svenska tändsticksindustrin leder sitt ursprung fran den av bröderna J. E. och C. F. Lundström år 1847 anlagda Jönköpings (gamla) tändsticksfabrik.

Svenska tändsticksaktb. bildades år 1917 och utgör försäljningscentral för Jönköpings och Vulcans tändsticksfabriksaktb. och Aktb. Fören. Svenska tändsticksfabriker. Aktiekapitalet uppgår till 270 mill. kr. och

reservfonden 200 mill. kr. Verkställande direktör

är civilingenjören I. Kreuger och vice verkställande direktör är civilingenjör K. Littorin. Bolagets verksamhet i Sverige drives alltjämt genom de båda dotterbolagen — Jönköping och Vulcan samt Aktb. Fören. Svenska tändsticksfabriker — men på en del håll utomlands driver jämväl bolaget egna fabriker. De svenska fabrikerna äro: Jönköpings tändsticksfabrik (anl. 1847) och Jönköpings västra tändsticksfabrik (anl. 1882), båda belägna i Jönköping, Vänersborgs tändsticksfabrik (anl. 1856), Vänersborg, Annebergs tändsticksfabrik (anl. 1867), Smålands Anneberg, Uddevalla tändsticksfabrik (anl. 1872), Uddevalla, Västerviks tändsticksfabrik (anl. 1857), Västervik, Vulcans tändsticksfabrik (anl. 1868), Tidaholm, Kalmar tändsticksfabrik, Kalmar, Grantorpets tändsticksfabrik, Västervik, Göteborgs tändsticks fabrik, Göteborg, Vetlanda tändsticksfabrik, Vetlanda och Mönsterås tändsticksfabrik, Mönsterås samt Norra och Södra tändsticksfabrikerna i Lidköping. Bolaget har jämte systerföretag i 35 olika länder 150 tändsticksfabriker, vilka sysselsätta c:a 60,000 tjänstemän och arbetare.

Exteriör av kontoret Västra Trädgårdsgatan 15.Edvard Thermaenius 1867—1894.

Fredrik Thermaenius Alfred Thermaenius.

1894—1917. 1918—

Johan Thermaenius 1846—1867.

AKTIEBOLAGET JOH. THERMJ5NIUS & SON

HALLSBERG.

Från 1840-talet äro Thermaeniuströskverken kända och deras historia erbjuder många för

tröskverksindustriens utveckling belysande drag, då de inom denna industrigren ha de

äldsta anorna. I den av Johan Thermaenius år 1846 för byggnadssmiden anlagda fabriken

vid Holmen, Torsliälla, upptogs även trösk-

verkstillverkning 1847. Det första pris, som

vid allmänt svenskt lantbruksmöte utdelats

för tröskverk, erövrades av ett Thermaenius-

verk i Lidköping 1853. Priset var 3 dukater.

Tio år senare blev ett Thermaeniusverk i

Hamburg det första svenska tröskverk, som

fått pris på utländsk utställning.

Ar 1868 flyttades tillverkningen till

Hallsberg, där Johan Thermaenius’ sonr

civilingenjören Edvard Thermaenius, stif-Stifttröskverk med vandring. Äldre typ. tade flrman Joh Therm£enius & Son och

i mer än ett kvarts sekel var firmans ledare. För den svenska tröskverksindustrien blev han en märkesman och flere av honom patenterade uppfinningar bidrogo till höjandet av tröskverkens arbetsprestationer.

Vid Edvard Thermaenius’ död 1894 blev det tredje generationens tur att gripa in. Efter honom fortsatte under 23 år Fredrik Thermaenius framgångsrikt faderns och farfaderns arbete som verksamhetens ledare, biträdd av sina bröder, Alfred och Gottfrid Thermaenius.

Ar 1897 ombildades firman till aktiebolag, vars disponent sedan 1918 är ingenjör Alfred Thermaenius, förut konstruktör och verkstadsclief. Direktör Gottfrid Thermaenius är ledamot av styrelsen och dess ordförande.

Från fabriken i Torshälla utsändes 1847—1867 omkring 500 tröskverk. I Hallsberg har tillverkningen 1868—1928 omfatlat närmare 18,000 tröskverk, högsta årssiffra omkring 900.I de tröskverksprövningar, som i Sverige ordnats i samband med utställningar och senare vid Ultuna och Alnarp, ha Thermamiuströskverken vitsordats för omsorgsfull konstruktion, stor och jämn avverkning, god rentröskning, låg kraftåtgång, lugn och jämn gång. Liknande omdömen föreligga från prov i Norge, Danmark och Finland. Hederspris, guld- och silvermedaljer ha vid de över hundratalet utställningar, där fabriken utställt tröskverk, sädesrensare, purgatorer, klövernötare m. m., tillerkänts tillverkningarna.

Senaste typen, dubbelrensande och sorterande tröskverk.

Tob aks fabriken (äldre delen) i Arvika.

Redan för omkring 100 år tillbaka i tiden bedrevs tobakstillverkning i några av dessa byggnader.

Se artikeln om Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet å sid. 196.hicot&

Inreg.

WAHLIN&C°

STOCKHOLM.

I september 1867 etablerades firman av grosshandlare Carl Abraham Wahlin i Stockholm. 'Efter jämnt 50 års framgångsrikt och träget arbete avled grosshandlare C. A. Wahlin 1917, då sonen O. Wahlin övertog firman. Som sina närmaste män har han grosshandlare Sten Nordwall, delägare sedan 1920, och prokurist Severin Sjöstedt, innehavare av prokura sedan 1920.

Från sina första lokaler Öslerlånggatan n:r 1 inflyttade firman 1890 till Norra Blasie-holmshamnen n:r 7, där Höganäsbolaget för sitt generalombud uppfört det ståtliga, av alla

G. A. Wahlin, f 1917, O. Wahlin,

firmans grundare. firmans chef från 1917.

stockholmare kända magasinskomplexet. I dessa lokaler kvarstannade firman till 1921, då den genom inköp av fastigheten Söder Mälarstrand 15 skaffade sig egna lagerlokaler med goda utrymmen invid kaj och järnvägsspår. Huvudkontoret flyttade till Arsenalsgalan 8 B.

Under de första decennierna omfattade rörelsen huvudsakligen produkter för lantbruket, även redskap därtill. Så småningom har en koncentration på byggnadsartiklar inträtt, t. ex. alla slags lervaror från Höganäs—Billesholms Aktiebolag såsom eldfast tegel, rör, golvplattor, klinker och lerkärl, cement från Slite, Snarums magnesittegel m. m.

Av nyare produkter, som firman under ovanstående inregistrerade firmamärke introducerat på den svenska marknaden må nämnas bl. a. »Wacomp Asbestgolv», som på grund av prydligt utseende, hygieniska egenskaper och slitstyrka, funnit vidsträckt användning för lokaler av de mest skilda slag.

Av takmaterial försäljer firman korrugerade asbestlakskivor »Wacomp-Korrugit» samt ► korrugerad plåt beklädd med impregnerad papp, »Ferro-Rok» speciellt lämpliga förindustribyggnader, där stora krav göra sig gällande; vidare underhållsfi i papp och asfaltfilt »Wacomp-papp» för täckning av plana och lutande tak av trä eller betong, dessutom för grundisolering bitumenmattor, som användas särskilt inom vattenbyggnadsfacket.

Sten Nordwall. Severin Sjöstedt.

För väggbeklädnad har firman fått stor spridning för »Wacomp-Planit», asbestskivor, som även kunna erhållas i dekorativa färger och mönster för olika ändamål (t. ex. såsom ersättning för natursten).

I övrigt bedriver firman alltjämt en omfattande affär med allehanda industri och jordbruksförnödenheter och representerar såsom generalagenter, förutom Höganäs—Billes-holms Aktiebolag och Snarums Magnesitindustri, åtskilliga andra verk, såsom D. Anderson & Son Ltd. i Manchester, Belfs United Asbestos Co. Ltd. i London,

Chemische Werke Zimmer & Co. i Berlin, m. fl.

Med fast anställt, yrkesvant folk utföras golvläggningar, taktäckningar och isoleringar, liksom även överljuskonstruktioner med armerad glasbetong för såväl gång- som körtrafik.

Leveranser till Kungl. Slottet, statens verk och kommunala inrättningar, liksom privata firmor, varav många varit kunder i 50 år och mer, visa att firman förstått väl hävda och bevara det goda anseende, som grundaren skapade. De nya byggnadsmaterial, som firman upptagit bland sina välkända standardartiklar, hava givetvis bidragit att vidga kundkretsen och öka dess intresse för firmans produkter över huvud taget.

Wahlin & Co:s fastighet med lagerlokaler Söder Mälarstrand 15.J. H. TIDBECK METALLDUKSVÄVERI & METALLTRÅDVARUFABRIK

STOCKHOLM.

Firma J. H. Tidbeck räknar sina anor från år 1840, då nålmakerifabrikör Jolian Olof Tidbeck anlade en liten verkstad vid Lutternsgatan i Stockholm. Här tillverkades huvudsakligen knappnålar och hårnålar, men även en del andra artiklar, såsom gäddkrok, trådarbeten m. m. Arbetet bedrevs från början rent hantverksmässigt, och arbetsstyrkan bestod av mästarn själv och några gesäller, varför produktionen, även efter dåtida förhållanden, var ganska blygsam. Fabrikatet var emellertid gott och kännetecknades av den gamla goda tidens solida gedigenhet, och namnet Tidbeck blev snart välkänt i marknaden.

Johan Olof Tidbeck. Johan Herman Tidbeck. G. R. Herman Tidbeck.

Äldste sonen, Johan Herman Tidbeck, övertog rörelsen vid sin faders tidiga bortgång år 1860 och utvecklade den under sin energiska ledning på ett synnerligen förtjänstfullt sätt. Under hans regim fick firman delvis en annan karaktär genom att tillverkningen av trådduk upptogs, och 1869, då de första vävstolarna anskaffades kan därför betecknas som ett märkesår i dess utveckling.

Ar 1899 ingick sonen G. R. Herman Tidbeck i firman efter några års utlandspraktik i yrket, och då fabrikör J. H. Tidbeck på grund av sin höga ålder drog sig tillbaka år 1913, övertogs företaget av den förre. Under hans ledning har tillverkningen av många nya artiklar upptagits, som på grund av sin goda kvalitet vunnit god avsättning. I samband härmed ha många nya och förbättrade maskiner anskaffats.

Som ett litet exempel på firmans tillverkningar kan nämnas de grövsta gallren med 100 m/m maskor av 12 m/m tråd samt den finaste metallduken, som håller ända upp till

20,000 maskor pr cm2 och tillverkas av hårfin tråd. Fabriken sysselsätter f. n. en arbetsstyrka på omkring 30 man. Företaget har under årens lopp deltagit i många utställningar och vid alla tillfällen erhållit högsta utmärkelse. Årsomsättningen uppgår till c:a 500,000 kr.STOCKHOLM.

Från en obetydlig början har denna affär utvecklat sig till en av de större och mera kända inom sin bransch. Den 11 november 1865 öppnade John Wall en liten järnaffär i huset n:r 11 Hötorget.

I början, som sagt, av ringa omfattning, växte affären lugnt men oavbrutet med varje år, varför den måste söka sig större utrymme. Så flyttades den 1890 till huset bredvid,

n:r 9 vid Hötorget, och år 1898 utvidgades den med en maskin- och verktygsavdelning, jjjÉHtc som förlädes till huset n:r 68 Drottninggatan, f Tik

med genomgång från den nämnda järnaffären 'Äh |P vid Hötorget. De båda affärerna kommo på **

kdetta sätt att bli belägna inom samma egen-

dom, vari numera bolagets samtliga affärs jfngipfk

och kontorslokaler äro inrymda. Sedan 1916 a

äges hela egendomen av bolaget. Sitt väl-'WgBKr sorterade järn- och stållager har firman inrymt

i huset n:r 12 Klara Norra Kyrkogata.

År 1903 ställdes företaget på aktier och

John Wall. som John Wal1 då dr°g si§ tillbaka från P. Elof Brolin,

ledningen av affären utsågs till verkställande direktör i det ombildade företaget, P. Elof Brolin, som fortfarande bekläder denna befattning. Affärens grundläggare, som avled den 13 maj 1909, deltog in i det sista med intresse uti bolagets verksamhet.

Inom sin bransch intager bolaget numera en rangplats och rörelsen är stadd i stadigt framåtskridande. Bolaget har salt i gång med en omfattande modernisering av affärslokalerna vid Drottninggatan och Hötorget. Ombyggnaden blir färdig under innevarande år.

Bolagets aktiekapital är 600,000 kr. Den i bolagets tjänst anställda personalen uppgår till c:a 60 personer.

Drottninggatan 68.AKTIEBOLAGET WESTERDAHL & KARSTEN (KARSTENS BAGERI)

STOCKHOLM.

Från ar 1753 har bagerirörelse oavbrutet bedrivits i n:r 56 Mästersamuelsgatan och sedan 1820 av den Karstenska firman. Det sistnämnda året erhöll J. Chr. Karsten burskap såsom borgare i Stockholm och förvärvade titeln »Hovbagare». Samtliga de bortgångna innehavarna av firman hava varit burskapsägande borgare och medlemmar av Borger-skåpets 50 äldste. Nuvarande ledaren innehar även burskapsbrev och hovleverantör-

skap. J. C. Karsten drev bageriet i mindre skala, men sonen Wilhelm, som efter faderns död 1855 övertog rörelsen, utvidgade det välkända bageriet till ett bland dåtidens större i huvudstaden. Då W. Karsten år 1884 drog sig tillbaka intog han såsom kompanjon bagar-mästaren A. R. Westerdahl, som år 1896 under aktiebolagsformen Westerdahl & Karsten med ett aktiekapital av 500 000 kr. ytterligare utvecklade rörelsen. A. R. Westerdahl som blev direktör för firman var en av sin tids skickligaste Interiör från en av bagerilokalerna. yrkesmän och tog verksam delEn exportsändning av Karstens skorpor till U. S. A.

A. R. Westerdahl, f. 1841, d. 1917.

E. A. Westerdahl, f. 1885.

i den moderna bagerinäringens utveckling i huvudstaden. Han var en av förgrundsfigurerna inom yrkets föreningsliv, en av Stockholms Bageriförenings stiftare samt en lång följd av år dess ordförande. Under hans direktörstid ombyggdes det gamla bageriet enligt dåtidens fordringar och firman intog den ledande ställning inom branschen som den hittills behållit.

År 1915 övertogs disponentbefattningen av sonen, E. A. Westerdahl, som efter faderns död år 1917 såsom direktör fortfarande leder firman. Under hans chefskap har införts modernaste tillverkningsmetoder, kylmaskiner och hygieniska anordningar, som han lärt uppskatta under yrkespraktik och studieresor i Tyskland, England och Amerika. Därigenom har bageriet blivit ett mönster för andra affärer i branschen rörande modern inredning och praktiska detaljer. Firman har c:a 300 försäljningsställen i Stockholm och dess förstäder, samt huvudaffär i firmans fastighet 56 Mästersamuelsgatan. Firman omsätter c:a

1,200,000 kr. per år och sysselsätter ett 100-tal personer. Firmans specialiteter äro finbrödr Karstens skorpor samt Bispgårdens pepparkakor. Av de sistnämnda fabrikationerna exporterar firman betydande mängder såväl till England som Amerika. Ovanstående bild

utvisar avsändande av en _ _______

skorpsändning till en kund i U. S. A. innehållande ej mindre än 5,000 kanistrar »Karstens Rusks», säkerligen den största sändning skorpor som avgått från Sverige till utlandet.

Firmans tillvaratagande av gammal gedigen affärstradition och framstående yrkesskicklighet, på vilka egenskaper firmans framgång grundats, har från en blygsam början år 1820 utvecklat rörelsen till den största

inom de ledande firmorna i branschen och gjort dess fabrikat allmänt

omtyckta och begärliga. Firmans huvudaffär, Mästersamuelsgatan 56.GÖTEBORG.

Firman grundades år 1875 av Emil Wieland och Paul Danner och var från början en filial till Wilhelm, Wieland & Co., Berlin, vilken grundades år 1864. Båda dessa personer voro energiska och klarsynta affärsmän, som utvidgade firman till en av de största i branschen.

Ar 1912 övertogs firman av Georg Wieland och Iwar Högberg. Den förstnämnde dog redan samma år, vadan den senare ensam innehade firman till sin död år 1927, då firman övertogs av de gamla medarbetarna, Julius Rohtenberg och Ruben Norén, samtidigt som firman ombildades till aktiebolag med den förstnämnde som verkställande direktör.

Firman, som är en av vårt lands största och äldsta i sin bransch, driver en omfattande engrosaffär i kemikalier, droger och garvämnen icke endast inom vårt land utan även i Norge och Finland. I schellack är firman Nordens största importör. Under den nya ledningen har firman ytterligare gått framåt samt har den även upptagit försäljning av färgstoff er, fernissor och dithörande artiklar. Firmans huvudsakliga kunder äro: kemisktekniska fabriker, konfekt- och chokladfab riker, möbelfabriker, läder fabriker, kemikalie- och färgaffärer etc.

Styrelsen utgöres av direktör Julius Rohtenberg, kontorschef Ruben Norén samt bankdirektör Henrik Skoog.

Hagfors stålverk

är ett av de största stålverken i Sverige och tillhör Uddeholms Aktb. i Uddeholm. Bolaget grundades år 1870. Uddeholmsverken ha dock mer än 200 år gamla anor och ägdes åren 1720—1870 inom släkten Geijer.M. ZADIG

H. M. KONUNGENS HOVLEVERANTÖR. MALMÖ.

Ar 1863 kallades M. Zadig från Hamburg till verkmästare vid en tvålfabrik i Malmö, och redan 1865 grundläde han här jämte sina trenne söner den kem. tekn. fabrik, som ännu bär hans namn. Sedan 1872 är denna inrymd i egen, centralt belägen fastighet, där firmans gamla, välkända tillverkningar inom tvål- och parfymbranschen alltjämt framställas och dess gamla traditioner av ett yngre släkte pietetsfullt

Grundläggaren M. Zadig s:r avled 1894; sönerna M. Zadig %

j:r, den tekniska ledaren sedan 1885, avled 1915, och Philipp Zadig, från grundandet kommersiell ledare, var aktivt verksam ända till sin död 1927. Firmans nuvarande ägare äro diplom. ingenjören Alfred Zadig och fil. kand. Viggo Zadig. H v

Bland tillverkningarna märkas: M. Zadigs Eau de Cologne fM/m

Distillé, Divinia parfym, Lanolin Creme tvål, Olivtvål, Divi Hud-créme och andra kosmetiska preparat, Oral tandmedel, ett flertal kem. tekn. artiklar, M. Zadigs tvättpulver med violdoft. m. zadig s:r.

Skog hallsverken

tillhöra Uddeholms Aktb. i Uddeholm och omfatta ett av landets modernaste elektriska sågverk jämte sulfit- o. sulfatfabriker samt elektrokem.-fabrik. Den första sågen vid Skoghall anlades år 1855.

 ÅHLÉNS KVARN AKTIEBOLAG

ESKILSTUNA.

Ar 1876 bildades i Eskilstuna firman Åhlén & Co. Delägarna voro köpmännen Per Åhlén och Karl Höglund, vilka voro födda i Ärila, Sköllersta socken i Närke, där båda drivit handelsrörelse.

Firman Åhlén & Co. inriktade sig på handel med spannmål, foder och gödningsämnen och arrenderade samtidigt den i Torshälla belägna s. k. Gustaf-Adolf-kvarnen, som numera äges av Nyby bruk. Därjämte förhyrde firman

det till hamnen i Eskilstuna förlagda Celsingska magasinet, varest Mälarbanken hade sitt första kontor. År 1882 ingick i firman köpmannen Erik Eriksson. Tio år senare eller 1892 lämnade Eriksson firman och i hans ställe inträdde rådman Fredrik Johansson.

Efter en del år utgick kvarnarrendet i Torshälla och då uppgjorde Åhlén & Co. kontrakt om arrende av Sörkvarn i Hallstahammar. Sedermera arrenderades av Jernbolaget i Eskilstuna Tunafors kvarn. Dessutom inköpte firman Vilsta och Skjulsta kvarnar med jordområde och vattenkraft. Då arrendet av Tunafors kvarn år 1918 upphörde, blev driften vid denna kvarn nedlagd. Redan året förut hade kvarnbolaget inköpt ett jordområde vid Skogstorps station. Här uppfördes nu ett ståtligt kvarnetablissemang.

År 1917 ombildades affären till bolag, Åhlén & Co. Aktiebolag, och samtidigt avgingo Per Åhlén och Fredrik Johansson, av vilka den förre avled 1918 och den senare 1920. Chef för kvarnbolaget blev Per Åhléns son, Edvard Åhlén, som 1923 lämnade nämnda befattning.

Sedermera rekonstruerades bolaget och drives numera under namnet Åhléns Kvarn Aktiebolag. Till chef för det ombildade bolaget utsågs direktör Josef Lindh, som inträdde på denna post den 1 april 1923. L. var tidigare anställd vid Aktiebolaget Nyköpings Stor-liuskvarn i Nyköping, för vilken anläggning han var disponent, då han antog chefskapet för Åhléns Kvarn Aktiebolag.

*

Det nya kvarnetablissemanget i Skogstorp började uppföras 1917, det följande året kunde verksamheten påbörjas samt kompletterades under 1919. Anläggningen utgöres avtvenne byggnader, kvarnhuset och magasinet, vartdera i fem våningar, och är utrustad med ett fullt modernt kvarnmaskineri jämte rensverk.

På 24 timmar kunna vid denna kvarnanläggning förmalas cirka 50,000 kilogram råg och vete. Kvarnmästare är herr Johan Pettersson, som tidigare arbetat vid de största kvarnarna i landet.

Lastningssystemet är särdeles praktiskt anordnat. I magasinet är placerad en rutsch-bana, vilken genomlöper samtliga fem bottnarna. Medelst denna bana kunna säckarna placeras direkt å bil eller järnvägsvagn.

Det är givet att med de anordningar denna kvarn är utrustad, bliva samtliga produkter förstklassiga. Av vetemjöl föres i marknaden »Guldstjärnan» (lyxmjöl) och »Gripen” (patent) samt vidare bagerimjöl, flormjöl, hushållsmjöl och svenskt vetemjöl. Av rågsikt tillverkas märkena 000, 00 och 0/1 jämte samsikt, sammalet, rågmjöl, toppmalet m. m. Kvarnens produkter försäljas till den kringliggande orten, mellersta Sverige och Norrland.

Skjnlsta kvarn uppförd i tre våningar och försedd med modernt maskineri, är tullkvarn.

Anläggningens huvudkontor är förlagt till Eskilstuna, där bolaget äger fastigheterna n:r 24 och 25 vid Köpmangatan.

Dessutom äger bolaget 4 bostadsfastigheter i Skogstorp och 3 vid Skjulsta, samtliga avsedda för bolagets tjänstemän och arbetare, samt vid hamnen i Eskilstuna ett spannmåls- och mjölmagasin. Sedan 1923 förhyr bolaget statens spannmålslagerhus i Eskilstuna, varifrån lastning och lossning sker direkt till såväl järnvägsvagn som fartyg.

Kvarnbolagets styrelse utgöres av kamrer Eric Gillberg, ordförande, jägmästare Emil Bager och Josef Lindh, verkställande direktör.

I början av denna artikel omnämndes alt firman bildades år 1876. Sålunda hade firman under 1926 uppnått 50 år.

Detta jubileum firades med en fest, som hölls den 29 december 1926, till vilken bolagets hela personal inbjudits. För att hugfästa dagens betydelse hade bolagsstyrelsen utverkat Kungl. Patriotiska Sällskapets medaljer till de av personalen som varit i firmans tjänst i 25 år och däröver.

Två av veteranerna erhöllo för respektive 45 och 35 års tjänst guldmedaljer av första storleken samt sex trotjänare för 32—25 års tjänstetid silvermedaljer av första storleken. Medaljerna överlämnades av styrelsens

dåvarande ordförande, bankdirektör John Regnell.

Vid denna anläggning har städse rått det bästa förhållande mellan arbetsgivare och arbetstagare, och säkerligen kommer traditionen i detta avseende att fortleva. Fasaden Södermannagatan—Äsögatan.

AKTIEBOLAGET OHMANSKA BAGERIET JULIUS WESTERDAHL

STOCKHOLM.

Denna firma, som är en av de äldsla inom sin bransch grundades år 1834 av prästänkan Öhman och verksamheten har under hela tiden varit förlagd på ungefär samma

® plats, så att en del av de nuvarande fabriksbyggnaderna äro belägna på samma tomt som det första bageriet.

Tillverkning av torrt rågbröd, s. k. spis- och knäckebröd, förekommer sedan gammalt i stor utsträckning inom Sverige, och brödet kan med rätta betecknas som landets nationalbröd. För vårt land är detta bröd utan gensägelse mycket lämpligt, dels på grund av dess hållbarhet och dels därför att den viktigaste ingrediensen, som däri ingår, sam-malet rågmjöl, kan fås inom landet.

På 1880-talet övergick firman till fabrikör J. Westerdahl. Firmans specialitet var då, liksom nu, det s. k. delikatessbrödet, ehuru tillverkningen på den tiden skedde endast i mindre skala. Under fabrikör Westerdahls ledning utvecklades firman betydligt och redan efter ett 10-tal år sysselsattes ett 60-tal arbetare.

T _.T , „ Ar 1905 ombildades firman till aktiebolag under firma

Julius Westerdahl. .. °

Aktb. Ohmanska bageriet, Julius Westerdahl, med fabrikör J. Westerdahl som bolagets verkställande direktör. Under åren 1905- 1907 uppfördes ett nytt fabrikskomplex, en utvidgning som framtvingats av den alltjämt ökade omsättningen. Ar 1907 övertogs bolagets ledning av fabrikör J. Westerdahls son, Nils Westerdahl, vilkenfortfarande är bolagets disponent. Den ständigt ökade efterfrågan på bolagets tillverkningar föranledde ytterligare utvidgningar av lokalerna och åren 1922 och 1927 skedde de senaste om- och tillbyggnaderna. Fabriken är nu den mest modernt inrättade såväl i fråga om lokaler som maskinell utrustning. Den sysselsätter omkring 230 arbetare och kan sålunda räknas till en av de allra största i Sverige på sitt område.

Aktb. Öhmanska bageriet har sina fabriks- och kontorslokaler inrymda i fastigheterna 21 Bondegatan, 17 Södermannagatan och 46 Asögatan. Dess nuvarande styrelse utgöres av kapten Olof Westerdahl, disponent Nils Westerdahl, som även är bolagets verkställande direktör, samt fru Karin Giesecke. — Aktiekapitalet utgör 800,000 kronor.

Fasaden Bondegatan—Södermannagatan. SVENSKA MÄSSAN I GÖTEBORG

EN BETYDELSEFULL FAKTOR I SVENSKT NÄRINGSLIV HÅLLES 25 MAJ—2 JUNI 1929 OCH 10—18 MAJ 1930.

Redan under vikingatiden var trakten kring Göta älvs utlopp — där Göteborg ligger — en av de stora medelpunkterna för den samtida nordeuropeiska handeln. Här korsades de viktigaste dåtida handelsstråkvägarna. De gamla sagohävderna tälja om huru på den betydande handelsplatsen Brännö, i det nuvarande Göteborgs skärgård, köpmän från Holm-gård och Hedeby, från Island, Färöarna och Skottland, från frisernas och frankernas land vart tredje år på sommaren samlades till en stor köpstämma.

Allt detta tillhör emellertid nu historien eller sagan. Arvet efter denna vikingatidens storhandelsplats har övertagits av det nuvarande Göteborg, vars utveckling från första början varit handels- och sjöfartsstadens.

Planerna på att anordna ett samlingsställe för den svenska industriens tillverkningar, d. v. s. en motsvarighet till de utländska mässorna, hava gamla anor i Göteborg. Redan 1804 väckte en insändare i Göteborgs Allehanda tanken på att i Göteborg anordna en dylik mässa »för att skaffa både egne Landsmän såwäl som främmande, mera kännedom om den Swenska Industriens alster och dymedelst gifwa mera anledning till deras utspridande.»

Det skulle emellertid dröja ej mindre än etthundratolv år innan förslaget om en varumässa i vårt land realiserades, i det att år 1918 den första Svenska Mässan öppnades i Göteborg.

Det första försöket slog synnerligen väl ut och mässan är nu permanent och har sedan 1924 egna, centralt belägna, synnerligen ståtliga och ändamålsenliga lokaler, vars motsvarighet man får gå till de stora internationella mässorna för att söka. Mässans belägenhet, i landets största hamnstad, med endast 6 å 7 timmars tågresa till Stockholm, Malmö, Oslo och Köpenhamn samt med täta sjöfartsförbindelser med hela den övriga civiliserade världen, har givetvis även i hög grad bidragit till dess snabba uppsving.

I sin dubbla egenskap av varumässa och året runt arbetande reklam- och varuför-medlingsorgan för svenska varor i in- och utlandet utför Svenska Mässan en riksgagnelig gärning, omfattad med sympati och intresse av alla, som förstå den svenska industriens betydelse för vår folkhushållning. Och den form av modern varumässa, som, efter mönster från de ledande stormässorna i utlandet, under de senaste åren tillämpats här, har av alla framsynta och klarseende hälsats med den största tillfredsställelse.

Sveriges köpmannakår är kraftigt representerad i mässans styrelse, ävensom landets industri, hantverk, konsthantverk och hemslöjd.Interiör från Industrimässan.

Under de gångna åren har antalet utställare varit sammanlagt 5,637 st. Köpmännens och allmänhetens besök hava uppgått till sammanlagt 503,220 st. och omsättningen har belöpt sig till omkring 70 millioner kronor, i medeltal c:a 6.36 millioner årligen.

Hur kraftig ökningen av utställare och besökare varit under de senare åren, framgår av nedanstående tabeller:

Såväl utställare- som besökareantalet har sålunda på få år mer än tredubblats.

Att så stort antal utländska köpmän som 1,497 st. från 21 olika länder kunnat inregistreras visar, att mässans kraftiga utlandspropaganda, som i omkring 1 million ex. trycksaker årligen sprides i alla civiliserade länder, gör god verkan och att mässan lämpar sig väl även för exporttillverkare, som önska göra sina varor kända i utlandet.

Detta för vårt land absolut enastående uppsving har gjort Svenska Mässan till vad den i dag är, nämligen landets stora ledande köpstämma, dit tillverkarna komma därför, att de här träffa köpmän från när och fjärran, och dit köpmännen komma därför, att de här få kontakt med svenska fabrikanter inom alla branscher från Ystad till Kiruna och därför, att de på Svenska Mässan kunna få en god överblick över svensk produktion.

Det kanske bästa beviset på mässans stora betydelse är, att de flesta utställare återkomma år efter år. Många hava varit med ända från början och abonnera vid varje mässa sin plats på nästa.

Svenska Mässan indelas i följande huvudavdelningar: Industriavdelning, Avdelning för uppfinningar och patent, Hantverksavdelning, Avdelning för konstindustri och Hemslöjds-avdelning. Dessutom hava nedan nämnda separata utställningar, omfattande vissa specialområden, anordnats i samband med mässan: år 1924. Radioutställning; år 1925. Utställningen Hus och Hem — Vackra Verk; år 1926. Blomsterutställning. Gasteknisk utställning; år 1927. Utställningen Svensk Reklam. Utställningen Sund Föda; år 1928. Vägutställning. Kontors- och Organisationsutställning; år 1929. Utställningen Automobilen och Människan.

Dessa separatutställningar hava tilldragit sig köpmännens och industrimännens stora intresse och hava ofta verkat befruktande på den svenska företagsamheten. Elvte Skånemässan

I MALMÖ

5—11 AUGUSTI 1929

Svensk Varumässa

FÖR

INDUSTRI, HANTVERK, UPPFINNINGAR och PATENT

LANDETS LEDANDE AFFÄRSMÄSSA